

**ОЛГА ЛУКОВИЋ
ПЈАНОВИЋ**

**СРБИ...НАРОД
НАЈСТАРИЈИ**

2

БИБЛИОТЕКА
СЛОВЕНСКИ ИСТОЧНИЦИ

УРЕДНИК
РАДМИЛО МАРОЈЕВИЋ

НПА "МИРОСЛАВ"

Олга Луковић-Пјановић

СРБИ ... НАРОД НАЈСТАРИЈИ

Књига 2

Допуњено издање

Издаје:

Издавачко прометна агенција „МИРОСЛАВ”

Адреса издавача:

Гоце Делчева 9, 11080 Земун

Телефон/факс: 011/693-805

П. фах 108 Земун

Југославија

Главни уредник

Мирослава Петровић

Рецензија:

Др Реља Новаковић

Дизајн:

Мирослава Петровић

Коректура:

Мирослава Петровић

Тираж: 2000

Штампање завршено фебруара 1994.

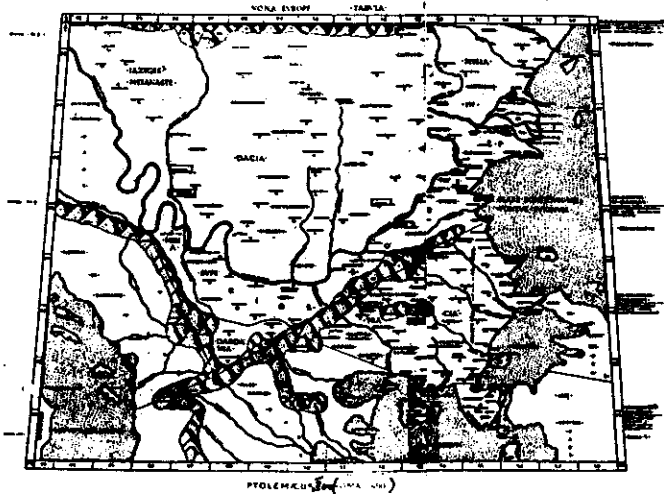
Штампа:

„Космос” – Београд, Светог Саве 16–18

**ОЛГА ЛУКОВИЋ
ПЈАНОВИЋ**

СРБИ...НАРОД НАЈСТАРИЈИ

2

DE ILLYRICAE LINGVAE VETUSTATE ET AMPLITUDINE*

ИЛИ

О СТАРОСТИ И РАСПРОСТРАЊЕНОСТИ ИЛИРСКОГ ЈЕЗИКА

Овим поглављем желимо, да у најкраћим потезима прикажемо дело Себастијана Долчија, чије име „Свезнање” допуњава са „Сладе”. На насловној страни његове студије име му је написано као што је приказано у доњој белешци, а наслов дела је наведен горе, као наслов овога одломка.

Премда је Долчијева расправа писана латинским језиком, она ипак, од почетка до краја, носи печат сунчаног и мирисног дубровачког поднебља. Прилазећи овом послу, уздамо се, да ће се једном читаве екипе српских научника позабавити сваким Долчијевим поглављем, од којих ни једно није одвише дуго, али је зато свако крцато сведочанствима, којима се српска наука никада није позабавила с дужном озбиљношћу. Ако се каткада неке учини, да у Долчијевим анализама има романтизма и наивности, то долази до изражаја најпре као карактеристика времена у коме је живео, а затим као резултат његовог изванредног познавања грађе, која му није при распореду причињавала никакве тешкоће. Има се утисак, да су класични писци за њега били играчка, те је неизрецива штета, што је и ово дело уз толика друга, исто толико драгоцену пало у заборав. А како и зашто је дошло до тога? У чијем интересу је било да се наука скрене с колосека, који је толико много обећавао у односу на расветљавање збрке, проузроковане грчко-римским непознавањем готово свега, што је било у вези с „варварима”? Отворићемо овде заграду и узећемо то објашњење из књиге Илије М. Живанчевића „Новом покољењу”,¹ коју сматрамо драгоценом због проницљивости њеног аутора. Ево, са колико логичности овај писац развија своју мисао:

---

* ... Dissertatio historico-chronologica, auctore F. Sebastiano Dolci a Ragusio, Venetiis, MDCCLIV.

¹ Живанчевић, о.с., стр. 25.-26.

„Почетком деветнаестог века национализам је громко запретио да растргне ненационалне државе... Аустрија је била прва на удару, али она се брзо снашла и врло паметно... Аустрија је створила генијални одбранбени план. Против Јужних Словена имао је у првом реду да се изврши напад и спроведе на онај начин на који су га Немци спроводили према источним Словенима: непрекидно, на сваком месту, на сваки начин, сваким средством сугерирати да су Словени нижа раса. Та је сугестија код завојевача стварала самоуверење, код нападнутих губљење вере у себе. Губљење вере у себе има као последицу потпуно признање туђег вођства. Поред овога, за Аустрију је било од нарочитог значаја и разбијање Јужнословенских племена – и физички и идејно. То разбијање је помагао цео бечки апарат од сеоског нотароша до академије наука на тај начин, што је непрекидно и свуда стварао и сугерирао неку националну подвојеност код Јужнословенских племена..

Овако разбијање Словена са Југа стварало је разне центре и ти су разни центри, под високом заштитом „науке“, имали и научно да оправдају тезу разних словенских језика на словенском југу, као и то, да на основу тих језика створи тезу о постојању разних Јужнословенских народа..”

Не улазећи у то у коликој мери је тек наше доба применило и остварило ту германско-аустријску тезу, уневши можда више непоправими раздор између припадника једног истог народа на словенском југу, уз уверење целог света, да тамо, где су на Балкану српске земље, постоји преко двадесет „народа и народности” и исто толико различитих језика. Ми ћемо да се вратимо Себастијану Долчију, који је својим марљивим и преданим радом, пуним одушевљења, хтео да докаже не само истоветност расе и језика јужних Словена, већ Словена уопште, који од најдавнијих времена па још и данас просторно запремају највећи део Европе. По њему, сви Словени говоре илирским језиком, што он каткад замењује изразом словенски, но ми ћемо, с обзиром на главне историјске чињенице изложене у овој студији, као и с обзиром на мишљења најмеродавнијих лингвистичких ауторитета, „илирски”, или „Словенски” заменити са „српски”. Мишљења смо да за тај наш поступак у овој књизи има довољно и објашњења, и образложења, а од свих је најјачи онај аргумент, по коме је

„српски језик за словенске оно, што је латински за језике из њега настале”.

Јер, уистину, све што Долчи да је као пример „Илирског” језик од најдавнијих дана до данас је српски... И био је српски све дотле, док се разне политичке тенденције нису послужиле чак и вером да направе раздор.

Одмах у почетку своје расправе наш писац јасно излаже свој циљ:

„Non de generis, sed de idiomatis antiquitate mei disputationem instituo.”²

Он прецизира, дакле, да неће да расправља о роду, или народу, који говори „илирским” језиком, већ о језику и о његовој старости. Да би нам одмах дао до знања, колика је та старост, он се позива на један докуменат, који је у његово доба био од великог значаја, док модеран истраживач о њему, највероватније, више не води рачуна. Ради се о библијској вавилонској кули и о подели језика – феномен о коме се данас говори с потсмехом. Међутим, изгледа нам да се у смислу анализе тог феномена са оног становишта с ког му прилази Долчи, до данас није много узнапредовало. Споминући Енеју Силвија из старе талијанске породице Пиколомини (стр. 5.–6., § 1.), он наводи одломак из његове „Bohemicae Historiae”, ми бисмо данас казали „Чешке историје”, додајући још уз то да је исти тај Енеја Еилвије био папа Пије II. Наш аутор је тиме сигурно хтео да подвуче вредност аргумената, јер један папа под пером једног фрањевца не може да буде ништа друго до оличење истине. По наведеном одломку Чеси, или, како Долчи пише, Боemi:

„... vetustissimam ostende ... originem, Sclavorum se prolem asserunt; Sclavos vero inter eos fuisse qui post universale diluvium condensae famosissimae turris Babel authore habentur...”

Чеси, дакле:

„... показују најстарије порекло и кажу, да су потомци Словена. Словени су, уистину, били међу онима, који су суделовали у изграђивању Вавилонске Куле...”

Не сматрајући се компетентним интерпретатором Библије, сматрамо ипак да нам је допуштено да изразимо мишљење да се из наведене прецизне појединости крије једна историјска истина, која у западном свету није узета у обзир, особито при писању европске историје. Са становишта Српске аутохтонистичке школе та је историјска истина сама по себи разумљива, са становишта највећих ауторитета славистике такође, али – западна Европа и они међу Словенима, који су слепо прихватили учење германске школе, према том тврђењу заузимају одбојан став. Утолико више се надамо, да ће овај наш труд пробудити у научном свету интерес и жељу да се учење о Словенима уопште преиспита и постави на нову основу, уз посебно настојање да се Српски народ и Српски језик нађу на месту, које им припада.

Да Долчи говорећи о „словенском језику” стварно мисли на све Словене (сматрајући талијански облик „Склавони” и „галски” „Есклавон” као увреду), доказ је његов § IV., у ком он наводи оно,

² О. с., стр. 5., § II.

што је написао Dellabella J.³ у предговору своме „Ономастикону”, који садржи, као што сам назив каже, у овом случају, имена свих словенских земаља, у којима се говори „илирским” језиком. Тај цитат наводимо у оригиналу:

„... ut Dellabella Soc. J. in Praefatione sui Onomastici novissime ait: Istriam, Liburniam, Dalmatiam, Carinthiam, Carnioliam, Styriam, Moraviam, Bohemiam, Bosniam, Serbiam, Bulgariam, inferiorem Pannoniam, Rassiam, Transilvaniam, Valachiam, Russiam, Moscoviam, Podoliam, Poloniam, Lithuaniam, neque unam Thraciae provinciam. Cardinalis quoque Bona, l. I., c. IX. n. IV. affirmat, nonnullis Ponticis nationibus... circa Tauricam Chersonesum, Circassisque huius esse idiomatis consuetudinem...”

Као што видимо, Долчи овде не наводи само иначе све уопште познате словенске земље, већ неке понтске народе... око Тауријског Херзонеза, те Циркасе, којима је исти језик... (То су исти они Циркаси, за који је Апендини тврдио, да су

„под именом Срба господарили једно време Сиријом и освајали Египат...”⁴

Одмах након предњег навода, Долчи се позива на другог једног аутора, речима:

„Audiamus et Sigismundum Herbesteinium in suis Moscoviticis Annalibus”,

„Чујмо и Сигисмунда Хербештајна у његовим Московским Аналима.”

У ствари, тим новим цитатом на талијанском језику, наш писац недопуњује Делабелино обавештење додајући свим напред споменутих крајевима још: целу обалу Јадранског мора почев од Фријаула, па у његово доба још постојеће Венете у северној Италији, које он назива *Veneziani Charsi*; у тој листи ћемо наћи и „остале житеље око Константинопоља”, одн. старог српског Цариграда; уз Србе, посебно се спомиње и Мизија, стара балканска област, коју су Грци и Римљани делили на Горњу и Доњу Мизију; ту ћемо наћи и Лужичке Србе (немачке Венде), па затим Шлезане и Србе у касније формираној Мађарској, која у доба када је она с краја на крај била српска земља, није ни постојала;⁵ на истом месту

³ Себастијан Долчи није прецизирао о ком се Делабели ради. Један је италијански уметник рођен у Фиренци 1610., а умро 1664. године – можда је он могао да буде и творац споменутог „Ономастикона”; ми то закључујемо само на основу имена, немајући никаквих других индиција.

⁴ С тим у вези в. поглавље „Који језик је научно Овидије на Црном Мору” и поглавље о „Апендинију”, писцу предговора Стулићевог „Илирског Рјечника”.

⁵ У данашње мађарске области Мађари су се, у ствари, доселили тек у другој половини деветог века по Христу. Њих је из Бесарабије и Молдавије довео њихов кнез Арпад. У прво време Мађари су приредили читав низ пљачкашких похода против Велике Моравске, на пр., Бургундије, Италије, итд.

наћи ћемо Рутене, још једном Циркасе, а затим „Вандале”, што су, у ствари, Венди, тј. остаци Срби који су некада обитавали касније германске земље, које Хербештајн ставља не само „per la Germania”, по Германији, већ особито северно од Елбе...

Напомињући, да би сваки Долчијев параграф требало посебно простудирати, скупа с целином докумената које он спомиње, да пређемо на његов § V., у чијем почетку он одмах наводи Страбона (књ. II.), који нас обавештава, да су стари писци Грчке сва северна племена, или народе називали Скитима, или Келто-Скитима. Међутим, још старији грчки аутори све житеље изнад Црног мора, Дунава и Јадранског мора називали су Хиперборејцима, Сауроматима и Аримаспима; житељи пак с оне стране Каспијског језера су једнима били Сакес, а другима Масагети. Долчи затим додаје:

„Olim ergo Celtoscythae, qui nunc Illyrici...”

„Некада су били Келтоскити они, који су данас Илири...”

Ми смо у овом делу у поглављу „Од Платона до индоевропског мита” навели текст и извесне закључке Илије Живанчевића о Келтима уопште. Што се тиче „Келто-Скита” о томе дефинитивну реч окујемо од студије „О Келтима” господина Ненада Ђорђевића... Јер, колико нам је познато, западни „келтолози” о том проблему много говоре, а не кажу баш много, јер све некако личи на изјаву оне даме-археолога, која рече за српског бога Триглава, ископаног у данашњој Француској, да је „то вероватно божанство неке галске верске секте”...⁶

У том истом, веома занимљивом § V., Долчи спомине нешто, што је такође све до нашег времена било пало у заборав, то је питање језика древних Сабина, о којима је Страбон писао:⁷

„ἔστι δὲ καὶ παλαιότατον γένος οἱ Σαβίνοι καὶ (οἱ) αὐτοὶ χθόνες...”

Латински преводилац Страбона такође је савршено јасан:

„Antiquissima gens est Sabinorum, et sunt indigenae...”

„Најстарији народ су Сабини и они су аутохтони (одн. домороци)...”

Наш писац није имао за задатак, да прави дубоке језичне анализе; међутим, он је означио пут, који су његови заведени потомци занемарили. Кратке прецизности које он саопштава, довољне су, да отворе очи, да упуте добрим правцем... Тако он у споменутом параграфу, а на стр. 9. своје студије саопштава, с намером, да докаже сродност „илирског”, одн. архајског српског језика, касније претвореног у један од словенских идиома, да давни Сабини, управо као ни „Илири” нису имали сугласник „Q”. Он затим додаје,

⁶ В. поглавље „Од Платона до индоевропског мита”.

⁷ Страбон, књ. V., гл. 3.

да је о овој појави дао сведочанство Марко Порције Катон у својој књизи „О пореклу града Рима”...

Но да напустимо сада Сабине, о којима више говоримо у овој студији у поглављу посвећеном професору Милану Будимиру и његовој расправи о имену Србин на основу античких трагова, па да се задржимо на још једној непроучаваној, или бар довољно непроученој појединости, која је привукла сву Долчијеву пажњу. На први поглед, ту се ради о митологији. Међутим, ако бисмо тај став и тако схватили, ипак не би требало преко њега олако прећи.

Долчи се наиме, позива на два позната имена; на Еустатија и на Апијана и саопштава нам, на основу њихових сведочанстава, да су се Илири прозвали по Илиру... Међутим, тај Илир је имао два брата, од којих се један звао Celtus а други Gallus... Не можемо довољно да нагласимо, у коликој мери су ови детаљи занимљиви, утолико више, што се управо на развијање те теме, надовезује име Феачана... Сасвим сигурно оних Феачана, који су лепо дочекали Одисеја, после његовог десетогодишњег лутања... А наука до данас није решила проблем, где су били Феачани и ко су они били? Долчи, међутим, тврди, да су Феачани Илири, јер је познато, да су и Илири, као и Трачани само огранци древних Пелазга. Одн. античких Срба. Њихов језик је по нашем Дубровчанину, а то опет на основу онога, што су написали Страбон, Јустин и други писци, најстарији:

„Linguam vero hanc eam omnino esse, quam Strabo, Justinus, alii- que auctores passim antiquissimam dicunt.” (§ V.)

Међу првим примерима тог најстаријег „илирског” језика, Долчи уз неке изразе о којима би требало дати дужа објашњења, наводи и деформисани назив насеља Тербуније, па каже:

„Terbuniae principes semper Serbiae principi parebant...”

„Господари Требиња увек су се покоравали господару Србије...”

Овде је објашњење затим проширено следећим:

„... то место на словенском језику значи утврђен...”

јер је „илирски” „Твардиње”, што је можда сам Долчи преуредио због изговора, будући, да корен тог назива „тврд-”, дакле, првобитни „илирски” назив би био „Тврдиње”, што је реч, која носи више српских обележја...

Сваки параграф нашег писца представља сам за себе читаве студије, или, тачније, резиме студија, које тек треба да се раде. Када је дошао у § VI. у прилику, да објасни, како је настало име Словен, он се ту дотиче етимологије, која се изводи од „слава” = „gloria”, али такође и заједничке именице „слово”. Нама у овом моменту није циљ да говоримо о било којој од те етимологије, а нити да о томе износимо наше лично мишљење, различито од оба споменута. Ми хоћемо овде да се осврнемо на Јована Дубравиуса,

чије дело „De regno Bohemiae” (= „О краљевству Боемије” – или Чешке) Долчи спомиње у вези с нечим изнад свега занимљивим. Дубрави, наиме, у својој књизи I., говори о томе како су сви словенски језици произишли из једног јединог језика. Па да би развио своје објашњење, он пише:

„Id enim Slowo apud Sarmatas, quod verbum apud Latinos personat. Quoniam igitur omnes Sarmatarum nationes late jam tunc, longque per Regna et Provincias sparsae unum nomen eundemque sermonem, atque eadem propemodum verba sonarent, se uno etiam cognomine Slovanos appellabant. Ab ipsa praeterea gloria, quae apud illos Slavva dicitur, Slavitni dicti.”

Прегледајмо овај текст с пажњом, коју он заслужује, будући, да он поткрепљује закључак, који смо извели у поглављу под насловом: „Који језик је научио римски песник Овидије у изгнанству на обалама Црнога Мора?” Наиме, у оквиру тога поглавља дознајемо из стихова самога Овидија, да је у Томију, месту свога изгнанства, научио скитскотрачко-дачко-сарматски језик, на ком је чак и певао, читајући своје песме јавно пред људима, међу којима је био присиљен да живи... Овде, захваљујући Долчијевој студији, налазимо опет још један аргуменат више, у прилог нашем закључку, који смо сасвим логично извели у споменутом поглављу, да је скитско-трачко-дачко-сарматски језик могао да буде само српски, не улазећи у то о ком његовом дијалекту се радило. То можемо да тврдимо утолико смелије, што су бројни лингвисти, који за назив Сармат, или Сауромат сматрају, да су то од грчко-римских писаца изобличене форме имена Сарбат, одн. СРБ, или Србин.

Да се сада поближе упознамо с текстом Дубравија:

„Слово код Сармата значи оно, што реч (verbum) у латинском језику. Будући, дакле, да су све сарматске нације још у оно доба, расејане нашироко и надугачко по царствима и областима, ипак имале исти говор (језик) и готово исте исто звучне речи, називаху се такође једним заједничким именом – Словени. Осим тога, од саме речи „слава” (gloria), која се код њих каже славва, зову се Славитни”.

Нека нам ипак буде допуштено, да на овом месту отворимо заграду, управо у вези с последњом речју претходног пасуса: Славитни, а и слава. Јер у Срба није Слава само Gloria, као на пр. „ратна слава” и тсл., већ и највећи, како породични, тако и народни празник. Реч слава потиче још од ведских времена а она данас још означава одавање највећих почести свецу, заменику ведског божанства, заштитника породице и кућног огњишта. С обзиром на савремене српске славске здравице, идентичне зазивањима ведских богова, с обзиром дакле, на тај ко зна колико хиљаддугогодишњи јединствени обичај (Само Србин Славу Слави!), који је

Србе – Слављенике издвајао од свих осталих народа, мишљења смо, да се тај изузетни феномен не би смео занемаривати приликом етимолошког изучавања назива **Словен, Славен, Славјанин**. Имамо разлога да верујемо на основу историјских докумената да је прадедовска вера у многим важним тренуцима егзистенције српског човека играла не само велику, већ и веома важну улогу. Међутим, они који су установили историју, онакву, како се она још увек изучава, о српском народу или су знали веома мало, или пак ништа.

Но да се повратимо Добровију, који, стављајући у нераздвојну везу Сармате, слово и славу, у ствари тиме изједначује Сармате са Србима. Долчи пак, повезујући сарматски језик с илирским и нехотице повезује и једно и друго с језиком Срба, што још поткрепљује Грк Лаоникос Халкокондилос, чији текст он цитира на страни 13. § VI, извадивши га из Халкокондилове књиге I која носи назив „De rebus Turcicis.”⁸

„Sarmatarum lingua similis est Illyriorum Jonium ad Venetos usque ad colentium...”

У тој својој, дакле, њизи „О Турској”, Халкокондило налази прилику, да говори и о Сарматима, за које каже, да имају исти језик као и Илири од Јонског Мора па све до Венеције. У наставку, он истиче, да их има међу Илирима, који се поносе старином тог свог језика, док су други поносни земљама које држе, да би одмах додао, да су исти ти Илири настањивали Пољску, па Сарматију... Тако се, у неку руку, Илири стапају у Долчијевој студији као и у Халкокондиловом тексту са Сарматима, што нам дочарава њихово опште кружење по Европи. Јер непосредно након претходног тврђења, Халкокондило каже, да су се Сармати спустили на Дунав, испунивши Мизију, па област Трибала и Илира, чиме се још једном доказује тачност Шафарик–Суровјецкове идеје о некада јединственом и силно распрострањеном српском народу.

Уосталом, овај закључак се у потпуности подударара с оним, који је извео Долчи у истом параграфу и на истој страни, где он дословно пише:

„... aut Sarmatas ab Illyricis, aut Illyricos a Sarmatis deducamus.”

У ствари, на основу своје документације, Долчи је у недоумици да ли:

„да изведемо Сармате од Илира, или Илире од Сармата?”

Пошто је устврдио, да је:

„... ex Valtono, Bocharto et Alexandro demonstrassem...”

⁸ „О Турској”, стр. CCXXXVIII.

помоћу три споменута аутора показао, да је један те исти језик (тј. илирски, или словенски) био заједнички различитим оградима, он онда с пуним уверењем наставља:

„Quin cum ex vetustissimis monumentis compertum habeam, Thracibus quoque, et Getis perpetuum, firmumque fuisse linguae commercium.”

А то ће рећи да је Долчи:

„Из најстаријих извора дознао, да су Трачани и Гети имали стално и сигурно заједнички језик.”

У следећем § VII., на стр. 14., наш аутор цитира Страбона, како би још њиме поткрепио своје тврђење. Страбон је, наиме, у књ. VII. кратко и јасно рекао:

„Ceterum idem Dacorum et Getarum sermo est... Getae vero Graecis notio sunt quia frequentius ad utramque Istri ripam migrant. Accedit quod Mysi et Thracibus immixti versantur... Nostris item annis Aelius Cato ex transistrana regione quinquaginta Getarum millia in Thraciam habitatura traduxit. Quae gens eadem, qua Thraces, utitur lingua. Qui hac etiam aetate i dem habitant, Mysique vocitantur.”

Сматрајући, да Страбоново сведочанство ни у ком случају не може да се узме олако, ми ценимо Долчијеву озбиљност, којом му је пришао. Јер, ево, шта каже Страбон:

„Уосталом, језик Дачана и Гета је исти. Истина је, Гети су Грцима познатији, јер чешће прелазе с једне обале Истра (Дунава) на другу. Догађало се, да живе заједно с Мижанима и Трачанима.. У наше време Елије Катон је с оне стране Дунава превео педесет хиљада Гета у Тракију, да се ту настане, а тај народ (тј. Дачани) служе се истим језиком, којим и Трачани. Они који још у ово доба тамо живе, називају се Мижанима.”

У § VII., да би потврдио своју тезу, Долчи још једном поклања поверење, како он каже „... уху Страбоновом”, премда он у том смислу нема много вере ни у Грке, ни у Римљане, па наводи Страбонове речи:

„Bria Thracico sermone civitas, Selyos oppidum appellatur,”

„Бриа на трачком језику значи град, а селиос утврђење.”

Он затим надопуњује сам себе, мислећи на наслов своје студије, па даље каже, да су те речи исто тако илирске, а и далматинске, као и да се изговарају: „село” (једнина), „селиа”- свакако множина, само неправилно написана, правилно „села”. Јасно је, да је Страбонов облик „селиос” погрчен, с наставком за грчки номинатив. Што се пак тиче израза „бриа”, Долчи каже, да је уз Страбонов текст дао објашњење Calerinus, који је нагласио, да је то био увек завршетак имена трачких градова, али у стварности то није било, на пр. Mesembria, већ Mesebrieh и не Selymbria, већ Selymbrieh; на све то наш писац додаје, да није чудо, ако се и један

добронамерни Страбон преварио, претстављајући „варварске речи” на грчки начин. Што се нас тиче, мишљења смо, било да је како претставио „варварске речи”, Страбон се потрудио, да их представи, не урадивши као Херодот, који једноставно на питање, које је сам себи поставио:

„Којим језиком говоре варвари?”,

одговорио:

„Варвари говоре варварским језиком.”

Наводећи још неке примере, Долчи сасвим логично закључује, да се на основу, како ових овде наведених, тако и осталих, може закључити, да су трачки и илирски били исти језик, чиме је, дакле, проширио започету листу: Сармати, Гети, Дачани, Скити, Мижани, и на крају Трачани и Илири...

Врло је занимљив завршетак § VII., где Долчи спомиње једну Хорацијеву Оду (II., 11.), па називајући га ученим, наводи стихове те оде, из које произилази, по Долчијевој анализи, да Хорације Скитима назива Илире, иза којих живе Мижани и Трачани, те испада, опет по Хорацију, да сви они скупа говоре и „скитским језиком”... Као и све остало, и овај одломак треба да се дубље проучи и обради.

У § IX. Долчи још једном подвлачи старост илирског језика, који се проширио одмах по библијском догађају познатом под именом „Вавилонске Куле”... Од Илира пак старији су њихови преци Пелазги, које сви грчки писци називају...

„Graecis Scriptoribus Aborigines...”

„домороцима, или аутохтонима”.

У § X. наш аутор даје врло занимљиву расправу о древној Додони, где се налазило најстарије пророчиште, које су Грци присвојили. Он тврди, да је у давно доба – пре Грка, језик Додоне – био илирски. Уз то он спомиње Мавра Орбинија, који је у свом знаменитом делу „Владавина Словена”, на стр. IX. документовано доказао да је најстарији илирски идол био Јакобог:

„... non uno monumento probat, vetustissimis Illyricorum inter idola cetera Jacobog fuisse, quae Illyrica vox Fortem Deum significat...”

А Јакобога су Грци прометнули у Зевса, или Јупитера додонског, чије порекло се потпуно заборавило... Но без обзира на то, Долчи тврди, да је језик Илирије и Додоне био један, чему при крају додаје Епир и Македонију, увек с истим циљем, да докаже језичну јединственост Балкана од најдавније прошлости.

За оне који познају српски језик, непотребно је доказивати да је Јакобог типична српска сложеница, која ни у савременом говору, под претпоставком да су Срби још увек многобошци, не би ни најмање изгледала другојаче.

У § XI. Долчи даје један занимљив цитат из Ливија (књ. IV., декад. V.), у коме ћемо наћи једно српско, одн. илирско географско име. Напоменимо одмах, да је овај римски историчар, под пуним именом Тит Ливије, живео од 59. г. пре Христа 17. г. по Христовом рођењу. Ако се Долчи вара, како је онда могуће, да Ливије наводи један илирски назив, који је до дана данашњега остао и чисто српски? Ми овде приказујемо само нејнеопходнији део једне иначе подуже реченице:

„... qui jubet multitudinem Gallorum ad Bylazora (Paeoniae is locus est) castra movere.”

А то значи:

„... који наређује да мноштво галске војске крене ка (месту) Билазора.”

За читаоце, који нису разумевали „варварски” илирско-српски језик, Долчи преводи назив овога места Пеоније са „candidam aurogam”, што је за нас данас икавски облик Билазора, екавски – Белазора, а јекавски – Бјелазора. Додајмо овоме, да је Пеонија у грчко-римско доба била подручје средњег Повардарја, које се протезало почев од Таорске клисуре ка југу. Сматрало се, да је управо та покрајина чинила прелаз од Илирије ка Тракији. Данас то подручје одговара покрајини Македонији, у којој се, по тврђењу најкомпетентнијих лингвистичких ауторитета одржала најархаичнија варијанта српског штокавског говора.

Пошто је у § XII. изређао сва илирска племена, онако, како их је нашао у Ђорђића, Долчи отпочиње у § XIII. једним категоријским тврђењем:

„Ex ipsis itaque Illyridis populorum positionibus... unam omnino eandemque linguam Illyricis, Macedonibus, Epirotisque fuisse.”

А то значи:

„Тако из самог положаја илирских племена (закључујемо), да је један те исти језик био код Илира, Македонаца и Епираца.”

После врло занимљивих напомена, увек уз античка сведочанства, напр. из Плутарховог „Пира”, о искварености македонског језика, мешавином илирског и грчког, што се догодило за време једног ограниченог периода, Долчи даје једну врло занимљиву појединост о томе, каквом је мешавином настао талијански језик његовог и нашег времена. Но како рекосмо у почетку овог поглавља, ми не можемо да улазимо у све његове занимљивости, те не можемо ништа друго о њему да кажемо, до да је оно само један површан додир грађе, која тек треба да се сређује и изучава на начин, на који је Српска аутохтонистичка школа прилазила историјско-лингвистичко-етнографским проблемима Срба и Словена уопште.

Одмах након претходног следи изнад свега занимљива појединост, о којој се, ако се ма и најмање познаје српски језик, не може дискутовати – у толикој мери је сведочанство јако и убедљиво. Ево, о чему се ради. Опет већ споменути Тит Ливије пише:

„Ac tandem in Livio Illyricum hominem ab albo colore cognominatum Belo ...” (in Livio Dec. v. l. IV.)

„Дакле, један човек Илир, назван је Бело по белој боји”.

Уз ово није потребан апсолутно никакав коментар уз то видимо, да су од најдавнијих времена у српском језику постојале: икавска варијанта (Билазора) и екавска варијанта: Бела.

Можда једно од најзанимљивијих сведочанстава у целој Дубровчаниновој студији се налази у § XIV., стр. 25. Ради се о једном, ако не највећма мистификованом проблему, оно мистификованом у сваком случају... о Етрурцима, што је туђе име, као и на која су странци давали српском народу. Међутим, сами Етрурци су себе називали искључиво Рашани, Расена, или Расна. Ми и ово питање овде тек спомињемо, упозоравајући заинтересоване да је једно занимљиво дело под насловом „Етрурци или Рашани?”⁹ објавио господин Ненад Ђорђевић – као историјску студију у издању Српског Народног Универзитета „Др Лазо М. Костић” у Миливокију (САД), 1969. г. Савестан и велики истраживач, господин Ђорђевић је – из интереса вредну библиографију, поткрепио своје дело још и с девет географских карата и с десет репродукција етрурског, одн. рашанског сликарства, а да не говоримо о веома занимљивој садржани ове историјске студије, у којој се, уз све остало, налази још и један Етрурско-српски речник.

Уз Ненада Ђорђевића, историчара, један други српски истраживач се бави искључиво дешифровањем етрурских натписа и текстова. Тај етрусколог је Света Билбија, који је око Божића 1981. г., објавио свој чланак, чији наслов је формулисан тако, да звучи као одговор наслову господина Ђорђевића: „Рашани, а не Етрурци”. Чланак је објављен у српским новинама „Канадски Србобран”. Ми ћемо овде из тог чланка да наведемо само један мали, али врло речит одломак:

⁹ Сматрам за задатак, да због садашњих и будућих српских истраживача „етруског језика” дам следеће обавештење:

Када сам се по први пут мало удубила – после баскијског језика у оно, што је дешифровано од етрурског, одмах сам видела, да у ономе, што је сачувано, врве речи српског језика. С тим у вези сам се најпре писмено обратила професору Сорбоне, Блоку (Bloch) молећи га најуљудније за састанак, у чијем току бих желела да му паралелно претставим неке српске и етрурске изразе. Велики професор и силан ауторитет за „етрускологију” – уопште ми није на писмо одговорио. А када сам га, мислећи, да можда писмо није примио, назвала телефонски, он ми је на најдрскији начин одговорио, да „за такве ствари нема времена”. Другим речима: „Како неко уопште може доћи на помисао, да етрурски упоређује са једним од словенских језика?” Јер Словене треба елиминисати из европске науке и, како написа Сољжењицин, са земаљског тла!

„Кроз последња два века чињени су безбројни покушаји, да се открије тајна постанка и порекла етрурског језика, па су у том циљу давана безбројна противуречна објашњења. Мислило се, да, ако се открије тајна одакле потиче етрурски језик, да ће се само по себи да открије и порекло Етрураца. То је било потпуно исправно резонување, али га они, поред свих настојања, нису открили. Западни писци су покушали да то пронађу, упоређујући корене и речи етрурског језика са 27 других разних језика и дијалеката, међу којима су неки били чак из Централне Африке. Британски писац *James Wellard* у својој књизи „*The Search for the Etruscans*” све их редом спомиње, али не наводећи нити један словенски језик...”

Но не ради се само о томе. Господин Билбија наводи и доказује, да се етрурски може дешифровати (уосталом, он га је дешифровао потпуно!) не само помоћу српскога језика и искључиво помоћу њега, него се дешифровање може остварити само применом ћириличке вредности етрурских слова! У вези с тим биће у западнм свету много буке, чим дело Господина Билбије буде објављено управо као што су само француске ерудите, приликом Шлимановог откривања Троје, само у току једне године написали деведесет веома учених књига с циљем да докажу, да се Шлиман преварио! Па ипак – врло брзо су морали да прекину ту праву „кампању”, јер се испоставило, да се Шлиман уопште није преварио!

Неизмерно жалећи овакав став западне науке, ми ћемо да надовежемо на претходна два одломка само неколико редака, које је написао Долчи – тачно пре 227 година! Нека тај навод покаже у чему се састоји утицај германске берлинско-бечке школе коју су прихватиле све академије наука, заједно са српском, а са сврхом потпуног уништења Српске аутохтонистичке школе!

Наш писац цитира једно сведочанство о Етрурцима Марка Порција Катона у његовом делу „*Origines*”,¹⁰ у коме се, између осталог, каже, да је последњи етрурски град пао под власт Римљана 295. г. пре Христа, али, да и поред касније надмоћи, Рим никада није могао да Етрурији наметне свој латински начин писања.

Након горње примедбе следе у Долчијевој књизи пет пуних редака од највећег значаја. Премда их има међу славистима који не придају велики значај раду Себастијана Долчија, ми изражавамо наше скромно мишљење, да Долчијева метода не показује још ону искристалисаност, какву је строго научни рад постигао у прошлом и у овом нашем веку, али то никако не значи, да његова студија није добронамерна, прожета научничким настојањима и изнад свега мноштвом доказа. Мислимо, да оно што у ствари смета

¹⁰ Марко Порције Катон је живео од 232.–147. г. пре Христа. Био је римски државник и беседник, који се истакао борбом против луксуза, корупције и завођења грчких обичаја у римском друштву. Сачувана је само његова расправа „О земљорадњи”.

научнику типа једног Шафарика, јесте чињеница, да Долчи при-
даје пуни значај библијским сведочанствима. С обзиром, да у
наше доба многи археолошки налази доказују тачност библијских
података који представљају збир још прејеврејских знања и му-
дрости старијих народа, ни једна ситница се не би смела занема-
ривати, с циљем, да се искористи свака могућност у одбрани и
научном доказивању порекла, старости и некадашње распростра-
њености српског народа и његовог српског језика.

Јер, пример који следи у Долчијевом тексту као запис тајан-
ствених Етрураца, најчистија је српска народна узречица, која се до
дана данашњега није ни за слово изменила. А порекло народних изре-
ка, узречица и мудрости допире до најдавније прошлости, чији
се траг губи у магли миленија, из којих немамо ништа друго, до
живу народну реч. Уосталом, биће посебно поглавље о савременим
српским и древним ведским пословицама и ту ће сигурно и нед-
восмислено бити потврђен наш претходни закључак. Дакако, томе
живом народном благу, сачуваном усменом традицијом, треба до-
дати и истанчаност родбинских имена, у чему ни један други на-
род не превазилази Србе – бар један од индоевропских народа,
будући, да нам је то упоређење доступно. Јер, савремени Срби су
поштоваоци традиције и старина управо као и Етрурци. И савре-
мени Срби се исто тако упорно боре да сачувају своје писмо, које
се злонамерно омаловажава и уништава, премда је оно, по мишље-
њу највећих лингвистичких ауторитета, најсавршеније на свету.
Оно чиме се Срби поносе, предмет је највеће нетрпељивости и
прогањања, како је то било и с Етрурцима, које су Римљани после
дуге и исцрпљујуће борбе успели војнички да победе, трудећи се
свим силама да изврше њихову потпуну асимилацију. Међутим,
по тврђењу Марка Порција Катона, чији текст Долчи наводи, Рим-
љани на једну ствар нису могли да их присиле, а то је, на прихвате
њихово латинско писмо:

„... sed ad recipiendas latinas literas nunquam potuit persuaderi.”

Чудна судбинска паралела између Рашана (Етрураца)
Рашана–Срба! Када древни Рашани–Етрурци више нису имали
никаких слобода под осионим римским господарима, они су
остављали трагове о себи по гробницама: на свом језику и својим
писмом! Савремени Срби су готово у истој ситуацији: окружени са
свих страна непријатељима, који би хтели да их лише њихових те-
риторија њихове националности, фалсификујући прошлост, а уједно
уништавајући сваку српску народну традицију, које, свеукупно узев,
представљају обележје, како рече Живанчевић:

„... српског народног генија”

Но да се вратимо завршетку § XIV. у Долчијевом делу, који
нас је толико импресионирао. У вези с тим местом, имали бисмо
само један прекор у односу на аутора, који није довољно истакао

да ли је нађени етрурски-рашки, или рашански израз сачуван код споменутог Марка Порција Катона у његовој данас изгубљеној књизи „О пореклу” или негде на другом месту. Ако га је нашао другде – где? О томе је врло тешко направити ма какав дефинитиван закључак, који је могуће извести једино проучавањем Катона а евентуално и Долчијевих записа, уколико су сачувани. У сваком случају ми не можемо да сумњамо у часност нашег писца, а с друге стране, имамо разлога да верујемо, да је израз нађен управо у Катоновом делу, с обзиром, да је он сам био велики поштовалац традиција и старина. Уосталом, у делу, које носи наслов „О пореклу”, тј. Рима и римских традиција, сасвим је сигурно да је он морао истицати добре стране надвладаних Рашана–Етрурца, чија је читава религија и култура била основа римској. С друге стране, није ли Катон (с надимком Стари, или Цензор, за разлику од много млађег његовог потомка, Катона Утичког) и сам био пореклом Рашанин–Етрурац? Његове биографије кажу, да је он био „славан Римљанин” рођен у месту Тускулуму, у једној „опскурној” породици, тј. непознатој, незнатној, итд. Та ствар треба да се истражи, утолико пре, што је Тускулум био основан од „странаца”, а не од Латина! Премда дело „О пореклу” није сачувано, сачувани су његови фрагменти, који се управо због онога, што је он написао о Етрурцима, морају пажљиво проучити. Свака реч тих фрагмената вреди злата – уколико се једна оваква ствар може упоређивати с једном опипљивом и материјалном вредношћу...

Коначно, ево драгоценог текста онако, како он дословно гласи у Дубровчаниновој студији:

„Si id Hetrusci, quid Illyrici; qui in avitum idioma summo cultu, et quadam propemodo religione sunt; quibus hac voce, *sve na staru*, antiquo more vivo, nihil in ore magis? Integra adhuc in Apulia oppida, et ab antiquissimis deducta, queis Illyrici idiomatis usus.”

Да видимо значење претходних редака, који заинтересованог читаоца не могу оставити индиферентним:

„Ако су Етрурци (Рашани), исто што и Илири, који према говору (језику) пређа гаје највише поштовање и који су отприлике исте вере, (онда) њима од ове речи – *sve na staru* – живите на прастари начин – у језику ништа нема веће? До данас у Апулији постоје цели градови, основани од најстаријих насељеника, који се служе илирским језиком.”

„Све на стару” – до данас у српском језику ова изрека није измењена. Па да у рашком (етрурском) језику не нађемо ништа више можемо бити сигурни само на основу горње изреке, да се српски најновији научни радници и етрусколози, господин Ђорђевић и господин Билбија, ни најмање не варају и не падају у заблуду, обелодањујући своја упоређења између српског и етрурског језика! Дакако, ми не идемо у крајност, тврдећи да је

етрурски у свему исто што и савремени српски... Када најновије студије буду потпуно приведене крају, уз закључке истраживача, којима је српски матерински језик, који – претпостављамо – бар од светских етрусколога нико не познаје! – уверени смо, да ће то на том толико мистификованом подручју – бити последња реч! Јер, и много српско дете ће одмах разумети многе рашко-етрурске изразе, будући да су се они до данас или мало или ни мало изменили! Стога, чини нам се, прича о мистификовању није претерана. Узимати у обзир чак и црначка племена при дешифровању рашко-етрурских натписа, никада не помишљајући на било који од словенских језика, а још мање на најстарије становнике Италије – Сабине, за које латински историчари чак тврде да су аутохтони, док професор Будимир научно доказује да су то били Сарбини, одн. Срби, ако то није свесна мистификација, онда је незнање, а наука која је заснована на незнању, ако је таква једна претпоставка уопште могућа, то није и не може бити наука!

И само још један мали додатак свему притходном, што се тиче „етрурског” писма. Марко Порције Катон нам је оставио сведочанство, напред већ цитирано, да Рашани–Етрурци:

„... ad recipiendas latinas literas nunquam potuit persuaderi...”,

„... да се никако, или никада нису дали наговорити (*nunquam!*), да приме латинско писмо...”

Има у горњим речима нешто, што дубоко привлачи нашу пажњу. Част истраживача истине налаже ми, да своју мисао искажем искрено, говорећи у првом лицу једнине, како бих тиме подвукла једну личну ноту, али засновану на сведочанствима, до којих сам у току свога дугогодишњег рада дошла.

Привлачим у овом моменту пажњу читаоца на поглавље о француском слависти Сурпиен-у Robert-у, који је оставио многу занимљиву писану реч – неопажену, или намерно запостављену, а можда уопште несхваћену. Тај француски ватрени истраживач словенских старина, а сасвим посебно оних, који се односе на српски народ, изрекао је чуђење над чињеницом, у коликој мери је српска азбука била потпуна одмах, чим је дошло до превођења светих списа. По њему, она је била потпунија од грчке азбуке, којој недостаје седам консонаната у поређењу са српском. Том приликом је он чак рекао, да изгледа, као да су у српској азбуци, сабрана сва слова свих других, или су пак српска слова разасута по туђим азбукама...

Будући, да сам већ пре тога пронашла сведочанство о томе, да су сви „песници, Хомерови претходници (види исто поглавље ове студије), певали на пелазгијском језику и писали пелазгијским писмом”, па онда напомену схолијаста Дионисија Трачанина – граматичара, да Грци нису примили своју азбуку од Феничана, већ да је дошло до збрке због истоветности – у грчком језику –

назива за Феничане, за једну палму и за птицу феникс – имамо се над чиме озбиљно замислити!

Наиме, ако се Рашани–Етрурци никада (nunquam!), нису дали наговорити, да приме латиницу као туђе писмо, сасвим је сигурно да њихово писмо њима није било нешто прихваћено од другога, већ нешто, што је чинило једну органску целину с њима. Друго, записе на том упорно чуваном писму, остављали су на њима најсветијим местима, уз њихове драге мртве, по њиховим гробницама и на њима драгим предметима. Значи, за њих је то писмо била светиња, која је сачињавала део њих самих од врло давних времена, светиња коју су добили у наслеђе од својих пређа, коју су упили у себе с материнским млеком, отприлике управо онако, како је то с односом Срба, према њиховом данашњем и давнашњем писмом ћирилици, која се сматра српским националним писмом, што значи да је поникла у самом народу, у самој српској земљи, под пером Срба–мудраца, који су то своје писмо савршено прилагодили особинама свога језика, о чему су највећи лингвистички ауторитети Европе већ одавно дали своје мишљење...

Дакле, „етрурско”, одн. рашанско или рашко писмо је на исти начин морало бити рашанско национално писмо и ја се усуђујем да изрекнем, да Рашани–Етрурци то писмо нису узели од Грка, јер ће истина пре бити обрнута...

Тој ствари сам тек почела улазити у траг, па овде желим само да упутим апел научницима и марљивим истраживачима, да при свом раду покажу осећај солидарности, како би се једна врло компликована ствар извела на чистину! Одавно је позната истина, да мистерије и чуда не постоје, већ да постоји једино људско неразумевање као последица непознавања. Етрурци–Рашани су били житељи нашег континента у, тако рећи, наше историјско време, па према томе није и не може да буде немогуће да се њихова тајна разјасни. У ствари, ја не мислим овде на оно што су већ урадили господа Ђорђевић и Билбија, а што у научном свету још није опште познато; ја мислим искључиво на објашњење о „тајни етрурског писма”, коју би требало повезати са сведочанствима Дионисија (Сицилијског и Дионисија Трачанина), узимајући уједно у обзир Словене, а међу њима особито Балканске Србе, с којима је рашко име још увек врло чврсто повезано.

Уосталом, научници цивилизованог света не само да никада нису дошли на помисао, да загонетку етрурско-рашких натписа реше компаративном студијом с било којим језиком Словена, него их чак није интересовало ни одгонетање искварених грчко-римских назива за „илирски” географски простор. Зато је непроцењиво велика заслуга С. Долчија, што је покушао да том проблему приђе и озбиљно и студиозно. Ми ћемо овде из § XV. да повадимо само на најкраћи начин примере. Није потребно у овом случају чак ни знање „илирског”, одн. српског језика, да се види, до које

мере су Грци извитоперили ономастику Балкана. На пр.: Куриктам за Корита код Птоломеја (књ. II.) у Далмацији; у српском језику именица „корито” и у множини „корита” има свој одређени смисао. По Орбинију пак, Ратанеи и Ратанеум, изобличење је назива Рат. Мавро Орбини, наводи наш аутор, дао је овај пример на страни СХХIV. Затим су час Грци, а опет час Латини преносили свету искварена имена не само далматинских градова, утврђења и река, већ и острва, те су тако од Мљет направили Мелита, од Вис Иса. У вези с Висом Долчи каже с извесном духовитошћу:

„... hinc grates a me redduntur Polybio, qui in fragmentis n. СХХVIII in edit. Graeca Fulvii Ursini eam sua propria voce, nimirum Illyrica, Vijs appellavit.”

„... ово ми је пријатељски дао Полибије, који у фрагменту бр. 128., у грчком издању Фулвија Урсинија, названо (острво) његовим правим именом Вис, одвећ „илирским”.

Шта значи назив „Вис” у српском језику, без промене, откако га Полибије записао, није потребно објашњавати.

При даљем ређању примера, готово осећамо Дубровчанинову срџбу. А чије се мисли не би узбуркале над следећим изобличавањима? Од Догорци је постало Дорисиос, од Диклићи Доклеати, Грабљани Грабеос, од Ришњани Ризонати, од Пераштани Пирустас од Озињани – Олкиниатис. Даље ћемо дознати, да Плиније (књ. III гл. XXII.) назива Вардеос исто оно за шта Страбон каже Ардиос, док је још старији грчко-римски искварени облик Вералиос, а све то скупа потиче од „илирског” „Врли”, у српском језику без икакве промене до дана данашњег. Исто тако, завршава Долчи овај XV. параграф, Апијан је у „Илирском рату” („De Bello Illyrico”) јасно назвао Салону Сланум, а Терпум је направио од Трпањ.

Рекосмо у почетку, да се овде тек само дотичемо ствари, које је обрађивао Долчи, па ипак се поглавље одужило, јер нам аутор даје много грађе, која, у ствари, тек треба да се дубоко проучи и обради, како би и најнеукијем могло постати јасно, у коликој мери је „илирски” синоним за „српски”.

Пређемо ли на следећи § XVI. и ту ћемо наићи на врло занимљиве закључке нашег аутора... Велика је штета, што намена ове студије није искључива интерпретација његовог дела, те тако морамо да прелазимо летећи од појединости до појединости. Насупрот онима који сматрају да су Грци и Римљани свуда где су били наметнули свој језик и своје обичаје, наш Дубровчанин пише:

„... neque Graecas, neque Latinas Colonias potuisse unquam avitum idioma perdere, funditusque abolere. Illyrica lingua perpetuo nobis vernacula fuit...”

А то значи:

„Нити грчке, а нити римске колоније никада нису могле да униште наш прадедовски језик, ни да га из темеља упропасте. Илирски језик је стално био наш домородни језик...”

Цитирајући у истом параграфу писца по имену Velleius Paterculus (lib. II., cap. CX.), Долчи нас упознаје с његовим веома занимљивим сведочанством, по коме су у античко, грчко-римско доба – Панонци, одн. становници Панонске низије говорили као и Илири. Исти ти Панонци су за време римске владавине, наставља Долчи по Патеркулусу, научили латински, али никако нису прихватили римске обичаје, јер су имали своје. Дакле, из претходног се намеће један једини логичан закључак: „Панонци” су, управо као и „Илири”, говорили „словенским” језиком, или, како то тврди у овој студији на доста места споменути српски историчари, српским језиком, будући, да су и „Панонци” и „Илири” сачињавали онај непрекидни ланац Срба, који су се пружали од Балтичког до Егејског Мора... Нама је ово тврђење утолико занимљивије, што се и у једном и у другом случају ради о предхришћанским Србима, одн. о онима, за које су страни историчари установили, на начин само њима познат, да су се у споменути подручјима населили тек у седмом веку по Христовом рођењу.

Пређемо ли на Долчијев § XVI. и ту ћемо наићи на веома занимљиве детаље, које овде тек можемо да споменемо, што значи да би полазећи од њих и продубљујући их, могле да се напишу читаве нове студије. Пошто је најпре поређао, које све области сачињавају московско царство, према ономе, што је оставио Клуверије, Долчи на то надовезује кратак текст, који је исти аутор прибележио у своме поглављу. XXII:

„Universas Sarmatiae gentes habitu, armis, moribus, vivendique ratione fuisse Scythis simillimas. Sarmatas ac Scythas ab uno... prognatos... ..Enimvero quamquam Scythae, ut Justinus l. II. ait: non minus illustria initia, quam imperium habuerint; et de generis vetustate cum Aegyptiis contenderint perpetuo...”

Ево значења Клуверијевог сведочанства:

„Сва племена Сармата била су најсличнија Скитима (својим особинама, оружјем, обичајима и начином живота. Сармати и Скити су од једног (претка) потомци... ..Уистину и Скити, како Јустин у књ. II. каже, нису имали ништа мање славне почетке и царство; а што се тиче старости (њиховог) рода, стално су се надметали с Египћанима...”

Све ово може да звучи чудно у односу на германско-берлинско-бечку школу, али не и у односу на српско аутохтонистичко прошловековно учење, те сматрамо, да би се оно, тј. то учење освежило и наставило, у том смислу Долчијева студија може изванредно да нам послужи... с тим, што би се у новој студији свуда

употребљавали искључиво словенски називи, а не они, које су странци, не знајући ни један словенски језик, или искварили или сами исконструисали, или су се пак каткад послужили преводима, што, када се ради о географским именима, није никако срећно решење. Тако би појам „илирски језик”, када се на пр., говори о „првој великој Сарматији” (§. XVIII.), с којом се „илирски” доводи у везу, постао и јаснији и приступачнији. А та „прва Сарматија” протезала се од Балтика од Црног мора, с тим, што уз њу Долчи надовезује Пруску, или Борусију (данас, нажалост, потпуно германизовану), па затим Чешку и Пољску, да би затим допунио своју мисао наводом из Клуверија (О. с. гл. XXII.):

„Bene tamen idem Cluverius (cit. lib. cap. XXII.) de Sarmatis universis: de horum rebus gestis antequam sub Slavorum nomine caeperunt nosci parum in veterum monumentis reperitur.”

„Ипак добро исти Клуверије (каже) о свим Сарматима: о њиховим ратним подвизима, пре него што су почели да буду познати под именом Словена, у старим сведочанствима се мало налази.”

На крају § XX. наш писац потврђује нашу претходну примедбу која управо објашњава зашто се тако мало података налази о Словенима код грчко-римских аутора, пишући:

„Dixi autem, utque iterum repetam necesse est, omnia fere populorum, urbium et fluviorum nomina nunc Latinorum, nunc Graecorum Scriptorum vitio jam legi depravata.”

А то значи:

„Рекох пак и опет је потребно да поновим, скоро сва имена народа, градова и река час су од Грка, а час од римских писаца изопачена.”

Нажалост, ми нигде нисмо нашли у вези са свим тим грчко-римске исправке, а још мање признање да и Грци и Римљани дугују много што-шта старијим становницима Балкана и Апенинског Полуострва. С тим у вези је врло занимљив Долчијев параграф XXI, где он на основу Дионисија Халикарнашког каже, како су верска учења пренета на тле Италије с Балканског Полуострва још „многа година пре Тројанског Рата”, тј.:

„... multis ante Trojanum Bellum annis...”

Нажалост, ми овде не можемо да се посветимо изучавању тог веома занимљивог сведочанства, које треба дубоко да се истражи и проучи с циљем, да се истина коначно установи... И с тим у вези Долчи истиче старост и проширеност „илирског језика”, који је, у ствари, прекривао читаву Европу почев од Балтичког мора па спуштајући се, с једне стране ка југу према Кавказу и Црном мору, а с друге стране преко Панонске низије даље на југ, до данашње Грчке, подразумевајући ту и Пелопонез. Долчи спомиње и неке малоазијске области, у што нам је апсолутно немогуће да се овде

упуштамо... Да би доказао тачност тих својих тврђења он цитира разне ауторе, но ми ћемо овде да се осврнемо на једну занимљиву личност, помоћу које Долчи поткрепљује своју тезу у постојању „илирског”, одн. „словенског”, одн. српског језика на Балкану пре тзв. доласка Словена на то полуострво у VII. веку по Христовом рођењу.

Да би, дакле, доказао старост и укорененост илиро-српског језика на Балканском простору, наш аутор цитира један кратак текст светог Јеронима (Eusebius Sophronius Hieronymus), који је тај учитељ са Балкана упутио папи Дамазу, или, како Долчи пише:

„... Doctoris nostri Illyrici D. Hieronymi, aurea haec ad Damasum verba.”

„Доктора нашег илирског, Јеронима, ове златне речи (упућене) Дамазу...”

Но пре него што наведемо те значајне речи, значајне по времену у коме су изговорене, да најпре подвучемо да је свети Јероним рођен у другој четвртини IV. века по Христовом рођењу. Папа Дамаз о коме је овде реч умро је 385. г., што значи, да је свети Јероним могао да му упути свој говор у другој половини IV. века. Међутим, ако се тим језиком, којим се без икакве измене увек говорило читава три века пре усвојеног датума доласка Словена на Балканско Полуострво, онда је немогуће да се 640. година по Христу прихвати као година „сеобе” на Балкан! Савремени српски историчари су овај проблем продубили и обрадили, а у прилог како њима, тако исто и Српској Аутохтонистичкој прошлo-вековној Школи, иду и речи светог Јеронима, рођеног у крају, где се још увек говори истим језиком, који је, по свим сведочанствима, био у прошлости и остао до дана данашњег искључиво српски језик. А сада да наведемо те „златне” и одвећ значајне речи светог Јеронима. С обзиром на важност сведочанства, два предња епитета никако нису претерана, јер ево шта је рекао тај светац и црквени учитељ:

„Ја никога другога, него Исукрста слиједећи, светињи твојој, то јес столу Петрову садружен јесам. Тко год изван ове куће јагањца јести буде, поган јес. Ако тко у корабљи Нојиној не буде, изгубиће се кад дође потоп.”

Остављајући овај проблем овде са жељом да га наука најозбиљније испита и обради, можемо само на основу предњег навода да закључимо да се скоро три стотине година пре „доласка Словена и Срба на Балкан”, на Балкану говорило српским језиком!

А тек колико би у овој студији требало времена да посветимо, а и простора, да бисмо се позабавили оним што Долчи пише у § XXII.:

„Ex campo autem Senaar, quem Graeci postmodum et Romani Babylona nominarunt...”,

што значи:

„Из поља пак Сенар, које су Грци и Римљани касније назвали Вавилон...”

или „Бабилон”, како то уобичајено говори западна Европа... А Сенар је најчистија српска реч! Откуда она тамо на месту грчко-римског „Бабилона”, о томе даје јасне појмове поглавље господина Ненада Ђорђевића, уврштено у ову студију под насловом: „О српском имену и о старости српског народа”. Нажалост, ономе ко не зна шта је „Сено”, „Сеник”, „Сенокос”, „Сенар”, итд., итд. то ће бити тешко да схвати!

Говорећи у § XXIII. о истоветности далматинског, московског, одн. руског језика, па литванског, Долчи по први пут спомиње и Венде, Виниде, Виндуле, или Винуле, који су се протезали све до данашење Елбе, старе српске Лабе, а међу које спадају и Лужички Срби. Долчи је говорио о њима зато да би показао да њихов језик спада у групу „илирског” језика. Да би то и практично показао наш Дубровчанин приказује упоредну листу „вендских” и „илирских” речи, које су све српске. А пре ове, на његовим страницама се налази и једна друга упоредна листа, која садржи енглеске, „илирске”, одн. српске и латинске изразе. Неће бити вероватно ниједног искреног истраживача, који се неће над тим замислити... Но то је посебна расправа! Којом би се морало једном и заувек неопорециво доказати да су касније конструисани Индоевропљани заиста били Срби!

Такође, исто оно, што Долчи каже за језик Гота, може да послужи као почетна грађа за још једну студију. Ту нам писац наводи и имена извесних готских владара и вођа, тврдећи, да су „илирска”, што никако не може да се порекне, јер су извесна између њих још увек у употреби не само на Балкану, код Срба, већ код Словена уопште, као на пр.: Владимир, Тодомир, Свевлад, Желимир, Радагост, Ратимир, Санко, Мистислав, Мирослав, Предимир, Обрад...

На Сорбони сам имала прилике да присуствујем извесним интерпретацијама готских натписа... Никада стручњак-професор није покушао, да готске изразе објасни упоређењем с било којим словенским дијалектом, већ се напрезао тражећи објашњења помоћу грчког и латинског... Пошто је, дакле, Сладе-Долчи устврдио:

„... Gothis illyricam fuisse linguam...”

„Готима је језик био илирски...”

он затим даје обавештење о једном изнад свега занимљивом натпису Маркомана и Квада на камену, који ће се тек морати изучавати. Но пре него што репродукујемо тачно сам напис онако како је он отштампан у Дубровчаниновој студији, да најпре напоменемо да су Маркомани германско племе, које је живело на Мајни у првом веку, одн. око Христовога рођења. Квади су такође германско племе из претхришћанског времена, настањено у пре-

делу данашње Моравске. Пошто је камен с патписом назвао „Најстарији камен” –

„lapis vetustissimus”: „quem ex Jeremia Russo Moscoviticorum scriptore Annalium hic lubens exscribo; et tum Illyricam, cum Latinam eiusdem versionem more meo adiicio,”

одушевљени дубровачки истраживач га је преписао „с радшоћу” из Анала московског Руса Јеремије будући, да је исти тај натпис на „илирском”, Долчи даје његов превод на латински, на свој начин – „more meo”; ево натписа тачно онако како је он забележен у Долчијевој студији, на страни 42.:

**Styn. Ovvy. Uklopyen. Bylie. Jest. Mera.
Sgode. Krukovuye. Nass. Markoman. I.
Brete. Slavnov. Litov. Boya. Nasga. Markoman.
Proyde. Ni. Slavnov. Styn. Pokoi.
Lyth. V. Vika.**

После навода натписа, Долчи тврди да се Квади и Маркомани код географа и историчара увек појављују као здружена племена, после чега каже, да им је и језик био исти, па прецизира:

„Илирски у највећој могућој мери”,

који је Мавро Орбини (пише Долчи) на CIV. страни свога дела „О владавини Словена” приказао и на „далматском”.

Мавро Орбини је умро 1614. г., а своје веома познато дело „Il regno degli Slavi”, написао 1601. г. Постоје сигурна обавештења да је он то своје дело писао на основу старих извора и живих народних предања у панславистичком духу, тако да је оно имало утицај на историографију, па се цени и данас. Особито моћан утицај је та Орбинијева замашна студија имала у дубровачкој књижевности, што нам доказује и Долчи, који га у својој расправи с поузданошћу цитира више пута, па и овде. У оно давно доба, пре нешто мало мање од четири стотине година, давно пре него што је Вук Стефановић-Карацић реформисао правопис српског језика, Орбини се ипак довио, потрудио и снашао, да би нам приказао сведочанство на „најстаријем камену.” Додајмо још к томе, да се Орбини служи икавском варијантом српског језика, која је, уосталом, заступљена и на самом натпису. Ми ћемо се овде држати слово по слово Орбинијевог начина писања, не смећући никада с ума, да је његово дело, у коме цитира натпис, било написно италијанским језиком:

**Stina. Ovva. Uklopiena. Biljeg. Jest. Mira.
Sgode. Krukovie. Nas. Markoman. J.
Bratie. Slavnovieh. Litta. Boja. Nasega. Markoman.
Proide. Ni. Slavni. Stina. Pokoi.
Lith. V. Vike.**

Исти овај натпис ми ћемо да препишемо једноставном и јасном српском ћирилицом: **Стина (стена) Ова Уклопљена Биљег Јест(е) Мира Згоде Круковије Нас Маркоман(а) И Братије (браће) Славнијех Лита (лета) Боја Нашега Маркоман Пројде (прође) Ни (не) Славни Стина (стена) Покој Лит (лета) В Вике (веке, или вјеке).**

Најзад, ево и Долчијевог превода истог овог натписа:

„Lapis iste insertus signum est pacis congressus Krukoviensi inter nos Marcomannos et fratres Slavos anno belli nostri. Marcomannus praetereat, nec Slavus. Lapis. Requies. Anni aeterni.”

Остављајући овај тек овде дотакнути и веома занимљив проблем да скренемо пажњу и на § XXIX. Долчијеве расправе, где такође налазимо јака сведочанства. За нас је та чињеница утолико важнија, што наше модерно доба са својим чудним схватањима често из различитих неоправданих разлога и на различите начине све више занемарује прошлост. Треба само у том смислу мало проанализирати Британску Енциклопедију! Но проблем ког желимо овде да се дотакнемо не интересује енглеске писце, већ изнад свега оне којима на срцу леже српске земље, српски народ и српска наука, управо онако како Француска цени своју науку, Немачка своју, Енглеска своју, итд. Па вратимо ли се с том мишљу Долчију, уверићемо се да је и он атавистички био привржен свакој стопи балканске земље, те је, као да живи у наше доба које сеје раздор и нетрпељивост, настојао да се из темеља супротстави чак и онима из наше епохе, који тај раздор подржавају! У том духу наћи ћемо у његовом § XXIX. следеће ретке:

„Porro quidquid olim Macedonibus virium et virtutis fuit, id eos Illyricae genti debuisse, testatur clare lib. VII. his verbis Justinus: Sed Macedonibus assidua certamina cum Thracibus et Illyriis fuere, quorum armis veluti quotidiano exercitio indurati gloria bellicae laudis finitimos terrebant.”

„Даље, све што је некада међу Македонцима било од мужева и од срчаности они су то дуговали илирском (одн. српском роду, (што) јасно сведочи у књ. VII. Јустин овим речима: Македонци су здружени с Трачанима и с Илирима водили сталне бојеве свакодневном употребом њиховог оружја плашили су суседе, учврстивши славу ратне хвале.”

... Оно, дакле, што је постојало у античко доба, за што се уложило толико напора у средњем веку, данас је порушено! Па се питамо, да ли ће више икада васкрснути давнашња јединственост српских балканских земаља?

Да би предњи навод поткрепио, Долчи се позива на некога, ко је много времена претходио Јустину, а то је грчки говорник Демостен, који је својим првим Олинтским говором изрекао хвалу античким Србима – Илирима и Пеоњанима (Р. Б.: „Беоњани), македонским суседима:

„Quin multis ante Justinum annis ... Demosthenes Olinth. I. ... egit panegirim. Illyricos quippe et Pacones Commemorans (utramque gentem esse Macedonibus finitimam, Ulpianus Demosthenis interpres adnotavit)...”

А то је забележио тумач Демостенових говора, Улпијан...

А тек, с коликим усхићењем читамо даље у истом параграфу имена „илирских” краљева која Долчи наводи да би одмах затим подсетио читаоца на то да су Илири били тамо, где се налазе и у наше доба, давно пре оснивања града Рима, што је посведочио и сам Вергилије у првом певању своје „Енеиде” (стихови 242.–243.)

„Illyrica gens ante Urbem conditam teste Virgilio, satis clara...”

Дакле:

„Довољно је јасно, да је илирски род, по тврђењу Вергилијевој, постојао пре него што је Рим основан...”

Ми овде два споменута стиха „Енеиде” наводимо у српском преводу уз напомену да се у њима спомиње Тројанац Антенор, који је по паду Троје, а зна се, да је Тројански рат вођен око 1200. г. пре Христа, напустио разрушени град заједно са својом дружином кренуо у свет и стигао до Илирије:

„Ти Антенора пусти да ахејској избегне војсци
И уђе у илирску земљу...”

па онда даље (стихови: 247.–249.):

„..... смести Тројанце,
народу надене име и зидове свуда украси
оружјем тројанским бојним....”

А све то је сигуран доказ да „Илирија” Тројанцима није била непозната страна земља... Није ли немачки историограф Конрад Кречмер рекао да је Троја била израз „трачко-илирске експанзије”? Но то је једна нова тема...

И да у закључку кажемо да је Долчи право врело једног мноштва тема којима се после њега сигурно још нико није бавио, а поготову никако у оном смислу у ком је он цео свој рад усмерио. У својој устрепталој души он је можда негде дубоко у својој подсвести носио оно, што је српски народ лаконски изразио: „Говори српски да те цео свет разуме!” Само тиме може да се протумачи његово изузетно настојање да онда, када су Балканци још били грчко-римски „варвари”, покуша, да Балкан, порекло његових житеља и њихову старину прикаже у још непознатој боји западу, који је у његово, управо, као и у наше доба, гледао на тај део Европе с висине. Ако он у својим анализама, разматрањима и размишљањима често подсећа на библијска имена и библијске текстове зар му то треба замерити? У његово доба још није постојао модерни материјализам, а за њега, тим пре што је био свештено лице, Библија је стварно била најистинитија књига, на чије се

цитате он у овој својој студији много пута позвао. Ми се на те одломке нисмо освртали. Међутим, мишљења смо да би из ове његове студије, уз остале теме за нове студије, требало и узети као базу нових истраживања и сваки његов осврт на Библију.

Ја лично сам била подстакнута његовом напоменом о Јустинијану, византијском цару, да потражим грађу и да проблем његовог античког српског порекла расмотрим изближе. Ове речи су моја захвалност Себастијану Долчију. Исто тако сам му захвална и за напомену о римском песнику Овидију; другим речима – два поглавља ове студије саздана су директно на Долчијевим напоменама: одељак о Јустинијану и одељак о језику, који је Овидије научио у изгнанству.

Долчи је цело своје учење запечатио следећим речима, које треба упознати:

„... asserimus necesse est, unam eandemque linguam pluribus familiis omnino fuisse... Jam vero ex vetustissimis monumentis constat, Thracibus, Illyricis, Sarmatis et Getis Scythicae, vel Celtoscythicae adtribuendum esse linguae commercium, quae modo Illyrica, vel Slavonica appellatur.”

Ево дакле превода овога језичног „Вјерују” Себастијана Долчија:

„... потребно је да потврдимо да је један те исти језик сасвим припадао већем броју родова.. Јер уистину, закључујемо на основу најстаријих сведочанстава да се може приписати заједнички језик Трачанима, Илирима, Сарматима и Гетима Скитије, или Келто-Скитије, који се зове Илирски, или Словенски”.

А који је то словенски језик био, као доказ најбоље може да послужи „Пјесан” Игњата Ђорђића, такође откриће направљено захваљујући Долчијевом сабраном благу. Та песма, наиме, спевана српским језиком, служи као сигуран доказ, уз друге историјске чињенице, колико и где је све српски језик одзвањао у доба око Христово рођења. Зато поглавље о Овидију, у коме ту песму наводимо у целисти, надовезујемо непосредно на ово у вери да тиме испуњавамо свету дужност према онима на чија дела је свет заборавио.

DE ORIGINE ET SEDIBUS VETERUM ILLYRIORUM, auctor CASIMIRUS SZULC,* Polonius

Писац се, дакле, представио насловом књиге – Пољак, а назив дела му је „О пореклу и седиштима старих Илира“; његово име бисмо написали ћирилицом: Казимир Шулц.

Ову своју расправу је Шулц почео да пише с нескривеном радошћу, јер, како је рекао на крају свога кратког увода:

„Ниједна земља није тако згодно лоцирана између Азије и Европе као ... данашња Турска.”

А због чега је њега, далеког Пољака, та земља интересовала? То ће се осветлити до краја приказа овог дела за које се он служио, између осталог, и ауторима којима се и ми у овој нашој студији бавимо: Себастијан Долчи, Мавро Орбини, Апендини, Сипријан Робер, затим Матија Петар Катанчић¹¹ и пољски историчар Бје-

* Дело је штампано у Позњању, 1856. г.

¹¹ Катанчић је Славонац (рођен 1750. у Валпову, умро 1825. у Будиму). Био је песник, археолог, историчар и нумизматичар. Да би написао једну своју расправу о хрватској филологији, пропутовао је крајеве између Купе, Саве и Драве, по чему се види, докле се по њему пружала Хрватска. О њему расправља аутор малог дела „Хрвати и језик српски”, означен само иницијалима С. М. Д. (Нови Сад, 1895. год.), износећи Катанчићево мишљење о „Илирима” и „илирском” језику, који је, по свему што је К. написао, језик српски. На с. 33. С. М. Д. пише:

„У своме делу „*De Istro ...*” (Budim, 1798.) Катанчић овако каже: „Црногорци, Србијанци, Бошњаци (наравно, подразумевајући ту и Херцеговину) и Срби у Угарској, и то са обе стране Дунава, говоре једним истим језиком, којим и Далматинци, а да се од Хрвата разликују? (стр. 108.) Катанчић каже и то, да су се Хрвати од увек разликовали, па да се и данас још (XVIII. век) разликују од Далматинаца и по језику и по домовини: „*Perfecte et hodie Croatas ab Dalmatis et patria, et loquendi ratione distinctos, bene novimus.*” Но он је сматрао, да се – не само Далматинци од Хрвата разликују, већ „сви Илири – у свему, па и у језику” (стр. 227.). А како он за штокавштину изричито каже, да је језик илирски (стр. 140.), то је – по њему – очевидно, да су сви „Илири” говорили штокавски. Кад њему сви „Илири” само штокавски говоре и кад се, такође по њему, сви Илири разликују у свему од Хрвата, онда нема сумње да су Хрвати говорили сасвим другим језиком, различитим од штокавштине. Сматрајући штокавштину за језик илирски, Катанчић каже, да је кајкавштина језик словеначки, док му је чакавштина језик хрватски (стр. 140.) То се подудара с једним другим Катанчићевим тврђењем, где, сматрајући само чакавце за Хрвате, он им овакве границе према Илирима ставља: „*Linea ab Dravo per Moslavinam ducta ad Czetinae fluminis Dalmatiae exortum. Regionem ab hac linea in occasum patentem coluere savienses, et horum posteri Croatiae usque hodie colunt.*” (*Specimen Philologiae et Geographiae Paenoniorum*, 1795., р. 24.) А то ће рећи: „Хрвати живе западно од линије повучене од Драве, па кроз Мославину. До утока реке Цетине у Далмацији; а на том простору живели су увек њихови потомци (тј. чакавци), који ту и данас још живе.” Јасно је, дакле, да по Катанчићу Хрвати нису Илири и да не говоре илирским језиком, тј. штокавштином. ... Катанчић је рекао, који су то све Илири, који говоре као Далматинци. Али он каже, да и Босанци и Далматинци говоре оним истим језиком, којим говоре и Србијанци (стр. 144.), а мало даље на истој тој страни додаје, како сви Илири говоре језиком српским: „*Serblī ... universi dialecto Sphyricae usi*”. Па пошто Катанчић признаје и тврди, да Илири сами себе зову Србима, па да их и други исто тако зову Србима, а и Илирима (стр. 217. и 227.), то онда нема сумње, да је он, као и сви његови Славонци, сматрао свој домаћи и народни језик за језик српски. Тако каже учени Катанчић као рођени Славонац и као католички калуђер (фрањевац), сматрајући свој језик за чисту штокавштину, тј. за језик српски, а све оне, који штокавски говоре, за Србе, премда их други поред тога „...још и Илирима зову...” Да Катанчић није овде помишљао само на православне штокавце, него такође и на католичке, то сведочи он сам, када каже: „*Vera ne chini ruzliku u narodnosti*” – „... *ad hic (ritus) non facit diversitatem in gene.*” (р. 143.). Најзад, то исто признаје и Људевит Гај, који је под плаштом „илирског покрета” једноставно претео језик српски за Хрвате, премда је тврдио у „Илирским Новинама” г. 1840. да су: „Илири... под славним, посебним именом српским.”

ловски. Што се тиче „писаца словенског порекла” Шулиц каже да су му они особито били добро-дошли зато што су лако могли да се снађу у деформисаним грчко-римским географским називима откривајући у њима с|тѣ8, „...тамо, где данас Срби живе („Словени европске Турске”), постојала су словенска географска имена”

„... ubi hodie Slavi incolunt, quodque nonnulla nomina propria similia Slavicis invenerunt...”

Другим речим:

„...тамо, где данас Срби живе („Словени европске Турске”), постојала су словенска географска имена”

још пре њиховог наводног доласка на Балкан. Наравно, Шулиц се не ограничава само на српске балканске земље, али Балкан му је полазна тачка.

Ми не можемо овде да се бавимо свим ауторима, на које се писац ослања, да би повезао древне Пелазге и Србе, јер Пелазги се сматрају прецима других Срба – Трачана и Илира. Па зато, што се увек радило о истом народу, антички аутори и нису могли да одреде, где је била граница између Тракије и Илирије, она, коју су углавном замислили Грци и Римљани... Међутим, што се народа тиче, та граница није ни постојала, јер како каже госпођа Борисављевић народ је био спојен верским обележјем, а уз то и јединственим језиком, који је од најдавнијих времена био српски, па ма га странци, игноранти и злонамерни звали пелазгијским, илирским, или трачким. Мислимо такође, да је апсолутно сувишно коментарисати да ли је, на пр., Македонија била део Тракије, или Илирије, јер се и у томе стари аутори разилазе, као и у томе, што једни кажу, да су Дардани, који су живели око Горње Мораве били Илири, као Апијан,¹² док Страбон налази, да су становници око Доње Мораве – Трибали (деформација од Србљи по Суровјецком и Шафарику) били Трачани. (Страбон, VII., 369.). Чак мислимо, да није потребно ни да се дуже бавимо Апијановим тврђењем да су давни житељи Паноније такође били Илири, распрострајени око некадашњег Истра, данашњег Дунава. Мислимо, да нема смисла ни да понављамо, да су панонска племена –

„Gentes Pannonicae ab Istro fluvio et Carpatis montibus septentrionem versus etiam ad fontes Viadri et Vistulae habiturunt” (Тацит, Герм. 4)

Да су, дакле;

„панонска племена од Дунава и Карпатских Планина допирала на север све до река Вијадре (Одре) и Висле...”

¹² Апијан је грчки историчар из II. века по Христу. Написао је Римску историју на грчком, која се знатним делом очувала. За Србе је важан одељак о Илирима, одакле је горња напомена.

Ту ћемо наћи, да је Додона била древни пелазгијски град, као и да је Хомер (Илиј., XVI., 233.) Зевса из Додоне сматрао пелазгијским:

„О, Зевсе, пелашки краљу и додонски, који далеко у Додони владаш.....”

Међутим, Долчи је објаснио, како је од прастарог „Јакобога” он каже „илирског”, идентификујући тако на свој начин Пелазге и Илире, постао грчки Зевс, или римски Јупитер. Ево, како то место гласи у Хомера:

*„Ζευ ανα, Δωδωναίε, Πελασγικε, τηλοθι ναίων,
Δωδωνης μεδεων δυοχειμερου ....”*

Прецизирајући, који простор су Грци називали Илиријом, Шулиц користи ту прилику, да као странац, у ствари, са супротног краја Европе, каже нешто о Албанцима. Наиме, познати су напори данашњих Албанаца, управо као и Бугара, да докажу њихов приоритет на Балканском Полуострву, узимајући то као аргуменат, који име даје право, да присвајају туђе земље. Будући, дакле, да се у овом случају ради о једном незаинтересованом научнику, који је чак можда, судећи по имену Шулиц, пореклом Немац, његово сведочанство нам је необично драгоцено. Већ одмах у почетку, на с. 3. дела, којим се овде бавимо, Шулиц каже, да историчари, судећи по крајевима које Албанци настањују, сматрају, да су се они појавили на историјској позорници после Пелазга, одн. после Илира:

„... Qui historici ratione sedum commoti, Albanos pro posteris veterum illyriorum habent...” „... Albani enim in iisdem regionibus degunt, in quibus Pelasgi habitabant, praesertim in Illyria, quae Graeca dicebatur, in Epiro, Hellade, Pelloponeso occidentali et in Arcadia.”¹³

Из наставка латинског текста видимо да:

„... Албанци живе у оним областима, по којима су обитавали Пелазги, особито у Илирији, која се називала грчком, у Епиру, Хеллади, западном Пелопонезу и у Аркадији.”

Но има један разлог, који аутору изгледа јачи од претходног, а то је албански језик. Шулиц пише дословно:

„Sententiam insuper, Albanos esse posteros Veterum Illyriorum, adjuvat magnopere lingua hodierna Albanorum, quae, quamquam non est derivata neque de Graeca, neque de Latina, tamen iis tam est propinqua, ut quasi medium teneat inter utramque, sicuti Schleicherus demonstraverat in opere inscripto: Die Sprachen Europa's in systematischer Übersicht, Bonn, 1850., p. 138. – 144.”

„Да су се Албанци касније појавили од старих Илира, томе тврђењу највише доприноси данашњи језик Албанаца, који,

¹³ Leakes, Researches in Greece, London, 1814.

премда није произишао из грчког, а нити из латинског, ипак им је налик, тако да као да се налази на средини између њих, како је то показао Шлајхер у делу названом „Систематски преглед европских језика”, Бон, 1850. г., стр. 138. – 144.”

Но Шулц се не зауставља на томе. Као да је знао какву ће хајку Албанци да подигну једно столеће после њега, он, да би му тврђење било што уверљивије, спомиње још једног аутора, пишући:

„Hahn quoque diutius in Albania versatus, in opere nuper edito, quod inscriptum est „Albanesische Studien”, Jena, 1854., Albanos propter eorum mores, institutiones et linguam, posteros dicit veterum Illyriorum, p. 211. – 224.”

Ево, како гласи претходно сведочанство:

„Хан,¹⁴ пошто се дуже бавио у Албанији, у делу недавно издатом, које носи наслов „Albanesische Studien”, тј „Албанске студије” (Јена, 1864.), каже, да су Албанци на основу њихових закона, обичаја и језика, млађи од старих Илира, стр. 211. – 224.”

Дакако, да се на основу оваквих обавештења човек неминовно мора заинтересовати шта кажу модерни извори о албанском језику. Велики „Ларус”, који представља резиме последњих достигнућа у своме последњем издању у ствари не каже ништа ни уверљиво ни одређено о албанском језику. Сасвим у почетку у њему пише да је албански можда потекао од старог илирског или пак од дачког језика, с примесама из других језика, а уз то, када се ради о пореклу, он се колеба, уз једно можда, пишући:

„... peut-être héritières des anciennes populations illyriennes,”

да су Албанци:

„Можда наследници старих илирских племена...”

Једна врло озбиљна студија из прошлога века, бавећи се балканским земљама уопште, пише и о Албанцима и Албанији. То је дело „Европска Турска”¹⁵, чији је аутор Ами Буе. У другом тому тог дела, које има укупно четири тома, од стране 32., почиње његов одељак о језицима „Европске Турске”, који се, почев од стране 41., претвара у расправу о албанском језику. Ту дознајемо да се албански називи још и „шките”, да се ограничава само на Албанију, те да га не уче ни Турци, ни Словени (у ствари, Срби, који се с Албанцима једино и граниче), а ни Грци. Буе констатује да је

¹⁴ Hahn Johann-Georg, етнограф и путописац, рођен 1811. у Франкфурту на Мајни, умро 1869. у Јени. Студирао је права у Гисену, Хајделбергу и Паризу. Најпре је био у грчкој државној служби. Једно време је водио пруски конзулат у Атини. После тога, поверен му је аустријски конзулат. Ханови научни интереси били су веома широки. Трајне вредности у научном смислу су његови радови о Албанцима, под насловом „Албанске студије”.

¹⁵ Ami Boué, „La Turquie d’Europe”, Tome deuxième, Paris, 1840; Editeur Arthus Bertrand.

изговор албанског језика тежак, да има пискаво-шуштаве консонанте, који потсећају на енглеско „тх“, уз „с“ на крају и уз гутурале, тј. грлене гласове келтског језика, као и сугласничке скупове, који се не налазе у осталим европским језицима, као на пр.: мп, мрп, нтр, нтзг, ктх, гкр. Буе је нашао да извесни немачки глаголи одговарају неким глаголима „шкип“, док се сличност у односу на романски и влашки тиче особито именица. Присуство пак турских и грчких речи, по Буеу, објашњава се сасвим природно, што није случај са словенским речима од којих су неке, мисли он, замениле старе шкипетарске речи, или их једноставно измениле... Ту се Буе зауставља да би читаоцима представио листу албанских речи, приказаних паралелно с одговарајућим речима из свих језика, којима су се Албанци служили да би употпунили свој говор. Уосталом, последње издање велике енциклопедије „Ларус“ саопштава да се албански језик образује данас, у ово наше време, што је запањујућа констатација с обзиром на оне који тврде да су Албанци староседеоци Балкана. Да је то тачно, у току неколико протеклих хиљада година би тај језик морао да се усаврши... Значи, албански језик скрива још неосветљене и одвећ тамне стране албанског постања и историје, у што је Милош Милојевић доста дубоко ушао, али имајући толико грађе о српској историји, он се на албанској није превише задржавао... У будућој студији о њима треба поћи од Милојевића узимајући упоредо у разматрање резултате до којих је дошла госпођа Борисављевић, који су и на овом подручју, као и уопште, веома интересантни, заслужујући пуну пажњу научних радника.

Ја лично, имала сам прилике да слушам груби албански изговор, који грубошћу и тешким консонантским скуповима одудара од свих индоевропских језика, које сам имала прилике да чујем.

Најзад, да бисмо видели какав конгломерат и какву језичну збрку представља тај језик, ми овде репродукујемо паралелне лексичке листе које је Ами Буе приказао у своме напред споменутом делу.

Но, пре тога још једна напомена читаоцима. Ами Буе је вероватно познавао више европских језика, али их, по свој прилици, није познавао беспрекорно. Тако су му се поткрале многе грешке, особито што се тиче израза, који су ушли у албански из српског језика, те би се по његовој листи могло помислити, да су те речи грчке, латинске, француске, итд. Будући, да ова студија није посвећена албанском, ми том проблему не можемо овде да посветимо много простора. Међутим, постављамо као обавезу будуће обновљене Српске Аутохтонистичке Школе остварење једне студије, којом ће се свака шиптарска реч поставити према српској, уз свестрану анализу, како би се једном заувек установило, да ти дрски изгредници српском народу дугују, не само земљу, на којој живе, већ и велики део свога језика.

Приказујући упоредне листе Ами Буеа, дакле, онако, како их је он сачинио и не узимајући право да у њима ма шта мењамо, ми тиме изражавамо извесно поштовање према писцу, који је међу првима открио да је језик Албанаца тек у фази еволуције, па према томе и један од језика, који је настао касније од свих других којима се у Европи говори. Тек даљом компаративном студијом и справиће се и његови незлонамерни пропусти.

Ево прве Буеове табеле, која се односи на упоређења између француског, латинског и шкипског (не разумемо зашто је Буе ставио управо обрнут ред; но нећемо ни у то да дирамо):

Exemples du rapport entre le schkipe, le latin et le français.

ФРАНЦУСКИ	<i>En latin</i>	<i>Cepa</i>	<i>En schkipe</i>	<i>Kepe</i>
Oignon		Facies		Pakie
Facé		Cruz		Kruk et Krdok
Croix		Discus		Diak
Disque		Spuma		škóumë
Écume		Puteum		Púdz
Puñe				
Copie		Historia		Kopie
Histoire		Tremitus		Jstori
Tremblement		Aula		Termit
Cour		Spelunca		Auli
Caverne		Lyra		Spela
Lyre		Patra		Loura
Calice		Arca		Potera
Boîte		Scala		Arka
Echelle		Stomachus		Skala
Estomac		Carta		Stomachi
Carte		Porta		Karta
Porte		Falum		Porté
Hasard		Gubernum		Phat
Gouvernement		Rota		Kouberris
Roue		Calamus		Roie
Roseau		Maledictio		Kalem
Malédiction		Diamant		Malekimi
Diamant		Margarita		Diamant
Perle		Biber		Margaritar
Poivre		Jugum		Piper
Joug		Femineus		Zougoi
Féminin		Dens		Phemera
Dent		Sapo		Demp
Savon		Scopula		Sapoun
Rocher		Corona		Schpelé
Couronne		Cœlitus		Kourrone, Korrone
Ciel		Ficus		Kiel
Figue		Pax		Phik, Phitsch
Paix		Cithara		Pake
Guitare		Mortis		Kithara
Mort		Barca		Mocri
Barque		Lagena		Barké
Boute		Spiritus		Ljaggën
ESPRIT		Mens		Schript
ESPRIT		Satanus		Ment
Satan		Palma		Schellan
Paume de la main		Patria		Pelomë
Patrie		Triticum		Patride
Blé		Cerasum		Dhrithé
Cerise		Milla		Kerzi
Mille		Matrimonium		Mili
Mariage				Martesa

<u>ФРАНЦ.</u>	<u>ЛАТ.</u>	<u>ШИПТ.</u>
Secret (mystère)	Mysterium	Mysteri
Cire	Cera	Keri
Chien	Canis	Kien et Ken
Lièvre	Lepus	Liepour
Coq	Gallus	Ghoul
Corbeau	Corvus	Korp
Peuple	Gens	Gint
Compagnon	Socius	Schoke
Prince	Princeps	Prink
Prophète	Propheta	Prophet
Poëte	Poeta	Politi
Littérateur	Litteratus	Litoura
Parent	Cognatus	Konnati
Parents	Parentes	Pering, Peringle
Enfant mâle	Masculinus	Maskoul
Fils	Puer	Pirré
Papa	Pater	Pape
Maman	Mater	Neme
Ami	Amicus	Mik
Arme	Arma	Armé
Armé	Armatus	Armatos
Haut	Altus	Nalte
Plein	Plenus	Pliot et Pliout
Peu	Paucus	Pake
Certainement	Certo	Kerton
Par	Per	Per
Pour	Pro	Per
Contre	Contro	Kontra
Deux	Duo	Di
Trois	Tri	Tri
Quatre	Quatuor	Kater
Mille	Mille	Mige
Il est	Est	Eschte
Penser (compter)	Cogitare	Kouiateig

Француски и шиптарски:

Exemples du rapport entre le schkipe et le français.

<u>Франц.</u>	<u>En schkipe</u>	<u>Франц.</u>	<u>En schkipe</u>
Que	En schkipe Ke	Lampe	En schkipe Lampa
Donc	Si	Stature	Stat
Ancre	Aggoure	Léger	Lech
Four	Phour ou Phourre	Air	Erro
Danger (risque)	Riziko	Mouche	Mouzé
Traverse	Tra	Magasin	Majkaze
Charretier	Kerretzi	Moustaches	Moustake
Guerre	Cheré	Magie	Maggi
Chapon	Kapon, (en all. Ka-paun)	Moulin	Mouli
Forêt (tourtille)	Tourlele	Oncle	Ougki
Ours	Ari, Ariou	Jambe	Kempé
Poulet	Poulé	Pâques	Paschka
Lettre de recommandation	Karta te rekou-mantarisé	Pourpre	Porphouré
Or	Arr	Cavale	Kale
Fourchette	Phourkoulitza	Cavaller	Kaleri
Eau	Oui	Selle	Shale
Mois	Mouaig	Sable	Sa
Sourd	Sourdere	Scie	Schlare
Danse (bal)	Balé	Satan	Satanl
Timon	Timoni	Pêche	Piesko
Feuille	Phieta	Écritoire (Cala-mar)	Kalamar
Hache (serpette)	Sepata	Neveu	Nip
		Blond (roux)	Pous

Chaud (vapeur)	Vape	Promise (noëce)	Nouse
Cire	Keci	Bouffon (mascarade)	Maskara
Doigt	Thopa	Lait (Tom) (1)	Tomila
Proue	Proumna	Peuplier	Plepi
Poupe	Propa	Ordre	Ourder
Hutte (tente)	Tenta	Ordonner	Ourderoig
Ignorant (idiot)	Idiot	Crier	Gkrig
Saint	Schent	Lever (droll)	Gkré

Шиптарски и талијански:

Exemples du rapport du schkipe avec l'italien.

ФРАНЦ.

Poisson	<u>En italien</u> Pesce	<u>En schkipe</u> Fischk
Chemise	Kamisa	Kemisé
Cloche	Campana	Kampané
Histoire	Storia	Istoria
Carrosse	Carroza	Karrotza
Arrhes	Kapara	Kapari
Famille	Famiglia	Femigé
Flouve	Finme	Lioumé
Fille publique	Poutana	Poutane
Payer	Pagare	Paghousig

Шиптарски и немачки:

Exemples du rapport du schkipe avec l'allemand.

ФРАНЦ.

Blé	<u>En allemand.</u>	<u>En schkipe.</u>
Champ	Getraide, (Troud en ba- varols,)	Drithe
Bouc	Acker	Arro
Calice	Boch (Ziege)	Tzgiep
Chasse	Kelch	Keiki
Fromage	Jagd	Ghitch
Cellier	Käse	Ghiaz
Cuir	Keller	Killar
Genou	Leder	Lekouré
Boulon	Käie	Ghiou
Baiser	Knopf	Komp
Mesure	Pousl (en Autriche)	Pouih
Ville	Mass	Mase
Charrette	Stadt	Phschiat
Fou	Karre	Karre
Tourment	Narr	Marre
Ciseau	Plague, ou Qual	Pliagha, ou Chai
Ecume	Schero	Gérseré
Ombre	Schaum	Skoume
Bâton	Schatten	Sktab
Farine	Stah	Stap
Fosse	Mehl	Miel
Mur	Grube	Ghrope
Poiss	Mauer	Mourr
Paire	Palan	Paht
Sala	Pier	Paht
Tronçon	Stah	Stap
Canon	Plockt	Pihora
Coucou	Kanone	Kanon
Mou	Kuku	Kivui
Baume	Most	Moust
Prêtre	Balzam	Palkam
	Priester	Priphit

Daim	Reh	Dre
Fable	Fabel (Prahlen se vanter)	Prøfja
Épée	Degan:	Thakà
Tante	Base	Þesè
Observer	Warnen	Parè
Tête	Kopf	Koké
Queues de chevauz:	Kopf	Þzepò
Bâtard	Bastard	Beschlart
Ange	Engel	Eggel
Loup	Wolf	Quik
Bétail (vache)	Kuh	Ka, Kaou
Jeune chèvre	Kitzi (autrich.)	Keiz
Pin	Fichte	Þfischia
Court	Kura	Þkourtzia
Profond	Tief (Thal un vallon)	Telé
Regarder	Schauen	Chalere
Voir	Sehen	Schloch
Cuire	Baken	Þhake
Tourner	Drehen	Drod
Baiser	Kissen	Giaatak
Lécher	Lecken	Lepig
Sourdre	Rieseln	Rgied
Nettoyer	Kerren	Repoig
Parler	Plaschen (vulg.)	Þhllaschk
Traire	Melken	Miel

ШИПТАРСКИ, ШВЕДСКИ И ГОТСКИ:

Exemples du rapport du schkipe avec le suédois et le goth.

Франц.

Louage	<i>En suédois</i> Uyra	<i>En schkipe</i> Kyra
Farine	Mjoel	Mjel
Charrette	Kjarra	Karre et Kjerre
Saleté	Moudd	Mout
Forêt	Lound	Lound
Charrue	Pfloug	Pjouar
Jeune homme	Drøng	Trim
Nuit	Nat (en all. Nacht)	Nat, Naté
Je peux	Mænde	Mund
Visage	<i>En goth</i> Sioun	Sion

ШИПТАРСКИ - ЕНГЛЕСКИ:

Mots anglais se retrouvant dans le schkipe.

Франц.

Enfant	<i>En anglais</i> Child	<i>En schkipe</i> Djal
Je deviens	Become	Bechem

ШИПТАРСКИ, ДАНСКИ И ИСЛАНДСКИ:

Exemples du rapport du schkipe avec le danois et l'islandais.

Франц.

Jeune fille	<i>En danois</i> Pige	<i>En schkipe</i> Pige
Mort	<i>En islandais</i> Deja	Vægja
Neveu	Nif	Nif
Je lisse	Winda	Eind

Шиптарски и летонски:

Rapports du schkipe et du leton.

<u>Франц.</u>	<u>En leton Ko</u>	<u>En schkipe Ko</u>
Qui		
Fils	Dehis	Dgielm
Guerre	Karras	Chere
Que	Ko	Ké
Fois	Kahrt	Chéré
Endroit	Weeta	Bent
Vers	Pehs	Pas
Laisse	Lai	Lé
Mont	Mails	Mai

Шиптарски и баскијски:

Exemples du schkipe avec le basque.

<u>Франц.</u>	<u>En basque</u>	<u>Urreu</u>	<u>En schkipe</u>	<u>Arr</u>
Or				
Mère		Ama		Emma
Nouveau		Berrin		Era
Tout de suite		Sost		Sot
Air		Aire		Erre
Pierre		Harrja		Ghourre
Pierreux		Harritsu		Ghourré
Caille		Pospolina		Potpoloschka
Peau		Larrua		Lekouré
Fleur		Lilla		Lioule
Scie		Cerra		Schiare
Mouillé		Erdia		Per
Manger		Jan		Cha
Oui		Bai		Ai

Шиптарски – келтски:

Exemples du rapport du schkipe avec le celte.

<u>Франц.</u>	<u>En celte</u>	<u>Beau</u>	<u>En schkipe</u>	<u>Be</u>
Femme				
Marais		Lait		Lioutze
Vieille femme		Grouages (au plur.)		Groua
Mont		Briga		Brigh
Juge		Bret		Muret (roi)
Homme libre		Haro		Jourré
Voiture		Carra		Karre

Примери позајмица шиптарског из српског:

Exemples des emprunts faits par le schkipe au ~~classe~~ serbe.

<u>Франц.</u>	<u>СРПСКИ</u>	<u>En schkipe</u>
Arbre	En classe Drvo	Drou
Montagne	Breg	Briga
Cerf	Laph	Laph
Chat	Matschka	Matz
Souris	Misch	Mon, (en allemand Maus)
Molno	Kaloudjer	Kalochier
Peste	Kouga	Koukoud
Fumée	Dim	Tim
Seins	Sise	Sisé
Dimanche	Nedelia	Tédiei
Corbeille	Torha	Torbé
Poireau	Pras	Fresch
Fille publique	Kourva	Kourha
Maisonnette	Koliba	Kolioubé
Moins	Manie	Mengou
Père	Olatz	Taté (f)
Demander	Pitall	Pies, Pieta
Boire	Piti	Pi
Traiter	Gastovali	Ghostis

Примери позајмица шиптарског из грчког:

Exemples des emprunts faits par le schkipe au grec.

<u>Франц.</u>	<u>En grec</u>	<u>Gramma</u>	<u>En schkipe</u>	<u>Gramma</u>
Lettre		Grammatikos		Grammatikos
Ecrivain		Elias		Ellade
Grèce		Pedagogos		Pedagogá
Maître		Kyprisos		Kiparis
Cypres		Thalassa (mer)		Talaze
Vague		Eidolon		Idolo
Idole		Eidololatria		Idololatria
Idolâtrie		Drakon		Drakon
Dragon		Episkopos		Piskop
Evêque		Elleamosyne		Elcumesi
Aumône		Stadion		Stadio
Stade		Pyrgos		Pyrgo
Tour		Phanari		Phenar
Lanterne		Didaskalia		Didachi
Leçon		Retor		Retor
Parleur		Sinapi		Sinapi
Moutarde		Sellnon		Selin
Céleri		Kakos		Keik
Méchant				

Примери позајмица шиптарског из турског:

Exemples des emprunts faits par le schkipe au turc.

<u>Франц.</u>	<u>En turc</u>	<u>Doukhian</u>	<u>En schkipe</u>	<u>Doughian</u>
<u>Волуке</u>		Kietab		Kietab
Livre		Derbend		Derbend
Défilé		Bairak		Bairak
Etendard		Pendjir		Pentzere
Penétre		Saraf		Saraphe
Banquier		Sanat		Zanat
Art		Kolai		Kolajg
Facile		Barout		Parout
Poudre		Schapka		Schapke
Chapeau		Maden		Maden
Métal		Kamdgi		Kamtzi
Fouet		Karpous		Karpous
Melon		Ibrik		Kip
Pot		Tschifout		Tziphout
Julf		Altje		Altzi
Gypse		Top		Top
Boule		Foukara		Phoukara
Pauvre		Asker		Askere
Armée				

Примери сличних израза у влашком и у ШИПТАРСКОМ:

Exemples de mots semblables en valaque et en schkipe.

<u>Франц.</u>	<u>En valaque</u>	<u>Satou</u>	<u>En schkipe</u>	<u>Katoun.</u>
Village		Tata		Taté
Père		Mama		Memé
Mère		Troupou		Kourm
Corps				
Genou.		Genouche		Gion et Ghiounie
Flamme		Phiscarac		Philake
Racine		Radiciña		Reñe
Jour		Di		Dit
Fossé		Grupa		Ghufps
Fureur		Touhbarc		Termjim

Crainte	Infrikoschare	Phrike (all. <i>Furcht</i>)
Vieux	Betraen	Bgielere
Ainsi	Asa, Aíala	Bi, Aschlou
Mettre en ordre	Tokmeskou	Tax
Venir	Vin	Big
Coudre	Kosou	Kep
Écrire	Serlou	Schrouaig
Laver	Spelou	Schpellaig (all. <i>Spülen</i>)
Tondre	Radou	Raig
Souffrir	Palmesk	Pesolg

Ми смо у претходној листи допустили себи само једну измену. Наиме, у делу којим се приказују шиптарске позајмице из словенског језика заменили смо „словенски” са српски, јер никаквих других Словена око Албаније и нема осим Срба. Та непрецизност и употреба тог општег имена, када се ради искључиво о Србима, то је и довело до забуна и до затрпавања историјских истина, које се односе на српски народ. Несумњиво је да томе данас у великој мери доприносе непријатељски расположени суседи према Србима, Бугари и Шиптари, као што су то у античко доба чинили Грци... Ако ова студија и најмање допринесе расветљавању побрканих чињеница, сматраћемо да смо допринели једну кап истине у океану неистина.

Та капља истине мора да се узме на испитивање, на пр., да би се тачно установило ко су Албанци, када су се сместили тамо, где су данас и у коликој мери су унаказили српски језик, да би формирали свој? Наиме, врло савесни Ами Буе у својим истраживањима био је свестран. Међутим, чини нам се, правећи паралелу између шиптарског и других језика, није сваки пут могао да проникне у деформисану српску реч, јер није довољно познавао српски језик. Тако је дошло до тога да је каткада направио паралелу, која не одговара стварности. Премда је у своме делу, које смо напред споменули, „Европска Турска”, у тому II, а на страни 41. рекао да су познати радови извесних филолога који раде на паралелном приказивању истих језичних корена код српског и код грчког језика, он, не мислећи на сопствене речи, на пр., шиптарско „талаце”, изводи од грчког „тхаласа”, а да при томе уопште не узима у обзир српски израз „талас”, „таласати се”, „таласање”, „таласаст”, итд. Сигурни смо да је реч у албански ушла из српског језика, јер у грчком она нема етимологије, те несумњиви ауторитет на том подручју, Шантрен (*Chantraine Pierre*), упућујући на Хесиодово „даланхан” (*δαλανχαν*), додаје знак питања и примедбу:

„s.d. = sans doute méditerranéen,”

„без сумње медитерански”,

а то је толико магловито, да не даје ма какво објашњење, а још мање има један одређен и прецизан смисао... А оно, што је нама потребно није избегавање тачних обавештења или прециз-

них одговора... Научник, који носи то часно име, мора да има оштар осећај одговорности и да, према томе, учини све да нејасне проблеме расветли, а не да их оставља у неодређеној замагљености. Не можемо, а да на овом месту не цитирамо једну мисао у упитном облику француског списатеља по имену Robert Charroux,¹⁶ који се у свом делу „Књига о непознатој тајни”, на стр. 34., пита:

„... si ces „préhistoriens-sic”, tous décorés, professeurs d’universités et bien-pensants, dorés sur tranches, se moquent du public, ou si véritablement ils sont ignorants?”

Шару се, дакле, пита:

„... да ли се сви ти „истински преисторичари”, сви одликовани професори универзитета и исправно мислећи, фаворизовани до највећег степена (платом, титулама и похвалама), исмејавају с публиком или су стварно незналице?”

По свој прилици, не ради се ни о исмејавању, а нити о незналицама, већ једноставно о људима незаинтересованим за све, што је њима далеко, што њих саме не тишти и не унесређава. Зар један западњачки научник, колико год био добронамеран, може, на пр., да замисли какве катастрофалне последице може да има његово погрешно учење о Албанцима? Љубазно дочекан, почашћен и стављен у најидеалније прилике за једног истраживача, он чак и са одушевљењем обавља оно што је себи ставио у задатак, оријентишући, међутим, свој рад само у једном правцу. Да наведемо само пример Ами Буеа, који је иначе поуздан, добронамеран и прилично свестран. За њега је улазак турских и грчких речи у шиптарски нешто сасвим природно;

„што није случај са словенским (ми исправљамо: српским речима) речима од којих су неке замениле старе шкипетарске речи, или их једноставно измениле.” (В. стр. 6.)

Будући да су Албанце прогласили врло старим народом, а будући, да су Срби, како се тенденциозно каже, дошли на Балкан тек у VII. веку по Хр., што је погрешно, у своме примитивизму, Албанци сматрају да имају право да уништавају и пале српске древне светиње, да убијају Србе и да отимају њихове прастаре територије, позивајући се, између осталог, и на погрешну науку чија им интерпретација даје приоритет. Ми стога сматрамо, да треба да се преиспита најпре албански језик, с циљем издвајања оног дела његовог лексикона који је настао под утицајем српског језика; затим би требало установити у ком периоду је извршена која позајмица, евентуално, на којој територији. Јер, познато је, како то тврди и Ненад Ђорђевић у својој студији „Етрурци или

¹⁶ Edition R. Laffont, 1969.

Рашани”,¹⁷ на стр. 70., да у средњем веку, за време српских краљева и царева, на пр.;

„није био ниједан Арнаутин у Старој Србији, или на Косову, а данас су их преплавили, користећи најпре турско непријатељство према Србима, а данас комунистичко, хрватско, бугарско и мађарско.”

Тај посао мора да се уради утолико пре, што европска наука до данас није могла да да последњу реч о Арнаутима, јер је, углавном, све што о њима каже у погодбеном облику...

С друге стране, у Европи ни у ком случају нису ни рашчлањени, ни рашчишћени појмови о „илирском” и српском језику, јер је правило, када се говори о албанском и илирском језику да се српски уопште не узима у обзир; или пак, када се праве упоређења између албанског и етрурског, као што је то случај у делу Захарија Мајанија¹⁸, поступа се тако као да Срба уопште нема. Наведимо овде само као пример једну веома лепу српску реч, која се налази и у „Ведама”: „рана”, „ранити”. Сасвим је сигурно, да је то изворни српски израз, који ћемо наћи с разним изведеницама како у Вука тако исто и у Даничића и то, не само у облику рана, ранити, изранити, оранити, обранити, већ и у облику: рањав, рањавати, Рањен (име планини у Босни), рањеник, рањење, итд., итд. Дакако, остаје отворен проблем једна упоредна студија између свих тих израза и оних, који се налазе у Ведама, утолико пре, што ту има и један веома занимљив психолошки проблем који повезује ведски појам и српски појам „рањавања”... Посебно би било занимљиво извршити у том смислу и анализу српске народне поезије, особито херојске, у којој та реч има видну и важну улогу. Но узмемо ли само ову кратку и површну напомену у обзир, па погледамо шта је у вези с том речју написао Мајани (стр. 370. споменутог његовог дела), морамо се замислити. По њему је етрурско

„ranem d'une clarté aveuglante; c'est l'albanais mē rānē”,

тј. по Мајанију етрурско

„ранем, будући, заслепљујуће јасно, пошто то одговара албанском ме ране”

... И његова интерпретација се ту завршава. Међутим, ипак је чудно да господин Мајани, који зна руски, није ни покушао да се упита да ли се етрурски израз може довести у везу с руским, или, ако су му Руси предалеко од територије на којој су живели Етрурци, чудно је да није покушао да се заинтересује како та реч изгледа код ког другог балканског народа, на пр. управо код Срба?

¹⁷ Издање Српског Народног Универзитета „Л. Костић”, Милвоки, 1969. год.

¹⁸ Zacharie Mayani, La fin du „mystère” étrusque, Paris, 1961.

И ту се још једном показао онај свеопшти западњачки комплекс, чијем стварању је допринела германска берлинско-бечка школа, која је тумачила долазак Словена у Европу као неки прирепак, који се вукао за Хунима и за Аварима... Из овога се намеће закључак да Мајани албанско „ме ране” сматра аутентичном албанском речју... Он поступа готово на исти начин тумачећи, како он пише (стр. 102.), да „илирско” „терг” одговара албанском „трег” по њему су, даље, „тарк” и „трек” у Етрураца две варијанте истога корена. Најзад, он закључује не без одушевљења:

„Désormais, il y a donc une chaîne indissoluble, illyro-étrusco-albanaise: Tergitio, Tergeste: tarcste, trecs: treg, tregjeti.”

То значи:

„Од сада, дакле, постоји један нераскидив ланац илирско-етрурско-албански: Тергицио, Тергесте (илирска имена места записана тако од Римљана), према (етрурском) тарксте, трекс (= трг, тржница, или тржиште) и све то према (албанском) трег, трегјети”,

од чега је трег = српско трг, а трегјети = српско трг-овац. Да је Мајани свестрано испитао корен трг-, што Даничић развија у својим „Коријенима” (стр. 91. – 92.) на следећи начин:

„Targh” од tar у његовијем значењима даље и друкчије развијеним...: трг, тржити, тржарити, трговати, трговина, трговац, трговачки, итд. Где значење прелази у вући, потезати, а потезући и ломити, одвајати: претрг, тргнути, истргнути, отргнути, претргнути, растргнути, потргати, итд., итд.; да је, дакле, Мајани пришао својој расправи свестраније, он не би упао у тако грубе грешке.”

Навешћемо овде још само једну етрурску реч коју је Мајани упоредио с албанском, а то је етрурско зар = албанско zjarr, чију је старост, пише Мајани, прихватио и G. Meyer упоређујући ту реч са старо-пруским зари, сари, литвански zaryos, најзад – словенски жар.

Право је чудо, како научници избегавају да се послуже упоређењем са српским језиком; у овом конкретном случају може да се ради само о изразу, који је ушао у шиптарски из српског, јер, већ смо то рекли, других Словена око Албанаца осим Срба нема... Дакако, битно је да се утврди у ком моменту је реч прешла из српског у албански, а одакле она опет у Етрураца, будући да се истраживачи чувају упоређења етрурског с било којим словенским језиком као ватре...

Има ту, значи, један велики проблем да се испита и реши! Студија ове врсте била би од великог значаја и помогла би, да се произвољна „наука” скине с дневног реда! Није ли чудно, тражити албански назив „vjeħer” у санскритском shvashura, у готском svaiħra, по Мајанију преко свеопштег словенског „свекор”, прескачући српско свекар, када знамо да српски језик најпотпуније чува древне родбинске називе? Заиста је крајње време да се створи, управо

обнови, Српска прошловековна аутохтонистичка школа, која, између осталог, треба дефинитивно да установи колико су и у чему су непријатељски суседи лишавали Србе? Није ли Живанчевић устврдио чак да је „реч” уопште потекла од Срба, документујући то своје тврђење једном врло озбиљном библиографијом, а затим примерима из Душановог законика и особито из српске народне поезије! Као да постоји некакав неписани закон да наука, тражећи, на пр., лингвистичка решења, редовно оставља по страни српски језик и његов утицај на извесне друге језике. Да ли се ради о незнању или о правој дискриминацији? На жалост, тешко је наћи други израз и поверовати да не постоји једна готово ненаучна завера, по којој права наука са својом истином бар на овом, језичном подручју, не сме да изађе на светло дана! А то је недопустиво!

Нажалост, „балканологија”, „тракологија” и т. сл., тенденциозно су потпуно скренуте с правог пута. Тако, за време I. међународног конгреса о „тракологији”, у Бугарској, у Софији, 5. јула 1972. г., како налазимо у рапорту с тог конгреса, који је издала бугарска Академија Наука, 1974. г., а на његовој 205. страни, Васил Маринов, пред самим странцима, који вероватно веома мало или пак ништа не знају о правом пореклу бугарског језика, тврди:

„Nordbulgarische Bezeichnung „opinjak”, „opinka”, die aus dem altbulgarischen Wort „opanak.. kommt...”

што значи:

„Севернобугарска ознака „опињак”, „опинка”, која је настала од старо-бугарске речи „опанак”...”

Вероватно на исти начин то чини и шиптарски академик Ајети, који кроз своју ненаучну кампању против српског народа може да уверава стране професоре, академике, па и највеће стране лингвистичке ауторитете, који српски језик не познају, да је данашње шкипско „opingë” постало од „старо-шкипског” „опанак”. Међутим, у доба када је настала реч „опанак”, коју су светски, а не српски лингвисти-санскритолози обележили као „упанак”, нигде још није било ни Шиптара ни Бугара! А историја довољно јасно каже како су формиране обе ове народне групе... Милојевић, разлажући овај проблем са историјског становишта, вели за Бугаре да су они научили српске речи, али не и српску граматику... Што се пак Албанаца тиче, одн. њиховог језика, коме се са становишта српског још никада није пришло с довољно савесности, ми и у овом погледу можемо да поклонимо Милошу Милојевићу пуно поверење када у својој Историји, а на стр. 83., пише:

„... језик им, и ако има у себи 2/10 дела латинских, 2/10 дела гало-келтских, 1/10 део грчких и 5/10 делова српских речи, не може ни обичне домаће потребе да изрази...”

Премда ми, с обзиром на свеукупно дело Ами Буеа, ценимо тога научника, у односу на његову процену албанског језика те мешавине различитих идиома, ипак, много више поверења можемо да поклонио процени полиглоте и ствараоца Српске аутохтонистичке школе, Милоша С. Милојевића. Саглашавајући се с Милојевићем у потпуности, а у вези с најновијом антинаучном албанском политизованом пропагандом, ми допуштамо себи да устврдимо на основу сабране документације, следеће:

Данашњи Албанци који свој језик и сами себе називају „Shqip”, ако су – било Илири било нека мешавина с Илирима, они су то искључиво преко српског народа и српског језика! Да бисмо се у то уверили, довољни су нам и они подаци, који се налазе у Милојевићевим „Одломцима историје Срба”, где он, у тому I, на стр. 83. и д., спомиње поименце и српска племена, која су се временом претопила у Арнауते. У појединостима он иде и даље цитирајући називе појединих српских претопљених породица, па чак и дан њихове крсне славе, а често и време, до ког су исте те породице говориле српским језиком.

С обзиром на све, што се данас збива, уз помоћ западног света, који заузима антисловенски и антисрпски став, недопустиво је бацање заборавом од стране Српске академије наука на резултате циновског научног подухвата једног Милојевића! Недопустива је такође чињеница да се по онемогућавању Српске аутохтонистичке школе ипак није нашао неко од лингвиста, ко би, ослањајући се бар на обавештење које даје Станоје Станојевић, покушао да шиптарско-албано-арнаутски проблем расветли до краја! Станојевић, наиме, каже, да:

„Албанци данас живе углавном на подручју где су некад живели стари Илири, те због тога већина научника сматра Албанце као илирске остатке. Неки од новијих лингвиста споре тачност те идентификације...”

Има много нелогичности у прилажењу проблемима Балканског Полуострва. Када се ради о Србима, који живе данас управо на подручјима како старих Илира, тако исто и Трачана, никоме ни на памет не пада да их идентификује с народом, који су Грци и Римљани представљали свету под тим именима. По каквој би логици онда Шиптари били Илири само зато што данас живе на некадашњем илирском подручју? Тим пре, што њихов језик представља праву „вавилонску” говорну збрку!

Проблем Шкипа, Шиптара, Албанаца, или Арнаута, отворено је питање за екипу српских лингвиста, историчара и етнографа... Јер, Шиптари су не само рак-рана створена на српској земљи, већ су касном појавом њиховог језика и мутан лингвистички проблем. А када екипа српских научника савесном анализом буде поставила сваку шкипску реч на своје место, онда ће тек бити јасна и ал-

банска етнографска слика, исти такав конгломерат као и њихов језик!

Да је тај језик постојао раније до данас би се о његовом постојању открили било какви трагови, него је он настао као лингвистичка збрка, која тек треба да се распреда. Зато бисмо и за овај случај употребили Милојевићеве речи о грчком:

„Тек када се језик буде проучавао, онда ће се открити ствари нечувене!”

А с обзиром да други један ауторитет, Шафарик, категорично тврди да је српски језик на Балкану у VII. веку био онакав какав је данас, имамо над чиме да се замислимо! А Српска академија наука, успавана германским учењем, уопште није ишла критички у корак (како јој је била дужност) са отимачима српског духовног блага, него је скрштених руку пустила да они расту и надувавају непостојеће ствари на рачун српског народа! Па ипак, да скренемо пажњу, кад смо доведе стигли, и на неколико Милојевићевих редака са стр. 127. првог тома његових „Одломака...”

*

(На овом месту је рукопис књиге оштећен
примедба приређивача)

*

1. – на део, који садржи изразе несловенског порекла;

2. – на други део, који се састоји искључиво од словенског језичног блага и то – српског.

Овај пак други део, опет, може се поделити на две подврсте, од којих се једна састоји од:

а) – фрапантно идентичног лексикона „шкип” са лексичким благом српског језика, а затим:

б) – од израза, у које се мора удубити, да би се кроз њихову деформацију откриле српске речи.

А када се тај посао буде темељно урадио, онда ће се тек видети, да је Милојевић и тај проблем добро проучио, као и да је његов проценат од пет десетина српских речи у албанском језику савршено реалан. Стога се уздамо да ће ова наша наука, јасна као јасни дан у подне!, пробити мрак тенденциозно бачен преко истине поотварати, за сада, стоструким бравама закључана врата европске „учености”, за коју Словени и њихов најстарији језик-мајка не треба да остану за вјеки вјекова скривени иза назива „пелазгијски”, „варварски” и, у најновије време, „индоевропски”!

Пишући ове редове не можемо да се отргнемо од помисли на све недобронамерне гласове, који ће се подићи тврдећи да су Срби као касне придошлице присвојили албанске речи. Ми ћемо овде на такав приговор одговорити најједноставнијим начином, при коме није потребно да се служимо ма каквом компликованом тер-

минологијом светске лингвистичке науке. У ствари, управо онако како се приказује верна слика, и ми ћемо, у наставку, у неку руку сликати српске, руске, пољске и шкипске изразе, те тако нико жив и паметан (како то воли да каже Милош Милојевић) неће моћи помислити да су Пољаци са Балтика, или Руси из Сибира, па чак и из Владивостока, на крајњем рубу Азије према Пацифику, дошли на Балканско Полуострво да ту одаберу за свој језик бисере шкипског језичног конгломерата! Ево, дакле, само почетка почетка тог огромног посла, што је један од првих задатака обновљене Српске аутохтонистичке школе, коју више никаква берлинско-бечка германска школа неће моћи да покопа својом разорном фалсификованом науком. Милош Милојевић рече, да ће се, када језик отпочне ваљано да се рашчлањује, открити ствари нечувене! А зар ово, што следи, није нечувено?!

На наредну листу надовезаћемо сасвим кратак осврт на дело „Топоними Косова”, штампано у Београду, 1975. г.¹⁹ Аутор је обухватио само топомине источног дела Косова, што се по новој терминологији зове „аутономна социјалистичка покрајина Косово”. Писац на крају дела упозорава, да су у њему означена места, која носе назив по неком историјском несталом споменику, као на пр.: Кумановка, Киша Душани (Душанова Црква) Убожац (манастир), и др. Као што је јасно, ради се искључиво о српским именима, па – према томе – и о српским несталим споменицима.

Сасвим на крају књиге писац нам каже, да процес замене српског становништва Шиптарима може да се открије по многим Косовским селима, не само захваљујући српским наслеђеним и сачуваним називима, већ и захваљујући српској микротопонимији, но – истовремено, захваљујући и арнаутској микротопонимији, која је заменила српску.

А како су Шиптари формирали „своју топонимију”, нека нам покажу следећи географски називи, о којима је и најнеукијем Србину лако да суди. Како нам је немогуће да улазимо у анализу целог дела, ми ћемо овде да прикажемо само неколико имена [будући, да је косовска топонимија (источног дела области) у овој књизи приказана азбучним редом]; само неколико насумце наведених првих топонима, даће читаоцу представу о томе.

Ара е баљес = Ораница Баљина, тј. Баљина њива
 Ара баракут = Ораница код баре, тј. њива код баре
 Ара бошкут = Ораница Бошкова, тј. Бошкова њива
 Аравички рид = Ораховачки рит

¹⁹ Аутор тога дела је Атанасије Урошевић, а уредник академик Милисав Лутовац. Књига је штампана у издању Српске Академије Наука и Уметности, одељак Српски Етнографски Зборник, књ. LXXXIX. На насловној страни је назначено, да је ова расправа „примљена на X. скупу Одељења друштвених наука, 23. IX. 1972. г., а не на скупу чланова Српског Етнографског Зборника. То је занимљива чињеница, јер на скупу Одељења друштвених наука сигурно се дискутовало и о томе, да ово дело не помути „братство и јединство”.

Ара дирекит = Ораница код дирека, тј. њива код стуба
Ара лагумит = Њива код лагума (лагумска њива)
Ара маркут = Ораница Маркова – Маркова њива
Ара е мељит = Ораница Мељина, тј. Мељина њива
Арат бошњакут = Ораница Бошњакова, тј. Бошњакове
њиве
Арат те бунари = Оранице, њиве код бунара
Арат е бунарит = Бунарске оранице (њиве), итд., итд.

Човек не може да одоли себи да се не забавља... Ево, на пр. једног назива, који ће неизоставно изазвати осмех и код српског детета:

Бара е Ђокес = Ђокина бара
Бара ковачит = Ковачева бара
Балтак = Блатњаво земљиште
Брегу и ситницес = Ситнички брег, ситничка обала
Брегу и пештерит = Пештерски брег
Зенеливада = Зелена ливада
Златиња = Слатина
Калуђерт = Калуђери
Кодра гологлавес = Гологлаво брдо = Гологлаво
Киша хајдукут = Кућа хајдукова = Хајдукова црква
Киша Милошит = Кућа Милошева, тј. Милошева црква
Кула чардакут = Кула чардакова
Ливадат е ђуковицес = Буковичке ливаде
Ливадат бунарит = Бунарске ливаде
Ливадат Османагис = Османагине ливаде
Ливадиђја
Огњилу
Огорелјак
Остри деј = Оштри део
Остри камен
Појатат = Појата
Прони језерит = Поток језерски
Прони Јовес, Давидит, Кулес = Поток Јованов, поток
Давидов, поток Кулин
Прони варницес = Варнички поток
РРаса = Раса
Рапушина = Репушина
Реза бежанијес = Бежанијски згар (Згариште)
Рога е жарит = Жарска ледина
Сњињача = Секирњача
Сливовица, стрнц, топила, трлобућ, = Шљивовица,
стрнац, топола, трлобучје
Тршевине = Крчевине
Ђиреч = Креч

Ђурки рид = Ђуркин рит
Узбег = деформација од збег
Фуша е муљес = Муљино поље
Хије клисурес = Клисурски осој
Царовр = Царев врх
Церовц = Церовац
Шавар = Шевар (трска)
Чука Новакут = Новакова чука

Ово је само једна „на прескок“ направљена листа „албанске“ топонимије, на основу које читаоцу може да постане сасвим јасно, шта је уопште шиптарски језик. Још једном морамо да подвучемо: када је Милојевић устврдио, да је то језик са 5 десетина (одн. половином) српских речи, он се апсолутно није преварио. Када се слободна Српска Академија овим проблемом позабави, „откриће се уистину ствари нечувене!“ тј. да су данашњи шиптари рак-рана на српском тлу – не само на српској земљи, него и да су и проговорили захваљујући у највећој мери – језику Српског народа.

Али данас, када Енглеска тако грчевито брани далека Фалкландска острва, када се Француска свим снагама бори за очување свога јединства, југословенска држава, збир свих српских непријатеља, не налази начина, да сачува своје неприкосновено државно јединство, те су Срби под терором постали прогоњена мањина на сопственој земљи, без права која имају остале мањине, па чак на Косову и у Хрватској – и без права на свој језик!

Будући, да ова глава није посвећена искључиво проблему језика шкип, већ делу Казимира Шульца, којим он идентификује древне Илире и Трачане с претхришћанским Словенима, одн. Србима, ми ћемо овде, у вези с Албанцима, да се задржимо само још на једној важној појединости:

Древно српско Косово, на коме због незнања, с једне стране, и због тенденциозних политичких концепција, заснованих на неистинитој науци – с друге стране, бесни прави шиптарски геноцид над незаштићеним српским староседеоцима, с циљем остварења албанско-етнички „чисте косовске области, или републике“ – то Косово носи неопоречиви печат српскога језика! На старим картама, које смо консултовали, радећи на овој студији, Косово је обележено како рекосмо као „*samprus meguiae*“, што значи „поље Косова“ Будући, да се на језику шкип „кос“ каже „*mullënje*“, а Косово није никакво муљење, или томе слично, онда, с највећом научном озбиљношћу, строгошћу и објективношћу можемо да закључимо, да Шиптари дугују Србима земљу на којој живе, име које пред светом носе и половину језика, којим говоре, што је огромна сту-

дија, која тек треба да се обради – не од шиптарских, бугарских и хрватских „траколога“, „илиролога“ итд., већ од стране науке, дефинисане највећом прецизношћу и објективношћу.

Овим најкраћим напоменама можемо да додамо само још коју реч о томе, да је све оно, што се у наше време догађа на Косову, само резултат примене учења германске берлинско-бечке школе, која је, како рече Живанчевић, на Словене уопште, а посебно на Србе; „одувек гледала крвавим очима“ Према томе, догађаји у вези с том прадавном српском облашћу само су део опште антисловенске завере, којој је циљ потпуно утамањивање Срба као најупорнијих чувара најдавнијих традиција – не само словенских, већ, ако пођемо од Чајкановића, и индоевропских и протоиндоевропских уопште. А дефинитивним утамањењем Срба на Балкану остварило би се, не само „етнички чисто Косово“, како су то испланирали непријатељи Словенства и Срба, већ би дошло и до етничке измене целог полуострва, чиме би Балкан изгубио сва своја прастара словенска обележја.

*

Сматрајући све напред речено о Албанцима тек само почетним напоменама о једној истини, коју српска наука тек мора да узме у руке, ево неколико старих географских карата, из којих је јасна једна ствар:

Два отворена и највећа данашња непријатеља српског народа, Албанци и Хрвати, који се, чудним случајем, и једни и други користе илирским именом, објашњивим једино са становишта српског језика, у прошлости нису значили ништа, или готово ништа! У недавној прошлости Хрвати су се прославили геноцидом над српским народом, прихваћеним данас од Албанаца, увек као иста крвава нит истребљивања староседелачког српског балканског живља. А зашто ово подвлачимо? Српски народ као прастаро, мирно становништво никада није организовао крваве покоље попут шиптарских и хрватских чак и над нерођеном децом у мајчиној утроби. Јер, Срби су се у својој кући и на својој земљи осећали сигурнима, не нападајући никога, јер нечовештво и агресивност – то је сигуран феномен који прати скоројевићство и недостатак осећања за земљу која се напада. Насупрот томе, српски народ је познат као благородан, а то је врлина само изданака израслих на веома старом корењу! Као такав он је уништаван, насилно покрштаван, уз насилну промену имена... Па стога, да бисмо потврдили ову нашу мисао, морамо да поставимо питање и пред историјом и пред академијама наука:

Где су они силни Срби, чији је језик још само нешто мало више од једног века, одјекивао – не само широм области данашње Југославије, него и у великим деловима Мађарске, Аустрије, Румуније, Грчке, Бугарске, а што се Албаније тиче – у њој се српским

језиком у то доба говорило још до половине њене данашње територије?!

У Аустрији је наука у истом том периоду утврдила статистички постојање 75% „Словена”, а ми не можемо довољно да подвучемо, да се и ту, као и у свим другим овде споменутим случајевима, радило увек о Србима! У прилог овог тврђења, да се још једном позовемо на Сипријана Робера и на његово познато дело у два тома, названо „Словенски Свет”, где у тому II., на страни 35., отпочиње поглавље под насловом

„Seconde période d'unité de la race slave sous le nom général de Serbes”,

што значи:

„Друго раздобље јединства словенске расе под општим именом – Срби.”

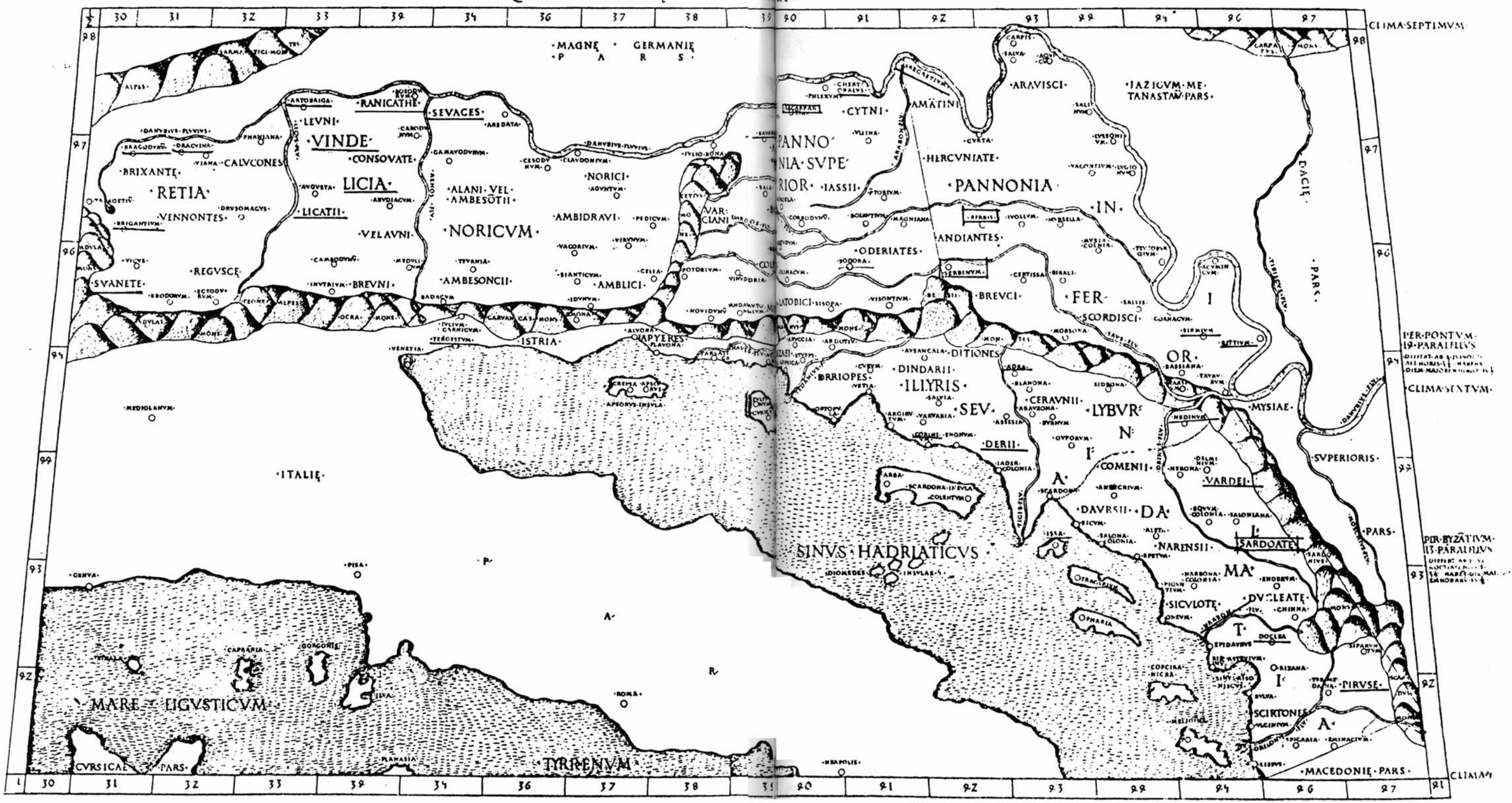
Е, па, помислимо ли да је у свим напред побројаним данашњим државама претежни део становништва био српски, који је говорио својим језиком и поштовао своје традиционалне светиње, а да данас тих Срба у њима више нема, јер су или истребљени или пак силом однаоређени, а да с друге стране, у данашњој држави, коју су Срби основали, мањине тих других народности не само да постоје, него су се још и умножиле, а и осилеле. Та чињеница сваком паметном човеку може да послужи као најубедљивији доказ на којој је страни хуманост, племенитост и благородност... Међутим, учени професор и слависта Робер се није зауставио само на празном наслову. Проучивши савесно све изворе до свога времена, он је с потпуном сигурношћу тврдио, да су „Срби” – „la souche”, тј. „првобитно стабло, или праоци”, као и да су већ у преисторијско време били на Дунаву и на Балканском полуострву, што се

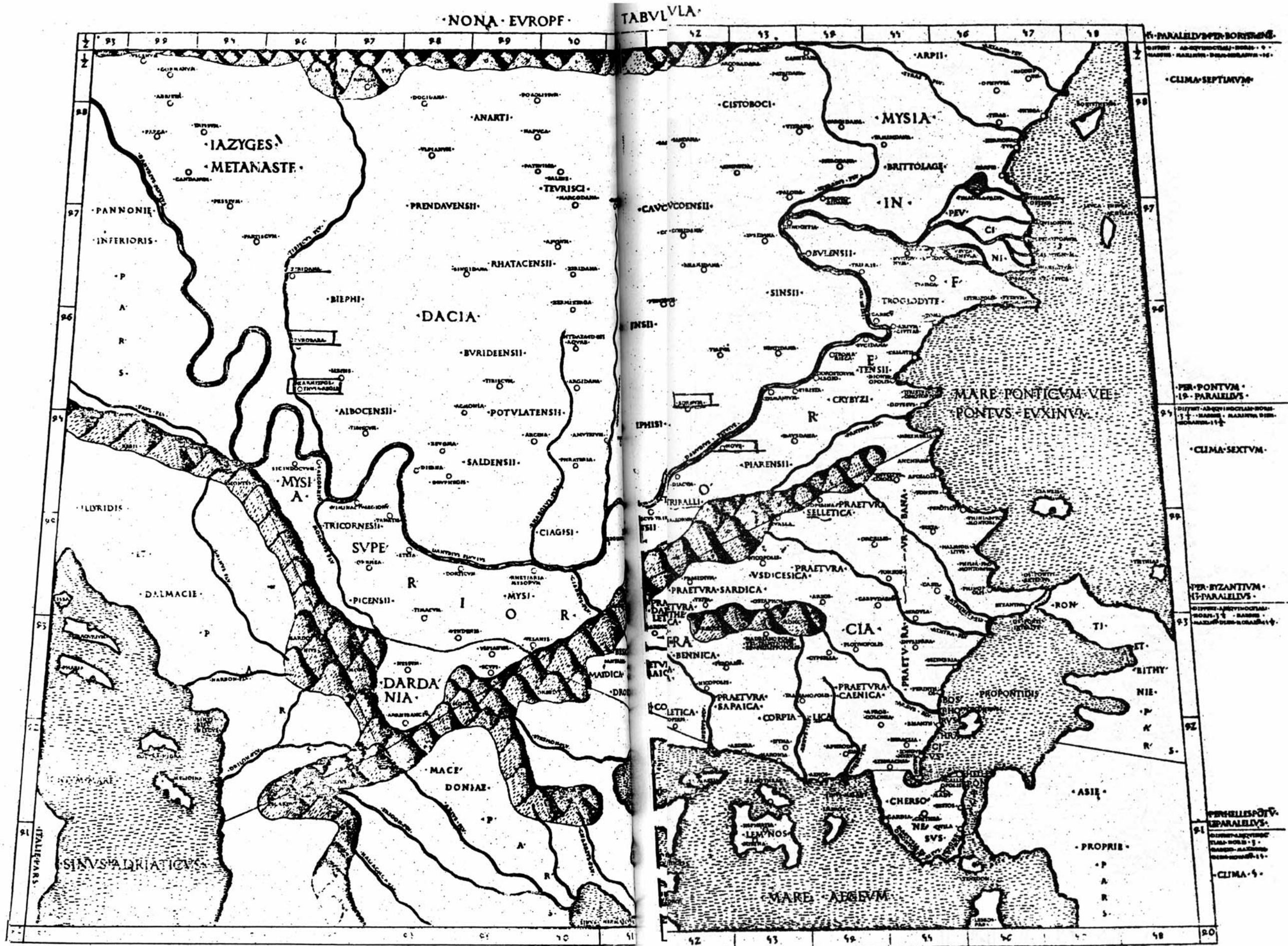
„... може доказати мноштвом имена места, река и планина, које очито носе словенски печат... Један значајан град у Македонији, звао се Србица. Код Птоломеја, Сербинум је један други град у Панонији (јужно од Саве), који Појтингерова карта означава као Сервициум... Географ Гвидо Равенски, копирајући античке карте, означава како тече кроз Панонију река Бустрициус, на српском Бистрица...”

Па да коначно пређемо на обећане карте:

Прва карта по реду је Птоломејева карта, која показује део Балканског Полуострва, на коме је данас углавном држава Југославија. На њој се не налази никакав траг ни хрватског, а ни албанског имена, док се, међутим, налази назив заснован на имену Срба – Сербинум – (јужно од Саве), који постоји све до данас под именом Србац. Ова карта, као и остале приложене у овој студији, представљају предмет посебне анализе, јер се само једним стрпљивим и студиозним прилажењем том послу могу разрешити

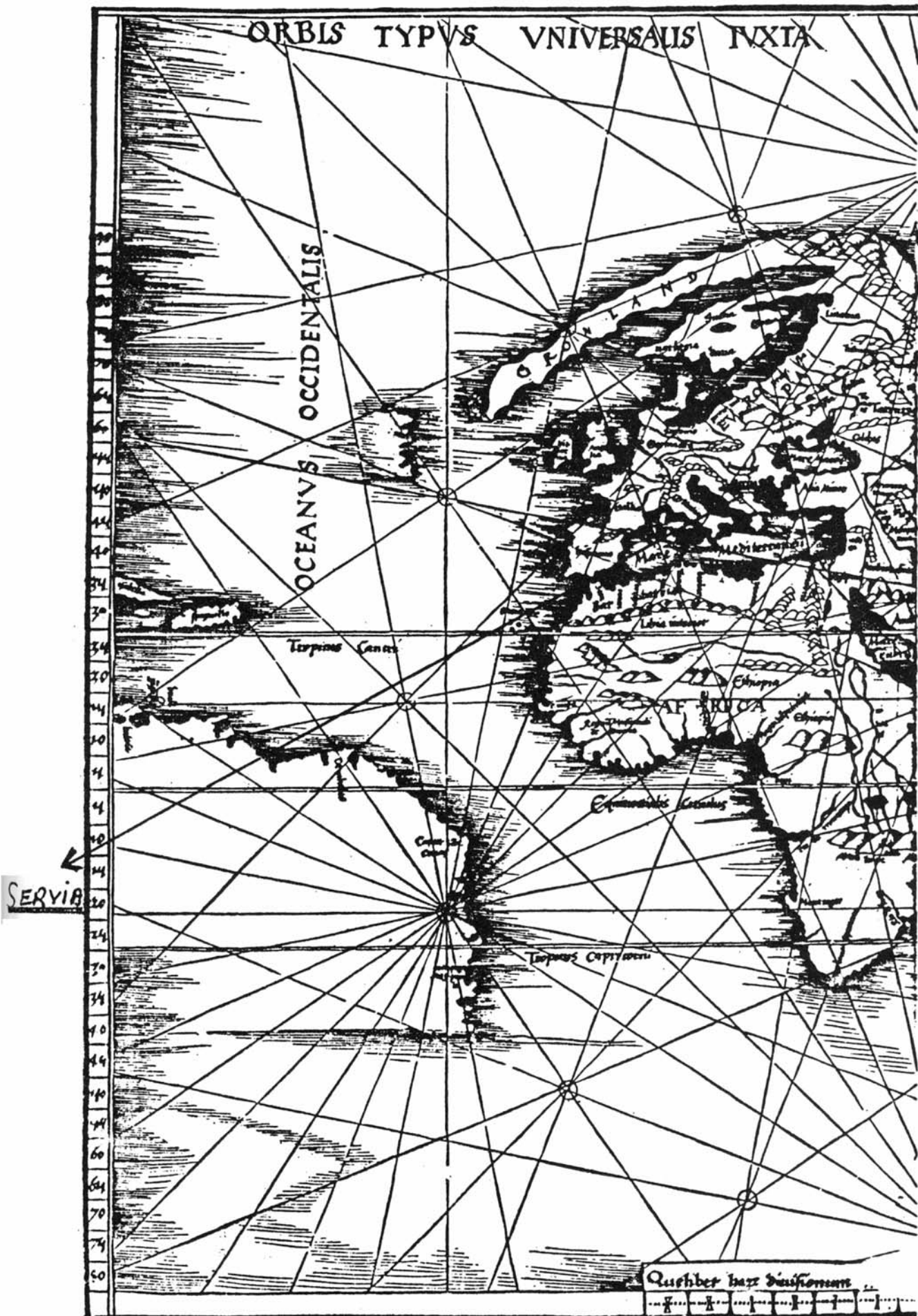
QVINTA · EVROPE

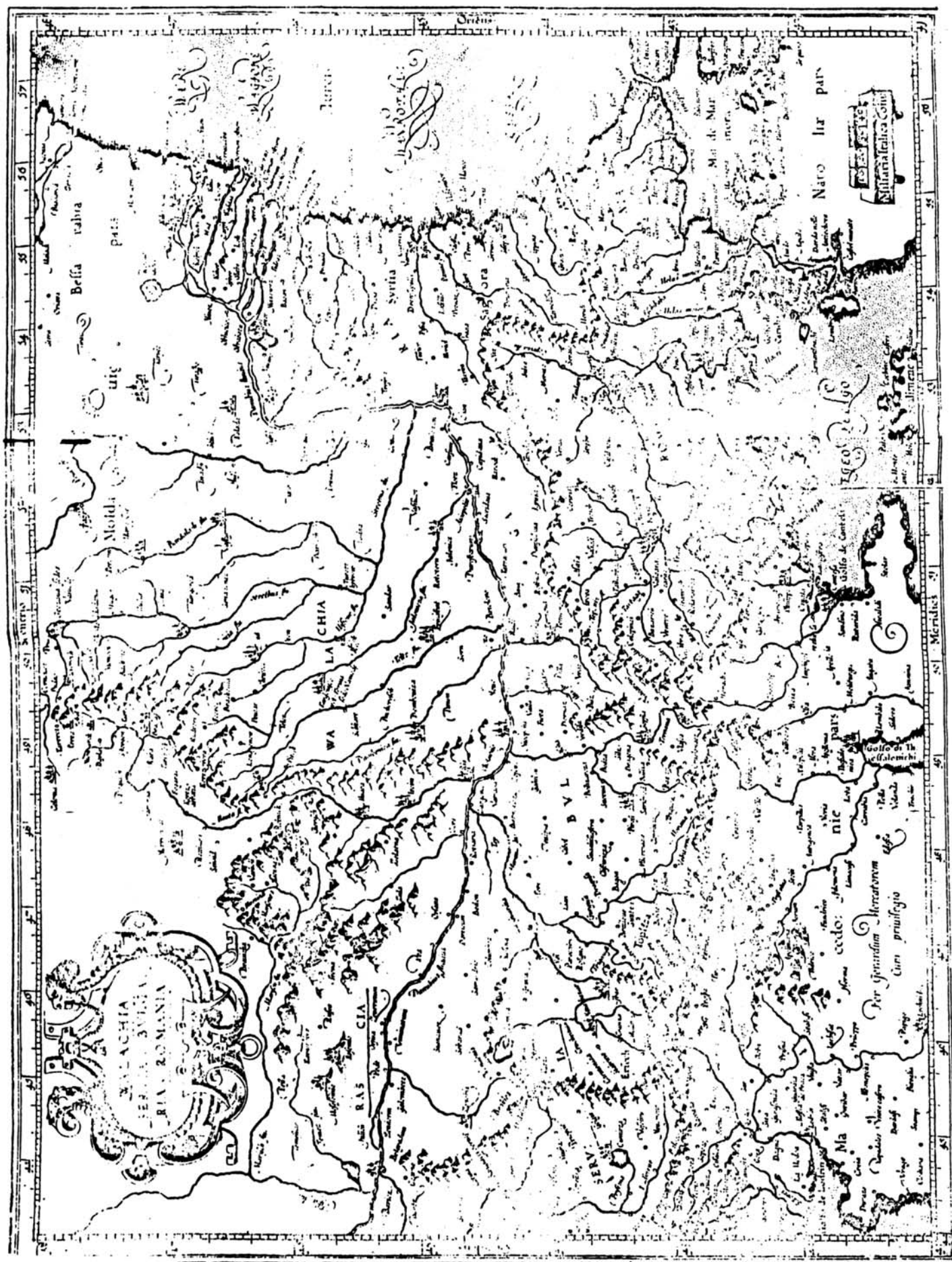

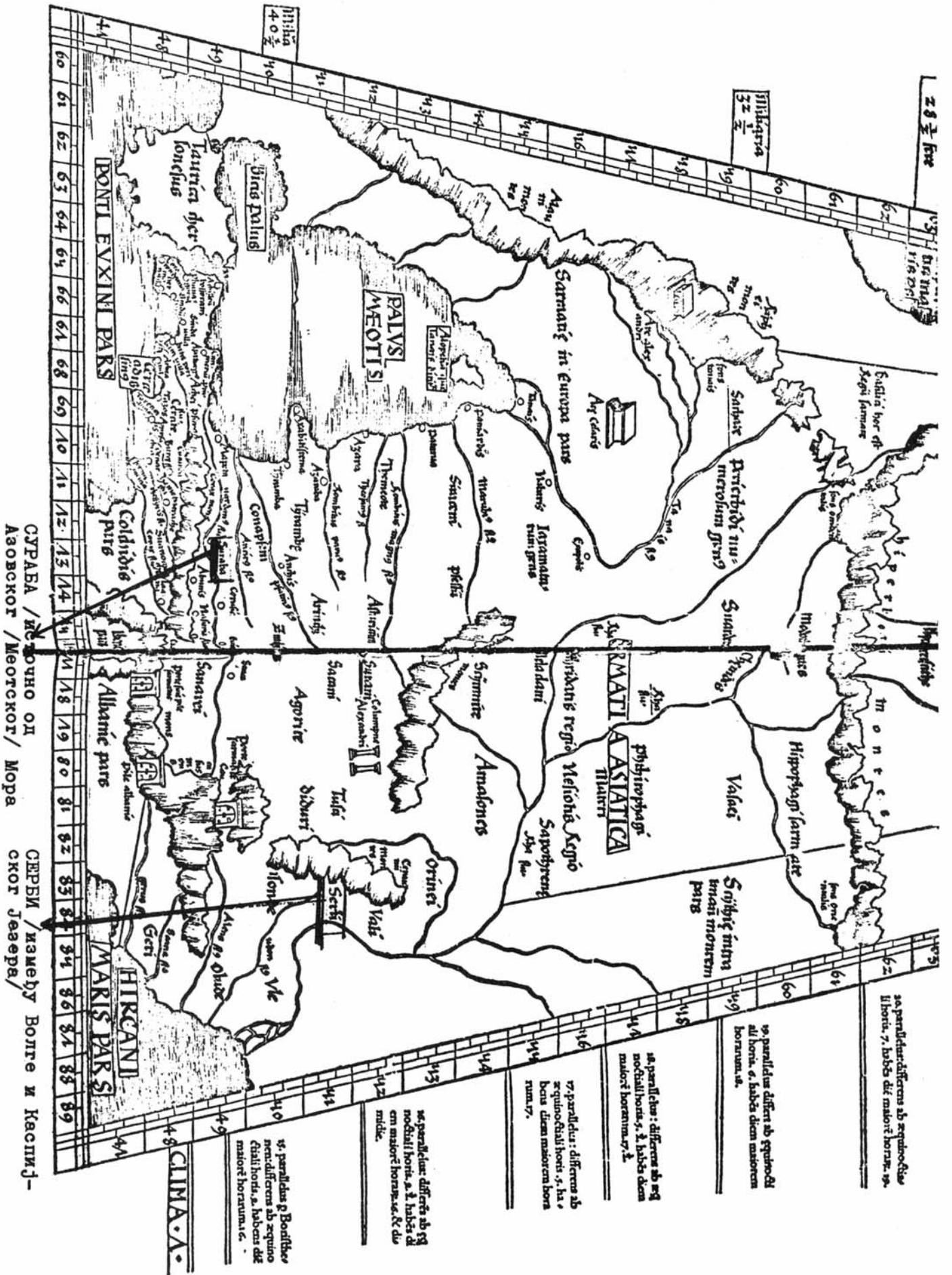

СУРАБА / ИСТОЧНО ОД
Азовског / Меотског / Мора

СЕРБИ / између Волге и Каспиј-
ског Језера /

35. parallelus differt ab equino-
re. differt ab aequino-
ctiali horis. 5. habet die-
m maiore horum. 16.

36. parallelus differt ab aequino-
ctiali horis. 5. habet die-
m maiore horum. 16.

37. parallelus : differt ab aequino-
ctiali horis. 5. habet die-
m maiore horum. 16.

38. parallelus : differt ab aequino-
ctiali horis. 5. habet die-
m maiore horum. 16.

39. parallelus differt ab equino-
ctiali horis. 5. habet die-
m maiore horum. 16.

40. parallelus differt ab equino-
ctiali horis. 5. habet die-
m maiore horum. 16.

грчко-римске запетљане форме српских назива, као на пр., на истој овој карти: Сардоате (увек од наше основе имена СРБ-!), Согора, Иса (за острво Вис), Обалус, Брегенциум, Артобрига, Бриганциум, Драквина, Виана, Севацес, Драгодуру, Новиодуну, Дрвсомагус, Лугионум, Лисус, Дана, Вирунум, а врхунац свега су имена: Св Анете, Раникате, итд., итд.

Друга карта је такође Птолемејева, дакле, из II. века по Христу. Ни на њој ништа ни о Шиптарима, нити о Хрватима; међутим, Далмација је и на једној и на другој као доказ да је то давна балканска област, данас проглашена само готово безименим делом Хрватске.

А тек, колико сведочанстава нам пружа трећа – грчка карта, која још увек носи печат древних Срба, а као најизразитији – име Превлака, за део на Халкидици, преко кога је Ксеркс у V. веку пре Христа превео 1.700.000 војника за рат против Грчке; то сложено име карактеристично је само за српски језик... На истој тој карти наћи ћемо место: Равана, Раваниа, Липница, Серес, Селаник, Правишта и што писца ових редака и тужно и пријатно изненађује – Луковикиа.

Није нам познато да су се икада упоредо изучавале карте српских земаља и Грчке, па је и то једна од студија, која мора да се уради. Наравно, као и кад се проучава писмо, и у случају карата је неопходно да се пронађу најстарија издања.

Четврта карта по реду носи назив „Hydrographia sive charta marina” и копија је од 1513. г. једне Птолемејевог карте на којој стоји „Orbis typus universalis iuxta hydrographorum traditionem”.

Оно, због чега је приказујемо, јесте што се на њој види „Галија”, „Хиспанија”, „Италија”, итд., а на Балканском полуострву ништа друго, осим „Сервиа”, уместо „Србија”, одн. Србија.

Као пето, следе две карте, чији је творац био Mercator (Kramer) Gerhard, који је живео у XVI. веку, од 1512.–1594. г. Он је био фламански картограф, који је у картографију увео математику и уметничке методе, што нам одмах упада у очи. 1554. г. је израдио карту Европе, а 1569. г. карту света. Тек после његове.....

*

(Оштећен рукопис – примедба приређивача)

*

..... и објаве. Извршимо, дакле, сада свету дужност и остваримо жељу не само тог великог прегаоца у истраживању српске прошлости, већ и једне од личности с највишим етичким смислом међу снажним заступницима српске културе!

Нажалост, разорним деловањем и свесних и несвесних следбеника германског учења, потценио се и затрпао прашином не

само један Милош Милојевић, један Сима Лукин-Лазић и још неколико Срба, њихових истомишљеника, већ се заборавило и на друге словенске истраживаче, као на пр. на аутора, коме је, у ствари, ово поглавље и посвећено. Уистину, за Казимира Шульца никада нисам чула у току својих студија, већ сам га открила случајно, у једној белешци једне друге књиге. Но, у највећој европској библиотеци, тј. у париској Националној Библиотеци овог његовог дела нема. Добила сам га тек после дугог тражења из библиотеке у Вашингтону, па овде захваљујем пријатељу, који се потрудио да ми његову фотокопију пошаље.

Казимир Шулец је у својој студији сабрао мноштво античких аутентичних докумената о античким Србима, познатим под именом Трачана и Илира. За њих он тврди, да су били Једно – не само с обзиром на огроман и јединствен простор који су заузимали, већ и с обзиром на језик, обичаје, уређење и веру. С тим у вези Шулец цитира Страбона, поткрепљујући његовим наводом тврђење о истоветности Трачана и Илира:

„Illyrii et Thraces alienissimi inter se neque esse neque fieri ullo modo potuerunt, quum utraque gens eiusdem esset originis, praeterea etiam iisdem usa esset moribus ac institutis, eosdem coleret deos.”²⁰

А то значи:

„Илири и Трачани нису могли да буду туђи једни другима ни на какав начин, јер су оба рода истога порекла, а осим тога такође имају исте обичаје и уређење и поштују исте богове.”

Настављајући овај одломак, Шулец износи веома занимљиве податке: и Трачани, као и Илири поштовали су тројство, сачињено од три божанства.²¹ Друго, имали су исте називе за божанства, те је и једнима и другима Сатир био „Девади”, а Силен „Савади”, док су Баха, као врховно божанство, називали „Савадиус”, или „Сабатиус.”²² Та идентичност Илира и Трачана ишла је дотле, да је, на пр. Никола из Дамаска,²³ житеље Паноније и Дачане, које су сви називали Трачанима, назвао у својој биографији о „Августу” Илирима.

Пита се Шулец,²⁴

²⁰ Strab., p. 315. – Clearch. apud Athen. XII., 27.

²¹ Herod., V., 7.

²² Hesych. s. vv.

²³ Никола из Дамаска, или Дамаскински, грчки писац, рођен је у Дамаску 74. г. пре Христа. Он је био писац трагедија и комедија, а бавио се и реториком, филозофијом и историјом. Овде је реч о његовом делу „Живот Августов” (De Instit. Caesaris Aug.) I., с. 437. стр. Orelli, с. 85. и д.

²⁴ О. с., стр. 16.

„Како би могли, Илири и Трачани да буду различити, када за Трибале, које су сматрали Трачанима, Аристофан,²⁵ Ливије,²⁶ и Стефан Византијски²⁷ кажу, да су Илири?“

Настављајући даље у истом смислу и документујући сваку своју реч, да би тај део завршио једним тврђењем, уз који наводи више извора, Шулиц пише:

„Verisimile videtur esse, voces Thrax et Illyrius duo nomina unius eiusdem gentis, quorum alterum Graecis, Romanis alterum usitatum. Quum enim priores omnem terram septentrionalem a Thracibus et Illyriis inhabitatam appellarent Thraciam, alteri eandem terram postea nominaverunt Illyriam.“²⁸

Другим речима:

„Изгледа уистину, да су називи Трачанин и Илир два имена једног те истог рода чије су име друкчије употребљавали Грци, а друкчије Римљани. Наиме, читаву северну земљу (тј. целу Европу северно од Грчке, наша примедба), у којој су живели Трачани и Илири, стари су називали Тракијом, док су исту ту земљу други касније називали Илиријом.“

Разрађујући даље исти тај предмет, Шулиц настоји да докаже и јединственост трачко-илирског језика, коме прикључује дијалекте свих трачких и илирских области, па и Македонију. Ми особито подвлачимо ову последњу појединост, јер је она лежала на срцу и нашем аутору, који више пута понавља, да је македонски дијалект трачко-илирски. Позивајући се на Полибија,²⁹ Шулиц нам приказује закључак тога историчара, рођеног крајем трећег века пре Христа, што значи, да је стварао у другом веку исте ере. Ми подвлачимо особито ову појединост, због насилног цепања македонског племена од српског у ово доба, као и због вештачког отцепљења македонског дијалекта од српског језика, искључиво из политичких разлога. Међутим, на основу античких докумената, а вероватно и на основу личног искуства, обавештава нас Шулиц:

„... Polybius comprobatur et supplet dicens, linguam Illyricam tantummodo dialectum esse Macedonicae – ergo, et Thracicae. ... Quae

²⁵ Аристофан, „Птице“.

²⁶ Ливије, XXVII., 34.; XXXI., 35.

²⁷ Steph. Byzantinus, s.v.

²⁸ Schol. Lycophr. 894., 1283. – Eustath. ad Dion. Perieg., v. 270. – Ukert, Geographie der Griechen und Römer, Weimar, 1816., I.B., p. 282.

Као што видимо, Шулиц овде на прво место ставља Схолијаста, тј. коментатора песника Ликофрона из III. века пре Хр. Позната је нејасност и тајанственост једине песме, која је сачувана од тог песника, „Александра“, која се сва односи на Троју, што значи, с обзиром на читав контекст на овом месту, да он у вези с Тројом доводи Трако-Илире, или Илиро-Трачане. Мишљења смо, да у вези с овим предметом, та песма мора дубоко да се проучи...

²⁹ Claudius, cap. 15.; Aurelianus, cap. 13.; Appianus Illyr. cap. 6.; Mannert, Geographie der Griech. u. Römer, Nürnberg 1792., III., p. 584.

quum ita sese habeant, etiam contemporaneis difficile esset dicta, ubi fines inter gentes tam arcto sanguinis vinculo conjunctos constituendi sint.”³⁰

Дакле:

„Полибије доказује као тачно и допуњава, да је илирски језик такође македонски дијалект, а и трачки језик. ... Пошто је то тако, наставља Шулиц и савременицима је такође тешко да кажу где да се одреде границе међу родовима тако чврсто крвном везом повезаним.”

Тако је говорио један научник око половине прошлога века, да би овај век починио грешку, вештачки раскидавши ту крвну везу и разбуктавши, могли бисмо рећи, готово расну мржњу међу браћом исте крви и истог порекла, представљајући свету и новим генеацијама српске земље као да су „многонародне” и „многојезичне”, тј. направивши од истородних племена нове народе и вештачки оделивши њихове дијалекте као нове језике. Сва балканска српска истородна племена се међусобно разумеју, јер дијалекталне разлике не представљају исти јаз као, на пр., у Француској, или у Немачкој, где становници једнога краја уопште не разумеју говор другог неког округа. Па ипак, ни ту, ни тамо, никоме није пало на памет да проглашава четрдесет различитих „народа и народности” и исто толико језика!

Пошто је завршио детаљну анализу у горе наведеном смислу јединствености крви, језика, уређења и обичаја код балканских Трако-Илира, или Илиро-Трачана, Шулиц на стр. 19., прелази на западне илирске границе и племена. Развијајући ту тему, он почиње са Либурнима, који су живели око јадранског Илирског залива,³¹ па додаје да су Илири били и Венети на реци По.³² Споменувши, дакле, Венете из данашње северне Италије, он цитира једну познату Полибијеву реченицу, врло значајну с обзиром на давнашњи језик те области. Било је, наиме, покушаја, да се Венети идентификују са Келтима. Међутим, Полибије је јасно изразио, да је између језика Келта и Венета постојала разлика:

„Venetorum lingua prorsus differabat a Celtica lingua.”³³

„Дакле, не само да је постојала разлика, него је она била знатна, велика.”

Од стр. 20. Шулиц ређа све данашње италијанске области које су некада насељавали Илири, па наводи:

³⁰ Appian. Illyr. cap. 12. De bello civil. II., 30.; Plin. III., 22., 26.

³¹ Servius ad Aen. I., 242.; Scylax I., 21.

³² Herod., I., 196.; Serv. ad Aen., I., 242.

³³ Polyb. II., 17.

„Illyrii olim omnem oram Hadriae a Pado usque ad fines Apuliae ... occupatam habebant.”³⁴ „... Illyriorum natio olim celeberrima, Adriatico simul ac Ionico mari nomen dabat, quorum utrumque Illyrii maris nomine veteres complectebantur.”³⁵ „... sed et Italiae fines olim a pluribus Thraco-Illyriis populis occupatos atque detentos novimus. Sic Plinius de antiquis Umbriae...” „... recte se judicare, linguam Illyricam proprius ad Latinam et Italos, quam ad Graecam accedere, ex qua duces nomina sibi hauserint...”³⁶

Ево, дакле, превода претходног текста, који је само капља у мору Шулцових аргумената:

„Некада су Илири настањивали целу обалу Јадрана од реке По па све до граница Апулије...” „... Илирски народ је некада био најславнији и дао је име Јадрану, а уједно и Јонском³⁷ мору, а оба имена су стари допуњавали са „Илирско море...” „... но и италске области су некада заузимала трачко-илирска племена. Тако Плиније о античкој Умбрији...”³⁸ „... с правом се суди да је илирски језик својствен латинском и италском, као што се приближава и грчком; из њега (тј. из илирског језика) некада су вође црпле себи имена...”

Позивајући се на Ливија,³⁹ Шулц тврди да су житељи Реције, па Винделици и Норици, као и сви становници Алпских планина, управо све до Ливија (живео од 59. г. пре Хр. до 17. г. по Хр.) сачували свој језик и свест о заједничком пореклу... Да би поткрепио то своје тврђење, он наводи један подужи текст на латинском, од кога ћемо ми овде приказати само почетак:

„Supra Venetos habitant in montibus gentes Vnetorum consanguineae, quae erant Rhaeti et Vindelici...”⁴⁰

А то значи:

„Изнад Венета живели су у планинама народи – крвни сродници Венета, Реци и Винделици...”

Како су Венети били Трако-Илири, значи, да су и житељи Алпа припадали истој грани... Пошто је у вези с тим дао право мноштво података, проширујући увек трачко-илирски простор у Европи, он своје тврђење појачава Ливијевом вешћу (стр. 26.) да су Римљани земље Реције, Винделиције, па Норикум и Панонију називали

³⁴ Niebuhr, Römische Geschichte, I., 97.

³⁵ Callim. ap. Strab. I., 46.; Apoll. Argon. IV.

³⁶ Lelewel, Narody, VI., 67., p. 474.

³⁷ Госпођа Борисављевић у вези са Јонским морем пише следеће: „Јонско Море звало се Рејски Пролаз, што сведочи, да су пре Илира на том сектору били Срби-Рашани.”

³⁸ Plin., III., 9., 1.

³⁹ Livius, V., 33.

⁴⁰ Serv. ad Aen., I., 242.

Илирском Провинцијом.⁴¹ Од стр. 27. Шулц прелази на простор северно од Дунава, према Црном мору и Германији и потврђује већ познату нам чињеницу, да су Гети и Дачани такође трачког рода. При томе се он позива на Херодота,⁴² Тукидида,⁴³ те Стефана Византијског.⁴⁴ За сва та племена око Дунава, та велика река није била никаква препрека, те су често прелазили његово корито, мешајући се на југу с Мижанима и с другим Трачанима, с којима су имали исти језик.⁴⁵ Никола из Дамаска је такође писао да су Дачани, Гети, Панонци, Норици, Винделици и Реци један те исти илирски род.⁴⁶ А свим тим побројаним племенима језик је био илиро-трачки, или, како је Полибије написао:

„... linguam Illyricam fuisse dialectum Thracicae...”⁴⁷

што је прецизније; наиме, у претходном цитату назив трачки се ставља у први план, јер би, по Полибијевом сведочанству, илирски био дијалект трачког. Да би у овом тврђењу био што сликовитији, Шулц каже:

„Како су данас Срби и Бугари блиски крвни сродници, на исти начин су били крвно повезани и Илири и Трачани.”

Целом овом трачко-илирском комплексу писац прикључује Тису, која данас, каже он, дели чешке и пољске, или словачке и рутенске брегове, као што је у старо доба делила Гете и Дачане, па издваја само Грчку и западну Италију, јер једино Грчка и западна Италија у том познијем периоду нису биле настањене Трако-Илирима, чију истокрвну припадност он стално подвлачи.

Ових неколико претходних напомена, представљају тек само један брз и кратак додир обилне Шулцове грађе и мноштва докумената, на основу којих он изводи закључак, да су ти „мистериозни” Трако-Илири били антички Словени. На страни 30. његовог дела, којим се овде бавимо, он прелази на обавештења о „Северним границама Илирије”, или много тачније – Србије, доводећи их увек солидном документацијом до Балтика и до Елбе (Албе, Лабе) и реке Сале на западу. Нажалост, и ово поглавље обилује грађом, која мора посебно да се простудира... Међу бројним трако-илирским племенима северне Европе, Шулц посебну пажњу поклања Семнонима, тј. аутохтоним, па Лужичанима, одн. Лужичким Србима, међу којима издваја Арије, о којима, каже он, прича Та-

⁴¹ Livius, Epitome, 63.

⁴² Herod., IV., 93.; V., 3.

⁴³ Thucyd., II., 96.

⁴⁴ Stephanus Byz., s.v.

⁴⁵ Strab., p. 297.

⁴⁶ Nicolaus Damascens de Institutionibus Caes. Aug., I.

⁴⁷ O. c., стр. 29.

цит.⁴⁸ Између осталог, Тацит о њима даје један занимљив податак, а то је да цртају по телу и боје га.

Закључује Шулц:

„Та ствар, сама по себи нам довољно потврђује да је тај Лужички народ био илиро-трачког порекла, јер су од свих европских народа само Илири и Трачани сликали и бојили тело, обележавајући по кожи бојене знаке.”⁴⁹

Након тога, Шулц ређа паралелна илиро-трачка имена с тог балтичког-античко-словенског, одн. српског подручја – паралелна с именима која се налазе јужније, па све до Балкана, тј., докле год су се протезали стари Трачани и Илири. Осталим северним трако-илирским племенима Шулц додаје још и Венде, Венете, који су се протезали источно до предела око реке Вистуле. А Сарматија се протезала од Сарматског (Сарбатског – Српског) мора па од Венетског Залива до Црнога мора и Карпатских планина и од Вистуле до Танаиса, одн. данашњег Дона.

На читавом управо споменутом европском простору била су расејана имена, било истородних племена, било река и места, која су се понављала на Балканском полуострву или у Горњој и Доњој Панонији...

Но, уместо да понаваљамо сва Шулцова тврђења уз цитирање бројних античких извора, у наставку ћемо приказати репродукцију двеју страница Шулцовог дела, из којих се јасно види висок ниво једног врло савесног научног рада, којим је аутор желео да покаже, који „простор су заузимали Илиро-Трачани, одн. антички Срби, или племенске групе, које су задржале сећање о припадности старом српском народу.”

Премда су сва наведена паралелна имена углавном деформисана на грчко-римски начин, ипак је у њима лако препознати корене српског језика, што најбоље сведоче топоними наведени при крају управо од корена СР-, СРБ-: Серимум, град Сарматије = Сериум град у Тракији; Сарон, град и племе Сарани у Илирији; Сарбакум, град у Сарматији, Сербинум, град у Доњој Панонији.

А сва та трако-илирска племена, која су, како Шафарик тврди у „Старожитностима”, носила опште и домаће име Срба, тамо где су их нашли антички писци, који су им изобличили, или предали називе, била су староседеоци, у чему се слажу Манерт,⁵⁰ Суrowјецки,⁵¹ дакако – неопорезиви Шафарик⁵² и многи други. Шулц посвећује документовању истог тог тврђења целу главу, која отпочиње од стр. 48., под насловом:

⁴⁸ Taciti Germ., 43.

⁴⁹ Strabo, p. 315.; Clearch. ap. Athen., XII., 27.

⁵⁰ Mannert's Germanien, 526. etc.

⁵¹ Surowjecki, Sledzenia narod. slow., p. 180. etc.

⁵² Szafarzyk, Starozit. Slaw., XI., 12.

„Illyro-Thraces primis jam temporibus terras in septentriones Carpati montis spectantes occupavere,”

тј.: „Илиро-Трачани су већ од најдавнијих времена живели (обитавали) у земљама северно од планине Карпата.”

Hoc igitur spatium occupabant hi populi Illyrico-Thracii, vel gentes suo nomine certe afferentes memoriam populorum originis Illyrico-Thraciae: Post Tyrangitas Axiaci ad Axiacum flumen,⁹⁴⁾ cui respondet Axius flumen Macedoniae, et Oxyaei, populus Illyriae.⁹⁵⁾ Axiacos attingebant Crobyzi,⁹⁶⁾ Crobyzi, populus Thracus in Moesia ad Pontum Euxinum.⁹⁷⁾ Omnes hos populos attingebant finibus Coraleti;⁹⁸⁾ Coralii vero Thracii incolabant Haemum montem,⁹⁹⁾ ad Istrum¹⁰⁰⁾ et ad Pontem Euxinum.¹⁰¹⁾ *Omnes illae gentes terraeque usque ad Borysthenis fluvii os pertinentes erant Daciae.*¹⁰²⁾ Ptolemaei temporibus habitabant praeterea in Sarmatia Europaea:¹⁰³⁾ Pienqitae vel Getae ad Pienam fluvium et ad Carpatum montem Biessi, quibus respondent Bessi Thraci incolentes Haemum;¹⁰⁴⁾ Bulones, quibus Bylliones Illyrici Bullinique occupantes Epirum et Dalmaciam,¹⁰⁵⁾ Belanni in Vindelicia¹⁰⁶⁾ et Bolentium in Pannonia superiore;¹⁰⁷⁾ Arsidae, quibus Arsiae gens Liburnorum (jungitur usque

—
 —, Ovid. trist. II. 208. — ⁹⁵⁾ Plin. VI. 7. — ⁹⁶⁾ Ptolem. III. 5. — ⁹⁷⁾ Ibidem. — ⁹⁸⁾ Appian. Illyr. 16. — ⁹⁹⁾ Plin. IV. 26. — ¹⁰⁰⁾ Herod. IV. 49. — Ptolem. III. 10. — ¹⁰¹⁾ Valer. Flacc. VI. 80 — 85. — ¹⁰²⁾ Strabo p. 370. — ¹⁰³⁾ Appian. de bell. Mithrid. 9. et 69. — ¹⁰⁴⁾ Ovid. de Ponto IV. 2, 37. — ¹⁰⁵⁾ Ptolem. III. 5. — ¹⁰⁶⁾ Martiana. Herakl. Peripl. — Dio Chrysost. ed. Morelli p. 437. — ¹⁰⁷⁾ Ptolem. III. 5. — ¹⁰⁸⁾ Strabo p. 370. — ¹⁰⁹⁾ Scylax. I. 22. — Plin. III. 23. — Sophraa. sp. Eustach. ad Dion. Perieg. v. 387. — ¹¹⁰⁾ Ptolem. II. 13. — ¹¹¹⁾ Idem II. 15.

ad flumen Titium: pars ejus fuere Mentores, Hymani — in Germania Luti Omani:¹⁰⁰⁾ — ¹⁰¹⁾ Gelloni, quibus Gylliones et Hyllini in Illyria:¹⁰²⁾ Osi, quibus in Germania Osi Pannonici:¹⁰³⁾ Massaci, quibus Mazei Pannonii:¹⁰⁴⁾ Agathyrsi picti, ut dicuntur a Virgilio,¹⁰⁵⁾ quibus Agathyrsi morum Thraciorum in Dacia Danubiana:¹⁰⁶⁾ Carpiani, quibus Carpadoci,¹⁰⁷⁾ Novari et Neuri supra Borysthenis fontes,¹⁰⁸⁾ quibus Norici in Illyria;¹⁰⁹⁾ Bodeni, quibus Bodencus sive Padus flumen in Italia;¹¹⁰⁾ Salii, quibus Salis urbs in Pannonia superiore,¹¹¹⁾ Salva autem et Salinum in Pannonia inferiore;¹¹²⁾ Sarari, quibus Savaria urbs in Pannonia superiore,¹¹³⁾ Amadoci, quibus Amadocus, rex Odrysorum in Thracia;¹¹⁴⁾ praeterea Ida mons Sarmatiae, cui Ida mons Phrygiae; Carpatus mons Sarmatiae, cui Carpis, urbs Pannoniae inferioris;¹¹⁵⁾ Serimum, urbs Sarmatiae, cui Serrium, urbs Thraciae,¹¹⁶⁾ Saron, urbs et gens Saronorum Illyrica:¹¹⁷⁾ Noisum urbs Sarmatiae, cui Noisus Thracia urbs in Moesia;¹¹⁸⁾ Carrhodunum urbs Sarmatiae, cui Carrhodunum Vindeliciae¹¹⁹⁾ Pannoniaeque superioris;¹²⁰⁾ Sarbacum urbs Sarmatiae, cui Serbinum Pannoniae inferioris urbs¹²¹⁾ respondebant.

Nonnullae insuper urbes Sarmatiae in „dava“ cadentes, (uti Clepidava), quo verbo ex Strabonis sententia significatae sunt gentes Dacorum ante saecula,¹²²⁾ indicant originem Illyro-Thracicam.

¹⁰⁰⁾ Ptolem. II. 11. — ¹⁰¹⁾ Plin. III. 21. — ¹⁰²⁾ Theop. ap. Scymn. 404—408. — Scyl. I. 22. — Dion. Perieg. 385—387. — ¹⁰³⁾ Taciti Germ. 43. — ¹⁰⁴⁾ Strabonis Geograph. lib. VII. p. 367. — ¹⁰⁵⁾ Virg. Aen. IV. 146. — ¹⁰⁶⁾ Herod. IV. 104. — Aristot. problem. XIX. 28. — ¹⁰⁷⁾ Zosim. IV. 38. — ¹⁰⁸⁾ Herod. IV. 105. — Epher. ap. Scymn. 102—104. — ¹⁰⁹⁾ Appian. Illyr. 6. — ¹¹⁰⁾ Lelewel: Narody VI. pag. 351. not. 34. — ¹¹¹⁾ Ptolem. II. 15. — ¹¹²⁾ Idem II. 16. — ¹¹³⁾ Idem II. 15. — ¹¹⁴⁾ Diod. Sic. XVI. 22. — Just. VIII. 3. — ¹¹⁵⁾ Ptolem. II. 16. — ¹¹⁶⁾ Diod. Sic. XVI. pag. 517. — ¹¹⁷⁾ Polyen. IV. 2, 12. — ¹¹⁸⁾ Steph. Byz. — ¹¹⁹⁾ Ptolem. II. 13. — ¹²⁰⁾ Idem II. 15. — ¹²¹⁾ Idem II. 16. — ¹²²⁾ Strabo p. 304.

Мишљења смо, да је Шулц при овоме понајпре мислио на претходнике Херодотове, по којима је у великој давнини цела Европа називана Тракијом, настањена свуда веома распрострањеним истим народом. Међутим, Срби који су живели у северној Европи, били су познати и у античко, као и у наше доба, под именом Венди, Винди, Венети, Вани, Виниди.

Шулц то на стр. 49.–50. поткрепљује Птолемејем, који је, спомињући Балтичко море,⁵³ споменуо и становнике балтичке области, Венете; такође и Тацит.⁵⁴ Но Тацит је отишао даље, пишући, да су Венети гајили жито и стрпљиво узгајали разне плодове, да су, осим тога, испитивали море и вадили по морским плићацима, или пак налазили на обалама јантар (ћилибар). И кад год је неко (Шулц мисли на античке писце) споменуо скупљање јантара, у том случају се није радило ни о ком другом, до о предхришћанским (како Шафарик више пута понавља у „Старожитностима“), Вендо-Србима. Ево, шта Шулц даље у вези с њима пише:

Quoniam igitur Scylax Aryandynus, qui erat a. 390 ante Chrystum, proferat,⁹⁾ per sedes Venetorum fluere Erydanum fluvium succinum velentem, efficitur, ut quarto jam seculo ante Chrystum Veneti habitaverint ad mare Balticum, eo magis, quam jam anno 450 Herodotus tradat nobis,¹⁰⁾ de Eridano fluvio septentriones versus in mare fluente, cujus in ripa sit succinum. Si autem Timaeus, qui erat anno 295, dicit,¹¹⁾ Scythiam Europaeam appellatam esse Vannomam, firmissimum ejus argumentum ex ea re ducitur, quod tum Scythia non minus occupata erat a Vannis, quo nomine populi Scandinaviae Fennique Venetos significabant,¹²⁾ quam Sarmatia temporibus Plinii, Taciti et Ptolemaei. Nonnullos populorum a Ptolemaeo in Sarmatia commemoratorum et suo nomine rejicientium originem Illyro-Thracum, novit describitque jam Herodotus in iis regionibus.

⁹⁾ Scylax Argonaut. Periplus. I. 19. — ¹⁰⁾ Herod. III. 15. — ¹¹⁾ Plin. IV. 13. — ¹²⁾ Szafarskyh Staroz. Slaw. VIII. 2. VII. 13. VIII. 11.

Ево, шта нам горњим текстом саопштава Шулц:

„... Скилакс Ариандинус, који је живео пре 390.⁵⁵ године пре Христа, казује да кроз седишта Венета протиче река Еридан, која носи јантар (ћилибар), из чега произлази да су већ у четвртном

⁵³ Ptolem., III., 5.

⁵⁴ Tacit., Germania, 45.

⁵⁵ Скилакс, грчки Σκυλαξ, грчки географ из VI века. Шулц се преварио у години. Скилакса је споменуо Херодот (IV., 44), што би било немогуће, да му Скилакс није претходио. Наиме, Хер. је умро 425. г. Но пошто Шулц прецизира Скилакс Ариандинус, сигурно је да се ради о Скилаксу из Карије, који је по жељи Даријевој (521.–485.) испитивао обале Индијског океана.

веку пре Христа Венети обитавали уз Балтичко море, утолико пре, што нам Херодот већ 450. године предхришћанске ере саопштава да река Еридан тече ка северу, према мору и да се на њеним обалама налази јантар. Ако је пак Тимеј, који је живео 295. г. (увек пре Христа), рекао, да се европска Скитија зове Ванома, из тога изводимо врло снажан аргуменат да је тада Скитија била настањена Ванима, име које је код Скандинаваца означавало Венете, управо исто као и Сарматија у време Плинија, Тацита и Птоломеја. Птоломеј је споменуо многе народе Сарматије, који су по имену илиро-трачког порекла, што је знао и описао већ Херодот у оним областима.”

Развијајући у истом поглављу даље тему о трачко-илирским племенима, Шулиц каже (стр. 51.) да су Грци усвојили многе трачке богове и обичаје, чиме потврђује закључак Сипријана Робера:

„Да би се разумела грчка митологија треба проучити српску...”

Но није то оно, на што овде желимо да привучемо пажњу, већ нешто, што сматрамо, да апсолутно мора дубоко да се простудира.

Ево о чему се ради. У белешци, на истој страни, Шулиц коментарише Херодотово сведочанство о томе,⁵⁶ да су Грци усвојили трачко божанство Баха, назвавши га Дионис, тј. бог из Нисе „Deus Nisac”, рођен у Тракији, у Ниси. Подвлачимо да је ово Шулицов коментар. Одмах иза тога, он сматра да је важно, да прецизира за несловенске читаоце да је Бог на „словенском” Бох, на пољском Бог (Шулиц сасвим сигурно није ништа знао о српском језику!), а на најстаријем персијском Багас. Потом он каже, да је трачко божанство Бах био Бог *κατ' ἐξοχήν*, тј. „врховно биће”, о коме је Орфеј рекао, по Еусебијевом сведочанству:⁵⁷

„... εἰς δ' ἐστ' αὐτοῦγενής ... οὐδε τίς ἐσθ' ἐτηρος...”

А то значи:

„... јесте по себи, сам од себе рођен... и нема другога...”

У вези с тим, Шулиц наводи Херодота, који је у књ. IV., гл. 94., писао о Богу Гета следеће:

„... ови су Трачани... никаквог другог бога не спомињу, ако не свога, у ствари: већ само свога.”⁵⁸

Целу ову белешку Шулиц завршава следећим речима:

„Бах је по традицији био син земље (Деметре), или Нане, или Семеле. Реч Земља је словенска и означава *Matrem*, Нана мајку, или хранитељку.”

⁵⁶ Herod. VII, 111.

⁵⁷ Pгаер., 13., 12.

⁵⁸ Значи ови праистари Срби су били монотеисти, што потврђује тезу госпође Борисављевић о српском монотеизму одувек.

Овај претходни одељак има везе с овом студијом зато, што је Орфеј био – не Грк, већ Трачанин. Оно што је Еусебије о њему забележио, требало би дубље проучити због много касније хришћанске догматике. Нема никаквога разлога, да се сумња у Еусебијев навод, будући, да је он био високо црквено лице и оснивач, одн. први писац црквене историје. Уз остале религиозне списе, Еусебије је написао и једну „Хронику”, која је почињала почетком света, а завршавала се двадесетом годином Константинове владавине. Грчки оригинал ове хронике је изгубљен, али је сачуван њен латински и јерменски превод. Та „Хроника” је утолико занимљивија, што ју је наставио свети Јероним... С обзиром да је Еусебије рођен у Цезареји, у Палестини и био најученији човек свога времена мишљења смо да се из овог његовог дела може извући мноштво корисних података.

У нади, да ће неколико горњих напомена бити од користи посебно заинтересованим читаоцима и истраживачима, да се, након ове дигресије, вратимо Шулцовом делу прелазећи преко мноштва чињеница и докумената, које се једном морају узети у разматрање, па да наставимо текстом његове главе VIII., у чијем самом почетку наш аутор пише следеће:

Itaque dubitari non potest, quin populi Illyrico-Thracii non temporibus demum Byrebistae vel anno 50 ante Chrystum, ut Lelwel judicat, ant Decbali temporibus, vel a. 100 post Chrystum, ut Bielowski putat, terras ad septentriones Carpati montis spectantes occupaverint, sed jam prioribus temporibus hasce terras occupatas obtinuerint, et fuerint in iis autochthones, quae quidem Herodotus de Budinis re vera tradit.¹⁾ Recte igitur primis temporibus tota ad septentriones spectans Graeciae pars nominata est Thracia;²⁾ omnes enim terrae a montibus Acroceraunis et Cambunis usque ad mare Balticum, et a Ponto Euxino Taurisque usque ad mare Adriaticum et Appeninos montes, a Borysthenis ore et fonte usque ad fontes Rheni, Danubii, Salae et ostia Albis continenter incolebantur a Thracibus.

¹⁾ Herod. IV. 109. — ²⁾ Schol. Lycophron. 694. 1293. — *Estath. ad Dion. Perieg. v. 270. cf. Ukert's Geog. der Griech. und Röm. I. b. s. 262. Weimar 1816.*

Мишљења смо да је претходни текст веома важан у односу на читаву ову студију, с обзиром да њом најпре морамо да докажемо старост српског народа, како би се из тога лако и логично могао извести закључак о вези његовог језика и његових традиција с ведским химнама. Уз то, од огромне је важности и његова ра-

спрострањеност под називом Трачани, Рашани, како се још увек називају становници око Раса и реке Рашке, у данашњој Србији, док су то име у античко доба носили и Срби око града Раса и реке Расе, притоке Марице, које су, у ствари, Грци једино и нешто боље познавали, захваљујући географској близини.

Да се вратимо на напред наведен Шулцов текст:

„Тако се не може ни мислити да су илиро-трачка племена заузеле земље северно од планине Карпата тек за време Биребиста, или 50. године пре Христа, како суди Лелевел, или пак за време Диковаловог времена, како сматра Бјеловски, пре године 100. по Христу; они су, наиме, већ у најдавніјим временима заузимали те земље и били су у њима староседеоци (аутохтони), како уистину саопштава Херодот о Будинима. С правом су, дакле, у прво доба све што је било на северу од Грчке називали Тракијом. Наиме, све земље почев од Акрокераунских и Камбунских гора (тј. од Епира и од планина, које су делиле Тесалију од Македоније), па све до Балтичког Мора и од Тауријског Црног Мора па до Јадранског и до Апенинских планина, од бористенских обала и извора (Бористен = данашњи Дњепар) до извора Рајне, Дунава, Сале и до ушћа Елбе (Албе), на целом том простору живели су без прекида Трачани.”

У наставку свога дела Шулц објашњава како су Трачани и Илири, или Трако-Илири касније названи Словенима... Како је Вибије Секвестор споменуо Србе на реци Елби у данашњој Немачкој...⁵⁹ Кад је који трачки народ појединачно споменут као словенски... Како је Прокопије тврдио да су Анти и Словени једно...⁶⁰ Како је опет Прокопије тврдио да су и Дачани и Словени један исти народ,⁶¹ како је опет Јорнандес тврдио,⁶² да су и Венети и Анти такође исто, одн. Словени... Како су „Словени” од најдавніјих времена били у Европи познати под различитим називима и како су их Грци и Римљани крстили, уз погрешна имена, све заједно „варварима”.. У ствари, за њих су „варвари” били сви антички Срби, без обзира на њихова покрајинска, или племенска имена.

Што се тиче балканских Трачана, дакле Срба, Шулц тврди да су сви они, упркос на пр. грчкој владавини над извесним њиховим племенима, или пак римској, задржали свој језик и своје обичаје не примивши ни грчке ни римске. Ако је по негде и било одступања, то је било краткотрајно и без трајног утицаја. Језик и обичаје сачували су такође, каже Шулц, и житељи Паноније.⁶³ Шулц

⁵⁹ Vibius Sequester, De flum. lacub. gent., s.v. Albis.

⁶⁰ Proc., De bell. Goth., I., 27.

⁶¹ Procop., De bell. Goth., IV., 4.

⁶² Jornandes, De reb. Get., cap. 48.

⁶³ Vita S. Theod. ex Metaphr., IX., 37.

спомиње и писмо апостола Павла,⁶⁴ којим апостол оставља као важан антички докуменат тврђење, да је:

„Од Јерусалима до Илирије проповедао Христово Јеванђеље.”

Исто то, наставља Шулц (стр. 74.), каже и Нестор:⁶⁵

„Illyricum frequentabat Paulus apostolus. Nic enim habitabant primitus Sloveni, quos in fide Chrystiana Paulus apostolus instituebat.”

А то значи:

„Апостол Павле је похађао Илирију. Тамо су, наиме, од почетка живели Срби, које је у Христову веру увео апостол Павле.”

На тој истој, 74. страни, Шулц закључује, да су ти Трако-Илири на Балкану не само остали у својим древним седиштима, него су, упркос подужој римској навали сачували језик, веру, па на неки начин и слободу, а уз то су се још у петом веку (по рођењу Христовом) већ називали и Словенима.⁶⁶

Упркос дужини овога поглавља оно представља тек само незантан додир огромне грађе садржане у делу Казимира Шулца. На пр., због дужине, изоставили смо потпуно проблем Трако-Илира у Азији, што представља значајан део историје древних Срба. Наиме, Трако-Илири нису били расути под именом Трачана и Илира по Азији, већ под српским именом и разним другим називима, изведеним из српског језика. О томе је више говора у поглављу о Милошу С. Милојевићу, одн. о његовим „Одломцима...” Овде ћемо само да додамо да Шулц у односу на то питање упућује на дело Бјеловског, који је 1850. год. документовано доказао да су житељи античког времена од најдавнијих дана у поречју доњег тока Дунава били једино, увек, непобитно и апсолутно категорично – Срби, с обзиром на касну појаву словенског имена. Потакнут студијом Бјеловског, Вагилевић је затим, пише даље Шулц на крају своје расправе, исте 1850. г. издао у оквиру Варшавске Библиотеке, једну студију, за коју је црпео сведочанства из најсигурнијих извора о етнографији и судбини азијских и европских Трачана. Године 1853. пак, Лелевел је објавио у Познању своју историју о словенским народима у којој је третирао не само историјске, већ и језичне и етнографске проблеме, показавши и доказавши, да су Трачани били Словени, а ми не можемо довољно да подвучемо – увек Срби!!! А када Срби наставе да пишу Милојевићеву историју, они ће своје закључке формулисати на други начин.

⁶⁴ Paulus, Ep. ad Roman., XV., 19.

⁶⁵ Sobran. Letopis. Rusk., I., 12.

⁶⁶ На истој овој страни Шулц спомиње и папу Јована X., из X. века и његов докуменат, који смо ми анализирали у глави о песнику Овидију и језику, који је научио у изгнанству. Шулц није заборавио ни сведочанство Мојсија Хоренског, коме смо ми посветили посебно поглавље.

Своју значајну студију, која тек треба да се изучава с обзиром на мноштво цитираних аутора и сведочанстава, Шулц закључује следећим текстом, који, због његове важности, такође представљамо читаоцима најпре у оригиналу:

1. Illyrios et Thracas ejusdem fuisse originis eorundemque morum;

2. quibuscum ejusdem fuisse originis gentes occupantes Alpes et Italiam orientalem praesertim Venetos, Noricos, Vindelicos et Rhaetos;

3. regiones ad superiorem Danubium, hodiernam Germaniam australem et orientalem antiquitas, a gentibus Thracico-Illyricis occupatas fuisse;

(4. Illyro-Thracas non a Byrebistae demum tempore et Decebalis, sed inde ab antiquissimis temporibus a Carpatho et in universum a Hercyniis montibus septentrionem versus habitasse usque ad mare Balticum;

(5. Slavos non sexto demum saeculo in meridie Danubii apparuisse, sed inde ab antiquissimis temporibus ut Illyro-Thracas, adeo tempore dominationis Romanorum usque quum incurrentes septentrionales gentes Slavicae Justiniano regnante eos corroborarent, in sedibus suis, moribus et institutis perseverasse linguamque majorum conservasse.

Право је чудо да је наука могла да заборави на један тако озбиљан и продубљен научни рад као што је ова студија Казимира Шулца! Ми се уздамо да ћемо овим нашим радом привући пажњу савремених научника на велике трудбенике прошлости, који су своје животе били посветили истраживању истине. И ево Шулцових закључака о тој истини, која се односи искључиво на древне Србе, о чему сам у току дугог времена сабрала толика сведочанства. Дакле:

1. – „Илири и Трачани били су истог порекла и истих обичаја

2. – Истог порекла као они била су племена, која су настањивала Алпе, источну Италију, особито Венети, Норици, Винделици и становници Реције.

3. – Трачко-Илирска племена заузимала су и области око горњег Дунава и то: јужну и источну Германију од давнине.

4. – Илиро-Трачани се нису појавили тек од Биребистовог и Декеваловог времена, већ су живели од највећих давнина почев од Карпата, па по васколиким северним областима, почев од Херцинских Планина, па све до Балтичког мора.

5. – Словени се нису појавили јужно од Дунава тек у шестом веку, већ су онде обитавали од најстаријих времена као Илиро-

Трачани. Тако су у време римске владавине, за време Јустинијаново, северни Словени дошли и оснажили староседеоце у њиховим седиштвама задржавши обичаје, уређење и сачувавши језик предака.”

Чини нам се, да су читаоци, пажљиво читајући ово поглавље, могли да стекну уверење, да се назив Илиро-Трачани или Трако-Илири, као и касно настало име Словен, у свих пет тачака лако и без двоумљења могло заменити именом Срби. Ако смо то успели, сматраћемо, да смо нашом студијом успели да пребродимо прву и највћу тешкоћу.

*

И да сасвим на крају дам своју закључну реч, цитирајући почетак кратке Шулцове биографије на крају његовог дела, где пише:

„... natus sum in villa Samin, prope oppidum Brodnica, alias Strasburg...”

„... рођен сам у селу Самин, близу града Броднице, или Штрасбурга...”

... Није само Бродница изгубљено древно српско место! Песник би ове речи исписивао са сузама...

*

Веома давно већ питала ме је једна дама из „Штрасбурга”:

„Моји стари су ми говорили, да сте ви Срби владали у Алзасу и по Немачкој; је ли то тачно?”

Сећам се, као да је било јуче, погледала сам је зачуђено, застала и казала:

Ја о томе ништа не знам.

„Чудно!” – узвратила је. „Међутим, мислим, да је то стварно било.”

Касније, нашавши немачке и француске књиге о крвавим борбама између Немаца и Срба до потпуног истребљења мојих несрећних саплеменика било ме је срам пред сећањем на госпођу Хермину, пред сећањем на моје професоре, који ми о томе никада ништа нису казали; данас ме је стид још и због Српске – Несрпске академије наука, а највише пред расутим и непојаним костима српских несрећних витезова и мученика!

Зар то није огроман успех германске берлинско-бечке школе?!

DE NOMINIS SERVICI VESTIGIIS CLASSICIS
(О СРПСКОМ ИМЕНУ У КЛАСИЧНИМ ТРАГОВИМА)

или:
ТУМАЧЕЊЕ СРПСКОГ ИМЕНА ПО МИЛАНУ
БУДИМИРУ

Милан Будимир, преминули професор класичних језика на београдском Универзитету, обавио је своје расправе великом лингвистичком стручношћу. Потрудићу се да његову краћу расправу о којој је реч у овој глави што више упростим. Он ју је назвао на српском „О старијим поменима српског имена”,⁶⁷ давши сасвим на крају њен резиме, који гласи:

„De nominis Serbici vestigiis classicis”

„Nomen Serbicum Sirbu eiusque compositum paserb „consanguineus”, una cum appellatione sebar (ex antiquiore simbro), „consociatus”, cum Mercurii Pelastici epitheto Imbroset cum Sigynnis Danuvianis coniungitur. Propter formam sibuna, quae idem valet atque siguna, nomen Sigynnarum ex antiquiore sibyna, collatis lithuanicis dūbnas ex dūgnas. Nomen collectivum si(m)bu „affines, necessarii” praeter numerum collectivum heteroclytum simben/ros, qui in slav. simbra sirba paserb extat, derivato Hesychiano zibu-nth-ides „αι Θρασσαί, η Θρακεσ γυναικοι” confirmatur. Eiusdem stirpis saip-/simb – „unio, consocio”, lat prosapia, illyr. Sabus Sabelli Sabini Samnium, thrac. Sapai Abioi Gabioi, et fortasse Kaprontai esse videtur.”

„Српско име Сирбу и његова сложеница пасерб „истокрвни” јединствена је с називом себар (од старијега симбро) „садруг” и са епитетом Меркурија пелазгијског Имброс, као и са дунавским Сигинима. Стога облик сибуна, који значи исто што и сигуна, име Сигина је од старијег сибуна, аналогно литванском дубнас од дугнас. Заједничко име Си(м)бу „суседи, рођаци”, осим колективне хетероклитне⁶⁸ категорије Симбен/рос, која у словенском даје симбра сирба пасерб, потврђује, да је произишла из Хесихијевог зибунт-идес, што значи „Трачани, Трачани рођењем”. Исти је корен изгледа за саип/симб – „сјединити, удружити”, за латинско просапиа, за илирско сабус, сабели, Сабини, Самниум, за трачко: сапаи, абиои, Габиои и можда – капронтаи.”

Једна ствар се разабера одмах из предњег резимеа: за професора Будимира налазе се на истој линији: Срби, Трачани, Илири, Сабини, у давној прошлости истородни и истојезични. Зато ову

⁶⁷ Српска Академија Наука (САН), Глас ССХХХVI., Одељење Литературе и језика, нова серија, књ. 4., 1959.

⁶⁸ У граматички назив за именице, које се мењају по различитим деклинацијама, па према томе: неправилан, необичан, чудан.

расправу Милана Будимира, познатог у европским лингвистичким круговима, сматрамо потпором идеје која се провлачи кроз све наше закључке, а која се односи на старост српскога народа и његовог језика.

Повод за ову студију дао му је један одломак из Херодота, који овде цитирамо у целини:

„Μοῦνος δὲ δύναται πύθεσθαι οἰκεόντας περὴν τοῦ Ἰστροῦ ἀνθρώπους, τοῖσι συνομα εἶναι Σιγύννας, εὐθητι δὲ χρεομένους Μηδικῇ. Τους δὲ ἰπλους αὐτῶν, μικροὺς δὲ καὶ σίμους καὶ ἀδύνατους ἀνδρας φερεῖν, ζευγνυμένους δὲ ὑπ' ἄρματα εἶναι οὔζυτατους. Ἀρματηλάττειν δὲ πρὸς ταῦτα τοὺς ἐπιχωρίους. Κατῆκειν δὲ τούτων τοὺς οὐροὺς ἀρχοῦ Ἐνετῶν τῶν ἐν τῷ Ἀδρίῃ. Εἶναι δὲ Μηδῶν οφείας ἀποίκους λέγουσι. Οὕτως δὲ οὗτοι Μηδῶν ἀποικοὶ γεγόνασι, εἷω μὲν οὐκ εἶχω ἐπιφράσασθαι, γενοίτο δ' ἀν παν ἐν τῷ μακρῷ χρόνῳ. Σιγύννας δ' ὧν καλεοῦσι Λίγυες οἱ ἀνω ὑπερ Μασσαλῆς οἰκεόντες τοὺς κατῆλους, Κυπριοὶ δὲ τὰ δόρατα.”⁶⁹

„Једини људи за које сам могао да чујем, да живе с оне стране Истра (Дунава), њихово име је Сигини, а облаче се на медски начин. Њихови коњи су прекривени длаком по целом телу, која може да достигне дужину до пет прстију, растом су мали, затубасте главе и слаби, да би носили човека; међутим, упрегнути у кола врло су оштри; зато се ти људи по тој земљи возе колима. Границе Сигина пружају се до близу Енета (Венета) Јадранског мора. Како су они досељеници из земље Међана ја то не бих могао рећи; све може да се догоди у току дугог времена. Лигури који живе изнад Масалије (данашњи Марсељ) зову Сигине трговцима на мало, док међутим Кипрани тим именом (тј. Сигини) називају копље.”

Према Суиди, „Сигине”, или „Сигинус”, називају се копља и у старој Македонији. Ову прилику Будимир користи да нагласи да су стари Македонци били трачко-илирска мешавина, премда су неки старији стручњаци заступали више њихово трачко порекло...

Закључује професор Будимир:

„Разуме се, због централног положаја старо-македонске области мора се рачунати не само с Трачанима и Илирима, него и ... са грчким инфилтратима..”

Ова појединост је важна због опште проширене заблуде данас у свету о Александру Великом... Јасно је, наиме, из примедбе Будимирове, да Грци у доба „Трако-Илира” нису у Македонији представљали ни мањину.

Пре него што уђемо у саму расправу Милана Будимира, ми ћемо да прикажемо коментар уз име „Сигини” француског члана

⁶⁹ Херодот, V., 9.

Академије Наука, Ph.-E. Legrand, уз његов превод пете књиге Херодотове историје:⁷⁰

По њему горњи текст:

„... потиче да Сигине сместимо према Мађарској; ту се он позива на Страбона (XI., 11., 8.), па на Аполонија са Рода (IV., 320) и на Ктесију (Фрагмент 88. М.), који сви лоцирају тај народ по имену „Сигиној”, или „Сигинној” и град „Сигиннос” према Кавказу, близу доњег Дунава и у Египту. Мора бити да се радило о настањеним групама, или можда о номадима једног расејаног народа, који би, судећи по његовом оделу, по његовом афинитету с Персијанцима, био дошао са истока.”

У последњој реченици француски академик се пита:

„Може ли њихово име да се споји с именом Цигана (немачки Цигојнер)?”

И с тим знаком питања Легран завршава коментар о Сигинима не налазећи за сходно ни да покуша да њиов проблем расветли. Додуше, то није ни била намена његовог превода Херодота, али је ипак чудна незаинтересованост западних Европљана!

Међутим, професор Будимир прилази имену „Сигини” на један сасвим други начин.

Милан Будимир у почетку свога разматрања закључује да се име „Сигини” јавља у разним облицима због:

„... последица хеленистичког начина писања, у коме се често брка јота са ипсилоном”,

те тако, у односу на ово име, највеће тешкоће произилазе због „грчке нестабилности у писању”. Врло стручном филолошком анализом, која нама овде није неопходна, професор Будимир долази до закључка, да су ти Сигини, или Сигине древни подунавски Срби, који су се протезали све до јадранских Енета одн. Венета. Даље дознајемо, да је прастари облик Симбра – Себар, потврђен Аристофановим обликом кимберо-, који је очигледно старији од каснијег киммеро, у коме се, дакле, „б” изгубило; исто тако, за копље је старији облик – не сигине, или

Милан Будимир

⁷⁰ Paris, „Les Belles Lettres”, 1961., с. 21. en note.

сигинус, већ сумбинес, како се то види из података у речнику Lid-del-Scottе-Jones-a. Он даље каже:

„Паралелизам морфолошких дублета у облику сумбинес насупрот симберо, који је документован у Аристофана, може се илустровати паралелизмом између нашег облика седло од старијег седуло...”

Но ми ћемо да изоставимо његово карактеристично улажење у филологију, да бисмо скренули пажњу само на оно што је најбитније за нашу главну тему.

Закључивши, да су још у протословенском постојала два истородна облика симба и симбра, професор Будимир каже да се овај други облик сачувао непромењен, док је први дао Сирба, јер је назал (носни сугласник) „М” у контакту с усненим сугласником „Б”, дао ликвиду, или „текући” сугласник „Р”. А то значи, сматра професор Будимир, да са фонетске (гласовне) стране не може да буде озбиљнијег приговора повезивању назива Симбра, Сирба, Пасерб, Присербити, Себра, Присјарбити и Присербити, док семантика (значење речи) пружа довољно јак разлог за такво везивање.

По анализи професора М. Будимира, српско име се селило даље од Азовског мора према источно-кавказким старинцима, у чијим многобројним дијалектима постоји једно -Б-, које служи за стварање скупних, збирних именица. Тако би, по Будимировом тумачењу, корен сур-, или сер-, који означава „човека”, са споменутиим додатним „Б”, означавао збир и множину, тј. „људе”, људска бића у првобитном облику. Но, за професора Будимира је при овоме веома важна чињеница да се ово „балканско-словенско племе” налази у оним крајевима у које већ Плиније⁷¹ смешта своје Србе као суседе Птоломејевих Сербои...

Српско име је, расправља даље Будимир, у закарпатској области стигло до Лабе, где је забележен средњевековни латински облик Сурби, док источно-сорбски облик гласи Серб. Но, још чудније је за професора Будимира то, што је српско име према југоистоку отишло далеко у балканско-анадолски простор. То показују топоними Серб(л)иа на тесалској Бистрици, Гордосерба, одн. Сервокхориа код Нисе (Нидерле, Manuel, I., 97.), документована већ у VII. веку, што значи, да ако су Срби, како каже Порфиригенит, стигли у област Серб(л)ије у то исто доба, како је могуће, да су свега за неколико недеља основали град, па му чак наденули тако дубоко укоренено име? Турски облик за исто место – Серфице, излаже даље Милан Будимир, према излагању Петра Скока,⁷² даје нам право да закључимо, да је право име било Сербица. На ово, ми допуњавамо примедбу професора Будимира тврђењем Сипријана Робера, који

⁷¹ Nat. hist., VI., 19.

⁷² Скок Петар – написао велики број расправа из топономастике.

овај топоним такође означава као Србица, тврдећи, да тај назив потиче из претхришћанског времена.

Настављамо даље приказ коментара професора Будимира, који пише:

„Изузетна распрострањеност српскога имена дала је повода многим славистима, да сасвим озбиљно узму онај податак анонимног Баварског географа из деветог века:

„Zeriuani, quod tantum est regnum ut ex eo cunctae gentes Slavorum exortae sint et originem sicut affirmant ducant.”

„Срби (Зериуани), чије царство је толико, да су се из њега развиле, како тврде, сви словенски народи.”

Наставља даље професор Будимир,

„За српске Словене, у крајевима између Дњепра и североисточних Карпата, зна нешто и Порфиригенит, али, и без њега и његовог изразитог сведочанства, имена дњепарских катаракта, тј. прагова, насупрот термину Запорожје, утврђују српско присуство у некадашњој области трипољске цивилизације.

Из исте области имамо и украјинске податке и то не само именску сложеницу пасерб „пасторак”, него и глаголску изведеницу од именице „присербит сја”, с очигледно старијим значењем „придружити се”.

Како показује пољско пасиерб, изгледа, да се реч јавља и код западних Словена, ако се не рачуна с позајмицом из украјинског. Против такве претпоставке говорило би белоруско пасерб, са истим значењем. Фасмер не сумња ни за моменат да се ова словенска сложеница из родбинске терминологије, са својом глаголском изведеницом (глаголски дериват), не може издвојити од српског имена.

После других филолошких истанчаних објашњења, које овде не можемо да узмемо у обзир, професор Будимир се враћа на истозначне именице симбру и себар, које би значиле „друг земљорадник”, али не и „наполичар”, него „спрежник, сувезник”, да би закључио:

„Тај заједнички архетип овог важног термина, морао је гласити у протословенској епохи „симбра”, уз што он ставља не мање стару реч Сирба у смислу „савезник, саплеменик, рођак”,

да би опет, после једне дуже расправе, устврдио:

„... није без основа претпоставка, да у имену Кимберо имамо тракизирано словенско име Симб(е)рс, јер ти балкански Индо-Европљани иницијални сибилант развијају у правцу гутурала”...

Једноставније речено: првобитно симбро, дало је кимбро...

Проширујући даље своју језичну анализу, Милан Будимир прави закључак:

„Према изложеноме, Плинијеви Срби и Птоломејеви Србон јављају се управо у оним областима, које су источно од Кимеријског Босфора, а у те области стигла су кимеријска племена из простора трипољске цивилизације у којој Порфирогенитови обавештачи знају за српске Словене.”⁷³ Тај податак потврђује и геоморфолошки термин праг за дњепарске катаракте. То би значило, да се српско име помиње знатно раније, но што је то случај са именима осталих словенских племена, па и са самим именом Словен... Разуме се, да овако рано датовање српског имена само собом не би било довољно да прву појаву Словена на медитеранском хоризонту померамо за готово цели милениј унатраг. Срећом, има још неколико лингвистичких података за такву ревизију традиционалног схватања о релативно позној појави словенских Индоевропљана. Те лингвистичке податке дао сам у мом раду „Protoslavica”.⁷⁴

На овом месту скрећемо особиту пажњу на текст професора Будимира у белешци на истој страни:

„Оне стручњаке, који с неповерењем гледају у Порфирогенитове Србе између источних Карпата и Дњепра, треба подсетити на живу чињеницу да данашњи становници Влашке и Молдавије зову именом Србул своје јужне суседе у Подунављу, тј. данашње Бугаре. Без обзира на румунску теорију континуитета романизованог елемента од Трајана до данас, овај детаљ неће бити за потцењивање... а начин бројења у румунском од десет на више јасно доказује, поред осталих реликвата, какав је био супстрат (старији слој језика) у тим областима.”

Додајмо уз горње тврђење професора Будимира, да оно подупире наше закључке у поглављу ове студије о томе „Који језик је научио римски песник Овидије у изгнанству на обалама Црног мора”. Доказа за тачност наше поставке има доста! Треба само добре воље и истраживачког елана да се овај предмет прошири, употпуни и успостави као једно солидно, добро засновано и необориво учење.

Пошто се професор Милан Будимир тако својски заложиио, да уверљиво докаже постојање античких Срба даље према истоку од Азовског мора још у предхришћанским временима, он затим прелази на сасвим у почетку споменути народ Сигина и на назив копља – сигуне. То му даје повода за примедбу да се овај други, „технички термин”, јавља у разним графицијама, као на пр.: Сибуне, Зибуне, Сибунес, Сибуне, Субене, Су(м)бинес, Сигунес, Сигуннес, Сигунос. На ово он додаје:

„Пошто се у овим случајевима ради о нарочитој врсти кратког ловачког копља, већина савремених лексикографа мисли да је у

⁷³ Будимир, Милан: „О старијим поменима српског имена”, САН, Глас ССXXXVI., књ. 4., Београд, 1959. 42.–43.

⁷⁴ О. с., 43.

питању једна те иста реч, која је ушла у грчки са севера. Тако на пр., *Ernou-Meillet* у своме речнику кажу: „*Mot illyrien. Le grec a sibune, sibunes et sigunnes (cypriote, selon Hérodote, macédonien, thrace ou scythique, selon d'autres).*” „Илирска реч. У грчком се налази сибуне, сибунес, сигунес, сигуннес (реч са Кипра, према Херодоту, македонска, трачка, или скитска, према другима). Шантрен (*Pierre Chantraine*) их сматра позајмицом из неког „догрчког медитеранског идиома”, док *J.V. Хофман* у свом издању Валдеова речника (II., 532.) подржава схватање о идентичности обеју варијаната: сибуне и сигуне, па их, као и други, везује за Херодотов народ Сигуннаи, који су живели у простору између Црнога и Јадранског мора...”

Горњим Будимир и нехотице потврђује тезу француског антрополога Милеа о јединствости расе још у предхришћанско доба – између Јадранског и Црног мора! У томе *Milet*, већ споменут у овој студији, није усамљен.

Враћајући се разматрањима професора Будимира, наићи ћемо на његову констатацију да је анализа имена сибуне, сигуне, итд. „замршен лексички и оноματοлошки материјал”,⁷⁵ но који ће он ипак савладати.

Тако, као да продужава мисли Нестора Кијевског и Сипријана Робера, прикључујући се нашим излагањима у овом делу, Милан Будимир доказује, да је северни Балкан с Подунављем још у најдавније доба био настањен Србима, које он чак доводи у везу с „доахајским”, тј. предгрчким „Пелазгима”. У те, по госпођи Борисављевић, прастаре Србе Беласце, претворене од Грка у Пелазге, професор Будимир убраја и Трачане, напомињујући да су у Фокиди, дакле, у самој каснијој Грчкој, Аполоново пророчиште држали трачки свештеници. Ту везу професор Будимир објашњава и једним језичним феноменом, чија анализа би нас одвела одвећ далеко, а који се јавља и на западу, у Етрурији, близу Рима, чиме наш аутор хоће да подвуче давну јединственост становника Балкана и Италије... Тако Будимир у наставку горње мисли пише:

„То се може сасвим поуздано објаснити тиме што Тирсени-Етрурци долазе у те крајеве са источног Балкана и из северо-западног Анадола. Истим путем долазе и кимеријски⁷⁶ рудари у област данашњег Напуља, како се види из епитома⁷⁷ Верија Флака, који се слаже с историчаром Ефором и географом Страбоном... Јасно је да су италски Кимеријци сачували ...пренешени централно-балкански термин. Због синонима *gugia*, *atugia* „прикоп”, *corrugus* „канал”, вероватна је етимолошка веза са ров и са рга...”

⁷⁵ Оноματοлогија је наука о стварању и значењу властитих имена.

⁷⁶ Тј. са обала Азовског мора.

⁷⁷ Епитом – извод из целине, преглед садржаја већег дела.

Пошто је изређао језичне везе и упоређења на једном широком географском простору, објаснивши најпажљивије са филолошког становишта све промене, професор Будимир пише:

„То значи, име сигина, или заправо сибина и по њима прозваног оружја, гласило је у колективу si(m)bu-, simb-en/r-. За ове хетероклитичне основе показао је давно Ј. Шмит у својој чувеној расправи о образовању множине код индоевропских именица средњег рода да припадају најстаријем слоју именичких образовања..”

Што се пак „оружја” тиче, Будимир наставља:

„Име овог оружја, тј. сигине „копље”, био би стога још један доказ више о везама између Подунавља, с једне и Апенинског Полуострва, с друге стране... То значи, да је у балканско-подунавској области била већ почетком последњег миленија пре Христа важна индустрија оружја, чији је експорт допирао до Лигурије према западу и до Кипра према југо-истоку..”

Мало касније, у наставку своје студије, Милан Будимир доводи у везу с напред споменутим називима римског ерхегету⁷⁸ Sabus-a,⁷⁹ коме прикључује: Sabius, Sabinus, Sabisius, Sabelli, Samnium, Samnites. Изређавши све те називе римских племена Будимир каже да, по извесним француским лингвистима:

„... име Сабус представља тешкоћу због „квантитета и квалитета” основног слога саб-, па се већ раније помишљало на „спас” (ми надопуњавамо: за објашњење тог „тешког” слога) помоћу неке илирске непознанице, која се „током бурне италске историје изгубила у римској каши”.

Наставља професор Будимир:

„Но, то је сада много јасније, јер поред ових имена, располажемо и реалним чињеницама као што су сибонес и сибуне. Наиме, вокализам –а– основног слога имамо не само у трачким племенским именима Сапан, а вероватно и Капронган, него и у дублетима имена подунавских Абиои и Габиои.”

По њему Г у Габиои потиче од првобитног С, или – како тачно гласи његова реченица:

„Овај гутурал потиче од иницијалног сибиљанта”.

Наводимо и даље разлагања Милана Будимира:

„Стога се може с довољно разлога остати при схватању Ј. Розвадовског и здружити имена Абиои, Габиои, Сапан, Капронган, Сабини, Сабели, Самнитес, с именима карпато-подунавских Кимбера,

⁷⁸ Ерхегета – оснивач града, господар племена и породице.

⁷⁹ Р.Б. с правом изједначује римско „Сабус” са српским именом „Сава”, па пише: „Као српски Свети Сава.”

Сигина и Сибина, чија је металургија, исто као трачка и кимерска, била у вези с моћном анадолском обрадом метала”.

Ово би у ствари био завршетак врло компликованог анализирања професора Милана Будимира, које смо ми настојали да упростимо што је могуће више. Након тога следе његови закључци, над којима остајемо веома изненађени. А ево зашто:

„Лудо би било с наше стране, да сва наведена балканска и италска имена напросто идентификујемо са Себрима и Сабинима (Сибинима), па да тако дамо нову обраду оне патриотске теме Симе Лукин-Лазиха „Срби су све и свуда”. Овде се ради само о томе, да се пронађу и објасне класични трагови и старији спомени српског имена, колико је то могуће на основу античких података и историјске фонетике. Како је значење тог имена доста широко..., сасвим је природно, да се оно јавља и ван најстаријег територија карпатско-подунавских Кимбера и Кимеријаца. Исти је случај и са венетским именом, које се јавља не само на Понту и у централном Балкану, него, како је познато, и у северној Италији и централним Алпима, па на обали Балтика и Атлантика...”

Укратко, професор Милан Будимир мисли управо исто што и Сима Лукин-Лазих само су његова средства изражавања другачија. Он чак није могао да издржи, а да на свој начин не подвуче предани рад Симе Лукин-Лазиха, ношеног једним снажним осећајем кроз који је повезао историјске чињенице и свој лични полет. Када човек испитује хемијски састав стена он то може да ради „хладан управо као стена”, али језик је нешто живо, нешто што припада вишим сферама стваралаштва људског бића, нешто што један народ чини народом. Уколико је језик богатији утолико је и духовно стваралаштво народно на вишем нивоу, што најбоље сведочи српска народна песма и поезија уопште, о чему је професор Лазо Костић тако савесно сабрао „Мишљења странаца о српској народној поезији”. Но он се није ограничио само на поезију, већ је сабирао стране изјаве о оном на чему та поезија почива, а то је српски језик, те зато велику пажњу заслужује и његова краћа студија „Изјаве странаца о српском језику”...

Но да се после ове дигресије опет повратимо професору Будимиру, који се у даљем излагању своје грађе, осврће на име бога Хермеса, које је код индоевропских Пелазга гласило Имброс. У вези с тим он пише, да је „ситуација с протословенским реконструкцијама нешто компликованија”, но ипак не осудстаје да то на овом месту покуша. Захваљући томе дознајемо:

Према Нилсону⁸⁰ ово божанство је пре свега водило бригу око ситне стоке, коју је требало пратити на пашу и чувати да се не растура. Природно је да је таква функција учинила од њега,

⁸⁰ Nilson, Geschichte der griechischen Religion, I., 2. Heft, 505.

не само путника и посредника, него, у првом реду, сабирача. Сточарство првобитних индоевропских племена дуго је сачувало првобитни карактер таквих божанстава у Подунављу и у простору између Карпата и Понта. Тако читамо и код Херодота за Трачане и њихове поглаваре:

*„Θεους δε σεβονται μουνος τουοδε Αρεα και Διονυσον και Αρτεμιν. Οι δε βασιλεες αυτων, παρεξ των αλλων πολιτηων, σεβονται Ερμετη μαλιστα θεων, και ομνυουσι μουνον τουτον, και λεγουσι γεγονεναι απο Ερμεω εων-τους.”*⁸¹

Дакле, Трачани и њихова господа:

„Од богова поштују само ове: Ареса, Диониса и Артемиду. Њихови краљеви, за разлику од осталих грађана, највише од свих богова поштују Хермеса, куну се само њиме и кажу да су пореклом од њега самога.”

На основу Херодотове вести, Будимир закључује:

„Ако је Херодот поуздано обавештен о трачкој господи и суштинској природи бога Хермеса, постају разумљиви трачки етници: Сапан, Абион, Габион и Капронтаи, а пре свега основни елемент у Хесихијеву деривату зибунтхидес, који је у погледу вокализма најближи словенском термину себар и именима Сибина и Сигина.

Како се Хермово обредно име Имброс, за које сазнајемо од Стефана Византинца, и према његовим функцијама и према прописима историјске фонетике, очигледно поклапа са протословенским симбра и са Аристофановим кимберо, повезивање тих имена не наилази на никакве тешкоће, па се стога и с реалне и са формалне стране просто намеће. Ипак, не смемо пустити из вида још једну могућност тумачења српскога имена, која не обухвата ни временски, ни просторно толику област као изнесено тумачење, које код тог имена подржава традиционалну везу са сложеницом пасерб и са термином себар.

Али, ако одбацимо сасвим везу с тим термином, код ког Даничић бележи и модерну варијанту сребар... и задржимо само везу са сложеницом пасерб, у том случају се српско име као обележје словенске господе може напросто идентификовати са латинским називом биљке сорбус, чије је значење „црвен”. Тако би Срби били, слично староруским Вјатићима и Венетима, назив за чланове друштвене врхушке, која је имала право на црвену боју, као и старомакедонска господа. И донедавно Турци и Потурице у Босни, где ниједан хришћанин није смео носити нешто црвено од тканине. Ни у том случају преиначена база имена Срба не би била усамљена, јер би се потпуно поклапала са именом Сирбис, како се још друкчије

⁸¹ Херодот, књ. V., гл. 7.

звала тројанска река Ксантос, одн. Скамандрос. Оба та хидронима указују на боју као на ономасиолошки⁸² моменат..."

Ипак је професор Будимир на свој начин дао обраду патриотске теме Симе Лукин-Лазића!

*

Допустићемо себи само једну кратку напомену уз сва предња објашњења професора Будимира. Чудно нам је да он није узео у обзир, као класични филолог, извесне чињенице о којима смо ми изнели неке појединости у глави о „грчким и римским натписима”, који садрже било име Сербиос итд., било једну од његових на грчки начин направљених варијанти. Познато је, наиме, да су Грци Серб- каткада замењивали са Сероу-, тј. Серб-, тј. Сероу-; у вези с тим, цитираћемо овде један одломак из Страбона,⁸³ који иде у прилог тврђења нашег писца о језичном изједначавању код извесних балканских и италских племена... Тако је у Италији постојало племе *Servii*, а и један римски краљ се звао *Servius Tullius*... Не упуштајући се овде у значење другог дела имена тог, по реду, шестог римског краља (што спада у специјалност госпође Ружице Борисављевић), из шестог века пре Христа, напоменућемо само, да Страбон о њему каже да је изградио до краја зид око Рима, од есквилинског до виминалског брега, написавши при томе његово име *Сероуиос*, одн. *Сероуиос*, што одговара тачно имену Сербиос.

Истина, римска традиција каже да се Сервије прозвао по мајци робињи... Али, Сервији су били и римско племе, па није ваљда цело једно римско племе било састављено од робова?! Уз то, Сервије је познато римско мушко име; нису ваљда родитељи давали својим синовима ропско име?

Сматрам белешке госпође Ружице Борисављевић на овом месту одвише драгоцене, а да их не бих унела у потпуности. Ево, шта она пише:

„Сигурно је, да се шести римски краљ Сербиус Тулиус није по мајци звао ни слуга, ни роб! Не треба изгубити из вида, да је он био зет Тарквинија Старога и да је од њега наследио престо.

*Талијанска енциклопедија га бележи као *Servio Tullio* без латинског наставка, што и јесте тачније. Изнад његовог имена у истој енциклопедији стоји: *Servia vedit Serbia*.*

Наш би народ рекао: „Ако коза лаже, рог не лаже!” Тулио је од српског глагола тулити, што је представљало почасно звање при гашењу свете ватре... Ово Тулио на талијанском (а ни на латинском) не значи ништа и ако је остало у тим језицима као име.

⁸² Ономасиологија – наука која се бави испитивањем, на који начин су ствари, бића и појмови добијали своја имена.

⁸³ Страбон, V., гл. 3. и 7.

Да се он по италском звао Servo (или Servus по латинском), ми би то још морали и да примимо, али се ствар мења због овога Serbio, што значи баш да се ради о Србину.

Додајмо горњим, да је слово Б = В код Грка и Јевреја прешло у број 2, а код Римљана у број 300, из чега се створила стална збрка између ова два слова, због чега је и наше српско име читано Servi. Ако претходном додамо и злу намеру, да се српско име погуби, прича да је Тулијева мајка била робинја тачна је, колико и прича о курјачици, која је дојила Ромула и Рема.”

Има уистину још много недовољно објашњених ствари, чије би разбистравање било врло занимљиво, а и корисно за установљавање истинске историје, етнографије, па и лингвистике... Јер, како професор Милан Будимир рече, много што-шта се:

„... током бурне италске историје изгубило у римској каши.”

А можда и није... Јер никада се Словени научници нису упуштали у те проблеме, а научници несловени Словене уопште нису ни у чему узимали у обзир, као на пр. у вези с објашњењем „етрурске тајне”... Западноевропска наука је покушавала да доведе „мистериозне” Расене – Рашане и у везу са црнцима и са црним ђаволима, како би рекао Милојевић, или Лукин-Лазих, само не са Словенима!

У ствари – антички Срби носе кључ многих неразјашњених проблема на европској позорници. Но управо су се баш они највише изгубили у „грчко-римској каши”..., те су задаци, пред које нас та чињеница ставља апсолутно недогледни!

CORPUS INSCRIPTIONUM GRAECARUM, CORPUS INSCRIPTIONUM ATTICARUM, CORPUS INSCRIPTIONUM LATINARUM*

Збирке грчких и римских натписа тако су огромне да понајпре треба много времена да се све исцрпно прегледају и проуче и то: с обзиром на место, где је натпис нађен, на време, када је настао и на предмет или особу на коју се односи. То значи, да и ово поглавље може да се претвори и треба временом да се претвори у посебну студију. Како је циљ овога рада у неку руку само опште зацртавање радног плана, који тек треба да се развија и продубљује, ми ћемо се овде само дотаћи још неиспитане и у овом смислу непроучене грађе.

Најстарији натписи које нам је било могуће да прегледамо иду до 446. г. пре Христа. Тај се датум односи на запис из атичке збирке (CIA) под бројем: 1,233,29, којим је обележено име:

Сербилиес, дакако, на грчком:

Σερβυλιης

Но, пре него што отпочнемо да ређамо остала имена од основе СРБ-, која потичу из античког времена, да упозоримо најпре читаоце на оно на што упозоравају и споменуте збирке. „Због познате грчке нестабилности у писању“, да употребимо израз Walter-a Wüst-a, Серб-је написано као Серу, а Сербеил- као Серуил-, или на грчком:

Σερβ- vide Σερου-

Σερβεил- vide Σερουιλ-

Из претходног је јасно да је грчком изговору у овом случају сметао скуп -РБ-, па су -Б- замењивали дифтонгом (двогласом) -ов-, који се читао као -У-; Римљани су пак -Б- из истог скупа најчешће замењивали с -В-, „-V-“, па су тако од Сербиус добијали *Servius*, или од Сербилиа, *Servilia*, што је довело до стварања погрешних етимологија...

Сасвим је сигурно да је и у претхришћанско доба, исто тако као и дуго времена од почетка нашег данашњег временског рачунања, корен СРБ- био стран и Грцима и Римљанима, те су га сматрали варварским изобличавајући га на разне начине. Па ипак, и упркос свим незгодама, некако су се сачували натписи о којима је реч у овом поглављу да би и они послужили као сведок једног давног времена када је Срба било, како то сведоче извесни научни ауторитети, не само по Грчкој, већ и по Италији и по медитеранском острвљу. Да се само овај проблем савесно изучи потребно је веома много времена, а још више да се цео тај материјал си-

* За мање упућене читаоце прецизирамо, да се „Corpus Inscriptionum Graecarum“ цитира скраћено CIG, а „Corpus Inscriptionum Atticarum“ – CIA. „Corpus Inscriptionum Latinarum“ цитира се такође скраћеницом CIL.

стематски среди бар уз најнеопходније коментаре. Другим речима, на овом месту, ми на то питање само указујемо, набацујући само извесне примере под бројевима под којима се могу наћи да би послужили само као одскачна даска за једну студију с дубљом анализом свакога натписа. Ево, дакле, најпре неколико примера из СIG,⁸⁴ уз напомену, да уопште нећемо узимати у обзир случајеве при којима констатујемо да је из групе СРБ- нешто избачено. Значи, наводимо само такве натписе у којима та група долази потпуно јасно до изражаја, или пак примере, код којих је изведена напред описана промена.

- 4.428: Σουρβις (Сурбис)
- 4.429: Σουρβιος (Сурбиос)
- 3.378: Η σορος Σερβατου Στεφανα (Хе сорос Сербату Стефана = Урна Србина Стефана)
- 3.702: Σερβ... (Серб... недостаје крај)
- 2.187: Αντωνιος Σερβιλιος (Антониос Сербилнос)
- 2.244: Λουκ. Σερβιλιος (Лук. Сербилнос)
- 4.152: Σερβεилоσ Ρουφος (Сербеилос Руфос)
- 5.101: Τитος Σερβιλιος (Титос Сербилнос)
- 5.821: Δ. Σερβ... (Д. Серб... недостаје завршетак)
- 6.752: Σερβ. Φαβιανος (Серб. Фабианос)
- 8.572: Σερβειλιου Βιταλιανος (Сербеилу Биталионос)
- 1.952: Σερβιο (Сербио; овде је употребљен трећи падеж, значи Србију. Уз овај натпис стоји објашњење:
„Ogam maritimam Macedoniae”,
„На морској обали Македоније”, што значи да се радило о Србину из Македоније...)

У збирци „Inscriptiones Graecae, Siciliae et Italiae”⁸⁵ налазе се натписи, који садрже женска имена од корена СРБ-, које приказујемо у наставку:

- 5.955: Σερβιλια Οικονομια (Сербиллиа Оикономиа)
- 335: Σερβιλια Ονασιχα (Сербиллиа Онасиха)
- 1.032: Σερβ... (Серб... крај оштећен и неазумљив)
- 2.098: Σερβανδα (Сербанда)

У истој збирци налазе се и још два облика мушких имена од истога корена:

- 2.343: Σερβιλιου (Сербилу, вероватно генитив)
- 1.048: Σερβατοσ (Сербатос...)

У збирци „Inscriptiones Graecae Megaridis, Oropiae, Boeotiae”⁸⁶ уз натпис означен бројем 585, наћи ћемо и мало подуже објашњење на латинском:

⁸⁴ Corpus Inscriptionum Graecarum, Berolini, Ex Officina Academica, MDCCCLXXVII.

⁸⁵ „Натписи Грчке, Сицилије и Италије”, Editor Georgius Kaibel, Berolini, MDCCCXXXX.

⁸⁶ Edidit Galienus Dittenberger, Berolina, MDCCCXXXII.

„Tabula lapidis nigri Tanagrae; nomina sunt civium, qui in bello occiderunt.”

То значи:

„Плоча од црнога камена у Танагри; имена грађана, који су пали у рату.”

Ту се, међу осталим именима бораца палих на бојном пољу, налази и име једног античког Србина са Балкана, које је написано у следећем облику:

Σαρβαλος (Сарбалос)

Танагра је град дубоко у Грчкој познат по сјајној античкој уметности. Имамо разлога да претпостављамо, да је војник Сарбалос био грађанин Танагре.

На основу другог једног натписа можемо да тврдимо да је људи са српским именом било и другде по Грчкој, па чак и на Пелопонезу, што је забележено у:

„Inscriptiones Graecae Aeginae ... Argolidis”.⁸⁷

Име тог древног Србина са Пелопонеза урезано је потпуније него сва остала, јер је означено и чији је син:

Λουκιος Σερβιλιος Μαξιμου υιος

Лукиос Сербилиос Максиму хиос

Врло је вероватно да је Лукиос данашње породично име Лукић написано на грчки начин; дакле: Лукиос Сербилиос Максимов син. Број овог натписа је у наведеној збирци 442.

При почетку овога одломка српски историчар Сима Лукин Лазич би жалосно узвикнуо:

„Где све није било тих давних Срба Србаковића!”

Следећа збирка, наиме, коју ћемо споменути, односи се на сва острва Егејског мора, осим острва Дела, чији натписи представљају посебан „корпус”. Овај детаљ је и изражен у самом називу:

„Inscriptiones Graecae Insularum Maris Aegaei praeter Delum”:⁸⁸

Μυ 690₃₁: Π. Σερβελλιος Π. υιος (Π. Сербеиλιос Π. син)

690₃₂ : Λ. Σερβελλιος Γ. υιος (Λ. Сербеиλιос Γ. син)

Μυ 690₃₃: Κ. Σερβελλιος Π. υιος (Κ. Сербеиλιос Π. син)

у 698: Σερβελλιος (Сербеиλιос)

.... : Σερβελλια (Сербеиља, женско име. Омашком испуштен број.)

⁸⁷ Edidit Max. Fraenkel, Berolina, MDCCCCII.

⁸⁸ „Грчки натписи острва Егејског мора (свих) осим Дела”.

У истој овој збирци означен је под бројем 668. један надгробни стећак, или плоча, нађена у селу Бујурдере близу Константинопоља:

„Stella in vicum Bujurdere prope Constantinopolim”,

на којој је урезано име једног Србина, који је био „архонт”, одн.: поглавар, први судија, великодостојник, чији домен је била јурисдикција и то давно пре времена које је службено прихваћено као „сеоба Срба на Балканско Полуосрво” Тај натпис гласи:

„*Ἀρχων Γ. Σερβελιος,*”

„АХОНТ Г. СЕРБЕЛИОС.”

Уз његово име урезано је и име његове супруге, која осим ознаке да је Српкиња, носи још једно српско име и то у преводу:

„*ἀρχεὶνη Σερβελια Ἐλλισ,*”

што би се читало:

„археине Сербелиа Еллис”,

а што значи: Архонткиња Српкиња Нада.

Thesaurus Graecae Linguae приказује нам име једног Србина господина, или господара:

ΣΑΡΒΗΛΟΣ ΚΥΡΙΟΣ (Сарбелос Кириос),

а затим, исти тај лексикон на основу Суидиних⁸⁹ бележака и записа доноси и име једне фригијске Сибиле,⁹⁰ коју су називали Сарбис, највероватније по њеном пореклу. Ево ове обавести пренете тачно онако, како је она приказана у „Тезаурусу”:

Σαρβίς, ἡ, apud Suidam; Σιβύλλα Φρυγία, ἡ κληθεῖσα ὑπο τινῶν Σαρβίς.

(= фригијска пророчица, названа од неких Сарбис.)

И у грчкој „Антологији”⁹¹ под бројем 3, 19, налази се једно женско српско име: *Σερβηλεία* (Сербелена).

Плутарх у животопису о Катону млађем („Cato Minor”) такође спомиње једну Српкињу:⁹² *Σερβιλία* (Сербилиа). Овде треба да подвучемо, да је јунак овог Плутарховог дела живео у првом веку пре Христово рођења. У једној пак другој својој биографији „Aratus”, о Аратусу, генералу Ахејске Лиге из трећег века пре Христа, Плутарх спомиње и једно мушко српско име: *Σερβίλιος*⁹³ (Сербилиос). Најзад, обрађујући живот Сципијана Емилијана („Scipio Aemilianus”), који је живео у другом веку пре Христа, Плутарх и ту спо-

⁸⁹ Суида, грчки лексикограф, за кога се верује, да је живео око X. века после Христа. Захваљујући његовом „Историјском лексикону”, ми данас имамо много фрагмената античких писаца, који би без његовог рада били потпуно изгубљени. Суида је дао многе појединости и о историји литературе.

⁹⁰ Сибила, у класичној старини „пророчица”.

⁹¹ Збирка надгробних натписа и кратких песама.

⁹² Cato Minor, 1. и д.

⁹³ Aratus, 1. и д.

миње једног Сербиос-а, одн. *Σερβιος*, а што је најдивније, он спомиње исто име и у својој биографији о Нуми Помпилију (*Numa Pompilius*), који је живео у VIII. веку пре Христа, ступивши на престо 714. г. у својој четрдесетој години. Тај Плутархов Сербиос – *Σερβιος* се спомиње у гл. 10. ове биографије и д.

У ствари, читаво ово поглавље само је тек набацана грађа, која тек мора дубоко да се проучи, проради и проанализира. Од свега нашу пажњу највише привлачи биографија о Нуми Помпилију, због епохе на коју се односи. Можда бисмо помоћу једне овакве нове студије могли да проширимо наше познавање прастарих становника Италије, Сабина, чије име је још један латинизирани облик српског имена, о чему расправља професор Милан Будимир у својој студији „*De nominis Serbici vestigiis classicis*” („О српском имену по класичним документима”). О истом предмету је писао и Јан Колар, па и *Cyprien Robert* се дотицао тога проблема, а такође и *Sebastiano Dolci*, *Franco-Maria Appendini* и др. А шта тек да кажемо о силној грађи, коју су с тим у вези обрадили српски историчари Милош С. Милојевић и, у неку руку, његов ученик, Сима Лукин-Лазих?! Нажалост, као да је створена некаква урота против животних дела толиких савесних, добронамерних, истрајних и великих научних истраживача, с циљем, да се њихов рад покопа, а они сами да буду заборављени, као да никада нису постојали и као да нису читавим својим животом били пример служења истини и њеним принципима на најширем плану! Па нека би ова студија допринела томе да њихове речи опет оживе и да древне грчке и римске стене по којима је урезано српско име коначно проговоре и обелодане праву историју европског континента!

Познато је да данас постоји једна нова струја међународних размера, која настоји да се обелодани истина на сваком подручју. Међутим, нико од тих аутора, чије су критике каткада веома оштре, није сасвим јасно изнео суштину те истине! Па допуштамо себи да изразимо наду, да ће овај наш труд представљати бар део једне цигле у том новом здању открића и правих сазнања. Пођемо ли само од овога поглавља, у њему ћемо наћи полазне тачке за неколико нових студија, још никада непланираних и неурађених.

*

Интерпретација госпође Ружице Борисављевић неких напред наведених имена, на основу њеног протоиндоевропског, одн. протосрпског речника, који је готов, али још није објављен, та њена интерпретација чудесна је и необично занимљива. Не желећи да изменим ниједну цртицу онога, што је она написала, додајем овој глави њен лист без икакве измене.

Сарбиса - дубини Србиса
Србиса - дубина Србиса

2 мѣр:

Се корое Србату Сѣсѣва -
= Свѣта црѣа срѣске Вѣсостѣи Сѣсѣва

3 мѣр:

Србатуос = Србиа Тѣоси
Србатуос = Тѣоситѣосѣдѣи
Србѣитѣос = дубини свѣтан Србиа

4 мѣр:

Архонѣ - поглавар - црѣа судѣја, који је имао
јурисдикцију.
Срѣѣа Архонѣ ΒΛΠΙΣ - писани да би требало
превѣсти га - Свѣтлоча, јер је βλ = свѣтлост.

Ако ја по Вашој милости негде писам у
праву, молићу Вас, Ви би ми отворено реците!
Милостиво је најпошребнија и наша саугаја!
Србиса Кубиса - Србиа Тѣоситѣосѣдѣи.

Србиса - се срѣске црѣе - поглавар срѣске
Србиса = Србиа срѣске

ЈОЗЕФ КОСТРЖЕВСКИ*

ИЛИ:

LES SERBES D'ILLYRIE ETAIENT VRAIMENT LES PLUS ANCIENS PARMИ LES** SLAVES...

СРБИ БАЛКАНА БИЛИ СУ ЗАИСТА НАЈСТАРИЈИ МЕЂУ СЛОВЕНИМА...

Пољак Јозеф Костржевски писац је наших дана. Намена његовог доле означеног дела била је, као што и сам његов наслов каже, да објасни порекло пољске цивилизације и пољску историју и преисторију. Почевши да пише то своје дело, он на Србе уопште није ни мислио, а у току његовог излагања долази до изражаја његово потпуно непознавање српског језика. Утолико нам је његова студија драгоценија, јер, незнајући и немајући намеру да говори уопште о старости Срба, или српског језика, он је то ипак чинио и то на начин који нам је пружио најјачи језички аргуменат као потврду свих закључака о временском приоритету српског језика у односу на остале словенске идиоме.

На стр. 9. свога доле наведеног дела Костржевски отпочиње да излаже своје мисли о значају језика уопште, за који каже да је драгоцен извор о култури једног народа, јер је он најважнија творевина људског духа, а уз то, он чува такорећи у скамењеној форми трагове о животу наших предака. По Костржевском, помоћу језика се могу реконструисати различити ступњеви живота, утицаја и развитка од самог почетка стварања људских заједница. Захваљујући томе, наставља наш аутор, може да се стекне идеја о најстаријем словенском језику, који је, упркос каснијем убацивању Германа и Мађара, како на северу Европе, тако на њеном југу, створен у „заједничкој првобитној колевци.“

Без помоћи етнографије и лингвистике, слика коју бисмо успели да створимо о прошлости једног народа, била би бескрајно мање потпуна, а и безбојна. Особито је при овоме важно проучавање топономастике, која одражава првобитне прилике физичке географије, комуникације, флору, фауну, хидрографију... А у Пољској, сва та стара имена, речито сведоче о првим словенским становницима од Одре до Висле. Већ само име „Пољаци“ несумњиво потиче од, Костржевски пише, „Поле“, а не „Поље“, што је означавало пространа обрадива поља, док придев, он опет каже „полски“, а не пољски“, долази у директној линији од земље, од поља. Следе одмах након овога веома значајне опаске:

„Најстарија топономастика неизмењена је од почетка својих највећим делом и она показује везу данашњице с прошлошћу, јер

* Josef Kostrzewski, Les origines de la civilisation polonaise, préhistoire – protohistoire, Paris, P. U. F., 1949.

** Cyprien Robert, Revue des deux Mondes, Janvier 1846., p. 372.

је наша земља била настањена од незапамћених времена Словенима, или бар од онога периода, када је отпочела да се ствара разлика међу индоевропским језицима, а то значи, у крајњем случају, почев од половине другог миленија пре Христа. Да споменемо најпре и пре свега имена река, која су словенска: Одра, Варта и бројне притоке, па Висла и све реке њеног поречја. Што се тиче Висле, *Al. Brückner*⁹⁴ каже да на северу и истоку Европе нема ниједне друге реке, чије име би било у толикој мери неизмењено.”

На претходно Коштржевски додаје:

„Il est le même depuis près de deux mille ans.”

„Оно је непромењено скоро две хиљаде година.”

Име пак „Калисз” у Великој Пољској потврђено је код Птоломеја – *Καλιθα* –⁹⁵, а оно је једно од најстаријих словенских назива, које се понавља у источној Поморанији, такође у западној, управо као и у Мекленбургу и по различитим областима саме Пољске. То име долази од словенског корена кал-, каже Коштржевски, па одмах иза тога наводи: каљати, каљуџа, каљање. Коштржевски овде по први пут прави грешку, која ће га пратити до краја његове студије: он не прецизира да су примери које је навео српски, јер они у пољском одступају од ових: *kalać* и *kalanie* (sic)...

На с. 22.–23. Коштржевски спомиње дивљачко поступање Германа према Словенима, сурово истребљиваним у име хришћанства, после чега прелази на разне теме о Словенима уопште, о којима је писао Маврикије, па арапски писац Масуди и др. – сви веома импресионирани словенском издржљивошћу, отпорношћу, њиховом старом религијом, гостопримством, верношћу словенске жене и стрпљивошћу и истрајношћу при раду. Од стр. 26. Коштржевски прелази на питања расе, при чему се служио доле наведеном литературом.⁹⁶

Четири века после византијског цара Маврикија (582.–602.), који је писао, то треба добро да се уочи!, о Словенима на Балкану (а по Порфиригениту сеоба је била 640. г.!), о Словенима са севера је писао арапски путописац Ибрахим Ибн Јакуб (936.–973.), који је иначе био у дипломатској мисији на двору Отона Великог. О Маврикију Коштржевски каже следеће:

„L'empereur byzantin Maurice écrivait dans „De l'art du commandement,” XI., chap. 5., que les Slaves établis dans les Balkans ont

⁹⁴ Slow. etym. jez. pol., с. 624.

⁹⁵ Други век по Христу; Коштржевски прецизира: „Половином 2. века.”

⁹⁶ – Charles Stojanowski, Types crâniologique de la Grande Pologne, Slavia occidentalis, XIII, p. 34.–92.

– Lissauer, Die prähistorischen Denkmäler der Prov. Westpreussen, Leipzig, 1887., pp. 177.–178.

– Kutrowski, Types anthropologiques de la population protohistorique de la Mazovie, Wiad. Arch. (Nouv. Archiv.); T. XII., pp. 30.–39.

quantité de bestiaux divers, de blé conservé dans les meules, et surtout de millet et de lin.”

„Византијски цар Маврикије писао је у свом спису „О вештини командовања”, XI., гл. 5., да Словени који су настањени на Балкану имају много разних животиња, жита које чувају у салашима и особито проса и лана.”

Слично томе пише и арапски путописац о Словенима са севера. То даје повода Костржевском да пређе на стр. 40. на вести о лану и конопљама, те он каже како су словенски преци гајили две индустријске биљке, управо споменуте, добијајући од њих влакна за тканине и конопце. Осим тога, од обе биљке су извлачили и уље, управо из њиховог семена. Он затим додаје да је лан гајен у Европи још од неолитског⁹⁷ времена, као и да је нађен у протословенским насељима из почетка гвозденог доба. Исто тако, његово постојање је утврђено налазима у најстаријим слојевима Гњезна и различитих утврђених места. (На овом месту указујемо на тврђења, или злонамерних, или научника, који то уистину нису, по којима су се Словени појавили у Европи тек који век по Христу!) У наставку се Костржевски осврће на конопље, о којој пише Херодот, спомињући је као *κάνναβις*, па каже, да је њено најстарије налазиште у области Лужичких Срба, о чему постоји извештај у „Verhandlung der Berliner Anthropologischen Gesellschaft,” од г. 1897., стр. 223.–227. Увек по Костржевском, Германи су знање о конопљама примили од Словена, управо као и њихово име, пре Христово рођења, направивши своје речи: *Hanf Hanaf*. Костржевски потом додаје, да је конопљано семе нађено у осмом и седмом слоју у Гњезну, а такође и у Опољу у Шлеској. С тим пољски писац своја обавештења о самој биљци завршава.

Међутим, с обзиром на сврху ове студије, ми ћемо се овде мало детаљније осврнути на Херодотово обавештење, који у књ. IV., гл. 74. пише:

„*Ἐστὶ δὲ οὐκ καννῆβις φυομένη ἐν τῇ χώρῃ, πλὴν παχύτητος καὶ μεγάλους τῷ λίνῳ ἐμφερεσιωτάτῃ καὶ αὐτοτάτῃ καὶ οὐλομένη φυεταί. Καὶ ἐξ αὐτῆς Ἑρῆικες μὲν καὶ εἰματα ποιεῦνται τῶν τοῦ λίνου ομοιωτάτα.*”

У горњем тексту Херодот говори о Скитима и каже:

„У њиховој земљи расту конопље, најсличније лану, осим дебљине и висине. Конопље расту као дивље и као питоме. Од њих Трачани праве одела најсличнија ланеним.”

⁹⁷ Неолитик, млађе камено доба, или доба глачаног камена, трајало је у Европи почев од око 10.000 г. па до 3.000 године пре Христа. За време тога периода, људи су бушили и глачали камен, подизали прве градове и насеља на кољу и бавили се земљорадњом и сточарством.

Гвоздено доба је у Европи отпочело око 1.000. пре Христа.

На претходно Херодот надовезује једно накнадно објашњење о томе да су та одела Трачана од конопаља таква да њихову тканину може да разликује од ланене само неко, ко је добар познавалац...

Дакле, Херодотово обавештење се односи најпре на Ските, а онда на Трачане, што значи, да су ти антички балкански Срби, које су Грци најпре упознали, не само гајили конопље, већ су знали и да их прерађују на један савршен начин, што, несумњиво, служи као сведочанство о давнини гајења те биљке.

Пређемо ли с овог Херодотовог обавештења на студију Адолфа Пиктеа⁹⁸, видећемо да он у свом првом тому посвећује конопљама непуних девет страна, будући да је то биљка коју су људи гајили од најранијих времена. Пикте уврштава, дакле, конопље у ону врсту култура које су, по њему, „битно аријевске”, што ћемо изменити у индоевропске, стога, што конопље нису познавали, према Пиктеовој студији, ни Хебрејци ни Египћани.⁹⁹ Како он мисли, Арапи су име конопаља „позајмили или од Персијанаца или од Грка”, од чега ово друго, тј. позајмица од Грка није вероватна из разлога што су и сами Грци ту реч, заједно са знањем о гајењу и употреби, узели од античких Срба. Пикте то не каже изричито, али оно што он пише може да нас доведе само до једног таквог закључка!

Управо, ево једне прилике која треба да покаже у коликој мери мора да се брани свака српска реч и колико је неопходно сабрати све елементе, који ту одбрану могу да појачају!

Пасиониран лингвистичким истраживањем, Пикте је покушао да што свестраније приђе свакој речи желећи да се кроз сваку од њих приближи крајњој истини коју је хтео да открије: који је народ међу Индоевропљанима говорио језиком Веда? Тако је он установио да конопље расту као дивља биљка у Сибиру, на југу Кавказа и у северној Индији. По њему, изгледа, да је умерена Азија око Каспијског језера била првобитна „отаџбина” конопаља. Сетимо се овде да је по неколицини писаца, цитираних у овој студији, Каспијско језеро, или Каспијско море, било у највећој давнини, управо као и Црно море, нека врста воденог базена, окруженог са свих страна Србима! Пре свега на његовом југу, према Апендинију, живео је „народ Сирбаци, одевен у коже од дивљих тигрова”, који је под именом, како он каже, Срба напао Египат око 1400. г. пре Христа! Само толико на овом месту, јер у току целог овог списка ми се тога дотичемо и на другим местима.

Пошто је споменуо области, по којима су конопље првобитно расле, Пикте затим констатује да има једна ствар у вези с њима,

⁹⁸ *Les origines indo-européennes, ou les Aryas primitifs, par Adolphe Pictet, Tome premier, Paris, 1877., c. 386.-395.*

⁹⁹ Дакле, и једни и други „не-Аријевци”.

која није јасна, а то је њихова етимологија. И у односу на порекло речи он је у неизвесности да ли су њу Грци и Римљани подарили осталим европским народима или су је пак ти народи донели из заједничке колевке? Пошто је затим цитирао двојицу филолога¹⁰⁰ који су покушали да етимологију конопља објасне помоћу грчког језика, савесни и свестрани Пикте каже да то не изгледа могуће, јер се из Херодотових текстова види да тај Грк говори о овој биљци као о нечему, што је у његово доба било страном Грчкој. Ту Пикте затим доноси француски превод напред наведеног Херодотовог сведочанства, коме „отац историје” додаје још једну „чудновату” и Грцима непознату ствар, а то је, да су Скити имали једну страст: да загревају конопљано семе дотле, док ово не почне да се дими, што је изазивало код њих физичку опијеност. Пикте каже, да се у грчкој књижевности име „канабис” тада јавља по први пут, а то је сигурно било и први пут да су Грци за њу дознали. Пикте затим пише:

„Il est donc probable que ceux-ci l'ont reçu de la Thrace, avec la plante elle-même, postérieurement à l'époque d'Hérodote, et l'ont transmis aux Romains, dont le cannabis ou canabis a passé aux idiomes néo-latins, pour se rencontrer de nouveau avec les termes slaves et germaniques, apportés sans doute directement de l'orient.

Il est certain, en effet, que les peuples du Nord de l'Europe ont connu et employé le chanvre très anciennement, et peut-être avant les Grecs et les Romains. La comparaison de ses noms lithuan.-slaves n'indique point une provenance du grec ou du latin. L'ancien slave **Konoplia**, ou **Konople**, russe **Konopeli**, illyrien (serbe) **Konopglie**, bohémien **Konope**, polonais **Konop**, lithuanien **Kanape**, **Кнапе**, n'ont **Aucunement L'Apparence D'Importation Classique**; et bien moins encore l'ancien allemand **Hanf**, **Hanuf**, **Hanif**, l'anglo-saxon **Haenep** et le scandinave **Hanpr**... On peut ainsi conjecturer que le thème primitif a dû être **Kanap-a**, et c'est de ce thème qu'il faut partir pour se mettre en quête de l'étymologie probable du mot:

„Ici le sanscrit nous vient peut-être en aide par un rapprochement curieux, car on y trouve **Канара**, **Канара**, comme le nom d'une espèce de lance ou de javelot. Or la lance, non moins souvent que la flèche, tire ses noms des bois ou des tiges végétales qui servaient à la fabriquer... Il est donc très probable que nous possédons encore, dans **Канара** (le lithuan. **Kanape**, pol. **Konop**, etc.) l'ancien nom arien du chanvre...”¹⁰¹

Тврдећи, дакле, да су Грци први пут чули од Херодота за конопље (пети век пре Христа), Пикте сматра:

„Да је вероватно, да су они то име примили од Трачана, скупа са самом биљком и то после Херодотовог времена. После тога, Грци

¹⁰⁰ Isidore; Benfey.

¹⁰¹ Pictet, o.c., p. 386., § 78. „Le Chanvre”.

су то име пренели као Каннабис, или Канабис Римљанима, од којих је она ушла у новолатинске језике, да би се поново срела са словенским и германским речима, донетим, без сумње, непосредно са истока.”

(У згради само мала напомена: Костржевски је јасно рекао и у томе се није преварио, да је назив конопаља био протословенски и да су га Немци, према томе, примили од Словена.) Пикте даље каже:

„Сигурно је, да су народи севера Европе познавали и употребљавали конопље од веома давних времена и можда пре Грка и Римљана. Упоредбе литванско-словенских назива ни у ком случају не указује на грчко или латинско порекло. Старо словенско Конопља, или Конопле, руско Конопели (Пикте се преварио; Руси пишу Конопл, (илирски) наша надопуна – српски) Конопглие, а то је Конопље написано на италијански начин, што је Пикте морао наћи у старим илирско-латинско-талијанским речницима! Он затим наводи чешко Конопе, пољско Коноп, литванско Канапе, Кнапе и каже, да све то не личи на класичну позајмицу, а још мање старонемачко Ханф и Хануф, Ханиф, чему придружује енглеску изобличену реч и скандинавско Ханпр... Тако може да се претпостави, закључује Пикте, да је постојала једна првобитна реч Канап-а и од те речи треба да се пође приликом истраживања вероватне етимологије.

Овде нам можда притиче у помоћ санскритски једним чудним упоређењем, јер, у њему се налази Канапа, Кањапа као и име једне врсте копља. Зацело, копље, не мање често од стреле, носи име по дрвету, или по биљним стабљикама, које су служиле за његову израду... Према томе, веома је вероватно, да у речи Канапа (литв. Канапе, пољски Коноп, итд.) још увек поседујемо стару аријску (одн. индоевропску) реч за Конопље...”

Додаћемо свему предњем Куново мишљење,¹⁰² да Канабис није ни грчка, ни латинска реч. Па ипак, премда то тврди, он олако сматра, да је она од Грка и Римљана прешла Германима, можда само зато да као Немац не би дао у том погледу часно место које припада Србима као староседеоцима земље коју су Немци много касније освојили! Фик¹⁰³ пак претпоставља да је постојала једна индоевропска реч Канапи, али је довољно не објашњава... Те тако сви редом, скупа са Костржевским,¹⁰⁴ обилазе око Срба, али никако да језик узму у обзир...

¹⁰² Kuhn Ernst, немачки лингвиста и оријенталиста (1846.–1920.)

¹⁰³ August Fick, Vergleichendes Wörterbuch der indo-germanischen Sprachen, Göttingen, 1874.,
s. v.

¹⁰⁴ Костржевски, О. С.

У ствари, развијање ове теме би тек сада требало да отпочне уз консултовање Даничићевих¹⁰⁵ „Коријена” с њиховим упоређењем са санскритским, уз разматрање свих изведеница на овој основи, као што, на пр., Вук наводи: коноп уз неку стару народну изреку:

„Два пеливана (коња) не могу на једном конопу играти”;

Конопар, конопац (конопац је од конопаља и добро је усукан и само га конопари граде... С овим би требало размотрити оно што каже Даничић у „Коријенима”, стр. 227:

„... овамо ће ићи у значењу од тискати прешлом у мотати: канура, канчело, кантати (= сукати), искантати, откантати.”

Вук је чак забележио и женско име Конопља, што је посебно занимљиво и вредно анализе! Он потом спомиње Конопљиште, одн. конопљак, па придев конопљан, именицу конопље, уз коју прецизира, да се употребљава само у женском роду у множини, како је у овом делу ове расправе и наведено. Вук затим има конопљика, па уз то народно врло лепо упоређење: „Танка као конопљика.” Он даје и аугментатив од конопљика, који гласи конопљичина, па онда и деминутив конопчић, који може да гласи и конопченце. Међутим, све претходно би требало допунити облицима од канап, а у Босни се каже и канав, а понегде и канаф... У исту ову групу иде и кон-ац и све изведенице... На овом примеру се јасно види каква треба да је метода „лингвистичке микроскопије” за одбрану сваке српске речи око чијег српског порекла европска наука обилази... У овом смислу драгоцени су стари речници! Ево, на пр. Вук наводи у вези с нашом последњом речју именицу кончање, која значи „плетење” и глагол кон-чати, са значењем „плести”...

Овакав један минуциозан посао изискује једну специјалну монографију, какву би требало посветити свакој српској речи! У овом раду то би представљало одвећ велико оптерећење, па ћемо се повратити Костржевском и његовом делу, које он након његовог кратког и недовољног осврта на конопље наставља примедбом да су се жито и конопље код Протословена секли – он наводи: *сиерпи*, тј. српом, о чему постоје протосторијски археолошки налази. После тога он на наше највеће изненађење каже:

„Le nom paléoslave Kosa aussi...”

„Палеословенско, тј. прастаро словенско име је и Коса...”

Шта ова реч каже чак и српском сељаку, о томе је на овом месту немогуће писати, јер и ова реч захтева скупа с њеним изведеницама посебну студију.

¹⁰⁵ Даничић, О. С.

Костржевски се посебно осврће на именицу плуг, па се и у односу на њу позива на речник пољског језика, чији је аутор Brückner, те наводећи стр. 422., пише:

„Plug. Un ancien emprunt aux Slaves primitifs. Ce mot est commun à tous les Slaves et un nombreux vocabulaire se rattache à cet instrument, exclusivement indigène, paléoslave...”

Изгледа, да су српски филолози и лингвисти узалуд губили време када су, пишући о српском језику, узимали озбиљно у обзир само онај Порфиригенитов седми век! Јер ево још једне речи, коју су узели Немци као Pflug, Енглези као Plough... а о којој велики словенски стручњаци северне Европе тврде да је:

„Једна стара позајмица од првобитног словенског језика; да је та реч заједничка свим Словенима, као и да се бројне речи везују уз то оруђе, искључиво домаће, палеословенско,”

тј. прастаро словенско!

Тако се Костржевски, ненамерно, не мислећи на балканске Србе, али неизбежно приближава њима! Јер, спомињући сноп, стог, па гумно, за што Вук има и облик гувно, који Костржевски не познаје, он ово последње доводи у везу са санскритским кореном гов-(gow-), па пише:

„Si cette version est la bonne, ce nom conserverait une trace de la coutume primitive de battre le blé, en le faisant fouler par le bétail, ainsi que le font les Slaves de Balkans...”

„Ако је овај облик добар, та реч би садржавала траг старог обичаја вршења жита гажењем сточних ногу онако, како то чине Словени Балкана...”

Спомињући у одсеку о древној словенској, одн. прастарој словенској музици гусле као протословенски једножичани инструмент, Костржевски наводи сумерску реч гусили, али ни речи о архајским појавама, везаним уз српске гусле, које од оних давних времена до данас сигурно уопште нису измениле свој облик! Прелазећи на протословенску породицу, Костржевски ређа сва српска родбинска имена без икакве измене, називајући их, управо тако, прото, или палеословенским. Он уједно саопштава, да сви ти бројни родбински називи у Пољској од XVI. века па даље више нису уобичајени. Међутим, њихову аутентичност и старост он потврђује тиме, што их карактерише као имена из „аријевске епохе”, прецизирајући:

„... с мужевљеве стране: свекар, девер, заова, заовица, јетрва, снаха, или снаја.”

„Протословени” Пољака Костржевског створили су, како он то каже:

„стрица, ујака, стрину, тетку,” итд.

Њему су „палеословенске речи”:

Мотика, грабље, боб, грах, па мак, који је обилан у Поморанији; корен мак-, каже Костржевски даље, јавља се у бројним именима места, као: Маков, Маковица, Маковишка, па у породичном имену Мак. За њега је прастара реч репа (пољски рзеп) заједничка свим Словенима. Додајмо овде, независно од Костржевског, да су репу од балканских Срба узели још и предхришћански Грци, направивши од ње рапис – *rapus*, али зато за семе од репе стоји у речницима класичног грчког језика репано-спорон – *ρεπανο-σπορον*. Имају Грци још једну варијанту: рафанос, што може да им буде купус, али и ротквице, а и рен. За све ово велики европски хеленисти имају само једно објашњење:

„Origines méditerranéenne”,

„Порекло медитеранско”

а Средоземно море је велико, па би човек готово помислио, да је „репа” постала од морске воде!

Вратимо ли се Костржевском, видећемо како он наставља с његовим „палеословенским” изразима: лук, купус, краставац, крушка (заједничка свим Словенима – то каже Костржевски), затим јаблка (јабука), па слива, уз коју стоји „палеослав” „Paléoslave”, док му се порекло вишње уздиже све до прасловенске заједнице, за коју не саопштава где је била. За трешњу Костржевски каже, да је у Пољску донета са југозапада, а што се њеног имена тиче, мисли да је позајмљено из латинског... Међутим, није јасно, како је то Костржевски замислио, будући, да је реч у латински ушла из грчког, а у грчком стоји: керасион, види керасос, док уз овај други облик налазимо: „позајмица?”, дакле, позајмица са знаком питања, тј. позајмица, али се не зна од кога. Ево грчких облика *κερασιον* и *κερασος* (εμπριπ?)!¹⁰⁶ Српска филологија се још никада није посвећивала изучавању грчког језика са свога становишта. По свој прилици, у грчкој именици керасос и керасион се крије српски првобитни назив, можда у дијалекталној форми. У сваком случају, немајући ни Ш, ни Њ, Грци су се довијали на свој начин, а реч звучи тако српски, да се не може сумњати у њено српско порекло, мислимо на сам назив трешња, у коме се налазе готово сви елементи, који су пренети и у грчки...

После трешње, Костржевски спомиње орах, као плод који је био познат још 3.000 г. пре Христа у унутрашњој Кини.

Прелазећи на говедо, Костржевски пише *gowedo*, па одмах „oublié,” тј. облик „заборављен”, па иза тога: „Протословенски”. Будући да се ради о једном словенском истраживачу, оваква површност је неопростива. Она се може разумети код једног западног Европљанина, који нема никаквих појмова о словенским језицима, но да један припадник Словенства овако приђе речи

¹⁰⁶ Дакле, опет „позајмица” с упитником, што значи: не зна се од кога!!!

дубоко скопчаној с првобитним занимањима старих Словена – то је чак несхватљиво! Исто тако пољска стајина, по њему је постала од некадашњег – опет „протословенског” стаја! Он затим пада све дубље, претпостављајући да „палеословенско скот, долази од готског скаттос.” Затим наилазимо на цео неизмењен српски тор препун назива као: овца, јагње, свиња, вепар, прасе, крава, во, бик, теле, па онда на: орз, или хорз (српско ороз), те кобила, ждребе и сука (тј. цука, цуко), уз примедбу да су то све речи „аријевске” и, наравно, „протословенске.” Ту су и: пас, квочка, као искључиво „палеословенски” називи, па затим: крдо, пасти, трава, сено, вуна, руно, класје, млеко, масло, сир... А када дођемо до лепих птичјих имена: соко и јастреб, која су означена као „протословенска”... не можемо, а да се ту не зауставимо и да пређемо само на још један и уједно последњи предмет овога поглавља, а то је гуња, или – како Коштржевски пише *gunia*. По њему, гуња је сашивена као „кимоно” од једног јединог комада тканине, слична, по његовом мишљењу, женским блузама у Данској у другој половини бронзаног доба, тј. у времену између 1500. и 1300. г. пре Христа. Коштржевски даље пише, да је то одело с вишехиљадугодишњом традицијом, познато већ најмање 3500 година. То архајско тј. прастаро одело постоји још увек. Одмах после тога, он спомиње струку, за коју каже, да је била бојена и да се носила преко рамена као нека врста пелерине, за заштиту од хладноће и од кише. Затим налазимо обавештење, да струка постоји још у самој Пољској, па у Мазовији и у Шлеској, као и да крајња једноставност тог одевног предмета указује на његову старост. Закључак тог одељка гласи:

„Струка – велика је вероватност, да је она наслеђе из „протословенске” епохе.”

Пошто се на стр. 189. Коштржевски осврнуо и на велику једноставност примитивне гуње, која је била и одело, али је могла да служи и као покривка, он, на стр. 190. прелази на још један „палеословенски” назив: сукно. Дознајемо затим, да су у XII. веку французи усвојили ово име као *sousquanie*, савремено *souquenille*.¹⁰⁷ Од француза пак, реч су узели Немци као *Suckeny*...

На 191. страни дела Коштржевског дознајемо, да је пас некада, код Протословена, називан појас. Па увек, код његових Протословена, носити појас значило је бити учтив, а бити распасан, представљало је неуљудност, захваљујући чему је врло разумљив и савремени српски придев *распојасан*, за бахатог и неучтивног човека. У вези с појасом, Коштржевски опет силази на Балкан, али не код Срба, већ код Илира и код становника Алпа, који, и једни и други, и данас натављају с традицијом из почетка гвозденог доба,

¹⁰⁷ André Blum, *Histoire du costume en France*, Hachette, Paris, 1924., p. 18.

украшавајући појасеве металним дугметима и различито израђеним украсима.

Најзад, Костржевски нам каже да су одевни предмети Прото-словена били бојени и да су на ископаним тканинама нађени остаци црвене боје. Ту он одједном и неочекивано спомиње Србе, пишући:

„Chez les Serbes *črviti* exprime l'action de teindre.”

„Код Срба се за чин бојења каже *ћрвити*.”

Где је Костржевски нашао овај глагол, сам Бог зна. У Вука не постоји ни *ћрвити*, како он пише, а нема ни *чрвити*; осим тога, данас бар тај глагол код Срба није у употреби, а нема га ни у црквенословенском. Но било како било, ми смо захвални Костржевском на овој опасци, јер му је она уз спомињање некакве биљке, такође у српском, *czegwies*, исто тако Вуку непознате, послужила као прелаз ка објашњењу о добијању биљних боја код Пале-о, или Прото-Словена.

Костржевски не продубљава посебно ни један проблем. Он их само ређа у уверењу, да му је толико довољно, да докаже приоритет Пољака међу Словенима у погледу старости, језика, друштвеног уређења, итд. У том истом духу он на стр. 191. пише следеће:

„Les autres colorants rouges étaient fournis par des plantes brocz, communs à presque toutes les langues slaves. *Broczyć krewią* (baigner dans son sang), montre bien son ancienne importance. Comme cette plante n'apparaît pas à l'état sauvage dans la Pologne d'aujourd'hui, il est probable qu'on la cultivait autrefois.”

Не треба много проницљивости да би се схватило, да је Костржевски остао само на површини, уопште не покушавајући да зарони дубље у материју, која му је сигурно искрено лежала на срцу. Ево његовог тумачења:

„Остале црвене боје добијале су се од биљке броћ, што је заједничко готово свим словенским језицима. Броћић крвиа (купати у својој крви) управо добро показује стари значај. Како се ова биљка у Пољској не налази у дивљем стању у дањашње време, вероватно је, да се она некада вештачки гајила.”

Ако је Провиђење оставило само једно узано прозорче, кроз које може да се сагледа истина у пуном светлу и непобитно, онда је то сигурно ово, које је сасвим нехотице одшкринуо Костржевски. Ми смо му готово захвални, што није заронио у ове своје речи, јер, да је то учинио, он их можда не би написао! Констатујући, да израз „броћити крвљу” указује на велику старост и на његов значај у прошлости, Костржевски није био повучен његовом особитом јачином смисла да зарони дубоко у значај те две речи. Јер, да се такав један спој створи морао је бити некада стицај прилика такав да је народни геније могао да искристалише нешто,

полазећи од масе примера, који су сачињавали део његовога света. Међутим, с обзиром на пишчеву констатацију после наведеног израза да се броћ данас не налази у дивљем стању у Пољској, изгледа мало вероватно, или тачније – сасвим невероватно, да се он некада гајио вештачким путем. Али, оно што је потпуно вероватно, то је, да је исти тај броћ морао расти негде, где је било Словена, као дивљи, те да је у таквој земљи могло да настане и његово име, а и начин справљања боје од њега, па и његово оплемењавање и гајење.

Mutatis mutandis, та земља може да буде Балканска Србија, где не само да има дивљег броћа, него постоји мноштво других речи од њега изведених, па и имена лица и места, а и народних изрека или упоређења; да би се народне изреке и упоређења створила, потребно је, да ствари делују на народну машту и душу кроз веома дуго време, да прожму мисао народа, да се упију у њега. Ко познаје српске народне изреке, мудрости, пословице и др., ово ће с лакоћом схватити. Стога, дакле, не само да у Балканских Срба постоји назив за броћ, него и велики број речи који, с њим заједно, чини једну богату фамилију, каква се не налази у других Словена. На пр., управо код Пољака у вези с тим називом и не постоји ништа више од онога, што је Костржевски навео. Међутим, ево шта имају аутори речника српског језика – Вук и Даничић! Најпре Вук:

- броћ, броћа, die Färberröthe, rubia tinctorum Linn. Народна изрека: „На путу му броћ и глогово трње.”
- Броћанац, Броћанца, име села у Црној Гори у катунској нахији; следи пример из народне песме:

*„Ал’ Бањани припазише Вука,
Па се за њим поточ отиснула,
Стигоше га на Броћанац равни..”*

- броћаст (објашњење на немачком, које значи): о црвеној боји бојација.
- броћење, бојење црвеном бојом.
- броћити, бојити црвеном бојом.
- Броћно, кнежина у Љубочкоме кадилуку у Херцеговини.

Даничић је, с обзиром на намену његовог Рјечника, много опширнији и број његових примера је већи. Он понајпре, као и Вук, даје именицу:

- броћ, броћа, rubia tinctorum... исп. броће.- Кор. bhac-, вртјети се, сијати.- Броћа се још находи, у што жене јаја масе. М. Ветрановић 1,13. Броћ, црвенило. А. Бандуровић на последњем листу. Накопај броћа – чим се црвене јајца. Старине 10,94. Броћа... бојом све исуши. Ј. Владимировић, 36. На путу му броћ (и глогово трње). Народне пословице, Вук, 190. Броћ, rubia. Schloser-Vukat., flora, 925. Ј. Панчић, флора Србије, 375 rubia tinctorum. Л. Ј. Панчић, бот. 343. Б. Шулек, im. 33. rubia

- peregrina. L. Cas. ces. muz., 1852, 2, 47.- Дивљи броћ, *galium aparine* L. K. Црногорац, бот. 20. *galium molugo* L. i *galium tricorne* Rchb. i *asperula odorata* L. B. Sulek im 33. Пођу жене у планину да траже дивљега броћа, Нар. приповј., Вук, 1.- Јари броћ, *asperula odorata* L. B. Sulek im 33.- Мали броћ и велики броћ, *rubia tinctorum* L. B. Sulek im 33.
- броћа, f. *drilus* Oliv. J. Schloser, Kor. 448.
  - броћац, броћца, m. *rubia peregrina* L. B. Sulek, im 33.
  - Броћанац, м. име Селима с постањем од броћ:
    - а) у Црној Гори два села: једно у Грахову, а друго у Рудинама близу Оногошта (Никшића);
    - б) Село у Херцеговини, у округу мостарском, котару љубушком;
    - в) Село у Хрватској, близу Слуња.
  - Броћанац, човек из Броћна и вино.
  - броћаница, *asperugo*, *lithospermum*; *asperula odorata*.
  - броћанка, *galium aparina*... *rubia tinctorum*.
  - броћански, адј. негде око манастира Дечана био је у XIV. веку Броћански Пут, који се тако могао звати само по месту у које је ишао, али се место не спомиње, а могло се звати Броћно.
  - броће, налази се у Рјечнику Белину (630 а, с примједбама Ветрановићевим... и у Стулићеву Рјечнику: Сад онај у дијачком језику се *rubia*, ... по Далмацији „броћје” зове...
  - броћеница, *galium aparine* L. i *asperugo proscumbeno*.
  - броћење, радња којом се што броћи (у Вукову Рјечнику).
  - броћев, *rubiae*, броћев корен.
  - броћевац, *scicianella*.
  - Броћић, презиме по оцу, кога зову Броћо. (Ми мислимо, да то може да буде и презиме по занимању; Броћић може да буде онај, кој броћи.)
  - броћика, *galium aparine*.
  - броћина, *rubia*сеа; броћине, *rubia*сеае.
  - Броћиште, мјесто, гдје је растао броћ. Земља у броћишту, у Србији у шабачком округу. (наша примедба: Не мора да буде; и место где се обавља бојење, тј. броћење може да буде Броћиште.)
  - броћити, импф., *rubia tingere* ... Свила се ретко броћи...
  - Броћно, жупа у XV. веку, а сада постоји само као рушевина у Херцеговини, између Мостара и Љубушкога.
  - Броћо, човјек броћасте (црвене) косе.
  - Броћоња, име волу броћасту; М. Ковачевић у загонетци о огњу: „*Не наш Броћоња лежи, ондје никад трава не ниче.*” У истој се загонетци говори и Црвенко, мјесто Броћоња.
  - Броћовић, презиме по оцу Броћу.

Да се Костржевски мало више заинтересовао за предмет који је обрађивао и да је нашао све претходне изразе, који сачињавају једну групу с броћем у српском језику, он сигурно не би наставио упорно с „прото- и палео-словенским“, не осврћући се уопште на чињеницу, да је његово протословенски, или палеословенски у највећем броју његових примера – савремени српски језик, који је, значи, био исти и у доба „прото- и палеословенства“! Заправо, више нема смисла цитирати га, али је ипак следећих неколико примера вредно пажње.

На стр. 245. он каже да што се тиче возила, коло, мислећи вероватно на кола, потиче још из аријевске епохе, тј. из времена, када су још сви данашњи индоевропски народи били на окупу, а то је пре „прото- и палеословенства“! Из аријевске епохе су, према њему, и воз, и ос, оса, или осовина, а и глава (Костржевски пише глова) на точку. А могуће је, да се напред споменуто коло односи на точак, или коло, као што се у Срба још употребљава израз воденичко коло...

После тога Костржевски саопштава:

„Vedro, tiré du mot voda, c'est aussi paléoslave...”

„Ведро, настало од речи вода, такође је палеословенски...”

На 269. страни Костржевски наједном прелази на разбој, па каже, да су лингвистичка и етнографска открића у Опољу у односу на разбој дала резултате, на основу којих се може закључити да је њихов најстарији облик код Словена, дакле код „Прото- и Палео-Словена“ био водораван, какав се у Европи једино још данас употребљава код балканских Словена... Човек не може да закључи да ли је његов игнорантски став у односу на Србе злонамеран или је једноставно последица површности и непознавања. Јер, ако се изузму Бугари и Хрвати као придошлице, других Словена није на Балкану у старо доба ни било осим Срба. А пошто се све, што Костржевски каже, односи на „Палео-Словене“, јасно је, да се сваки његов пример може применити само на њих! Но он то не зна, или неће да зна, па упорно наставља на стр. 281.:

„Седло, настало од сести, седети, протословенски и аријевски”,

Стр. 334.: Византијски цар Маврикије у другој половини VI. века тврди

„... да балкански Словени имају затроване врхове својих стрела неком биљном течношћу.”

(Опет се питамо: Како је то могуће, кад су Срби, наводно, стигли тек у VII. веку?!)

А заједничко старословенско име за отров јесте чемер. Према њему, изгледа, да су Пољаци употребљавали у ту сврху сок од биљке – и он пише на запетљани пољски начин

„ciemierzysca (l'ellébore blanc, veratrum album) appelée autrefois czemierzysca.”

А то је кукурек, некада називан чемерика.

Човек може да буде најхладнији, како се то радо каже, објективни научник на свету, али је тешко ове ретке исписивати без јада и чемера! Премда су српски језични стручњаци радили, видимо, да, у ствари још ништа нису урадили! Остаје толико много тога што заправо треба тек отпочети, у чему је драгоцен и Јозеф Костржевски, управо због његове површности. Он је пример, како су и многи слависти, осим оних највећих, схватали своје задатке! Свуда се показивала недоследност и, изнад свега, недостатак тежње за дубоким прилажењем проблемима, препуштајући странцима, да они стварају словенску историју, лингвистику, етнографију; да се они баве археологијом и дешифрирају текстове сигурно на другојачи начин, од онога, којим би се служио добро упућен словенски истраживач. За странце, Несловене, сви словенски језици су особито тешки, па када при својим анализама налаза, натписа и др. наиђу на словенску реч, сасвим је сигурно, да ће на њихов начин уметати, на пр., вокале код једне консонантске скупине, која за њих представља тешкоћу!

Вратимо ли се после ове кратке дигресије Костржевском, можемо да закључимо, да је он сасвим нехотице ипак допринео осветљавању питања: ко су били Протословени и Палеословени и где су они живели? Према томе, и не знајући, он је потврдио учење Словенству и Србима оданог Сипријана Робера, а исто тако и тврђење Нестора Кијевског, према коме су најстарији Словени живели с обе стране Дунава и у Илирији, одакле су се:

„... разишли по целој земљи...”

одневши свој језик... Све што је Костржевски навео недвосмислено потврђује, да је тај разнети првобитни „прото словенски” и „палеословенски” језик био српски, а броћ је као посебан и снажан пример, неопоречив. Важност те биљке, која расте на Балкану у разним облицима, понајпре у дивљем стању, огромна је и одводи нас далеко, као хималајски врхунци, који надвисују остале планине за неколико хиљада метара! Према томе, још једном се потврђује, да је мудра народна изрека: „Свако зло за неко добро!”

Површан рад Костржевског уродио је крупним плодом, једним од најкрупнијих у овом дугом послу, који ће, уздамо се, остати неразорив! Тако је незнатна биљка броћ најједном засијала као звезда водиља кроз још недовољно објашњену далеку прошлост Словенства, у коме Срби заузимају часно место по „старијеству”.

**CHRISTIAN SCHÖTTGEN и GEORG CHRISTOPH KREYSIG*
У ПРИЛОГ ПОСТАВКЕ О ШИРЕЊУ СЛОВЕНА И
СЛОВЕНСКОГ ЈЕЗИКА ОД ЈУГА ПРЕМА СЕВЕРУ**

У наслову споменути немачки писци постављају себи у свом делу као задатак, да се позабаве Сорбима, или Вендима, који су окружени данас, управо као и у њихово доба, са свих страна Германима.

На стр. 178.–179. аутори кажу, да су се Сорби звали Сербен (немачки облик за Срби), како Лужички Венди сами за себе кажу. Они потом додају, да су ти Сорби некада живели у области Сервиен, тј. Србији (Балканској), која је од ове била далеко већа.

На стр. 180. Шетген и Крајсих проширују своје обавештење тврђењем, да су Венди, одн. Лужички Срби, или Сорби несумњиво словенски народ, који су се из балканских области населили у мајсенску, између Сале и Елбе. Међутим, објашњавају аутори, има и таквих, који тврде, да су се Сорби, или Венди, населили у Мајсенској области још у преисторијско време и то из Пруске, Померије и Марке.

Кажу Шетген и Крајсих:

„Нама то, не изгледа вероватно и ми много више верујемо, да су се они настанили овде (тј. у Мајсену), дошавши преко Моравске и Чешке”.

Након тога они са сигурношћу пишу:

„Wir beweisen solches mit folgenden Gründen: weil sie:

1. – einerlei Namen,

2. – einerlei Sprache,

3. – einerlei Benennung ihrer Städte und Dörfer in beiden Ländern gehabt. Das erste ist klar. Und wenn wir das dritte, so gut als man in der gleichen Dingen kann, beweisen haben werden, so wird an dem andern nicht mehr zu zweifeln sein.

Erstlich, habe ich aus denen mittleren Zeiten anzuführen, dass die Servier einige Zeit Herren über Dalmatien gewesen... (S. 181.)

Diesen Namen Dalmatien aber haben wir auch in hiesigem Land gehabt, nemlich den alten wendischen Pagum, oder Provinz Dalemynza. In Dalmatien waren von denen Serviern folgende Städte gebauet: Belikin, Chlebena, Stolpon und Cori, in gleichen Mocrum und Dalen. Wir haben in unseren Landen Bölitz.. Kleben ... die Stadt und Festung Stolpen... Kohren, das Städtchen, ingleichen Corin... Mockern bei Leipzig und das Städtchen Dalen... von Chlum... in Meissen haben wir Kolm...

* Diplomatische und curieuse Nachlehte der Historie von Ober-Sachsen und angrenzender Ländern, zu einiger Erläuterung derselben gehalten von Christian Schöttgen und Georg Christoph Kreysig, II, Teil, Dresden und Leipzig, 1730.

§ 7. – Hiernächst ist zu wissen, dass die ganze Gegend, welche heutiges Tages die königreiche Slavonien und Bosnien inne haben, vor diesen das Weisse Servien geheissen ... und hat sich erstreckt bis an die Grenze von Teutschland, so dass ihre Nachbarn damals die Franken gewesen... Also haben wir in Bosnien Greben, dergleichen ist Gräbben... In Bosnien Maglay, Zorwenik (Zwornik)... Miljazka ... Bei uns haben wir: Mogelin, Mügeln... Zörwig... Zwönitz... Müglitz... .....

§ 8 – Endlich habe ich noch dieses mitzunehmen, dass die alten Servier auch eine Zeit lang Croaticen inne gehabt haben... Denn, man findet folgende Nahmen, die mit denen unserigen übereinkommen: Brod, Rakowitza, Ostrovitza, Draccvaz, Toplitz... davon man bei uns hat: Brode, Ragewitz, Hosterwitz, Toplitz...”

С озбиром, да је ово немачко сведочанство, сматрали смо да је требало да му се посвети посебна пажња. Па ипак, овај извод овде само је незнатан део, уз напомену, да тај текст мора да се простудира посебно, уз упоредне географске карте. Ево, дакле, шта кажу сами Немци, који су иначе окрутно истребљивали и германизовали Србе о којима овде пишу:

„Ми то доказујемо (тј. да су Лужички Срби дошли са Балкана) следећим разлoзима јер они:

1. – имају исто име,

2. – исти језик,

3. – исте називе њихових градова и села у обе области. Прво је јасно. А ако и треће, толико колико је могуће, будемо доказали, онда у односу на другу тачку неће бити сумње.

Понајпре, треба да наведем, да су Срби једно време били господари Далмације... (Стр. 181.) То име, Далмација, имамо ми у овдашњем крају и то је стара вендска жупа, или област Далеминца. У Далмацији су Срби изградили следеће градове: Беликин (вероватно Велика), Хлебена, Столп и Кори, исто тако Мокру и, претпостављамо, Даљ... Ми имамо у нашој земљи (тј. у бившој Лужичкој Србији, коју су Немци освојили и присвојили): Белиц, Клебен, град и утврђење Столпен... Корен, градић, а исто тако Корин. Код Лајпцига (имамо) Мокерн и градић Дален... а од Хум, у Мајсену имамо Колм...

§ 7. – У наставку саопштавамо, да цела област, коју данас сачињавају краљевски богата Славонија и Босна... пре је припадала Србима и звала се Бела Србија... која се пружала до немачке границе, тако, да су њени суседи били Франци... Дакле, у Босни имамо Гребен, коме одговара (у Немачкој) Греббен... У Босни су Маглај, Зворник... Миљацка... Код нас имамо: Могелин, Мигелн... Зервих (Зервиг) ... Звениц... Миглиц...

§ 8. – Најзад треба још да споменем, да су стари Срби такође једно време имали Хрватску... Јер, и у њој се налазе следећа имена,

која се слажу с нашим: Брод, Раковица, Островица, Драчевац, Топлице... од чега је код нас: Броде, Рагевиц, Хостервиц, Топлиц..."

*

Сматрајући, да је за ову студију довољно само ових неколико кратких напомена, жеља нам је, да се ови немачки аутори добро проуче, с обзиром, да нема много Немаца који су у односу на било који словенски народ показивали објективност. Уколико не постоје одговарајуће географске карте, оне треба да се ураде на основу њихових сведочанстава.

СУРОВЈЕЦКИ И ШАФАРИК О СРПСКО-СЛОВЕНСКОМ ПОРЕКЛУ ЦАРА ЈУСТИНИЈАНА

Сведочанство, коме су Суровјецки и Шафарик придали веома велики значај, извесни српски ауторитети су олако одбацили, не налазећи за сходно да о њему проуче све што је написано. Како је могуће да у народу који је створио једну величанствену поезију и њене грандиозне карактере поникну људи који се лако поводе за другим, а да сами не покушају да проникну дубоко и свестрано у предмет, који негирају? То је управо случај са Драгутином Анастасијевићем, професором универзитета у Београду, рођеним 1877. г. Анастасијевић се бавио најпре српском, а затим византијском историјом, што и јесте разлог због ког и он добија своје место у овој студији. Наиме, као професор византијске историје добио је као задатак да за Станојевићеву енциклопедију напише чланак о византијском цару Јустинијану I, који је владао од 527.–565. године.

Свој напис отпочео је Анастасијевић обавештењем да се Јустинијан родио у једном селу недалеко од Скопља, не осетивши потребу да за српског читаоца прецизира које је то село било. Одмах после тога, као да је био гоњен од некакве загонетне силе Анастасијевић се пожурio да порекне нешто без доказа и, рекли бисмо, без разлога, а то је, да порекло цара Јустинијана, како он пише:

„Није било словенско, да његово име није био латински превод словенске, одн. српске речи Правда, којој су Грци напред додали једно „у“, направивши име Управда, да Јустијанијанова жена царица Теодора, није носила име Божидара, или Божидарка, које је преведено на грчки као Теодора..”

По Анастасијевићу, све су то измислили наши далматински историчари, позивајући се на неки

„тобожњи древни словенски светогорски рукопис...”,

што су онда усвојили и западњачки научници. Анастасијевић затим наставља:

„Но у време, кад се породица Јустинијанова јавља, тј. крајем петог века, Словени се, по свој прилици, још нису били доселили на Балкан. Данас се према томе држи да је мишљење о словенском пореклу Јустинијановом легенда, коју је скројила или машта балканских Словена у средњем веку или можда чак патриотизам наших далматинских писаца седамнаестог века, који су то мишљење први изнели на свет.”

Ми нећемо да се упуштамо посебно у критику и побијање претходног текста, будући да га цела ова студија побија.. Међутим, истаћи ћемо само две несигурне ствари код Анастасијевића, који каже, да се

„Словени по свој прилици нису били доселили на Балкан, када се јавила Јустинијанова породица..”,

а затим, да се

„можда ради о патриотизму наших далматинских писаца..”

У науци се ништа не сме овако оставити; права наука не допушта никакво „можда” и никакво „по свој прилици”... А изнад свега је чудновато да се Анастасијевић није заинтересовао мало више за овај несумњиво интересантан проблем; још више је пак чудно, што није посумњао у оно што о Србима учи службена историја... Укратко, морамо да закључимо да је Анастасијевић писао на основу туђих извора, не изучивши сам питање, о коме је требало да поучи и друге. И тако су га онда генерације читале и веровале... И тако су Срби заборавили ко су и од када су на својој земљи, јер они, који су били најпозванији да их уче нису их добро учили.

Вратимо ли се после овог увода делу Суровјецког и Шафарика, наићи ћемо у односу на Јустинијана нешто сасвим друго. Наиме, ни њих двојица не тврде да је неко писао посебно о царевом словенском пореклу, већ да је до података о њему дошло сасвим случајно, преко грчких писаца, који словенски, а ми ћемо, пошто се ради о српским земљама, то заменити са српски, који нису вероватно о српском језику ни појма имали, као што је то, уосталом, код Грка редовно случај. Тако је, дакле, по Шафарику и Суровјецком, име Јустинијановог оца записано код Прокопија и Теофана као Сабатиус, или грчки *Σαββατιος*. Међутим, Теофан се није зауставио само на томе, већ је своје сведочанство проширио тврдећи да су земљаци Јустинијановог оца звали Исток, на што двојица слависта дају објашњење

„sol oriens”,

„сунце које се рађа”,

позивајући се на граматику Вука Стефановића-Карацића, у преводу Јакова Грима.¹⁰⁸ Цитирајући уз облик Сабатиос и Сабатиос, Суровјецки и Шафарик кажу, да би име Исток било по значењу идентично тим фригијско-трачким формама, на што ми не можемо а да не приметимо да се у српском језику потребљава прилог „сабаље”,¹⁰⁹ који Вук у своме „Рјечнику” бележи као „сабаиле” и као турцизам. Како знамо да се Вук на више места преварио обележавајући као турцизме речи, које то нису, уздржавајући се од сваког коментара, изражавамо само потребу да се српско народно „сабаље” изучи... Јер, прилог „сабаље” може да се

¹⁰⁸ W. S. Karadzic, *Serbische Grammatik, üb. von J. Grimm, Leipzig, 1824. IV.*

¹⁰⁹ Р. Б.: „На галијанском „*abbagliare*” = „засенити”. Ја лично сам мишљења, да је овај израз у турском позајмица.”

нађе и у народним песмама и било би чудно, да су Срби убацивали турцизме у нешто што потиче из времена од пре Турака...

Но као савесни аналитичари, Суровјецки и Шафарик се не задовољавају само записом Јустинијановог историчара Теофана.¹¹⁰ Њима никада није довољно доказа и чињеница, те су наставили да истражују све дотле док нису дошли до сведочанстава на основу којих, на с. 144., тврде, да се име „Исток” задржало код „Словена у Илирији”, а ми опет подвлачимо – код Срба, све до XII. века и то увек као мушко име. Они одмах за то своје тврђење дају и пример, наводећи кнеза области око Неретве, Истока, из године 1171., о коме пишу Пејачевић (на с. 148.) и Енгел (на с. 201.).

Враћајући се после тога још једном Јустинијановом биографи, Грку, они кажу, да је он записао и име Јустинијанове мајке на грчком као *Βυλενιζα*. Ово женско име Суровјецки и Шафарик тумаче двојачко, сматрајући, да је оно или настало од српске речи „вила”, или је пак описано „бегуница” (= *profuga, transfuga*), што је, по њима, сасвим могуће, будући, да су и отац, Исток, и његов син, Јустинијан, били незнатног порекла и врло сиромашни, тако сиромашни да су у Цариград стигли пратећи војску с торбом на леђима, о чему обавештава Прокопије.¹¹¹

Ми не верујемо да је име Јустинијанове мајке значило „одбегла, бегуница”; наиме, ближе је нашем поимању српског језика извођење тога имена од „вила”, дакле „Виљеница”, уколико није од Грка писца деформисано „Биљана”, „Биљаница”, што би такође било могуће. Тешко је на основу грчких записа извлачити сигурне закључке, јер они често пишући једно те исто име мењају његов облик. Тако ћемо у наставку излагања Суровјецког и Шафарика наићи и на име Јустинијанове сестре, које је Прокопије записао као Бигленција, или грчки *Βυλεντια*, што је Корип,¹¹² сходно грчко-римском начину писања, а и изговора, претворио у Вигиланција (*Vigilantia*), што никакве везе нема било с именом Виљеница, или пак Биљаница, осим што се уху латинског песника чини да су та два имена истога сазвучја.

Но за Суровјецког и Шафарика та ствар још није завршена, јер они после Јустинијанове сестре прелазе на жену Јустинијановог братучеда и наследника, Јустина, који је владао од 565.–578. г. Њено је име Прокопије предао потомству на грчком као *Λουλ-*

¹¹⁰ Теофан Византијски је био византијски историчар с краја VI. века, који је написао једну историју о Јустинијану и о Маврикију (527.–602.).

¹¹¹ Prokop., H. A., c. VI., ed. V., 291.

¹¹² Corippus Flavius Cresconius, латински песник, рођен у Африци. Живео је од 530.–585. г. А 570. г. постао је бискуп. Спевао је једну песму од осам делова, посвећену Јовану Троглити, Јустинијановом генералу. Уз то је написао и панегирик Јустину „*De laudibus Justini*”, који се састојао од четири певања и име Јустинове супруге Љубичине спомиње у једном од њих. Сматра се, да су његове песме драгоцене као сведочанство његовог времена.

лукит, лат. Lupicina, одн. по Суровјецком и Шафарику Любичина, што би одговарало чистом српском облику Љубичина. Али, нашој двојници истраживача ни то није довољно, те они онда наводе даље:

„... bei Theodorus *Λουλικα*, bei Victor Tunensis Lupicina.”

„... код Теодора Лупикиа, а код Виктора Тунензиса Лупичина.”

Исту ту Јустинову супругу, не разумевајући уопште њено име, Прокопије назива „варварском служавком”, „варварским родом”, приписујући јој чак недеостатак врлина. Међутим, када је ипак покушао да пређе на објашњење њеног „варварског имена”, он је рекао, да у области из које је она, то име није ни срамно, ни смешно, већ значи „на добру гласу”, одн. *Ευφημία*,¹¹³ Еуфемија. Наравно, ни то грчко тумачење није повезано са значењем имена Љубичина, али Прокопије ипак има више заслуге од професора универзитета Анастасијевића, јер је бар покушао да да ма какво објашњење, док је Анастасијевић све одбацио и не покушавши да проблем сам проучи.

Но Суровјецки и Шафарик тиме не завршавају овај део својих разматрања, већ постављају питање:¹¹⁴

„Ко из свега споменутог не препознаје чисто словенско име Љубичина?”

Због неразумевања, једно тако лепо име хоће да објасне латинским „лупа”, блудница ... Уосталом, можда је та латинска реч првобитно и настала управо од српског корена „љуб-”, за који Карацић у своме „Рјечнику” објашњава, да значи „целивати”, али може да има и нелепи смисао „обљубити”, како се то види из библијског „прељуб”.¹¹⁵ Уосталом, Грку је била реч нелепа, само зато, развијају и даље своју мисао Суровјецки и Шафарик, што је била „варварска”. Да је реч чисто словенска, кажу наша два аутора, сведочи чињеница што се она до данас одржала као често употребљавано женско име: Љуба, Љубица, Љубичица, Љубичина... код Срба. Међутим, исто то име се спомиње у сасвим мало измењеном облику у једној чешкој песми из предхришћанског времена и ево у каквом контексту:

„Otcík zaide k otcem, ostawi w diedinie diety swoie i swoie lubice.”

После овог навода наши савесни истраживачи спомињу „Поменик” Кі. Раџа, у коме се име Љубица налази више од стотину пута.

Сматрамо, да после горњих тумачења треба да унесемо и интерпретацију госпође Борисављевић, утолико пре, што цела ова

¹¹³ Prok. H. A. c. VI. ed. V. 292., c. IX. ed. V. 299.

¹¹⁴ Surowjecki-Safarik, o.c., c. 145.

¹¹⁵ Ex, XX., 14. et c.

студија представља само почетни ступањ мноштва нових, у којима сваки слог и свака српска реч треба да се рашчлане и анализирају са сврхом доказивања њихове изворности и самониклости у српком народу. Јер, ако су Суровјецки и Шафарик ишли далеко, ова рођена Српкиња отишла је много даље, не само својом истраживачком интуицијом и логиком, већ и својим много дубљим осећајима према свом материнском језику. Ево, дакле, шта нам она каже:

„Јустинова мајка = Биљеница;

Жена Јустинијанове = Љупка;

Љуба – још и венчана жена у Срба.

Пошто је Љупка деминутив, и Римљани су на свој начин направили деминутив. Дослован превод требало је да буде graziosa, али с обзиром да је Лира одиграла важну улогу дојећи Ромула и Рема тај назив је код њих постао почасни, уз редовно скривање да се ради оло о проститутки. Они су чак отишли тако далеко да су грб њихове аристократије, Курјака, са падина Рима, претворили у курјачицу, присајединивши јој име Лира, те су на тај начин заменили српске изразе курјак и курјачица. Према томе, тиме су заташкали своје неславно порекло, а пљачкајући на све стране, ставили су себе на пиједестал. Многи и данас гледају на римску империју као на нешто ненадмашиво, међутим, када се погледа мало дубље између разних лоповлука и међусобних убистава императора и неимператора – то је нешто страшно! Уосталом, мало је који и био прави Ромљанин. Цезар је био Грк...”

Након Љубице, Суровјецки и Шафарик прелазе на самог цара Јустинијана, кога су његови земљаци, „дардански Илири”, називали *Ουπραουδα*, „Вправда”, о чему пише Јустинијанов учитељ Теофан на један врло јасан начин. Даље, наши слависти закључују:

„Ако „правда” није дослован превод латинског имена Јустинијан, онда етимологију као науку треба потпуно одбацити и сматрати је као алхемију и кабалу”!

У загради на истом месту (стр. 146.) аутори објашњавају да је „В” у „Вправда” само грчка уобичајена протеза, тј. додавање једног гласа испред „варварске” речи са сврхом лакшег изговора, управо као код имена Ардагаст”, у које су Грци изврнули име „Радгост”.

Што се тиче Јустинијановог родног места, Прокопије, Агатије и тзв. „Хроника Paschale i Joan Malalas” га означавају као „Бедериана”, грчки *Βεδεριανα*, а Суровјецки и Шафарик пишу Ведериана. Место с именом Ведериана, настављају они, јавља се у историји још и у облику Ветрен, а то је име, које се по Тракији и Илирији налази и „близу и далеко” од прастарих и најдавнијих времена, па све до данас, на пр., Ветрен на Марици, који Грци представљају на њихов начин као *Βετρενα*, тј. Бетрена; источно од „Тројанових Вра-

та", на Дунаву, Ана Комнена спомиње 1083. г.¹¹⁶ Ветерницу – она пише грчки *Βετρηνον*; Ветерница је затим један теснац на Тимоку, итд., итд.

Врло је занимљиво, дознајемо даље од Суровјецког и Шафарика, да су се управо у оном делу Дарданије, одакле је Јустинијан родом, до данас сачувала утврђења и места, с изразито словенским именима. Као примере наћи ћемо: грчко-латинско Германе, данашњи Чрмен, Улпианон, некадашњи Лепен, данашњи Горњи Ђустендил. (Треба да имамо на уму, да је у првој половини прошлог века, када је ово дело Суровјецког и Шафарика угледало дан, та област још увек била под турском управом). Даље они наводе грчко-римско Влепус, српски Велебит, како у античко доба, тако исто и данас, грчко-римско Каветса, давнашње и данашње Кавица, Велас – то је Велес, Лабутса је Лаб; Струас је Струга, Клесвестита је Кљештевица, грчко-римска Бериниана је српско Врање, Миларека је једино била и остала без промене Миларека. Но ни то није све, јер одмах после неколико предњих топонима дознајемо да су личности око цара Јустинијана, већином такође из Дардиније, својим именима одавале и своје порекло. Тако је Јустинијанов поузданик из управо споменутог Чрмена био Велизар, или Белизар, име које веома потсећа на Светозар; после Велизара, Суровјецки и Шафарик спомињу Благозара, Лепозара и, вероватно породична имена, Зар и Зарић, и тсл. Затим следи објашњење:

„Да ли је грчко Βελ– (Треба да прецизирамо да Грци у својој азбуци класичног времена, више нису имали консонанта „В”, који су, међутим, поседовали у доба, док им је, како Платон тврди у „Кратилу”, говор био „исти као и варварима”).

... да ли је дакле Бел- стварно Бел-, или Вел- у српском језику нема много значаја, јер, кажу Суровјецки и Шафарик,

„обе ове форме само су дупликате једног те истог корена..”

Грци и Римљани су забележили име једног Јустинијановог ратног заповедника као Германус, који је уједно био син Јустинијановог брата. На овом месту не можемо да се упуштамо у расправу о овом имену, што не значи да оно не треба да се простудира. Није нам познато да постоји расправа о српским именима лица, па је и то нешто, што се мора урадити, особито зато, што многа та имена имају своје корене још у Ведама, о чему ће бити говора на другом месту. Јер, српска народна имена, изгледа, нису се изменила још од давних Веда, док су извесна наишла као талас и нестала, или су се задржала сасвим ретко.

Прокопије, пишући о Тракији, каже да је један њен војник заповедник, или управник, носио исто име као и један „Словен”

¹¹⁶ Anna Comnena, Ed. V., 155.

међу Антима, чиме повезује старе балканске Србе Трачане са оним Србима и Србима, које Плиније и Птолемеј налазе између Кавказа, Каспијског језера и Азовског мора, као и са Антима, који су се, по каснијим писцима, налазили западно од ових. И Антима и Вендима су Србе звали странци: Венди су били Срби на северу према Балтику и око самог Балтичког мора, док су Анти, увек према страним писцима, обитавали северно од Црног мора, но протежући се одатле према Хвалијамском мору, одн. према данашњем Каспијском језеру, где налазимо напред споменуте Србе и Сирбе. Име напред споменутог трачког заповедника по нашим ауторима исто је с именом Прокопијевог Анта, записаног на грчком као Хилбусиос, што је један веома прецизиран облик – *Χιλβουδιος*. Суровјецки и Шафарик тврде да то име у толикој мери погрчено може да буде само једно од имена сворено на основи Хвал-¹¹⁷, па кажу:

„...врло вероватно Хвалут, као Хорут, Борут, Стрелут, Збилут, Кошут, итд., којима се могу придодати и имена од споменуте основе: Хвалат, Хвалата, Хвалена, Хвалимир...”

Госпођа Борисављевић, међутим, не слаже се у овом погледу са Шафариком и Суровјецком. Она каже дословно:

„Сил-Будио” – то су заповедници који су дизали устанке. Али Хвал- има везе с Хвалијамским (Каспијским) језером, али не са Сил-Будио.”

Ево, дакле, још једног проблема, који треба простудирати и расветлити!

Што се тиче ових имена, која узимамо као доказ да су Словени давно пре њихове историјски прихваћене сеобе били на Балкану, у Тракији и у Илирији, настављају Суровјецки и Шафарик, за нас су ти докази секундарни. Нема сумње да сва та словенска имена припадају прадавним илирским Словенима који Балкан никада нису напустили. Међутим, с тим Илирским најдавніјим Словенима, као пре, тако исто и после Јустинијана, неприкладно су се мешала словенска племена, која су силазила долазећи северно од Дунава. Да је на том подручју дошло до једне такве мешавине, најбоље показује језична анализа старословенског црквеног језика, када се овај упореди с другим словенским дијалектима. Стапање и срастање једне двоструке језичне грађе, пореклом апсолутно јединствене и идентичне, но која се, због удаљености и због вишехиљадугодишње раздвојености различито формирала, дајући на крају оно, што знамо као црквенословенски, тај процес је још и данас, после дванаест векова (у Шафариково доба, међутим – наша генерација то може да исправи у „преко тринаест”) толико јасан и одвећ уочљив, а да га

¹¹⁷ Српски корен Хвал-, ведски је Hval-, чијих неколико облика овде наводимо: hvalati, ahvaliti, hvallita, -hvalam, hvalayati, hvala, et c.

пажљиви посматрач не би запазио. Након горњег следе примери којима Суровјецки и Шафарик показују то прожимање прастарих „илиро-словенских” облика са измењеним истим тим облицима, насталим од истих језичних корена, донетим, како они кажу у разна времена, пре, за време и после Јустинијана са севера на Балкан. Анализа тих елемената, чији је спој дао старо-, или црквенословенски, или црквеносрпски веома је занимљива, но њој у овој студији није место. У ствари, по лингвисти Шафарику на језичном подручју догодило се тачно оно, о чему говоримо у одељцима о Нестору Часном Кијевском и о Сипријану Роберу: прастари подунавски Срби, који су још у једно прадавно време напустили подунавски базен, направили су, у неку руку, кружно путовање, вративши се, после неодређеног дугог времена на земљу, која је (по Сипријану Роберу) чувала гробове њихових предака.

Говорећи о врло речитим траговима прастарих „илирско-словенских” облика у старословенском црквеном језику, све са циљем, да потврди словенско порекло византијског цара Јустинијана, Шафарик и Суровјецки користе ту прилику да кажу неколико речи о разлици између бугарског и српског језика. По њима¹¹⁸ је бугарски језик:

„... in seinem Bau und Wesen durch den Einfluss fremder Sprachen... bereits so angegriffen und metadialektisiert ist, dass er für den am meisten entslowenisierten, für eine slawische „langue romane” gehalten wird, während doch der nach der gewöhnlichen Annahme in Thrakien und Illyrikum gleich alte serbische sich im ganzen rein von solcher Entartung erhalten hat...”

Дакле, како напред пишу Суровјецки и Шафарик, бугарски језик је:

„... у његовој градњи и бићу, утицајем страних језика ... већ толико погођен и измењен да се сматра за разсловенен језик у највећој мери, за неку врсту „романског језика” међу словенским језицима,¹¹⁹ док се међутим, по уобичајеном гледишту, подједнако

¹¹⁸ Surowjecki-Safarik, o.c., с. 148.-149.

¹¹⁹ Ми никако не мислимо, да су Суровјецки и Шафарик горњим описом мислили да уврсте бугарски језик у тзв. „романске језике”, већ су хтели да укажу – не ни на „разсловенавање”, већ на нешто, што је много једноставније, па, према томе, и много јасније изразио Милош Милојевић у I. тому својих „Одломака”, рекавши:

„Бугарски заправо и није некакав посебан језик, већ српски – без његових граматичких правила.. Јер, Бугари су, на пр., задржали српске именице које више не знају да мењају по падежима...” итд.

Ово допуњава Ами Буе, када на стр. 33. свога дела „Европска Турска” пише:

„Les Bulgares... n'accordent pas les adjectifs avec les substantifs... La chose la plus curieuse dans le langage bulgare, c'est que ce peuple, d'origine tartare, ait adopté si complètement la langue serbe, et n'ait conservé presque aucun mot de son ancienne langue, ni même de ses anciens usages... Probablement leur slavisation a réussi si complètement, grâce à leur petit nombre relativement aux Serbes...”

А то значи:

стар српски језик у Тракији и у Илирији, очувао потпуно чист од такве дегенерације.”

Ово нас још једном подсећа на француског прошловековног научника Милеа, који је, бавећи се етнографијом Балкана, закључио да се на том европском полуострву заборавило на јединственост расе давних времена, која се манифестује кроз видљиву некадашњу јединственост језика. Уз ово Суровјецки и Шафарик настављају даље:

„... када су Словени отпочели поново да прелазе Дунав још није био нестао језик венетских Илира, Трибала, Корала, у Илирији и у Тракији...”

И на крају, да би коначно потврдио словенску припадност Константинову, као и да је илирски словенско-српски, или једноставно српски језик, Суровјецки и Шафарик на страни 150. свога дела закључују:

„Denn waren die spätern Illyrier entslowenisiert, so waren es doch die alten nicht, und konnten dennoch Väter der nördlichen Slowenen sein.”

А то значи:

„Јер ако су каснији Илири престали да буду Словени, стари нису, те су према томе они могли да буду очеви северних Словена.”

Једини могући закључак на основу истраживања Суровјецког и Шафарика јесте да су древни Трачани и Илири говорили једним језиком, који је био словенски и који се сачувао као најчистији у Срба, што значи да су оба споменута народа: Илири и Трачани – били Срби. Другим речима, у Подунављу и на Балкану од прастарих времена, која је немогуће историјски испитати, постоји, упркос свим страним инвазијама, континуитет једне расе и једног језика, тј. српског народа и његовог српског језика. А то значи, уз све друго речено у овом поглављу, да су византијски цар Јустинијан са својом породицом и господом, која га је окружавала на двору, били пореклом од старих Срба, а не од оних који су дошли у VII. веку.

Прошло је више од сто година од дана када се родио професор српске и византијске историје на београдском универзитету, Драгутин Анастасијевић и он данас више сигурно није у животу. Ако истраживања Суровјецког и Шафарика о давној српској прошлости, нажалост, више не могу да послуже њему као лекција, веру-

---

„Бугари... не слажу придев са именицом.. (На овом месту Буе даје као пример: „Суво Планина, уместо Сува Планина..) Најчуднија ствар у бугарском језику је та, што је тај народ татарског порекла усвојио тако потпуно српски језик, не сачувавши ниједну реч свог старог говора, па чак ни своје старе обичаје... Њихова славизација је успела тако потпуно, захваљујући њиховом малом броју у односу на Србе...”

и таквих који ће, надахнути још неоствареним жељама Милоша С. Милојевића, формирати екипе, посвећујући се сваки једном посебном проблему, тек само назначеном – било у Милојевићевим „Одломцима”, било у овој студији. А свеукупност тих нових расправа треба да буде само надградња Милојевићевог дела у облику веома много продубљених радова, који би обухватили једно готово бескрајно време постојања српског народа.

ХЕРОДОТОВИ ТРАЧАНИ (V. век пре Христа) И БОНИФАЦИЈЕВИ СЛОВЕНИ (VII. век после Христа) СРБИ

Међу толиким појединостима ове студије, које тек треба продубљавати, ево још једне, вредне неизмерно велике пажње. За сваку осуду је површан став науке одвећ пожртвоване на једној страни, али потпуно незаинтересоване на другој. Наравно, опет се ради о једном српскословенском проблему према коме су се научници показали великим делом и индиферентни и незаинтересовани. Они, на пр., никада нису пришли с дубоком студиозношћу сведочанству Плинијевом:

„Thracia sequitur, inter validissimas Europae gentes...”¹²⁰

„Следи Тракија (у којој живе) најхрабрији народи Европе...”

Или пак врло познатом Херодотовом тврђењу:

„Θρηκων δε εθνος μεγιστον εστι μετα γε Ίνδους παντων ανθρωπων. Ει δε υπ' ενος αρχαιου η φρονησι κατα τωντο, αμαχον τ' αν ειη και πολλω κρατιστον παντων εθνεων κατα γνωμην την εμην... συννοματα δ' εχουσι πολλα κατα χωρας εκαστοι, νομοισι δε ουτοι παραλληλοισι παντες χρεινται κατα παντα...”¹²¹

Што ће рећи:

„Народ Трачана је после Хиндуса најмногобројнији. Када би њима владао један човек и једна мисао били би непобедиви и јачи од свих народа. По моме мишљењу... имена имају многа и различита према областима, али су им обичаји у свему код свих исти...”

Научници западног света су све што се односи на њих, па и на Грке, Римљане и Египћане обрадили до највећих танчина. Међутим, све оно, што није ишло из било којих разлога њиховим учењима у прилог, коментарисали су или с највећом површношћу или су то, пак, потпуно одбацивали, што је управо случај и с горњим Херодотовим текстом, о коме су изречене тек само неке претпоставке и мисао да се Херодот вероватно преварио. Но немогуће је, да и тај човек, који је толико путовао, видевши и лично доживевши велики број ствари о којима је писао, уз неко измишљено тврђење ставио

„... ката γνωμην την εμην...”

„... по моме мишљењу...”

Јер његов горњи навод наличи на завет – написан, потписан и запечаћен; другим речима, Херодот је морао упознати бар неке од трачких области, како оне у Малој Азији, тако исто и у Европи (што, уосталом, тврде Милош Милојевић и Сима Лукин-Лазих),

¹²⁰ Plin., IV., 11.

¹²¹ Херодот, V., 4.–6.

запазивши њихове зајдничке обичаје, од којих су се извесни одржали до нашег времена. Осим тога, премда сâм вероватно није ни мало научио језик старих Трачана, ипак је као истраживач могао закључити да им је језик свима исти, што изричито и каже, а да у томе није сам.

Будући, да се Херодотова сведочанства узимају опште врло озбиљно, да се извесна од њих још увек потврђују захваљујући неуморном раду преданих археолога, ми немамо никаквог разлога да произвољно одбацимо једна, прихватајући друга! У сваком случају, то не би одговарало научном ставу истраживача. Јер, ако се Херодот на једној страни сматра разумним човеком и „оцем историје“, коме се верује, зашто он не би био исто тако „отац историје“ и када се ради о древним Србима, које су Грци, по првом њиховом племену које су упознали око реке Марице, крај које су се још на прелазу између два последња века налазиле развалине града Раса,¹²² назвали Тхракои, у немогућности да изговоре Рашчани, или Рашани, будући да не поседују ни консонант Ш, нити Ч. Овакво изобличавање од стране Грка није ништа необично; многи људи од пера су констатовали да у њиховом начину писања туђих имена постоји извесна неизбежна нестабилност и непоузданост. У одељку о Шафарику речено је нешто више о томе, колико се тај изванредни научник љутио на Грке и на њихово потпуно непознавање језика страних народа, о којима су они оставили сведочанства, због чега су и настали многи збркани појмови, нерашчишћени до данас; у том погледу Римљани су им били верни следбеници. Као илустрацију овога тврђења изнећемо овде карактеристично мишљење управо једног Грка, много критичнијег од његових саплеменика. Ради се о једном Страбоновом одломку, који вреди упознати и имати га на уму сваки пут, кад се наиђе на мање више грубе грчко-римске грешке.¹²³

„... θρῦλεται γὰρ ὑπο πολλῶν, καὶ μάλιστα τῶν Ἑλλήνων, οἱ λαλιότατοι πάντων γεγόνασιν. Ὅσα δὲ βαρβάρᾳ καὶ ἐκτετοπολισμένα καὶ μικροχώρα καὶ ὀλεσπασμένα, τούτων ὑπομνήματα οὐτ' ἀσφαλῆ ἐστὶν οὐτε πολλὰ. Ὅσα δὲ δηρῶν τῶν Ἑλλήνων ἐπιτείνει τὴν ἀγνοίαν. Οἱ δὲ Ῥωμαίων συγγραφεῖς μίμονται μὲν τοὺς Ἕλληνας, ἀλλ' οὐκ ἐπι πολὺ. Καὶ γὰρ αὐτοὶ λέγουσι παρὰ τῶν Ἑλλήνων μεταφέρουσιν, εἰς ἑαυτῶν δ' οὐ πολὺ μὲν προσφέρονται το φιλειδίμων,

¹²² Emile Burnouff, Essai sur le Véda, 1863., Paris. У овом свом делу аутор од с. 128.-129. доноси ведску химну „Рекама“, чији је творац био песник Пријамеда (IV., 305.). Ево, како се древни песник обраћа „Рекама“:

„О, таласи, песник пева вашу величину... О, Синду, ти спајаш твоје брзе вале са валима Триштаме, Раса и реке Свети!“

Срби су разнели име реке Раса широм света, јер и данас постоји иста Раса у Индији, Раса, притока Марице, Раса – Расина, река и град Рас у Србији и понемчена Ракса, стара Раса у Немачкој.

¹²³ Страбон је живео од око 63. пре до 19. г. по Христу. Био је географ и у том својству је пропутовао Египат. У делу „Географика“ од 17 књига сабрао је целокупно тадашње знање о земљи и познатим областима. Овде његов одломак из књ. IV., гл. 18.

ωσθ; ολοταν ελλειψις γενεται παρ εκεινων, ουκ εστι πολυ το αναπληρουμενον υπο των ετερων αλλως τε και των ονοματων, οσα ενδοξοτατα, των πλειστων αυτων 'Ελληνικων."

С обзиром на многе негативне изјаве и коментаре о Грцима и њиховим имитаторима Римљанима од разних страних, па и извесних српских аутора, ми горњем тексту придајемо особит значај, будући да је његов писац Грк. Ево, дакле, шта нам Страбон каже:

„... Многи много брбљају, али понајвише Грци, који су постали од свих најбрбљивији. Колико се ради о варварима, који живе по удаљеним крајевима, по малим и распарчаним областима, (грчки) описи нису ни сигурни, ни бројни и то утолико мање, што се грчко незнање повећава с удаљеношћу (земље). Што се тиче римских писаца, они опонашају Грке, али не удаљавајући се одвише од њих. Јер оно што они кажу, заправо је превод Грка, а оно што износе сами од себе, не показује баш љубав према знању. Тако, сваки пут кад они (тј. Грци) направе пропуст, други (Римљани) не употпуњују их много, особито што се тиче имена (географских); она која су најпознатија, већина их је наденута од Грка.”

Ми смо подвукли, да је већина географских имена „наденута од Грка”, а да не говоримо о изобличавањима, или грчким и римским преводима топонима, што је створило хаос о свима онима, које су та два народа називала „варварима”. Јасно је, да се у оквиру тог хаоса налази и спски народ с његовим именом, које су Грци античког доба изговарали исто тако тешко, као и данашњи!

Тако нам ово поглавље намеће потребу још једне нове студије, која би се односила, не само на хидрониме и топониме уопште од основе СРБ-, већ на све географске називе саздане на коренима српског језика. Управо величанствену основу за ту област истраживања поставио је Милош Милојевић у својим одломцима!

Па и ово поглавље би могло да се претвори у самосталну студију, али би то повећало ову књигу до бескрајности. Па зато ћемо овде да изоставимо силне и важне појединости, ограничавајући се само на једно Херодотово сведочанство, за које смо нашли неочекивану и изненађујућу паралелу!

На основу петходног Херодотовог навода можемо са сигурношћу да устврдино, да Херодот сведочанство о коме је овде реч, није чуо па записао, већ да га је лично доживео. Ради се о погребу код старих Трачана, Рашана, тј. Срба, који су Балканско Полуострво насељавали од тако давних времена, да се могу сматрати аутохтоним. Херодот је неком од трачких погребца морао присуствовати, јер у свему што он каже нема ни погодбене реченице, а нити било какве сумње. Ево стога његових речи најпре на српском:

„Погреби код богатих (људи) међу њима су овакви: у току од три дана излажу умрлог и приневши сваку врсту жртава, госте се претходно ожаливши (мртваца); затим врше погреб, сагоревши га, или, на други начин, закопавши га у земљу; направивши хумку, отпочну такмичења сваке врсте, у току којих се највеће награде додељују, с разлогом, победиоцима у појединачном натицању. Ево, погребни код Трачана су такви.”¹²⁴

Овај опис је толико једноставан и тако реалан да се никако не би могло посумњати у његову тачност! Уз то, и овде је Херодот као очевидац своје сведочанство, у неку руку, запечатио последњим речима:

„Ето, погребни код Трачана су такви.”

А ево, како читав тај одломак гласи у грчком оригиналу:

„Ταφαι δὲ τοῖσι εὐδαίμοισι αὐτῶν εἰσι αἰδε. Τρεῖς μὲν ἡμέρας προτίθεισι τὸν νεκρὸν καὶ παντοῖα σφραζάντες ἱρήια εὐωχεῖνται, προκλαύσαντες πρῶτον. Ἐπειτα δὲ θαπτοῦσι κατακαύσαντες ἢ ἄλλως γῆ κρυψάντες, χῶμα δὲ χεαντες αἰῶνα τίθεισι παντοῖον, ἐν τῷ τὰ μάλιστα αἰεθλα τίθεται κατὰ λόγον μουνόμαχης. Ταφαι μὲν δὴ Ἑρηνικῶν εἰσι αὐταί.”

Херодот је, познато је, живео у V. веку пре Христа. Од његовог нестанка па до сведочанства, које ћемо поставити као паралелу његовом, прошло је око 1200 година! Колико је познато, њиме се још нико од писаца није послужио, па чак ни они који су доказивали да су Срби аутохтони становници Балкана, или да су Словени уопште првобитни становници Европе. Истина, наука је у прошлом веку била на том путу и било је доста истраживача, који су делили мишљење, резимирано у једној прошловековној енциклопедији историје, географије, митологије и биграфије, где под називом „Словен” налазимо¹²⁵ следећа обавештења:

„Словени, велика људска група, која припада индоевропској групи народа Она заузима простор читаве источне Европе, рачунајући ту Русију, Пољску, део Мађарске, Аустрију, Чешку, Балкан и Српске земље по њему. Словенска племена, која су напустила Азију још у најдавнијој прошлости, најмање петнаест векова пре Христовог рођења, продрла су у Европу, настанивши се у Италији под називом Венета, или Венда, затим по обалама Црнога мора и доњег Дунава. Тек око 350. г. пре Христа, илирски Словени (дакле – Срби), били су побеђени од Келта и делимично потиснути према северу... у IV. веку они постају савезници Хуна, док у V. отпочињу да се враћају опет ка Дунаву и то је управо оно време, које се дуго сматрало временом њиховог доласка у Европу”.

¹²⁴ Херодот, V., 8.

¹²⁵ A. Descubes, Nouveau Dictionnaire d'Histoire, de Géographie, de Mythologie et de biographie. Paris, 1880.

„... c'est l'époque de ce déplacement qui a été pris pour longtemps pour celui de leur arrivée en Europe...”

Иста та енциклопедија, пишући о Пелазгима, каже:

„... ils ne sont ni Grecs, ni Egyptiens, encore moins celtiques ou sémitiques... D'un autre côté, des auteurs polonais soutiennent que leurs noms paraissent être slaves et considèrent les Pélasges comme un rameau des Slaves de l'antiquité... Les Pélasges étaient un peuple agricole, des mœurs douces, et jouissant d'un degré de civilisation assez avancé... Les écrivains grecs ne parlent qu'avec admiration des routes, des canaux souterrains, etc., fruit du travail patient des Pélasges...”

„Мистериозни” Пелазги, дакле, по групи француских научника, која је писала за споменуту енциклопедију:

„... нису били ни Грци, ни Египћани, још мање Келти, или Семити... С друге стране, пољски аутори подржавају гледиште да њихова имена имају словенски изглед, сматрајући Пелазге као грану античких Словена... Пелазги су били земљорадници, благи и поседовали су један ступањ доста поодмакле цивилизације... Грчки писци говоре само с дивљењем о путевима, о подземним каналима, итд., који су били плод стрпљивог рада Пелазга...”

Ми нећемо овде говорити о значењу имена Пелазга, које Европа до данас није могла да објасни. Међутим, са становишта српског језика то објашњење је веома једноставно, упркос грчком изобличавању. Тим проблемом се особито бави једна марљива српска национална радница, госпођа Ружица Борисављевић, чије дело чекамо с највећим нестрпљењем... Њена истраживања су чудесна, а њен рад ће донети велика изненађења на пољу „индоевропске” лингвистике...

Овде ћемо стога само додати, да су древни Пелазги, према којима су дошљаци Грци поступали на најгрозније начине, били на Балканском Полуострву пре Грка, настанивши га почев од Дунава па све до краја Пелопонеза, другим речима – целу Грчку. Њима је била настањена и Мала Азија и Италија, но и то овом приликом морамо да оставимо по страни и да споменемо још само да су Пелазги, на основу истих прошлоковних извора, студиозније рађених, поред тога што су били врсни земљорадници, познавали и металургију, а и проблеми архитектуре им нису били страни... У том погледу остали су њихови величанствени трагови у Грчкој, али особито у Етрурији... Њихово уређење је било најчешће монархистичко и еклезијастичко, а њихов култ натуралистички, уз обожавање и дивинизацију природних, добрих и злих, снага... Они су имали и пенате, тј. божанства која су штитила кућно огњиште и породицу; једна од богиња им је била Веста – лепо српско име. Светишта у Додони, Елеузини и на Самотрачком острву, они су основали, а један од њихових богова био је и бог Оген, постао од српског огањ, написано оген свакако од оних који

српски језик нису познавали, па ипак, јасно је да од оних давних времена, укључујући ту и ведски период, на српском огњ-ишту, гори још увек исти Огањ, као и у доба, када се он сматрао богом...

Ово је огромна тема, још увек до краја необрађена, којој прикључујемо податак из књиге Захарија Мајанија,¹²⁶ да су Хомерови Тројанци, према Кречмеру, насељеници из Тракије, док су разне друге сеобе с Балкана у Малу Азију биле само „различити облици трачко-илирске експанзије”...

„Les Troyens d’Homère, selon Kretschmer, provenaient de Thrace et ... sont des aspects différents de l’expansion thraco-illyrienne.”

На истом том месту, говорећи о Гиргашима, које „Библијски речници” приказују као „стари народ Канана”, он каже да је Талмуд сачувао једно врло занимљиво сведочанство у вези са њима.

Пише Мајани на основу Талмуда:

„Они су се, жалили Александру Великом да су их Израелити истиснули из Канана. Они то не би могли учинити, наставља Мајани, да нису сачували успомену на двоструку традицију: да су дошли у Палестину у једно веома давно време и да су припадали истом стаблу као и македонски освајач.”

Ми ни у ком случају не можемо да сумњамо у ово Мајанијево значајно сведочанство, јер, понајпре, као руски Јеврејин, он сигурно добро познаје Талмуд, а Талмуд сећање на једну овакву ствар не би сачувао да она није заснована на поузданим чињеницама. Ево с тим у вези и Мајанијевог оригиналног текста који треба да нам послужи као полазна тачка за још једну врло занимљиву студију:

„Le Talmud a conservé un fait curieux: ils (les Girgashites) se plainquirent à Alexandre le Grand d’avoir été évincés du pays de Canaan par les Israélites. Ils n’auraient pu le faire sans avoir gardé le souvenir d’une double tradition: celle d’être venu en Palestine à une haute époque et celle d’avoir appartenu à la même souche que le conquérant macédonien.”

Мајанија није занимало, којим је језиком говорио „македонски освајач”, па о томе није даље ни расправљао... Међутим, управо тај проблем треба да се одгонетне једном заувек, те и тај посао чека на инспирацију српских истаживача! Исто тако и проучавање и анализа грађе, на основу које је један од највећих дубровачких песника, Гундулић, певао:

¹²⁶ Z. Mayani, Les Etrusques commencent à parler, Paris, Arthaud, 1961., Collection „Signes des Temps”, XI., pp. 402.-403.

„... тјем у њих се још зачиња,
Што се у пјесан слави од давна,
Од Лександра Србљанина –
Врх свијех цара, цара славна.”

Исто тако, никада нико није извршио једну дубоку анализу Милојевићеве историје Срба, који цитира на хиљаде сведочанстава, што је ипак само један мали део од силне његове сабране грађе, због чега он то своје дело није ни назвао исторјом, већ „Одломцима историје Срба”. У тому I. тих својих Одломака, на стр. 172.–173., Милојевић пише на начин истраживача, који је прозро докле иде фалсификовање науке:

„Ко узме добро и проучи сву грчку и римску историју, наћи ће што данас већ сви учени мужеви признају за истину... да Грци целог свог века иду у Египат, да се свему и свачему отуда, као из своје рођене земље и извора, науче, а Римљани опет у Грчку, итд. ... Тако дакле, узрок пропасти српске народности у Малој Азији бијаху: прво насеобине семитских племена, или Грка; друго – насеобине њихових унеколико рођака, Етиопљана, Египћана, или доцнијих Елина; насртај Гала као бегатоца од својих насилника Евреја, или авангарде египатске; после – насртај Парса и покорене српских племена под ове; опет Грка, Римљана, Турака и осталих народа. Тако пре свега видимо, да семито-етиопћанска раса, под именом Грка, или Елина, тј. Етиопћана – јер су се оне прве насеобине семитске сасвим прелиле у ове етиопске – око 1190. г. пре Христа – тако се силе и снаже, да под својим владарима, војујући пуних десет година без престанка, сасвим уништавају српска племена у Малој Азији, покоривши им Тројанску, унеколико централизовану и састављену из неколико општина и племена, државу. Каква су зла и насиља они тамо чинили, ми ћемо ниже навести. Од ових пак ослободи их и уједини у једну државу Крез, цар лидског, или африканско-етиопског. Влада лидских царева није дуго трајала, јер Кир срушивши мидску државу и основавши парску, или персијску, као што је зовемо око 552. г. пре Христа, покори сва српска племена у Малој Азији. А под Даријем Хистапсом, покорише Парси и остала српска племена живећи у Рашкој, Маћедонији, итд., на овом српском Тропољу, чак све до Дунава. Од тог доба, па све до Александра Великог, или до 334. г. пре Христа, српска племена у Малој Азији растрзали су час Парси, којих је јарам био сноснији од грчког, час опет Елини, или Грци, ... да би у половини другог века пре Христа потпали опет сви скупа под Римљане...”

Да бисмо неупућенима показали, колико је српска историја занимљива и у коликој мери је ми не знамо, заведени сви од реда германском науком, која на Србе и из њих настале све Словене гледа с презиром и с потцењивањем, у наставку приказујемо само почетак Милојевићевог поглавља о пропасти српских племена у античкој Италији...

б. Пронаст српских племена Италији, Галики Апенијској
Италији и т. д. и у Римљанима.

Први насељеници и утимањеници срп. племена живећих у Италији били су такође ови исти семито етиопци, или Грци, са својим насељеницима у Сицилији и осталој Италији и т. д. а за њима одма Картагенци. Грци су тада и то на 1000 год. пре Христа заселили били не само сва прибрежја Италије, Сицилије и т. д. него су дубоко ушли у Италију и тамо, које покоравали, и које опет утимањујући тамо живећа српска племена, живили су, као и обично свуда, само на рачун покореника; јер Грци нису никад ни орали ни копали ништа друго радили, ван невади, сингари, играли актерске ствари, мадали, патили се по својим зборовима, били се и отицали не само од туђина него и једни од другог све на и ишли на то да се сасвим и покоре. Друг-

174

чије није могло ни бити код остатака дивљих војника африканских и асијских, који су по свој прилици били састављени из разних народа. Остало су све радили и производили разна српска племена као робље сужно. По и овога било, за српска племена живећа у Италији, а горе небило, као што каже наш народ, али ево горег и ужаснијег. Други опет Египћани — или чисти Африканици тако званци свештени, или свети Рамиес т. ј. потомци Рамзеса II Мјамуна што ће рећи љубимац бога Амона а поклоника вечног бога сунце или Ра, под својим тако званим Ромулом оснивају на 754. год. пре Христа Рим. Кад се добро прегледа први свети народ Рамиес, или војени потомци египетског цара Рамзеса, и кад се све добро и како ваља проучи, — онда излази то: да нема никакве сумње: да стари Римљани, или Латини, нису одиста ништа друго до стари Египћани и остаци њихових војених насељеника. Проучивши римску паметарину налазимо: 1. Ромула са својим Рамезима, као војника, као безкућника, као разбојника, као јединца и самца, као човека и без вере, земље, имања, стања, куће и кућниста, који са стотинама људи своје народности, као преставницима будућег поколења и народа римског, са 1. тисућом коњаника и 10.000 пешака оснива и подиже Рим, оснива и подиже римску државу. Да би се оснило, да би постао рад му оно нашта смера, да неби напоследку заједно са својим Рамезима, са својих 100. представника будућих благородних породица, или војених старешина египетских, са својих 1000 коњаника и 10.000 пешака пронао, он, отвара врата разбојницима, доновима, безкућницима и свима неваљалицима из свију српских и других племена и ово одомаћује у свом војном кастру, у својој тако званој тврђињи. Оним силама себе, као последника власти бив: египетских ца-

рева, над покоренима и онет прима у свој елемент све не-
наљаци и насилнике из своју српских племена. Да би се дикае
одржао, и да неби борели се сваки дан, са српским племенима жи-
велим у Италији, пронао и утврдио се — нара сабинске, или срп-
ске жене и девојке и наслован их, отима их и увлачи у свој најени
војени логор, у свој каструм Равзеса, или будући Рим; и тако једно
узима услове за подмацке, а друго, и по невољи, увлачи то
огромно српско племе у своје пријатељство. Рачун је прав, Рим се
шири, гмаожава, и у колоу Равзесових египатских војника, по

175

сирти Ромуловој или обоготворења, после 30 год. живота и узно-
шења на небо, зацеле се јавља Сабинци или Срб Шума Немилације
716 год. пре Христа — као цар, а свим одма још 100 преставника
будућих властелских породица, или војених старешина, српских са
1000 кољаника и 10.000 пешака. Ово је зато: да се неби еги-
патска колона осигула на рачун срп: племена, њихове вере и
језика. Ромул је приморао оне: да ступе у заједницу египатских
војника. Стога по смрти Ромуловој видимо борбу целе год. дана,
док непадлада пародиост српска над египатском; то се шабра
Срби Шума, који деле своје владе од 30. година ништа друге
и перади него успостављава ред и поредак, заводн празнико срп-
ске вере, богослуженя, дела жроче на 8. прста, оснива календар
и тд. безверним Египћанима и тд.

У посебном поглављу ове студије ми се осврћемо на древне
Сабине, тј. полатињене Србе, о којима пише професор београдског
универзитета Милан Будимир.

А о Сабинима као о најстаријем народу Италије пише и Стра-
бон, док Апендини и Јан Колар говоре о утицају српског језика,
како на стари латински, тако исто и на каснији талијански језик...
Но и та студија чека на своје остварење. Додирнувши и ту тему,
да се вратимо „Ларусу XX. века” (Larousse du XX. Siècle) и његовом
сведочанству, које стављамо уз Херодотово о старим Рашанима —
Трачанима. А ево зашто. Херодот је у тексту, који смо цитирали,
писао о Рашанима, Рашчанима, погрчено Трачанима, док је „Ларус
XX. века” — тај највиши израз француског духа и смисла за реал-
ност — писао о „Словенима” — дајући о њима иста обавештења,
која је Херодот дао о Трачанима. Но — још ни један писац, узет
у обзир у овој студији, није се позабавио Ларусовим сведочан-
ством, заснованим на писању црквеног католичког оца, или, како

то Ларус каже, апостола Бонифација, који је живео у VII. веку по Христовом рођењу. Ево, како гласи тај неизрециво важан документ који повећава број још никада необрађених тема у вези са Србима:

„Les moeurs des Slaves étaient à l'origine entièrement barbares et révoltaient les étrangers qui entraient en contact avec eux. Selon l'apotre Boniface, VII. siecle, ils étaient: „La plus répugnante et la plus vile des races humaines.” Ils vivaient sous un régime patriarcal, cultivant la terre en commun, sacrifiant à leurs nombreux dieux des animaux et des prisonniers, pratiquant l'incinération et accompagnant les funérailles de festins et de jeux guerriers. Les femmes se faisaient brûler sur le bûcher de leur mari.”

Нема никакве сумње, да је и Бонифације као и папа Јован X., знао истину, да су антички Илири и Трачани били Срби, тј., да су они, који су се касније назвали Словенима, били њихове крви крв. Како би иначе могла да се протумачи готово потпуна идентичност Бонифацијевог описа који се односио на Словене с оним који се – код Херодота односио на Трачане? Ипак има једна битна разлика између оба описа: док је историчар Херодот причао као, у овом случају, непристрасни посматрач, дотле је Бонифације цептао мржњом католичке цркве, коју су Срби толико пута осетили не само у својој разровојаној души, већ и својим израњављеним телом, често умирући од бодежа и ножева у име католичког хришћанства! Да овакав суд није претеран, нека посведочи превод напред наведеног одломка, који у целом људском бићу изазива усплахиреност и побуну против „цивилизованог” Запада, који и данас још не познаје добро ни језик „варварских” Срба и Словена, а камо ли суштину њихове душе и вредност њиховог духовног блага! Јер, чувени француки „Ларус XX. века” се изражава на следећи начин:

„Обичаји Словена били су у почетку потпуно варварски и револтирали су странце, који су с њима долазили у везу. Према апостола Бонифацију из VII. века, они су били: „Најодвратнија и најгаднија од свих раса.” Живели су на старински начин обрађујући земљу заједнички, жртвујући њиховим бројним боговима животиње и заробљенике, спаљујући мртве и пратећи погребне гозбама и ратничким играма. Жене су се спаљивале на ломачама својих мужева.”

Да ли је потребно горњи текст коментарисати? Да су Срби за католичког апостола „најодвратнија и најгаднија раса од свих раса”, то нам је показала најновија историја с геноцидом, који католичка црква није ни покушала да спречи! Да су Срби живели на старински начин – то је српски понос! Зар је поштовање свега што је у вези с умрлим прецима грех?! А „заједничко обрађивање земље”? Шта зна цивилизовани западни свет о српским мобама,

косидбама, о копању, о орању, о заједничком брању, или о жетви, о комишању, о прелима?

„Љуби ближњега свога као самога себе”

на том принципу је био организован цео живот традиционалног Србина!

Међутим, стара Бонифацијева мржња, у ствари, против балтичких Срба и оних, који су у његово доба били распрострањени још преко великог дела тек касније потпуно германизоване Европе, данас је уперена против, по данашњој терминологији, Словена уопште. Тако се некадашња мржња у име хришћанства претворила у нови појам о „класној мржњи”, која је, створена од западњачких идеолога, веома вешто импортирана у све словенске земље... опет са сврхом уништења... духовног и физичког У вези с тим цитираћемо овде један веома занимљив докуменат, објављен у париском недељном листу „Express”.¹²⁷ Тај докуменат потиче од великог писца наших дана, Александра Солжењицина, који констатује истину, али, чини нам се, не схватајући праву позадину збивања, будући, да се ни једном није упитао зашто до таквих масовних уништења не долази ни у једној земљи западне Европе, где су услови много повољнији за наметање одређене „идеологије”? Но ево најпре француског текста, будући, да је он до нас допро у овом француском часопису:

„L'Occident croit à tort que l'URSS contemporaine continue l'ancienne Russie, alors qu'elle va à l'encontre de cette dernière, l'érodant, l'anéantissant. Les observateurs n'ont guère remarqué la rupture d'avec toutes les traditions religieuses, culturelles, nationales, ni l'extermination physique de dizaines de millions de ceux qui en étaient les porteurs. Dans les années 20, on ne pouvait prononcer le nom de la Russie qu'avec mépris ou haine, toute nuance positive entraînant l'arrestation. C'était l'époque où retentissaient ces vers d'un poète soviétique:

Nous avons fusillé la Russie...

Pour qu'en passant sur son corps vienne le communisme-Messie...

Depuis lors, la culture russe est frappé à mort. S'en relèvera-t-elle jamais? Quant au peuple russe, comme le constate les démographes occidentaux, il est entré dans une phase de dégénérescence biologique: en un siècle, plus rapidement peut-être, il va fondre de moitié pour se dissoudre et disparaître presque de la face de la Terre. Et cette évolution semblerait irréversible...”

Ако наведеним Солжењициновим текстом дамо повода извесним великанима, који данас воде свет, да о њему бар поразмисле макар и врло кратко, труд нам неће бити узалудан:

¹²⁷ In: „Express” du 23 au 29 Avril 1982., p. 156.

„Запад нема право кад верује да данашња УССР представља наставак старе Русије, будући да је совјетска Русија њена супротност, која ону стару изједа, уништава. Посматрачи бар нису запазили прекид са свим верским, културним и националим традицијама, па физичко уништавање десетина милиона оних, који су били њихови носиоци. Двдесетих година име Русије могло је да се изговори само с презиром и с мржњом, будући, да је сваки повољнији став доводио до хапшења. То је било доба, када су одјекивали следећи стихови једног совјетског песника:

Ми смо убили Русију...

Да би, прелазећи преко њеног тела, дошао Месија – комунизам.

Од тада је руска култура смртно погођена. Да ли ће се она икада подићи? Што се тиче руског народа, како констатују западни демографи, он је ушао у фазу биолошке дегенерације: за један век, а можда и пре, он ће се смањити за половину, да би се расточио и готово нестао са земљине површине. А таква еволуција изгледа неизбежна..”

Можда би се могло помислити, да Солжењицинов текст није у складу с овом студијом. Напротив, сматрамо, да му је у њој баш место, а ево зашто:

По свим овде сабраним сведочанствима излази, да је данашњи словенски, а негдашњи српски народ био распрострањен, по Пиктеу и неким другим научницима, најмање две хиљаде година пре Христа од Индије до Атлантика, о чему и данас постоје непобитни докази. Међутим, мало по мало Срба је све више нестајало, а оно што је остало распарчавано је на најразноврсније начине, уз безобзирно коришћење свих средстава, па чак и вере у једнога Бога. А последњи, најсмишљенији, најстрашнији и најподлији ударац био је наметање једне крволочне идеологије искључиво данашњим словенским народима у Европи? У име те идеологије падају у дословном смислу речи милиони жртава, а да при томе запад ћути, пошто је претходно све учинио да се злоторски систем добро утврди сваком врстом насиља!

Нас то бескрајно дубоко погађа, јер нестајањем једног народа нестаје његов језик, утамањују се његове традиције, а посебно код оних, који су задржали српско име – гасе се славске свеће, које су кроз хиљаде година прелазиле са оца на сина, одржавајући породични и народни живот! У чије име се то ради? Зашто се у тако огромном броју убијају Срби и Словени уопште, а да при томе свет ћути, док се, на пр. на западу, прави цела узбуна због само ту и амо које жртве? Зашто је, рецимо, толико скуп живот једног Енглеза, док хиљаде Срба и Словена не значе ништа?!

О том утамањењу Срба широм иначе прастарих српских земаља писао је тако дивно Милош С. Милојевић и то, не само с изванредним познавањем историје, већ и с особито много осећаја

и душевности. Његово је срце плакало крвавим сузама над толиким покољима српских пређа! Он је желео да васкрсне сав тај силни нестали народ, али зло у свету је јаче од добра! Он је хтео да његовим остацима удахне мало свести о његовој изузетној и дугој прошлости, али одрођени и отуђени синови га више нису слушали. Милош Милојевић је хтео да оплемени целу Европу, али германска чизма, праћена другим мрачним силама, сурвала га је пре времена у гроб и с њим закопала и сав његов труд! Јер, његов снажни дух није био у његовој усамљености довољно снажан, да би скрхао лаж – вешто сплетену и упорно понављану! А како рече Волтер:

„Лакше је веровати у лаж, која се чула безброј пута, него у истину, која се чује први пут!..”

Па нека би Милојевићев дух данас притекао у помоћ Србији, на коју се дословно могу применити злослутне Сољжењицинове речи о Русији! Да Србин спасе своје духовне вредности, јединствене и директно повезане с духовним ведским благом. Своје традиције, своју у свету непревазиђену етику, којом је прожета српска народна поезија као највиши домет стваралаштва целог једног народа! Своју витешку духовну лепоту, којој, како каже Живанчевић,¹²⁸ нема ништа равно у светској литератури! Јер, која мајка још осим српске узвикује, угледавши рањенога сина:

„Срећне ти ране, сине!”

И чија мајка још саветује:

„Немој, сине, говорити криво!..”

*Боље ти је изгубити главу,
Него своју огрешити душу!”*

А да један народ тако пева, он је морао да расте кроз веома дуго време! Српска жена данас више не скаче у ватру којом се спаљује њен супруг, али су зато бројни примери узвишености њене душе и њених највиших моралних квалитета! Али, шта запад зна о свему томе?! Пишући о „гозбама” и „банкетима” после погребља, шта западни научници знају о даћама и о свему ономе, што народ чини за покој и мир душе, која, по његовим веровањима, наставља да живи на једном другом плану. А то веровање је веома, веома давно. Не каже ли још Херодот да Трачани верују у бесмртност душе?! А та вера је изражена још у ведско доба, наставивши да живи до дана данашњега. Шта западњаци, па чак и западни хришћански „апостоли” знају о тужном српском празновању?! О песми која сама кроз себе плаче?! Јер Србин пева и у срећи и у несрећи! Он пева и на гробу, а даћа после тога, или Бонифацијева „гозба” јесте само братска деоба земаљских добара

¹²⁸ Живанчевић, „Новом покољењу”, Одељак о српској народној песми.

са осталом смртном браћом, која су се волела и пре хришћанске заповести:

**„Љуби ближњега свога као себе самога!”
свим срцем својим и свом душом својом.**

Јер је стара српска вера учила и пре Христа, да су сви људи браћа! Па пошто је било и таквих, који су се том братском науком осећали погођеним, они су кроз песму рекли једну страшну и скривену истину, коју – изгледа – чак ни велик Сољжењицин не сагледава у њеној грозној суштини! Зар песник кога он цитира не пева, да су убили најпре Русију, а касније и све друге старе српске, а садашње словенске земље:

„Да би, прелазећи преко њихових тела, дошао Месија – комунизам!”

Алузија је одвећ прозирна, а да се над њом човек не би згрозио! Толико само, како рекосмо – бар на размишљање, ако није прекасно и да се размишља!

На основу свега претходног, дакле, схватимо ли да су стари Трачани били антички Срби, да је Трачанин због непотпуности грчког гласовног система изобличење назива Рашанин, па и Рашчанин, онда ће нам бити јасно, да је Херодот, пишући о „Трачанима”, оставио сведочанство о старим Србима, који су, широм пространстава по којима су обитавали, сви имали исти језик и исте обичаје, неизмењене све до Бонифација у VII. веку по Христу, који се над њима није згражао ни најмање хришћански, а ни „апостолски”... А Бонифације је, што такође излази из неких одломака овога поглавља, био само један беоцуг у предугом ланцу српских непријатеља, којима је добро и допуштено свако средство за утамањење целе једне расе..., па бисмо могли да узвикнемо скупа с оним несрећним Кашубом, кога смо цитирали у поглављу „Велика Енциклопедија о старости Срба”:

„Који циљ је толико узвишен, да би могао да оправда варварство убиства једне нације?! Који циљ је довољно велики, да би могао такво једно средство да освешта?”

Овим речима пресецамо и ово поглавље у нади, да ће оно једнога дана угледати светло у облику посебне и исцрпне студије, какву његова изванредно интересантна тема и заслужује, јер ће се једино тако скинути вео неистина и показати, да стари грчки Трачани, упркос свим уништавањима, још увек живе заједно с многим њиховим обичајима.

КОЈИ ЈЕЗИК ЈЕ НАУЧИО РИМСКИ ПЕСНИК ОВИДИЈЕ (живео од 43. г. пре Христа до 18. г. по Христу) У ИЗГНАНСТВУ НА ОБАЛИ ЦРНОГ МОРА

У својој студији „De Illyricae Linguae vetustate et amplitudine”¹²⁹ F. Sebastiano Dolci¹³⁰ на страни 51., у поглављу XXXII., тврди следеће:

„Jam vero ex vetustissimis monumentis constat, Thracibus, Illyricis, Sarmatis et Getis Scythicae (quae modo Illyrica, vel Slavonica appellatur) adtribuendum esse linguae commercium... At... incido in vetustissimum Carmen Illyricum, quod in hoc ipsum argumentum exaravit olim Ignatius Georgius¹³¹... Benedictinorum Ragusino ... Abbas. Ipsum excrivo. Auctor tamen (id arbitror animadvertendum) more Illyricis Scriptoribus hactenus usitato ... a solis Thracibus nostram deducit originem...”

Горње обавештење је од огромног значаја, а докуменат који овде Долчи спомиње морао би да се пронађе... можда је он сачуван у „Дубровачком Архиву”. У сваком случају, ми га се овде тек само кратко дотичемо, док он заслужује да му се посвети сасвим посебна студија због његовог значаја за учење Српске аутохтонистичке школе. Јер ево како гласи само наведени кратки одломак:

„Уистину, већ се на основу најстријих споменика закључује, да се језично (међусобно) општење (језиком) који се назива Илирски, или Словенски, може приписати Трачанима, Илирима, Сарматима и скитским Гетима.. И (тако) доспевам до најлепше илирске песме, коју је (као потпору) истом овом аргументу некада забележио Игнациус Георгиус, дубровачки бенедиктинац.. Исту преписујем. Аутор пак (то, сматрам, треба да се подвуче), по обичају илирских писаца до данас постојећем ... наше порекло изводи од самих Трачана...”

Није нам познато, да је неко у Европи, пишући о Овидију, узео у обзир Долчијеву студију, а још мање Ђорђићеву песму. Рим је у доба његових високих студија у њему био сигурно много богатији документима из области историје и археологије од родног му Дубровника. Вероватно у тој чињеници и лежи објашњење извесног преокрета у Ђорђићевом раду по његовом повратку 1705.

¹²⁹ Dissertatio historico-chronologico-critica; auctore F. Sebastiano Dolci a Ragusio, Venetiis, 1754. Овде наведен текст са стр. 51.

¹³⁰ „Свезнање” доноси о овом аутору следеће обавештење: „Долчи-Сладе Себастијан (1690.–1777.), дубровачки фрањевац и историчар. Објавио је историјске споменике Дубровника, а писао је и о старини дубровачке надбискупије и о старини илирског језика. Корисни су његови биографски подаци о знаменитим Дубровчанима.”

¹³¹ О Игнациусу Георгиусу Станојевићева Енциклопедија пише: „Ђорђевић Игњат (у новије време увео се неоправдан облик Ђорђић, а он се сам називао Ињацио Џорџи). Био је песник и научник. Живео је од 13. 2. 1675. до 21. 1. 1737. Отац му је после великог земљотреса постао властелином, а како је сам био јединац и свештеник, с њим се угасила ова властеоска дубровачка породица. На крштењу је добио име Никола, које је, када је ступио у бенедиктински ред, променио на Игњат. Ми ћемо се у овој студији служити управо „неоправданим обликом” Ђорђић, који је постао уобичајен.

Ђорђић је у Риму завршио високу школу свога реда и ми мислимо, да је он „докуменат,” о коме је у овом поглављу реч, открио у некој римској библиотеци, или у некој ватиканској архиви.”

г. у завичај, где се посвећује више науци него књижевности. У том новом периоду свога живота Ђорђић је постао неуморни истраживач најстарије историје и археологије древне Илирије. По енциклопедистима он је из та два подручја оставио много и обрађеног и необрађеног материјала и није нам познато, да је сву ту грађу неко покушао да искористи у оном смислу, како је то сам Ђорђић намеравао. Разлог за ово најбоље је објавио Живанчевић у свом делу „Новом покољењу” у самом његовом почетку, где он на сасвим особит и њему својствен начин улази у анализу ствари, од којих је усвојена, службена наука направила неку врсту табуа. Уосталом, ево тог читаоцима вероватно непознатог текста:

„Крај осамнаестог и деветнаести век заинтересовали су се необично живо историјом уопште и истраживањем прошлости Словена и њихова порекла. Ослањајући се најпре на летописну књижевност и традицију на словенском југу створила се веома заслужна историјска школа – српска – како би се могла назвати по томе што су јој Срби били најизразитији представници, или јужнословенска по томе што су је примили готово сви историци словенског југа, или, најзад, Аутохтонистичка по томе, што Србе налази у давним временима као староседеоце на Балканском полуострву.”

Пише даље Живанчевић,

„Ова Школа је сматрала да су они народи, који су живели на словенској данашњој територији: Дачани, Трачани и сви остали народи, који се спомињу на Балкану, у јужној Русији и у средњој Европи, само разна имена Срба и њихових племена.

Идентификујући Виниде, Венде, Венете са Херодотовим Сарматима и Енетима и са Хомеровим и Цезаревим Венетима, ова Школа је нашла Србе не само на Балкану и у централној Европи, већ и у Италији, на Пиринејима, у Бретањи, Хелвечији, Скандинавији – готово у целој Европи. А ослањајући се на ономастику и филологију нашла их је и у северној Африци – Египту и Малој Азији.”

Најзад нам Живанчевић саопштава једну веома жалосну чињеницу.

„Против ове Школе појавила се као реакција немачка, берлинско-бечка школа, која данас тријумфује на свим нашим катедрама историје. Она је стала на гледиште... да теза словенских летописа, као и тзв. Аутохтонистичка Школа имају отпасти и насељавање словенске постојбине има да се схвати као предодређено кретањем Хуна и њиховом пропашћу.”

У даљем излагању Живанчевић констатује да је немачка школа пала у још већу грешку од оне коју је хтела да избегне. Тако:

„Правдајући се позитивизмом у историји, она се делимично клонила од једних летописаца – словенских, да би поклонила веру другима – несловенским.”¹³²

¹³² Илија М. Живанчевић, „Новом покољењу”, Београд, Штампарски Завод „Орао”, 1934.: овде стр.: 10., 11., 12. и 13.

И да завршимо са Живанчевићевим наводима на овом месту његовом констатацијом да је та немачка берлинско-бечка школа узела за словенску историју уопште пристрасне изворе, које је он окарактерисао на тај начин зато, што су:

„... они произлазили од оних писаца, који су верски и национално припадали оним таборима, из којих се на Словене гледало крвавим очима.”

Такав, дакле, необјективан и једностран став повео је науку кривим путевима, на којима је она, нажалост, остала све до данашњег дана. Тако су бачени у заборав многи заслужни истраживачи, или је пак из њихових дела узимано искључиво оно што је могло да послужи разним тенденциозним учењима. А шта тек да кажемо о једној из истих разлога покопаној песми, чије је постојање требало да изазове интерес и изучавање читаве једне научне екипе?! Да је неким случајем један докуменат пронађен у Немачкој, Француској, Енглеској, итд., он би покренуо највише научне форуме у потрагу не само за таквим једним сведочанством, већ за свим и свачим, што би могло да га поткрепи и да му снагу! А песми о којој се овде ради може се поклонити апсолутно поверење, јер се она налази у контексту пуном цитата, у коме, према томе, ништа није остављено нагађању. Уз то, онај који је песму

(„... in hoc ipsum argumentum exaravit...”)

„... записао у прилог истог овог аргумента...”

целим својим животним делом заслужује поверење, па је утолико пре требало савесно се позабавити читавом његовом писаном заоставштином, обрађеном и необрађеном, што чека младе и одушевљене истраживаче. Јер основица са које је Ђорђић пошао сигурно је његов рад у богатим римским библиотекама где још има свакако много непроучених драгоцености... Па да је он тамо нашао само једну, две, или три српске речи, које је Овидије научио у изгнанству на црноморској обали то је могло бити довољно снажан подстицај да се он посвети историји и археологији свога родног краја, где се још од давног претхришћанског доба говорило српским језиком!

У нашој тежњи да пред науком покушамо да представимо српски језик на начин који у данашњем свету „великих” није убичајен, поткрепљујући своју тезу чињеницама, које се, било намерно, било ненамерно занемарују, без обзира на њихову аутентичност, у ту сврху ћемо овде навести и споменути и врло занимљиву Ђорђићеву песму, коју је Долчи приказао на крају своје расправе као најлепши пример „илирског” језика.

Но понајпре, будући да смо овде употребили у свету, по свој прилици, не много познат појам „илирски језик”, да управо на овом месту отворимо заграду и направимо дигресију с објашњењем о, по српски народ, кобном „илирском покрету”, уз који је нераздвојно повезан и српски језик с поменутиим именом у „илирски језик”.

„Илирски покрет” назван је по имену античких Илира, будући да је постојало код многих уверење да се становници древне Или-

рије у бити нису изменили, одн., да су то били, како у претхришћанско, тако исто и у савремено доба Словени, и то Срби, што ћемо одмах фактима и поткрепити. Како је уз овај покрет везана једна врло сложена политичко-историјска проблематика, ми ћемо се на овом месту послужити изводима из дела једног њеног врсног познаваоца, професора Лазе Костића, који је с тим у вези сакупио обиље грађе, тако да оне читаоце који би желели да у том смислу стекну веће знање, упућујемо на његово доле цитирано дело.¹³³

У својој културно-историјској студији „Крађа српског језика“ недавно преминули професор Костић најпре расправља о томе, „*који је заправо био језик хрватски?*“

па одмах на истој страни наводи једног од највећих етнографа прошлога века. G. Lejean-а,¹³⁴ чије је научно уверење било да у његово доба нису постојала двојица слависта, чије би се мишљење подударало, како о географском распореду Хрвата, тако исто и о њиховом језику. Исту ову мисао изразио је и П.-Ј. Шафарик, један од првих и највећих слависта уопште, у својој „Историји словенских језика и литературе“, у § 27, где он пише да је језично колебање и недостатак једног јединственог језика у Хрвата „постао предметом срибе научника слависта.“ Јер, Хрвати су говорили разним страним језицима: немачким, мађарским, талијанским и латинским, док је прост хрватски пук употребљавао осиромашени чакавски, или пак, делимично, словеначки кајкавски дијалект. У ствари, управо тај чакавски дијалект многи каснији ученији Хрвати ће сматрати јединим правим хрватским народним језиком. Свима њима се данас придружује савремени хрватски историчар Доминик Мандић, који категорично тврди,¹³⁵ да су тај говор Хрвати донели на Балканско Полуострво још из закарпатских крајева.

У таквој једној неодређеној језичној ситуацији, док је, уз то, мађаризација међу Хрвтима узимала све више маха, између тридесетих и педесетих година прошлога века, отпочиње хрватски „препородилачки покрет“ под утицајем панславистичких идеја чехословачких романтичара Колара и Шафарика. Вођа тог покрета, названог „илирски“, постао је Људевит (Ludwig) Гај (Gay), чији се отац доселио у Хрватску док му је мајка била Немаца, рођена Schmit. Тако је, дакле, Гајев матерински језик био немачки, па је он прве своје радове и објављивао на немачком језику, касније на кајкавском дијалекту, који Словенци сматрају својим, а тек много касније на српском штокавском, пошто су, како професор Костић пише,¹³⁶

¹³³ „Крађа српског језика“ – културно историјска студија, Баден (Швајцарска), 1964. Дело је изишло о стогодишњици смрти Вука Стефановића-Караџића.

¹³⁴ Ethnographic de la Turquie d'Europe, Gotha, 1861.

¹³⁵ „Crvena Hrvatska“, The Croatian Historical Institute, Chicago, 1957.

¹³⁶ О. с., р. 45.

„хрватски националисти дошли на дијаболичну идеју, да српски језик узму као свој.”

У наше савремено доба Хрвати избегавају да о овом присвајању језика говоре отворено. Међутим, сам Гај је оставио следеће сведочанство 1846. г. у „Даници”, у чланку под насловом „Чије је коло?”; Гај ту, наиме, отворено признаје, да је за хрватски књижевни језик узео језик српског народа речима:

„... Никако се не да извести она последица, да нешто није српски само зато, што је и илирски... Та на примјер сав свет зна и признаје да смо ми књижевност илирску подигли; ну нама још ни из далека није на ум пало икда тврдити да то није српски, већ илирски језик; паче се поносимо и хвалимо Богу великому, што ми Хрвати с браћом Србљима сада један књижевни језик имамо.”

Насупрот данашњој тенденциозној хрватској „науци”, каква се примењује у васпитању нових генерација, по којој би „илирски” језик био одувек „хрватски”, а не српски, професор Костић наводи тврђење прошлoвековног хрватског историчара Шиме Љубића, који је написао дословно следеће:¹³⁷

„... данашњи Хрвати којих нема много, на Гајев позив одлучно одступише од свога (језика) помиешаног пориекла... те су озбиљно попримили тако зване српске начине и облике језичне ... до циела у учењу и у јавном животу.”

Врло поуздани професор Костић затим наводи¹³⁸ следећи податак:

„29. новембра 1885. г. је Игњат Вебер-Ткалчевић казао на скупштини „Матице Хрватске”, како неки хрватски писци све то више приањају уз начин писања „који се обично зове српски...”

Будући да нам није циљ да у овој студији проблему „илиризма” и његовом значају за стварање „хрватског језика” посветимо одвећ много простора, упозоравамо заинтересованије читаоце, да је професор Костић о томе сабрао толико података да их је морао распоредити по поглављима, од којих један део доноси признања самих Хрвата, други део изјаве српских научника, а трећи изјаве страних писаца. Последњу пак главу свога врло документованог дела посветио је, како сам пише: „Преименовању украденог језика”, које је он у потпуности доживео и на свој минуциозни начин рашчланио.

Налазимо да је сасвим умесно да на овом месту цитирамо један одломак Ами Буе-а, оснивача француског геолошког друштва и пионира међународне сарадње на научном плану. Он је у другом тому свога дела „Европска Турска”¹³⁹ написао дословно следеће, што због деликатности проблема цитирамо најпре у оригиналу, па затим у преводу; спомињући Хрвате, он каже:

¹³⁷ „Ogledalo”, I, с. 70.–71.

¹³⁸ О. с., стр. 48.

¹³⁹ Ami Boué, „La Turquie d'Europe”, Paris, 1840; Tome II, с. 40.

„... vu la pauvreté de leur littérature et l'irrégularité de leur langue, ils n'ont pu réussir à se constituer une littérature à part; mais, ils ont été forcés de se rapprocher des Serbes et d'employer leur caractères, de manière qu'ils ont été réduits même à proposer à ces derniers de se réunir à eux sous le titre banal d'Illyriens. Or, cette proposition insidieuse, tendant à faire disparaître la nationalité serbe, a été rejetée par les Serbes...”

Мишљења смо, да ће и најнеобавештенијем читаоцу претходни одломак послужити као речито објашњење за разумевање једне истине која је пред савременим генерацијама не само изобличена већ и тенденциозно скривена! Јер ево шта значи наведени текст:

„... због сиромаштва њихове литературе и неправилности њиховог језика, они (тј. Хрвати) нису успели да образују своју литературу; тако су били присиљени, да се приближе Србима и да употребе њихов језик и то на начин који их је довео дотле да им предложе да се с њима уједине под баналним називом Илира. Међутим је овај подмукли предлог, чија је тенденција ишчезавање српске националности, био одбачен од Срба...”

Нажалост, тек је један неправедни друштвени систем нашег века, који се поноси толиким материјалним напретком, омогућио потпуно спровођење плана духовног разарања српског народа, уз апсолутну равнодушност културног човечанства. Јер „илиризам” је омогућио не само вештачко политичко стварање хрватске нације у интересу берлинско-бечких германских тенденција, већ и друга отимања од Срба уз отимање њиховог језика, особито на културном подручју. Тако су Хрвати, захваљујући једној смишљеној и неетичкој политичкој игри, присвојили целу дубровачку литературу и прогласили је својом упркос сваком научном мишљењу, па и ономе, које је изразио иначе неопорециви Павле-Јосиф Шафарик у својој „Историји словенског језика и литературе” у § 26., где он закључује:

„... sind die Dalmatiner und heutigen Slawonier, so wie die Ragusaner und Bosnier, nach aller Geschichte und Erfahrung Slawen serbischen Stammes...”

Претходни навод значи:

„... Далматинци и данашњи Славонци, исто тако као и Рагужани (тј. Дубровчани) и Босанци, по свакој историји и искуству су Словени српског стабла...”

Мало касније, у истом овом контексту, Шафарик као да потврђује овај свој закључак што је сасвим јасно, речима:

„... der serbischen der Dalmatiner...”,

„... српски језик Далматинаца...”

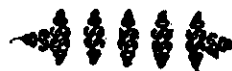
Овај Шафариков навод нас враћа тамо где смо отворили ову заграду, тј. до сасвим у почетку споменуте песме Игњата Ђорђића. Али претходно, само још једна кратка напомена за мање обавештене читаоце:

Историчар и творац Српске аутохтонистичке школе, говорио је у својим „Одломцима...” о Србима православне, католичке и му-

хамеданске вере. На несрећу, атеисти нашега века с највећим цинизмом употребљавају чак и религију, да би Србе-мухамеданце прометнули у нову – „мухамеданску” нацију! А исти ти безверници су дали дојучерашњим убицама српског народа, познатим по геноциду над целокупним српским живљем, при чему нису била поштеђена ни нерођена деца у мајчиној утроби! – дали су им дакле, одрешене руке да тенденциозно политизирају готово сва дела без изузетка, почев од најновијих издања разних енциклопедија и да тако присвоје разне дубровачке писце, који сами себе никада Хрватима нигде нису назвали! Тако сам имала прилике да чак у великој библиотеци у Њујорку, тражећи нека дела, наиђем у картотеци на картицу с именом Игњата Ђорђића, на којој је било руком додато на енглеском језику: „Хрватска литература...”! Међутим, у доба у коме је Ђорђић живео, како напред спомену смо, говорило се разним страним језицима и мешавином чакавског и кајкавског, док Ђорђићев језик представља нешто сасвим друго. Ђорђићева песма је испевана на српском језику, па ћемо ми тај аутентични докуменат да прикажемо овде онако како је он отштампан у Долчијевој студији, који је, нажалост, у њој српски језик писао на италијански начин, што знатно отежава разумевање стихова, па чак и само читање. То је разлог због ког ћемо, после фотокопије неколико страна венецијанског издања Долчијеве студије, песму да напишемо ћирилицом и генијално поједностављеним вуковим фонетским начином писања.

Ми овој песми придајемо посебно велики значај због тога што она може да нам послужи као изванредан докуменат о ономе, што смо изразили насловом овога поглавља, а то је питање: „Који језик је научио римски песник Овидије у изгнанству на обали Црнога Мора?” Напоменули смо већ, Ђорђић је, да би те своје стихове написао, морао да се ослони на грађу у вези с Овидијем, на коју је наишао негде у некој од римских библиотека за време својих високих студија. Уз то, будући да је он био и свештено лице које је припадало католичкој цркви, њему је сигурно била доступна и Ватиканска Библиотека, која чува многе непознате ствари спољном свету. Ми ову песму приказујемо с њеним латинским преводом у нади да ће младе научне снаге учинити све да се онемогући сваки научни фалсификат, као и да се већ многа откривена истина о српском народу и српском језику сачува од заборава и изопачавања!

P I E S A N C A R M E N

I.
Bogliascese is daleka
 U ruzizab Zorra okolo;
 I na svarbu svoja rieka
 Pristupasce nocbno Kollo.

I I.
 A ia mislecb sa cinaas mdcbi...
 Stecb, i slavu u kom boju;
 Trajab dugbe cialse od nochi
 Nepokoinom u pokoju.

I I I.
 Ciemse tako samas pase
 Misli isprafnom pamer trudna;
 Etta is nenad prikafase
 Mom pogbledu sien priciudna.

I V.
 Tkanicm statom sua sivasce
 U naliciu od Piefnika;
 Komu cello pokrivasce
 Svyta s'rusam lovorika.

V.
 S'okolizam iafniem doli,
 Dvorna liza, pun gliubavi;
 Drobna flaska, sed napoli,
 Biesce Pjesnik prigbidavi.

V I.
 Stab u ciaddu sa prie. snattü
 Te prikafni svarbu, i imo;
 Kadmi siedde Kšlikovati
 Pjesnik glasom medenyme.

V I I.
 Rimgnaninsam Ovidio,
 Ki gliuvené ziccb Krivind,
 Dospieb xivot moi nemio.
 Sred slovinske pokrajine.

V I I I.
 U slovinskoj ovvoj strandi
 Besiedde uscb vasce rodne;
 Numi pievvas smarr subramo
 Gnim xudicne piesni ugodne.

I X.
 I'er predgñu cbiud pod nebbü
 Martav ciovnik nepovarue xü
 I prigbancbia stara u sebbü
 Raslucene. Dufce usdarne xüü

I.
NOn bene protulerat rutilos aurora capillos,
 Candebatque procul roseo diademate cincta;
 Et rota, nocturno quæ tempore circuit, axent,
 Explebat proprium, metæ jam proxima, cursum.

I I.
 At mihi, dum meditor pariant quid prælia laudis;
 Quot Mars donet opes; referat quæ præmia miles
 Impiger, & fortis; summum irrequieta laborem
 Ipsa dabat requies, momenta in tempora mutans.

I I I.
 Dum timet, & sperat frustra; dum pascitur istis
 Anxia mens curis; vario phantasmata lusi....
 In miram speciem coejerunt protinus; Umbra..
 Nam stetit ante oculos hominis sub imagine nostros.

I V.
 Tota auro tenui vestis contexta micabat;
 Atque ea forma olli, quam scimus Vatibus esse:
 Pulchre immixta rosæ, quas ipso è stipite dicas
 Jam modo sublatas, cingebat tempora laurus.

V.
 Os blande ridens, Vatum de more cothurno
 Præcinctæ suræ, brevior statura, capilli
 Vix vix subcani, virtus juvenilis (ut uno
 Omnia complectar verbo) spirabat amorem.

V I.
 Obstupui, & merito; volvebam mente, quid esset
 Manibus, atque Umbris mecum? sed scire-volenti
 Et genus, & nomen, vox hæc gratissima, melle
 Dulcior atque ipso porrectas percussit aures.

V I I.
 Naso ego Romuleus; stiti qui ob crimén amoris
 (Nam quoque crimén amor.) vixi longe exul ab Urbe:
 Et tandem miseræ complevi tempora vitæ
 In medio Illyricæ, qua nulla est vastior, ora.

V I I I.
 Lingua Getis, vobisque eadem; sermonibus aures
 Affuevi vestris, meditans jam dicere carmen.
 Illyricum: dum tento novas ad plestra Camenas,
 Impia mors rapuit, traxitque ad tartara vatem.

I X.
 Et quoniam manes (Lethæi fluminis unda ...
 Nequidquam id prohibet) mentemque, animumque priore:
 Vel post fata gerunt, ipsa & post funera servant;
 Olim optata petunt, dudumque cupita deponant:

X.

*Jose-se oko moyeb Kofji;
Piatti neglian moi dub varij;
Nu sfo xudim: svom staunofki
Sakonimi branc od smatti.*

X I.

*I ako gliubib rodne kraje,
Gdie sa mallo bymi staji;
Na vas gliubav ma vecchiaie.
Skicmchiu u vicke pocivati.*

X I I.

*Riecje od mudrieb, snaj da vyku
Ondie gliubav Dufcia gdie;
Pokli u bicchiu ne rastiku
Isto Dufcia sgliubavie.*

X I I I.

*Tiem kad tjelo s'vamje moje,
A us tielo neglna Dufcia;
Onna vasciu potreboie
Da u vick gliubav noffi, i kufcia.*

X I V.

*K'eebbi dogbiob po prilzi,
Erfi mnogbo sliccian meni;
Obba duafmo mi Pjesnizi;
Nu ja: marrau, a' i lienj.*

X V.

*Sad pievuj, termé ismienj
Kros pievagnja naimillia;
Pievud u iesik svoj rojenj,
U ki negliab pievuat i ia.*

X V I.

*Erga ochiurieb keje mocchi,
I doklese-slavno uspeo,
Daga nechie vick pritechi
Rimski Tever, Garcki Alfeo.*

X V I I.

*Rieci iakos, i birinu
Isgovornu snab u gneinu,
Sa dar svicelos, oret rminnu
Bessjedegniu naidubgliemu.*

X V I I I.

*Tobie sladak sa gnim pietti.
Liepos, kari dub sarobi,
Da riec slaviz moxe isrieti
Gnjom svou gliubav spoviedobi.*

X I X.

*'A kad bojni vapaj dixè,
I vitese slavvit barli,
Rekbi trubglia da podxixe
Sarza ogbnena na boj varli.*

X X.

*On u sepotab nefsrecend
Millinesè dikom gbidà;
A u bualab proslavglicnè
Gliudi isnoffi visce od foisda.*

X.

*Impatiens agitat quoque nunc mea spiritus illa;
Dat nullam cineri requiem; nunc sibile carmen,
Nunc vocem ingeminat: mæstam; lacrymatur, oberrat:
Ast animo, & votis duri lex funeris obstat.*

X I.

*Si patrios etenim dilexi jure penates,
Amisfos quanquam modici: post temporis usum;
Diligo plus vestras, nam plus his debeo; terras,
Cum dent in tumultu manuram in secula sedem.*

X I I.

*Voce hac posse nihil dici sapientius unquam,
Ipse scias certo: nemo se jungere amorem
Nostra a mente potest: amor est ubi spiritus; iste
Aut amet, aut animet, re jam versatur: ab una.*

X I I I.

*Ossa igitur quando tellus mihi vestra recondit,
Atque agit, ut sacra recubent quoque molliter urna;
Vel natura jubet, cujus jura optima, semper
Vos amet, & quærat; repetatque hinc spiritus ipse.*

X I V.

*Gratia, frons, oculi; nobisque simillima forma
Ad te me duxit: facile est novisse postam;
Ambo sumus vates; ast hoc discrimine: lingua
Pigra tibi ex animo, mihi salvo a funere, torpet.*

X V.

*Ergo vices subeas nostras, & carmina cantes,
Ipse ego quæ volui quondam cantare: cupidus
Te mea sollicitet posthac, meus urgeat ardor:
Versibus Illyricis, inquam, tu carmina cantes.*

X V I.

*Est equidem vestræ linguæ vis maxima; & ipsi
Romuleus cedit Tyberis, ceditque pelagus
Alphæus palmam: credas, caput extulit alte;
Et mire expansis prætervolat æthera pennis.*

X V I I.

*Crediderim haud aliud forsan cœlestibus esse:
Mentibus eloquium, tam sunt sua fortia verba:
Protinus obscuris dat lucem ambagibus, omnes
Atque adimit subito sensis sublimibus umbras.*

X V I I I.

*Quando pulchri aliquid sese conspectibus offert,
Lumina nec tantum, sed mentem fascinat ipsam;
Dulce adeo resonat, Philomela ut vellet, amores
Dum cantat: proprios his tantum vocibus uti.*

X I X.

*Bellica cum vero cantu certamina narrat:
Laudat & Hæroas; vocem ionitumque tubarum
Iuduit, ut videas iam iam fera castra moveri,
Oraque commissi spectes sudantiâ Martis.*

X X.

*Ludere si placeat, blanda & ratione, joci;
Innumeras præstat veneres, & mille lepores:
Si canere at laudes, superum volat impete ad axem
Serta viris tantum radiantem e sydere noctem.*

X X I.

*Vigb posledgna u vremena.
Od jesika segai diku;
Kolikaje usvoiscena
U. room samu. Dubrovniku.*

X X I I.

*Gbleda onamo skraja od suite
Gdie od Lescke rodien karvi,
Grè pun snagna glassovita
Kokanovski Piesnik paruj.*

X X I I I.

*Na gnegova pigna uredna
Mrasni Siever siek ustavi;
I xegliesna sviesda ledna
Uxexese u gliubavi.*

X X I V.

*A ovvamo u istinu
Spievaozi svietli od visce
Dalmatinsku pokrainu
Svu lovorim nasadisce.*

X X V.

*Priebib plame Raiskieb duora;
Vocchie u jessen, klasse ob listi;
Priebib mogbo vaale od morra,
Srake od sunza pribroitti:*

X X V I.

*Negb isbrois sue porada.
Mudrosnanze, i piesnike
Kiem Slovinska xri besseda,
I zavriochie slavno u vyke.*

X X V I I.

*Stan guosdenni Boga od boja;
Singnom maglom Visoc emasti,
I Mariza rieka, koja
SOrseovich susaa usraffi:*

X X V I I I.

*Grantzjesu gnoj istocni,
I gne zjeka svarbe nie,
Dok barvaska Drava poene,
I vaal svarsci od Adrie.*

X X I X.

*Ruke od yole svoe slobodite
Raskrigliena isvan mierre,
Priko Kragnske semglic plodne,
I planinna Czeckieb sterre.*

X X X.

*Gnoj Lituanska strana, i Lescka
Gnoj Striegliozj Zarnoruffi
Gnoj Moskovska vlas vitafcka
U iednusse kirru usbuse.*

X X X I.

*Gnu govore ramni, i blicdi
Samoxistua sred gnibova,
Pustolovni Samojedi,
I ledena semglicia nova:*

X X I.

*Quæ decora Illyricæ sint nostro hoc tempore jingæ;
Et laudum, quam læta seges, circumspicæ; sola
Vel Ragusa satis ridente superbiat ore,
Improbæque adversi spernat iustamina fati*

X X I I

*Orbis ad extremam quin vertito luminæ partem;
Musarum egregias ubi mire excultus ad artes
Docta voce canit Vates Kokanouskius; ille
Sanguinis o vestri decus immortale Poloni.*

X X I I I

*Illius ad carmen vim iam præsensit amoris,
Non ultra gelidus mira ratione Bootes;
Et frustra Borea, frustra freudentibus Euris
Constitit interea septem rota pulchra, Trionum.*

X X I V.

*At neque Dalmaticis, quas abluit Adria, terris;
Et quas irriguo perlustrat fonte Timavus,
Mille quidem desunt illustria nomina Varum:
Constita ubique viret, longo stans ordine, laurus.*

X X V.

*Ipsæ prius nitidi numerabis sydera cæli;
Quot Ver det flores, fruges Autumnus; & Æstas
Quot pariat segetes; vento moveantur aristas;
Sol spargat radios, & volvant æquora fluctus;*

X X V I.

*Quam dixisse queas, cæu sacra æ Palladæ ametur
Illyris, & doctæ placeat docta ipsa Minerva;
Floruit, & quidquid meditetur lævæ vetustas
Una cum extincto suæ gloria concidet orbe;*

X X V I I.

*Hic ubi belligeri stant fœtrea manis Martis;
Hibernisque Æmus sumat tenebrosus ab umbris;
Et nunquam placidis Hebrus præterfluit undis
(Auxit aquas lacrymis, mortem sœnis conjugis Orfeus);*

X X V I I I.

*Exoritur læte, solaque a daude recepto
Nomine; totque actis, quot sunt sœnia bella, triumphis,
Constat ut epoti dilecta ad flumina Dravi
Avolat, Adriacis telum immittura, procellis.*

X X I X.

*Inde irata redit, manibusque ad prælia; famæ
Et decora expansis; felix te Garnæ æternis;
Fecundunque amplexa solum, se ad Czeckicæ regna
Proripit, antiqui sub nomine nota Bohæmi*

X X X.

*Olli Sauromatæ, dant olli thura Poloni,
Nigraque gens tuto dimittens spicula ab arcu;
Donat & e multis junctum diadema coronis
Immensum imperium; Moscorumque inclyta Virtus*

X X X I.

*Hic iam sermo Getis albique; nigrique colotis;
Et Trogloditis inter deserta, serasque;
Roboreo hunc loquitur pastus Samoyedæ melle;
Hunc nova, perpetuo: quæ torpet frigore, tellus.*

X X X I I.

*Pacce Evropi pleccbi obrati:
Sa gospodit priko Afie,
Kada siedde stolovatti
Sred. Kineske Sieverie.*

X X X I I I.

*Tatarina gnom prietisi
Darxavani, kiem blisue
Persidini usmnoxitj
S'Hvaliamskoga morra ciuje.*

X X X I V.

*Ona obstarva mnostvom urednieni
Svoe stupaje smnoggom hvalom,
Adrianskiem, Zarniem, Ledniem
I Nemasfkiem perrè salom.*

X X X V.

*Oacr gneje, plodna Sava,
Nirasna Raba, Heper varli,
Visla obolla., bojna Drava,
Zrna. Tana, Dunaj harti.*

X X X V I.

*S to. u ovve glas bessiedè
Tic prostrane, i buagliene,
La rvese ime visce usvedè,
Pievat usmi miestke mene.*

X X X V I I.

*..Ili nepaj ti gliuveno,
Sr: moj plamje: susè lievo,
danie dopusteno.*

I wick tako nebib pievvo.

X X X V I I I.

*Istom ovve riedi isusti,
A vidiese tai cias meni,
Dase sasujem u me upusti
Sa moi Jesik plam gliuveni.*

X X X I X.

*Poslusciosam: nu Rimskoga,
Kako zienim ia, Piesnika;
Er Jesika nie moga
Piejan ovva malla: dika.*

X X X I I.

*Vasta adeo nec regna fatis: dat. terga superba
Europæ terris: Aliq. spe: devorat oram
Atque indepta tuas secunda: Siberia sedes
Chinarum imperio, veb. jus: vel fata minatur.*

X X X I I I.

*Illyricas voces æquor quoque Caspium obaudit,
Quas ense obstricto resonat gens Tartara; quando
Cum bello illatura necem tibi proxima regna
Provocat, immensis opibus! sat sturgide: Bestia.*

X X X I V.

*Cincta hinc perlongo populorum examine; laudes
Atque inter lauros, serme queis obruta sudat;
Imperat Oceano, Ponto sua jura ministrat;
Se lavat Adriacis, & se Glacialibus undis.*

X X X V.

*Quæ parent ipsi, referat, quis flumina? Volga,
Fecundus Savus, celebris satis Odera, Dravus,
Vistula, Danubius, Tanais, Moldava, Tibiscus:
Gaudent, se Illyricis proghatos fontibus esse.*

X X X V I.

*Macte animis igitur; cumque hæc sibi copia laudum,
Hæc spatia, hæc sedes; tantum te Slavica lingua
Vatibus adnumeret; pro me sua carmina dicas:
Namque ita permultos nomen tibi vivet in annos.*

X X X V I I.

*Attamen insani confringe Cupidinis arcum,
Et pharetram æternis exuras ignibus: ipsi
Sat lacrimæ, & fletus nostri: des vivere nobis.
Lethæo primum demergam flumine amorem.*

X X X V I I I.

*Vix hæc: tunc animum cepit: non sueta voluptas
Carminis Illyrici: menti novus insidet: ardor:
Threicii & Vatis quodam: ceu: percitus oestro
Alto somno etiam patrios immurmuro verfus:*

X X X I X.

*Romuleus frustra nec Vates talia; namque
Audivi imperium, sacra & mandata peregi:
Scilicet Illyricum cecini iam carmen; & inde:
Haud parva Illyricæ succrescet gloria linguæ.*

FINIS CARMINIS.

SVARHA OD PIESNI.

Будући, да би претходна „Песма” написана овако на италијански начин могла да изазове забуну, ми ћемо, пре него што је отштампано Вуковим фонетским правописом, да унесемо овде само једно кратко објашњење неопоречивог Шафарика. Бавећи се у својој, већ више пута споменутој, „Историји словенског језика и литературе” поближе језиком Далматинаца, он у § 27. каже, да је језик Далматинаца уз сасвим незнатна одступања српски језик, па прецизира:

„Та одступања односе се особито на изговор вокала „и” уместо „је”, или „е”, као на пр.: липо, уместо љепо, лепо; дивојка, уместо дјевојка, или девојка, итд.”

Свако, ко познаје српски језик чак и површно, зна да се ту не ради чак ни о каквој дијалекталној разлици, већ о варијанти вокала насталог на мјесту једног ишчезлог гласа (Ѣ) старијег српског језика.

Ево, дакле, исте „Песме” написане фонетским Вуковим правописом, уз замену неколико данас неуобичајених, архаичних израза:

П Ј Е С М А

*Бјељаше се из далека
У ружицах зора около
И у сврху свога тјека
Приступаше ноћно коло.*

*А ја мишљах за час моћи
Стећ и славу у ком боју;
Трајох дуге часе од ноћи
Непокојном у покоју.*

*Чим се тако заман пасе
Мисли испразном памет трудна,
Ето, изненада приказа се
Мом погледу сјен пречудна.*

*Тканијем златом сва сиваше
У обличју од Пјесника,
Кому чело покриваше
Свита с ружам ловорика.*

*С околицам јаснијем доли,
Дворна лица, пун љубави,
Дробна стаса, сјед наполи
Бјеше пјесник прегиздави.*

*Стах у чуду за прије знати
Те прикази сврху, име,
Кад ми стаде кликовати
Пјесник гласом медениме.*

*Римљанин сам Овидио,
Ки љувене жић кривине,
Доспје живот мој немио
Сред словинске покрајине.*

*У словинској овој страни
Бесједе узех ваше родне,
Ну ми пјеват смрт забрани
С њим жуђене пјесни угодне.*

*И јер предњу ћуд под неби¹⁴⁰
Мртав човјек неповрже
И прегнућа стара у себи
Разлучене душе уздрже.*

*Још се око мојих кости
Пјети¹⁴¹ жељан мој дух врти;
Ну што жудим свом ставности,
Закони ми бране смрти.*

* Следећа објашњења тек су само „импровизација”, јер изучавање Ђорђевићеве „Пјесме” као и Долчијевог превода предмет су посебне студије, којом би се морали позабавити особито добри познаваоци дубровачких писаца.

¹⁴⁰ „Под неби” = „под небом”

¹⁴¹ „Пјети”, уместо „пјевати”

И ако љубих родне краје,
Гдје за мало би ми стати,
За вас љубав ма већа је,
С кијем ћу у вјеке почивати.

Ријеч је мудрих, знај да вику¹⁴²
Ондје љубав Душа гди је,
Покли¹⁴³ у бићу не разлику,
Исто душа љубави је.

Тијем кад тјело с вам је моје,
А уз тјело жељна душа,
Она вашу потребно је,
Да увјек љубав носи и куша.

К теби дођох по прилици,
Јер си много сличан мени,
Обадва смо ми пјесници,
Ну ја мртав, а ти лењи.

Зато пјевај, терме¹⁴⁴ измјени
Кроз пјевања најмилија,
Пјевај у језик твој рођени,
У ки жељах пјеват и ја.

Јер га оћутех ке је моћи
И докле се славно успео,
Да га неће вјек претећи
Римски Тевер, грчки Алфео.

Ријечи јакост и хитрину
Изговорну знах у њему,
За дат свјетлост, отет тмину
Бесједењу најдубљему.

Што ли је сладак са њим пјети¹⁴⁵
Љепос, ка ти дух зароби,
Да ријеч славић може изрећи,
Њом своју љубав сповједо би.

А кад бојни вапај диже
И витезе славит хрли,
Рек би трубља да поджиже
Срца огњена на бој врли.

Он у шпотих¹⁴⁶ неизречене
МиLINE се диком гизда,
А у хвалах прослављене
Људе узноси више од звизда.

Вић последња у времена
Од језика гледај дику,
Колико је узвишена
У твом саму Дубровнику.

Гледа онамо с краја од свита,
Гдје од лешке рођен крви,¹⁴⁷
Гре пун знања гласовита
Кокановски пјесник први.

На његова пјења¹⁴⁸ вредна
Мрачни сјевер тјек устави,
А жељезна звјезда ледна,
Ужеже се у љубави.

А овамо уистину
Спјевао си свјетли од више
Далматинску покрајину
Сву ловорим насадише.

Прије би пламе рајскијех двора
Воће у јесен, класје од жити,
Прије би мого вале од мора,
Зраке од сунца приборјити,

Нег избројит све пореда
Мудрознанце и пјеснике,
Ким словинска ц'ти бесједа
И цвјетаће славно у вике.

¹⁴² Икавски облик „вику” за „веку”, „вијеку”

¹⁴³ Чудан израз вероватно са значењем: „не видети”, или можда „садржавати”, „скривати”

¹⁴⁴ „Терме”, уместо „ријечи”, „речи”

¹⁴⁵ „Пјети”, поново уместо „пјевати”

¹⁴⁶ „Шпотих”, можда долази од италијанског „spostare”, што – између осталог – значи „клепати стихове”, тако да би тај израз могао да значи „стихови” – весели, или шаљиви...

¹⁴⁷ Кокановски (Јан), пољски песник епохе, коју у Пољској називају „златно доба”. Живео је од 1505.–1572. г. Он се сматра творцем пољске поезије, направивши од пољског језика језик углађен, хармоничан, прецизан и садржајан. Он је пољској поезији дао обележје аутохтоности, вешто се користећи познавањем античке културе и давши јој печат аутентичне националне традиције. Рођен у једној породици земаљских поседника, отпочео је студије у Кракову, да би их наставио у Италији, у Падови, где је добио солидно хуманистичко образовање. Своје радове писао је на латинском и на пољском, ставивши свој живот у „службу муза”. Као лирски песник црпао је мудре мисли из Хорација, Цицерона и Сенеке. Волео је и он да пева о сеоској срећи и миру, посвећујући се, уз поезију, и бризи око свога добра. Главна карактеристика његовог животног дела је хармонија и равнотежа, при чему је знао да уметнички обузда снагу инспирације, уз умесне обсервације, обогаћене успоменама и личном културом. Као песник је једноставан, природан и непосредан. Његов таленат га није носио ка стварању монументалних дела, већ ка кратким песничким формама, које је веома брижљиво обрађивао. Стога је његова битна карактеристика умереност.

¹⁴⁸ „Пјења”, уместо „пјевања”

Стан гвоздени бога од боја,
Зимном маглом Витош тмасти
И Марица ријека, која
С Орфеових суза узрасти.

Границе су њој источне
И ње тјеку краја није,¹⁴⁹
Док харваска Драва почне
И вал зрачи од Адрије.

Руке од толе¹⁵⁰ своје слободне
Раскриљена изван мјере,
Прико Крањске земље плодне
И планина чешких стерне.

С њом Литванска страна и Лешка,
С њом стријелци жарноруси,
С њом Московска власт витешка,
У једну се киту узбуси.¹⁵¹

Њу говоре тамни и блиједи
Саможивства сред њихова,
Пустоловни Самоједи
И ледена земља нова.

Пак Европи плећи обрати
За господит прико Азије,
Када сједе столовати
Сред Кинеске Сјеверије.

Татарима с њом пријетити
Државама, ким близу је;
Персијанин умножити
С Хвалиамског¹⁵² мора чује.

Она обстрга мноштвом вреднијем,
Своје ступање с многим хвалом,
Адријанским, Жарним, Леднијем
И Немачким пере валом.

Одер где је, плодна Сава,
Мрачна Раба,¹⁵³ Хепер врли,
Висла охола, бојна Драва,
Жарна Тана, Дунај хрли,

Што у ове глас бесједе
Так простране и хваљене,
Да тве се име више узведе,
Пјеват узми мјесто мене.

Али не пој ти љувено,
Јер мој плам је сузе лјево
И да ми је допуштено,
Увјек тако не бих пјево.

Истом ове ријечи изустити,
А видје се тај час мени,
Да се сасвим у ме упусти
За мој језик плам љувени.

Послушо сам ну римскога,
Како цјеним ја Пјесника,
Јер језика није мога
Пјесан ова мала дика.

Наводећи претходну песму нама није био циљ да вршимо њену естетско-литерарну анализу, већ искључиво да се послужимо њом као сведочанством о језику који је научио Овидије у изгнанству у Томију на Црном мору.

Познат је презир који су гајили и Грци и Римљани у односу на све што је „варварско”; те тако ни једни ни други се нису трудили нити да науче језике, које су једноставно називали „варварским”, што савесни Шафарик врло оштро критикује. Један Херодот, на пр., задовољавао се само тиме, да напише:

„... *ἤτινα δὲ ὑλώσαν ἰεσάν οἱ Πελασγοί, οὐκ εἶχον ἀτρεκέως εἰπεῖν...*”,

што значи:

„... којим језиком су говорили Пелазги, не могу тачно да кажем,”

да би затим додао попут било каквог незаинтересованог грчког грађанина:

¹⁴⁹ „Тјеку” = о. просторно

¹⁵⁰ „Од толе”, облик који подсећа на народни облик „отале”, тј. „одатле”

¹⁵¹ Глагол данас непознат, вероватно са значењем: „сабрати се”, „скупити”

¹⁵² Хвалиамско Море = Каспијско Језеро

¹⁵³ Раба, врло стари назив за Волга.

„... ησαν οι Πελασγοι βαρβαρον γλωσσαν ιεντες,“¹⁵⁴

„... Пелазги су говорили варварским језиком“

Херодота надилази Римљанин Плиније следећим записаним сведочанством:

„... populorum pauca effatu digna, aut facilia nomina... quibus nominare non pigeat...“¹⁵⁵

или:

„... ignobilium ac barbarae appellationis.“¹⁵⁶

што значи:

„... мало имена народа су достојна, или лака да се изговоре...“

и:

„... простачки и варварски назив...“

Стога је право чудо да се ту и тамо ипак понешто очувало, што је могло да послужи као сведочанство истраживачима жељним знања и истине, па и ти веома ретки остаци су највећим делом искварени и изобличени да је често потребна велика оштроумност и довитљивост да би се кроз густу маглу угледао трачак светала. У ствари, исто то би се могло рећи и за римског песника Овидија, кога је 9. г. по Христу римски цар Август прогнао из Рима у далеко место Томи на обали Црнога мора, где је Овидије и умро девет година касније, тј. 18. г. по Христовом рођењу. Према је песник у својој Елегији 3. из књиге III. остави аманет да буде покопан у Риму та жеља му није била испуњена. Према Еусебију гроб му је био „juxta urbem“, тј. сасвим покрај града изгнанства. Минуциус (Minucianus) пак, који је био ближи Овидијевом времену, тврди да су га Гети сахранили и подигли му споменик пред вратима куће у којој је као изгнаник живео:

„Structum idem illi a Barbaris, per multas lacrimas, tymbum ante jannam.“

Дакле, не само да су га „варвари“ сахранили, већ су за њим пролили и многе сузе, „multas lacrimas“, што значи, да ти „варвари“ нису били оно што су под том речју подразумевали и Грци, и њихови подражаваоци Римљани!

Па, будући да је Овидије међу тим „варварима“ провео скоро једну деценију ми бисмо од њега очекивали о њима многа обавештења која би нам данас била и те како непроцењиво драгоценост. Колико год да је његов страх углађеног римског грађанина пред варварима наоружаним затрованим стрелама био велики, ипак песник Овидије није могао а да не запази једну племениту особину тих њему туђих људи, за које каже:

¹⁵⁴ Хер., I., 57.

¹⁵⁵ III., 21.

¹⁵⁶ III., 3.

„Nomen amititiae barbara corda movet...”

(Ex Ponto, III., 2., 100.)

„Пријатељство узбуђује варварска срца..”

Но, ко су били ти варвари и каква имена им даје римски песник? Нажалост, до наших руку су дошли само Овидијеви латински стихови, а они су оскудни у обавештењима. Оно, што би било најидеалније, то су Овидијеве песме писане „варварским” језиком, за које је од самих варвара добио аплауз. Била би нам довољна само једна јасна „варварска” реч, да бисмо направили закључак о врсти негдашњег говора на дунавским и црноморским обалама! Истина, Овидије пева:

„Carmina quae faciam paene poeta Getas.
A! pudet et Getico scripsi sermone libellum
Structaque sunt nostris barbara verba modis:
Et placui – gratare mihi! – coepique poetae
Inter inhumanos nomen habere Getas.”

(Ex Ponto, IV., 13., 18.–22.)

Претходни стихови у преводу значе:

„Ја сам скоро гетски песник. Ах! Стид ме је; написах гетским језиком књижицу и распоредих према нашим мерилима варварске речи; и допао сам се; честитај ми! И отпочео сам да уживам глас песника међу неуглађеним Гетима..”

Нажалост, при овоме нам Овидије не саопштава ни једну једину „гетску” реч. Настављајући исту ту своју елегију, он даље (стихови 33.–38.) каже, како, кад је окренуо последњи лист и завршио читање песме инспирисане страном музом:

„Et caput et plenas omnes movere pharetras,
Et longum Getico murmur in ore fuit...”

„... уздрмале су се главе и сви тоболци пуни (стрела) и дуг жамор у гетским устима беше..”

На једном другом месту исте збирке¹⁵⁷ Овидије се жали, како би често хтео нешто да каже, али отпочињу речи да му недостају, као да је заборавио да говори латински, па додаје:

„Threicio Scythicoque fere circumsonor ore
Et videor Geticis scribere posse modis.
Crede mihi, timeo ne sint inmixta Latinis
Inque meis scriptis Pontica verba legas.”

Значење наведених стихова је следеће:

„Око себе чујем да се говори готово само скитски и трачки и чини ми се да могу да пишем на гетски начин. Веруј ми, бојим

¹⁵⁷ Ex Ponto, IV., 14., 47.–50.

се, да не читаш у моме рукопису понтске¹⁵⁸ речи, помешане с латинским.”

До сада смо уочили, да је Овидије споменуо Гетско, Скитско и Трачко име, на основу чега се сигурно може закључити да су и Гети, и Скити, и Трачани говорили – ако не потпуно истим језиком, а оно сигурно на начин да су се између себе врло добро разумевали. Но тиме није завршена листа имена; њој придодајемо управо споменуте „понтске речи”, које би се могле односити на сва три изређана имена. Па ни то није све. Јер, исте те „понтске речи” могу да се односе и на Сармате, који у Овидијевим стиховима такође имају своје место; стављајући Сармате уз Гете, одн. сарматски језик уз језик Гета, он нам тиме, несумњиво, јасно даје до знања да оба та језика спадају у исту групу, јер би иначе следећи стих био неразумљив:

„Jam didici Getice Sarmaticeque loqui...”

(Trist., V., 12., 58.)

Овидије, дакле, овде каже:

„Већ сам научио, да говорим гетски и сарматски.”

Па не само то; песник тврди, да је често чак и приморан да говори сарматски:

„Ille ego Romanus vates – ignoscite, Musae! –
Sarmatico cogor plurima more loqui.”

(Trist., V., 7., 55.–56.)

Овде се Овидије жали:

„Ја, римски песник – опростите, музе! –
врло често сам присиљен, да говорим сарматски.”

И овде он у наставку додаје да отпочиње да заборавља латинске речи, те се боји да књижица коју шаље у Рим садржи много „варварских” израза.

У књизи V. елегија са Црнога мора, Овидије се опет жали како је

„бачен далеко на сарматске обале”:

„Sic ego Sarmaticas longe proiectus in oras...”

да би то у књизи IV., ел. 8., 16. потврдио с две речи:

„... Sarmaticis locis...”

„сарматска места...”

У књизи V., ел. 7., и.–20., Овидије пита свога пријатеља из Рима, да ли би желео да нешто сазна о народу града Томи, о његовим обичајима и уопште о средини у којој живи? Затим описује мешавину Грка и Гета, чему додаје већи број Сармата:

¹⁵⁸ Тј. речи, које је научио на црноморској обали.

„Sarmaticae maior Geticaeque frequentia gentis...”

„Веће мноштво сарматског и гетског народа”,

међу којима римски песник не прави разлику. Напротив, он подвлачи да и једни и други редовно носе на леђима тоболце пуне стрела с врховима затрованим жутим змијским отровом; и једни и други имају снажне гласове, сурова лица, представљајући тако живу слику и прилику бога рата, Марса. Он нас даље обавештава да ни Гети ни Сармати не секу косу, а нити браду, као и да су њихове руке врло брзе да задају рану ножем, будући

„да сваки варварин носи нож о појасу”:

Другим речима, Сармати и Гети су овде у неку руку поистовећени и описани су као ратнички народ, што они, по историји, и јесу били. То су Римљани, уосталом, добро осетили, водећи с њима дуге ратове.

У књизи I, 8., 38.–39., Овидије назива Црно море „злосрећно” море, с којим спаја

„дивље планине Скитије и Сарматије...”,

док му

„сарматски волови вуку варварска кола”.¹⁵⁹

Римски песник је, изгледа, био највише опседнут мишљу о Сарматима, па њихово име повезује и с идејом о својој смрти, певајући с извесним осећањем судбинске неминовности.¹⁶⁰

„Nam si morte carens vacua volat altus in aura
Spriritus et Samii sunt rata dicta senis,
Inter Sarmaticas Romana vagabitur umbras...”

Ево, шта каже Овидије претходним стиховима:

„Јер, ако бесмртни дух лети високо горе и ако су речи старца са Самоса истините, моја сенка Римљанина лутаће међу сенима Сармата.”

Тако је римски песник у неку руку дао предност сарматском имену, повезујући себе са Сарматима и после смрти, што ни у ком случају није за занемаривање. Премда се нисмо посвећивали посебно искључиво студији Овидијевог боравка међу црноморским „варварима”; једно смо ипак запазили: они, који су се том студијом бавили узимали су у обзир углавном гетско име, искључујући тиме сва остала. Дакако, овај проблем се мора темељно изучити, уз особито посвећивање пажње открићу, или открићима Игњата Ђорђића, које је, своједобно, Себастијан Долчи сигурно морао имати у рукама, познавати и високо ценити. Јер Долчи је, као што је то, уосталом, био обичај у његових савреме-

¹⁵⁹ Trist., III., 10., 34.: „Ducunt Sarmatici barbara plaustra bowes...”

¹⁶⁰ Trist., III., 3., 61.–63.

ника, изванредно познавао античке ауторе и с лакоћом се служио њиховим аргументима за своју, у почетку овог поглавља споменуту тезу о „Старости и проширености илирског језика”, којој ми и захваљујемо напред цитирану песму. Уз то, Долчи се у потпуности слагао и са самим Игнациусом Георгиусом, који је

„... a solis Thracibus nostram deducit originem...”,

„... наше порекло изводио од самих Трачана...”

Нека нам буде допуштено, да на овом месту изразимо свој суд о, да се тако изразимо, неозбиљности европске науке, која је прешла с извесном површношћу преко Херодотовог тврђења о Трачанима, за које он каже да су после Хиндуса најмногобројнији народ на земљи. Због важности коју ми придајемо његовом сведочанству и Херодотовом личном мишљењу ми наводимо тај његов одломак у оригиналу:

„Θρηικων δε εθνος μευιστον εστι μετα γε Ινδους παντων ανθρωπων. ει δε υπ ενος αρχοιτο η φρονοι κατα τωντο, αμαχοντ αν ειη και πολλω κρατιστον παντων εθνεων κατα γνημην την εμην... ονοματα δ εχουσι πολλα κατα χωρας εκασται, νομοισι δε οντοι παραλληλοισι παντες χρεονται κατα παντα...”¹⁶¹

Херодот нам, дакле, у предњем наводу саопштава да су Трачани највећи народ од свих после Хиндуса. Затим, да су сви они исто мислили и да је њима владао један човек били би непобедиви и далеко најјачи од свих народа, уз што „отац историје” додаје: „По моме мишљењу.” Одмах затим он каже да исти ти Трачани носе многа имена од једног краја до другог, али да су закони и обичаји код свих у свему исти...

Привлачимо особито пажњу читаоца на Херодотову примедбу:

„... по моме мишљењу...”

Јер, то значи да је оно што је у овом случају прибележио, сам видео, упознао и закључио, иначе би он поступио онако како су антички писци уобичавали да чине, пишући:

„Прича се, кажу”,

или томе слично. Ништа од свега тога; грчки историчар је потпуно одређен, јасан и категоричан па не можемо, а да не изразимо чуђење над незаинтересованошћу науке над оваквом једном чињеницом. Исто тако су зачуђујућа и разна произвољна тумачења коментатора, који не рашчлањавају проблем у својој његовој дубини, закључују да се Херодот морао преварити. Међутим, у прошлоковним енциклопедијама, налази се, између осталог, и обавештење о томе да су

„логографи, Херодотови претходници, под Тракијом подразумевали читаву Европу и све земље северно од Грчке”,

¹⁶¹ Херодот, књ. V., гл. 3.

а то је нешто, што отвара нове хоризонте на пољу истраживања...

После ових неколико појединости, да се повратимо врло ученом и изванредно добро обавештеном Себастијану Долчију, који у своме делу такође врло јасно закључује на основу најстаријих сведочанстава, чији је он био врстан познавалац:

„Jam vero ex vetustissimis monumentis constat, Thracibus, Illyricis, Sarmatis et Getis ... adtribuendum esse linguae commercium,”

што ће рећи:

„Уистину, већ се на основу најстаријих споменика закључује, да се Трачанима, Илирима, Сарматима и Гетима... може приписати заједничко језично општење, тј. заједнички језик.”

На другим пак местима, Долчи као истојезичне додаје још и Македонце, Ските и још неке народне групе, уз особито подвлачење истородности језика Дачана и житеља Мезије, одн. данашње Србије и Бугарске, када Бугарима ту још није било ни трага. Као највише сведочанство о тој језичној истоветности Долчи цитира Ђорђићеву „Пјесан”, која се завршава речима:

*„Језика није мога
Пјесан ова мала дика!”*

Зато, што је, по њеном аутору Ђорђићу и његовом поштоваоцу и коментатору, Долчију, та песма испевана истим језиком, којим је писао неке своје песме у изгнанству римски песник Овидије и којим су говорили сви напред споменути антички народи, који су не само по Долчију и Ђорђићу, већ и по многим другим озбиљним истраживачима били сви Срби.

Упоређујући садржај овде наведене Ђорђићеве „Пјесме” и стихове, које је Овидије упућивао из изгнанства у Рим својим пријатељима, неизбежно закључујемо да и ту и тамо има заједничких мисли, што несумњиво доказује да је Ђорђић био сигуран у оно што пише, будући да је проблем морао добро познавати. Том познавању је, несумњиво, као што смо већ казали, допринео његов студиозни боравак у Риму. У сваком случају немогуће је претпоставити да би аутор себи допустио да садржај песме исконструише произвољно, чему се супротставља и паралелност идеја. Ђорђић је, дакле, морао имати докуменат у рукама! А који? Зашто нам то Долчи није рекао? Изнад свега би било важно проучити до краја целога Ђорђића и пронаћи макар један траг о споменутом документу како би се научно стало на пут разним румунским и бугарским псеудо-научним конструкцијама чија дрскост нема граница. Јер, само две, или три Овидијеве речи на српском језику, налик на онај, којим је Ђорђић испевао своју „Пјесан”, било би довољно, да се зауставе и румунске, и бугарске, и арнаутске приче!

А како те приче изгледају, илустроваћемо то једним бугарским примером:

Ми сви врло добро знамо, да су Бугари стигли на Балкан 679. године као наоружана хорда између 20.000 и 30.000 људи хунско-турског порекла. И та шака азијатских пљачкаша покорила је мирно староседелачко српско становништво коме је наметнула име, али као неупоредиво малобројнија примила је српски језик... Па ипак, служећи се напред подвученом псеудо-науком, ево шта је рекао извесни Васил Маринов на Првом „Траколошком” Конгресу”,¹⁶² у тежњи да Бугаре представи углавном као потомке старих Срба Рашана, тј. Трачана, али, наравно, као и увек, прећуткујући српско име. У своме предавању о „Културној заоставштини Трачана”, Маринов је изговорио и следећу реченицу:

„Nordbulgarische Bezeichnung „opinjak”, „opinka”, die aus dem altbulgarischen Wort „opanak” ... kommt...”¹⁶³

„Севернобугарски израз „опињак”, „опинка”, који долази од старобугарске речи „опанак”...”

Тај „опанак” никако није могао да буде „старобугарски”; јер када се та реч на Балкану употребљавала, прави Бугари су били веома далеко од њега! Тај „опанак” је био и пре и после доласка Бугара српски израз, али о томе није реч проговорио чак ни присутни делегат Српске Академије Наука! А неколико стотина присутних странаца, који појма немају ни о српском, а ни о бугарском језику примили су изјаву Васиља Маринова као научну чињеницу! Зато сутра, када се обнови Милојевићева Аутохтонистичка школа у било ком облику, цео рапорт са тога конгреса, објављен у два повелика тома, мора да се преиспита, да би се свака српска реч очистила и приказала у својој пуној вајкадашњој лепоти!

Тако се понашају данас Бугари... А тако су се у доносу на Србе понашали и охоли стари Грци и Римљани! Говорећи много о себи, а прећуткујући готово све о античким Србима, они су један део науке претворили у празнину... па чак и када су били изгнани као Овидије! Оно што је мени било доступно, ја сам од почетка до краја прочитала, тражећи једну једину сарматско-гетско-скитско-трачку реч, али је нисам нашла. Читалац ће лако појмити да би уистину била довољна само једна реч, управо као напред споменути „старобугарски” „опанак”, или као ведско „тата” – „фамилијарни израз у Ведама”; коме одговара „нана”, такође израз у „фамилијарном говору”. Да се то схвати не треба чак никакво претходно знање; довољно је говорити српским као својим материнским језиком. Но, премда се у прошлом веку о српском језику и писало и говорило у суперлативима, у овом, XX. веку о њему се ћути, управо онако, како су ћутали о „варварима” Грци и, како

¹⁶² Thracia, Primus Congressus Studiorum Thracicorum, Tomus II., Serdicae, 1974., Academia Litterarum Bulgarica.

¹⁶³ Ibid., p. 205.

Страбон написа, њихови верни имитатори Римљани. Па и знање римског песника Овидија, који је међу „варварима” живео, па чак и научио њихов језик толико, да је на њему могао писати песме, веома је оскудно и скучено. У ствари, уколико каснијим рецензијама из Овидијевих стихова ништа није избачено код њега се све сводило поглавито на осећање страха и осећаја нелагодности углађеног велеградског песника међу „варварима” ратницима, чији му је менталитет био потпуно стран. Па ипак силом прилика, он је из целе групе „варвар” издвојио у неку руку Сармате, тиме, што је с њима повезао своју судбину и после смрти, а уз то он ништа мање пажње није посветио сарматском него гетском језику, преплићући већ споменуте изразе: трачки, скитски, гетски, сарматски и дачки. Па који је то језик могао бити?!

Што се „Дачана” тиче, навешћемо овде један интересантан одломак из Кашанинове „Српке књижевности у средњем веку”, који ће нам најбоље показати, ко су били Дачани, па, према томе, којим језиком су говорили. Пишући о Зонариној хроници, Кашанин каже следеће:¹⁶⁴

Зонарина хроника је била крајње занимљива и поучна лектира за наше средњовековне читаоце: у њој се прича о личностима и догађајима из јеврејске и персијске историје, из историје римских и византијских царева и, посебно, хришћанске цркве, нарочито васељенских и помесних сабора.²⁵ Међутим, изузетна вредност Зонарине хронике, за српске читаоце XIV и XV века, није била само у обиљу, ширини и занимљивости њених обавештења из историје света, него и у томе што се у њој међу историјским народима помињу и Срби.

Када је цар Трајан завојштво на Дачане или Србе — тако стоји у тој хроници — Срби су му дуго давали жесток отпор. Али најзад, видећи да се војска Трајанова приближава његову двору, српски поглавица је упутио посланство цару са изјавом да му се предаје и да је готов да испуни све његове жеље; изишао је пред њега и поклонио му се до земље. Прославив победу, цар Трајан се вратио у Италију, водећи са собом разоружане и везане српске поглаваре. Међутим, владалац српски, по имену Декевал, не држећи се споразума, одметне се од цара, на шта овај поново завојшти на њега. Начинивши на Дунаву такав мост „како није могућно испричати га, него само чудити му се”, цар Трајан, с великом војском прешав Дунав, победи Србе; тад се сав српски народ покори Римљанима,

²⁵ Фрагментарно је објавио В. Качановски у „Starinama” JAZU, XIV, Загреб, 1882, стр. 128—172.

¹⁶⁴ Просвета, Београд, 1975. г., стр.: 374.—375.

а српски поглавица Декевал се убије. Том приликом, цар Трајан пронађе и скровиште тога српскога владара, који је по непознатим и страшним местима сакрио злато и сребро и друго благо, преко којег је ставио озго мраморне плоче...²⁶ Причу је редиговао преводилац Зонарине хронике, који је унео у текст и то да се сестра цара Константина Великог удала за Србина Ликинија. Идентификовањем Срба с Дачанима и стављањем српске историје у доба Римљана, Срби су излазили на светску сцену, а њихови владари долазили међу старе и знамените владаре у свету. Српским великашима је морало годити да читају и слушају о храбрости и богатству својих далеких предака, а владари се морали поносити што су у сродству с царем Константином Великим.

²⁶ В. Качаповски, н. д., стр. 129; превео М. Башић, *Из старе српске књижевности*, Београд, 1920, стр. 233, 235.

Како има и других аутора, који тврде да су стари Дачани били Срби не постоји никакав разлог да се то тврђење не уважи, осим злонамерности. Према томе, ако су били Срби, најлогичнија је ствар на свету да је њихов језик био српски!

Што се тиче Сарматије, из историје се зна да су постојале азијска и европска Сарматија, као и да се европска Сарматија протезала од Црног до Балтичког мора, сежући на југ до Дунава. У ствари, додајући још само део Балканског Полуострва од Дунава до Грчке, ми бисмо ту Сарматију могли да идентификујемо с Тракијом пре херодотовских логографа. Наш циљ није овде да улазимо у историјске појединости о Сарматима, које су обрадили Милојевић и Лукин-Лазич, већ да се позабавимо њиховим именом и, колико можемо, њиховим језиком, будући да је наука преко овог проблема прешла некако олако, поклањајући сву пажњу готово само Грцима и Римљанима. Да је бар Српска Академија Наука прихватила учење Српске аутохтонистичке школе данас би многе ствари имале другачији изглед! Па би то учење било продрло и у Европу...

Ево, на каква смо обавештења наишли листајући старе књиге. Понајпре, у огромној књизи Мавра Орбинија, из 1601. г., по завршетку његове студије „Il regno degli Slavi”,¹⁶⁵ чији је утицај на савремену и новију историографију значајан, наићи ћемо на додатке на латинском језику. У првом додатку (Appendix prima) расправља се о именима Германа, а затим Словена, или Хенета, одн. Венета. Споменувши Сармате, аутор тог додатка каже:

„Recte enim Mela: una gens, aliquot populi, et aliquot nomina”,

„Право вели Мела: један род, више народа, више имена.”

¹⁶⁵ „О владавини Словена”.

Одмах затим дознајемо да су Грци и то име изменили на свој начин, направивши од њега *Σαυροματας*, одн. Сауромати, што је прихватио Јувенал у својој сатири 2. Ипак, већина аутора је задржала назив Сармати како га је навео Птоломеј, александријски астроном и географ из II. в. По Птоломеју, највећи број племена је живео у Сарматији, а међу њима највеће је било племе Венета, у античко доба називани још и Венети, или Хенети. Исти писац затим објашњава да је постепено и име Сармата „замрачено”, с тим што су га задржали само Сораци, или Срби, како се уопште узев сматра. Он то изражава на следећи начин:

„Obscuratum tamen paulatim et Sarmatarum nomen invenimus, ita quidem ut soli Sorabi et Serbii id conservasse existimentur. Etenim, fonus admodum affinis est, ut in latina lingua litterarum B et M. Coepit circa Mauricii Caes. tempora¹⁶⁶ vulgatus fieri Slavorum nomen.”

По истом аутору, дакле, консонанти Б и М су тако блиски, да се, управо као и у латинском језику, лако могу заменити један с другим. Уз то, исти писац прецизира да је отприлике од времена цара Маврикија име Словен отпочело да буде познатије од имена Сармат...

Но, овакве и сличне појединости Шафарик сматра врло недовољним и веома оскудним. Он сматра да и грчки и римски писци с њиховим схватањима о „варварима”, као и због њиховог непознавања страних језика не могу да послуже као ослонац за изучавање историје и лингвистике Словена. Јер, службена историја, базирана на грчко-римским обавештењима отпочиње отприлике, када се ради о словенским народима, тек од VI. и VII. века, а то је тек једно касно доба, будући да су, увек по Шафарику, сви словенски језици, одн. како велики познаваоци тврде, сви словенски дијалекти такви, какву су данас, постојали, уз сасвим незнатне изузетке, управо већ у VII. веку.¹⁶⁷

Увек по Шафарику, имена као Сармат, Венд, Хенети, Анти,¹⁶⁸ итд., имена су наденута давним Словенима од странаца; а француски слависта Сурпиен Роберт тврди да је и сам назив Словен по-

¹⁶⁶ Маврикије је био византијски цар, који је владао од 582.–602. г. Као енергичан човек, за време своје владавине је много учинио за обезбеђење византијских посела у Италији и Африци. Међутим, као велика тврдица изазвао је против себе опозицију. Његова војска се 602. г. побунила, кренула за Цариград, свргла га и убила.

¹⁶⁷ Види о томе: „Über die Abkunft der Slawen”, nach L. Surowiecki, 1828., с. 140., 137., 211.

¹⁶⁸ На овом месту госпођа Борисављевић коментарише:
„Уз све дужно поштовање Шафарику, имена Сармати и Венди нису наденута од странаца, а још мање давним Словенима, чије име у то доба није ни постојало.
Што се тиче имена Словен, то је наш међусобни назив с краја III. века. Роберт има право кад тврди, да је име Слави, али не Словени – потекло од Римљана, при нашем примању хришћанства и услова да нам се остави празновање славе. Многи Италијани и данас мисле да се назив „Slavi” односи првенствено на Србе. Ту је битна разлика. Зато сам овај пасус ставила под уздужну заграду, јер је овде потребно основно објашњење, с обзиром, да Слави не потиче ни од речи „славан”, нити од другог дела српских личних имена као Мирослав.”

текао такође од странаца и то од Римљана, који су при својим војним походима на Балкан одводили преживеле становнике у Рим, где је њихово ухо реаговало само на други део личних имена, као: Мирослав, Србислав, Крунослав, Бранислав, итд., изобличивши оно „-слав”, што значи „славан”, „gloriosus”, у латинску именицу „склав” или „sclavus”, што је временом изазвало погрешне и тенденциозне етимологије словенског имена уопште. Што се тиче појма Сарматије, који нас овде особито интересује, иначе веома марљиви Немци, Енглези, Французи и Талијани остављали су по страни, као што се нису много трудили ни да расветле проблеме Словена уопште. То је Шафариково дубоко убеђење и он не пропушта ни једну прилику да га подвуче. У истом делу он тврди, као уосталом и у својој капиталној студији „Старожитности славјанске”, да су странци заменили

„den alten und vielfach missgebrauchten Namen der Sarmaten”,

као што рекосмо, са „Словени”, али, да и име Сармати представља деформацију имена најстаријег словенског народа – СРБ-а, које је несловенима тешко за изговор. Он чак прецизира, да се име Сармати примењивало на све гране српског порекла:

„... für alle Zweige serbischer Abkunft...”¹⁶⁹

па то поткрепљује већ наведеним Мелиним сведочанством:

„Una gens, aliquot populi et aliquot nomine”,

одн.:

„Један род, више народа и више имена.”

На истом месту Шафарик каже, да је велики број словенских дијалеката његовог времена” речит и пуноважан сведок”

„... ist ein sprechender, vollgültiger Zeuge...”

за огромност тог сарматског, одн. српског прадавног стабла, чија је бројна и просторна појава у V. и VI. веку по Христу изазивала чуђење. Он даље тврди да порекло Словена не може да се ограничи само на Србе око Волге, нити пак на Србе око Балтика. Како су се прастара седишта Срба (Шафарик пише баш тако!) налазила на средини између Скита, Германа и Келта, и њихова праисторија представља исто тако у неку руку спојницу (...Vereinpunkt...) ¹⁷⁰ праисторије свих тзв. главних и из њих насталих народа у Европи. По њему, одн. по Суровјецком, чије је дело он приредио за штампу, управо као и по Нестору Часном Кијевском, Срби су се размилели према северу Европе у једно давно доба са Балкана, из Илирије и из Мезије, о чему расправљамо подробније на једном другом месту. Оно, што нас у вези с овим поглављем особито занима,

¹⁶⁹ „Über die Abkunft der Slawen”, с. 158.

¹⁷⁰ Über die Abkunft der Slawen, с. 147. i d.

јесте, каквим језиком се сав тај још у преисторијско доба тако распрострањени српски народ служио? Уз то нас интересује и то да ли се тај језик може довести у везу с главним мотивом овог одломка наше студије, тј., каквим говором се служио Овидије у изгнанству? А пошто је римски песник тај новонаучени језик називао час гетски, час сарматски, може ли се исти тај језик довести у везу са савременим српским?

Да пођемо овде опет од Шафариковог научног ауторитета, који, колико нам је познато, нико није ни могао, а ни покушавао да порекне. У својој обради дела Лоренца Суровјецког, која врви аргументима, сведочанствима и цитатима, Шафарик више пута изричито тврди да је име СРБ у родовском значењу старије од Словен, чему у прилог говоре многе чињенице, сведочанства и разлози. То су уочили, каже Шафарик: K.G. Anton, F. Durich, J. Dobrowsky и др. А да су Сармати били управо Срби, за то, наставља он, постоје чврсти ослоњци. Између осталог, наводи он у наставку, име СРБ спомињу Плиније (пре 79. г. пре Христа) и Птоломеј (161. г. по Христу) и то као име Сарматског народа, између Меотског језера и Волге, на данашњој реци Срби. По Суровјецком и Шафарику:¹⁷¹

„Тај чисти облик Срби, Срби, Сирби стигао је неким директним путем до грчких географа, те је тако остао неизмењен у грчком Сармати... Међутим, својственост тога имена остала је далеким и у језичном смислу сиромашним Грцима (spracharme Griechen) непозната”.

По Шафарику, и Плиније и Птоломеј су узели српско име са истог извора.

Што се тиче Прокопијевог назива Спори, тврди Шафарик, грчко је изобличавање имена Срби, које Прокопије као Грк није ни могао да разуме. Исто то важи за Плинија и за Јорнандеса при њиховом спомињању народа Спали¹⁷² и Спалеи на Припјету и на Дњепру, што је само због незнања једна неумесна језична деформација (entstellte Spielart) од имена Срб. Murray (I. 71.) наставља даље Шафарик ређање сведочанстава, тврди, да су на исти начин још стари Грци пре Херодота од карактеристичног назива Србаљ, направили Трибал и Трибалои (Τριβαλλος, Τριβαλλοι), према њиховој могућности, одн. немогућности изговора скупа Србљ-. А Трибали су, према Херодоту, били најмногбројнији и најмоћнији народ на северу трачко-илирског полуострва. Познато је, заокружује

¹⁷¹ Исти ови подаци налазе се у споменутом „Пореклу Словена” Суровјецког-Шафарика, а и у Шафариковим „Старожитностима”.

¹⁷² Госпођа Борисављевић сматра, да име „Спали” на Припјету и Дњепру није неумесна језична деформација, јер је то име у вези са спаљивањем мртвих, па, према томе, долази до спалити. Што се тиче назива Трибала, она се ни у томе не слаже са Шафариком, већ каже, да Трибал није постало од Србаљ. Увек по њој, никада се не сме изгубити из вида да имена великих племена носе печат верског обележја, па закључује: Три-б-ал = Тројство Бога Великога.

Шафарик мисао Суровјецког да су Трибали били сматрани као Трачани.

С друге стране, увек по Суровјецком–Шафарику, и јадранским Илирима име СРБ, Србин, Србаљ, било је домаће (einheimisch), што доказују имена места: Сорвиодурум, Сербетиум, Сорба, Сербинум, Сербициум, Срб у Лици, итд. Ако ли пак пређемо на галске Србе-Венде и код њих ћемо наћи назив Срб; тако се река Саар, притока Мозела, у доба Римљана звала Саруба, или Саравус, а на Рајни се још данас онај који обрађује земљу назива Сурбел, тј. Србаљ.¹⁷³ Име Срб, наставља даље излагање Шафарик–Суровјецки, налази се и на супротној страни Ламанша у имену Сорбиодунум, док је до његовог доба било сачувано име Серфен за једну народну групу. Он даље одвија исту мисао и када се ради о подручју Балтичког мора, где се називи од корена и имена Срб тако чести и очигледни да их није потребно ни наводити... Што се тиче имена Венд и Ант (ово последње, сматра Шафарик–Суровјецки, одговара хомеровском Енетос). Та два назива за домаће Срб, Србин, Србаљ, што је једнако називу Сармат, била су у употреби особито код Келта и њихове браће Германа. Немци су називали Вендима још и Чехе, Лехе и Словенце, јер су их они подсећали на Србе, што су, у ствари, ови по свом пореклу и били.

Шафарик се даље осврће на VII. век по Христу, када се сматра да су данашњи балкански Срби тек стигли на данашње своје полуострво, па каже:

„Када су Словени стигли у Илирикум они су ту свуда нашли своју родовску браћу – Србе и помешали су се и умножили с њима; Чеси и Лехи с Лужичким Србима, у Мајсену, у Босмији, а и остала северна племена, придошла из старе Сарматије, те су тако сви били истински и родовски Срби, који сами себе у она давна времена никада нису ни звали друкчије, па ни Словенима, већ само Србима.”

Од 195. стране па надаље Суровјецки–Шафарик и даље бране историјски приоритет српског имена, изједначавајући га са Сарматским и тврдећи да је оно било некада опште име свих народа који се данас називају Словенима. Као доказ за то, они узимају истоветност имена Лужичких Срба и Срба са Балкана, који – по језику представљају у неку руку две кајње тачке на линији словенских језика. Они потом спомињу Добровског, који је тврдио да истоветност имена вендских, одн. северних, Лужичких Срба и Срба са Балкана, није само случај. По Добровском та истоветност имена једних и других Срба потиче из прадавних времена (aus uralten Zeiten), јер су и једни и други себе називали само тим, некада јединственим именом, пре него што се на историјској

¹⁷³ Значи још половином прошлог, XIX. века!

европској позорници појавило много млађе опште име Словен.¹⁷⁴ Најзад, сама чињеница да значење имена Срб не може лако да се објасни, и по Добровском, и по Суровјецком, и по Шафарику, представља сведочанство о његовој великој старини.

Повезавши тако име Овидијевих Сармата с првобитним њиховим правим именом Срби, Сирби, Серби, или Сурби, па затим с новијим називом Словен, да потражимо надопуну ових обавештења код једног другог писца, великог ерудите и изванредног познаваоца античких писаца. Био би то Franciscus-Maria Appendini, који је написао један изванредно драгоцен предговор Стулићеву речнику.¹⁷⁵

О Апендинију нас Станојевић обавештава да је рођен у Пиемонту, у Италији, недалеко од Торина. Више науке је завршио у Риму. 1791. г. је дошао у Дубровник, где је био професор гимназије, а затим њен директор од 1808.–1834. г., када је у истом својству прешао у Задар. Премда је пореклом био „Талијан, Апендини се као учен човек страствено бавио археологијом и историјом Дубровника и српских „илирских” земаља на Балкану. Главна су му дела: „Notizie storico-critiche sulle Antichità.” Уз историју и археологију, он се живо интересовао за латинску и италијанску литературу, уз што је прикључивао литературу старог Дубровника, као и „илирски” језик, те је тако написао још: „Storia e Letteratura de' Ragusei и Grammatica della lingua illirica,” која је била издата у Дубровнику 1808. г., да би после тога доживела још три издања. Ова граматика се сматра можда најбољом међу старијим граматикама српског, или илирског језика.¹⁷⁶

Споменути Апендинијев предговор Стулићеву речнику по својој документацији ни најмање не заостаје за Шафариком, Суровјецким, Добровским, или којим другим славистом. Само, Апендини се ограничио на једну главну тему, а то је, да докаже да су древни Трачани и Илири били Словени, те да се, према томе, одбацивши неколико страних и привремених инвазија, становништво Балканског Полуострва од античког до његовог времена није битно изменило. Уосталом, чини нам се, да се наука ни према овом проблему није понела с довољно озбиљности. Прихваћено је гледиште да ни једна инвазија није истребила малобројне Грке и нешто бројније античке Латине, који су се временом прометнули у данашње Талијане. Међутим, с друге стране, Трачани, за које је Херодот с поуздањем тврдио да су на земљи најбројнији после Хиндуса, за науку су покопани готово без икаквог трага. Уз то, и од њих и од Илира направљени су неки мистериозни народи, о којима су појмови углавном збркани... Међутим, ако се пође са

¹⁷⁴ Wiener Jahrbuch, XXXVII Bd., 1827.

¹⁷⁵ Joakima Stulli Rjeczoslozje illir.-ital.-lat., Dubrovnik, 1806.

¹⁷⁶ О Апендинију је писао Ј. Нађ у Поповићевим прилозима за језик и књижевност.

становишта да су ти толико бројни Трачани преци данашњих – такође у Европи и на свету врло бројних Словена, то мења из основа погрешна учења; но не само погрешна, већ пристрасна, будући да, углавном, како рече Живанчевић,

„потичу од оних, који су на Словене гледали крвавим очима.”

Апендини је сигурно био један од ретких странаца, на кога се претходна мисао не би могла применити, те ми прилазимо његовој студији с поштовањем – колико због његове објективности, толико исто и због његове велике учености.

На основу врло бројних античких сведочанстава, тај „Италијан пореклом, тврди:¹⁷⁷

„Verum non modo ad Istrum stetit Thracia vetus, sed ultra trans flumen illud... longissime processit...”

што значи:

„Уистину, стара Тракија није се простирала само до Дунава, већ се протезала с оне стране реке веома далеко...”

што врло логично може да се повеже с Херодотовом изјавом, заснованом на његовом личном искуству. Осим тога, претходно тврђење савршено одговара и тврђењима Херодотових претходника, по којима је древна Тракија заузимала целу Европу северно од Грчке. Но, морали бисмо овде да прецизирамо да су назив Тракија,¹⁷⁸ по српским историчарима, Грци направили од назива Рашани, или Рашчани, што је био покрајински назив за Србе, који су живели уз реку Рашку, или Расу, притоку Марице. Двојица српских историчара: Милош Милојевић и Сима Лукин-Лазич, обојица из деветнаестог века, још увек су имали прилике, да на обали те реке виде развалине древног српског града Раса... Па пошто Грци, како Шафарик рече, уз срџбу врло савесног научника, нису познавали српски језик, а још мање су познавали бројна племенска имена тих старих Срба, која су се разликовала од једног краја до другог, они су на све њих једноставно применили једино име које су првобитно у својој близини упознали: Рашани, или Рашчани, од чега типичним грчким изобличавањем, постадоше Трачани, што су онда од њих прихватили најпре Римљани, па затим и сви други Европљани. Но било како било, ти древни Трачани су, по Апендинију, а на основу њему познатих сведочанстава, заузимали огромне европске просторе далеко на северу преко Дунава.

¹⁷⁷ Стулићев речник, стр. XXXIII, стубац 1–2.

¹⁷⁸ Госпођа Борисављевић се ни у погледу имена Трачана не слаже са Шафариком, а ни с онима, који тај назив сматрају деформацијом од Рашани, Рашчани. Она каже: *„Научници су приметили сродност та два назива: Ра-сија и Тра-сија и у томе су у праву, с обзиром, да Трасија излази из Расија с додатним челним Т,“* које – према њеном оригиналном тумачењу – обележава Тројство Сунца Творца.

Но он се не ограничава само на античке писце, већ на истом месту у наставку каже, да и по новијим ауторима:

„... recentibus scriptoribus Cluverio (Lib. I. Germ. Antiqu. c. 4.), Bocharto (In Phaleghx, Lib. 3., c. 1.), et Curtlero (In Origin. Mundi, Lib. I. c. 18.)...”,

Трачанима су припадали и Мижани обе, тј. Горња и Доња Меџија, па Дачани, па Гети... А и Мижани и Гети су се по Страбону (VII.) као Трачани налазили с обе стране реке. Затим он каже:

„Item Stephano (V. Get.) et Herodoto (L. IV.) Getae sunt Thracum coloni...”,

„И по Стефану и по Херодоту Гети су трачки насељеници, док су Дачани исто што и Гети,”

„... et situ solum et nomine ab iis diversos...”,

„... но само местом боравка и именом од њих различити...”

Даље Апендини каже да су и Дачани и Гети, према Диону Касиусу (Књ. 51.) Трачани, пореклом из области Родопских планина, чему додаје:

„Porro Scytharum, Sarmatarumque gens una et eadem ab origine cum Thracibus, Macedonibus, Illiriis, Mysis, Dacis et Getis plane habenda est...”

Дакле:

„Порекло Скита и Сармата исто је као и порекло Трачана, Македонаца, Илира, Мижана, Дачана и Гета...”

Плиније је, према Апендинију, показао са сигурношћу да су Гети и Дачани исти народ, исто тако као и Сармати, или Сауромати... Исти ти Сармати, каже Апендини у наставку, прелазили су тајно у огромном броју Дунав што су могли да учине једино под претпоставком да су говорили језиком новог краја у коме су се нашли... Уз то, Апендини напомиње да Плиније каже за Сармате (књ. VI., гл. 7.), а Херодот за Сигине „с оне стране Дунава” (књ. V. – transistranas), да су потомци, или племе Међана (Medorum soboles), но не азијских, него европских Међана:

„Atqui Medi illi non Asiatici, sed Europaei.”

И даље нам Апендини саопштава врло занимљиве ствари, о којима наука, колико нам је познато, стварајући историју, није довољно водила рачуна. Јер, по античким писцима, ти Међани су пореклом Трачани, као на пр., по Ливију, по Полибију, по Птоломеју. Ево, с тим у вези, оригиналног Апендинијевог текста на латинском:

„Et sane Medorum gentis in Thracia Aboriginis meminere quamplurimi, inter quos Livius qui illos et Meddos et Maduatenos; seu Madytenos perspicuo a Madai nuncupat (1. 38. et 26., c. 25); Polybius (Excerpt. 1. 10., c. 35), qui, ut Livius, conterminos Macedoniae statuit;

Ptolemaeus, qui Medorum regionem in Thracia cis Istrum Medicam appellat (1. 3., c. 11.). Itaque Medo-Sarmatae et Medo-Syginae ipsi etiam Thraces erant, et Asiatica Media vel a Thraco-Medorum coloniis illuc usque provectis, ut ex Herodoto (1. I.) conjici posse videtur, vel ob aliam causam recentius ita fuit vocitata. Sed Aristoteli quoque, ne dum geographis, historicisque omnibus, innotuit, illas gentes omnes, sive Cisistranae, sive Transistranae essent, eiusdem fuisse generis, et Scythas, Medosque in Thracia extitisse. Ait enim (De mirand. audit., c. 110.); „Scytharum, Mediorumque regio est Thracia nomine...”

Уз напред речено, из горњег текста излази, да су Медо-Сармати, управо као и Медо-Сигини¹⁷⁹ били Трачани, као и да су азијски Међани трачко-медски насељеници, како се може закључити по ономе што Херодот наводи. На крају се Апендини позива на највећи антички ауторитет, тј. на самог Аристотела, који није био ни географ, а ни историчар, али је оставио сведочанство, по коме су – како житељи с оне стране Дунава, тако исто и с друге, одн. балканске, припадали истом роду, будући да су и Скити, управо као и Међани настали у Тракији. Овде Апендини наводи Аристотелове речи:

*„Област Скита и Међана зове се Тракија...”*¹⁸⁰

Даље нам Апендини каже да је у првом делу своје студије, ослањајући се на разна сведочанства, говорио о сличности, одн. о идентичности језика свих тих племена, али, да након последњих цитата може то да потврди с још више сигурности.

„Jam vidimus quae fuerit vetus lingua Thracum...”

„Видели смо већ какав је био стари језик, Трачана...”

пише наш аутор, па додаје, да је исти тај језик, по Страбонском тврђењу (књ. VII.), био и језик Гета. Страбон, наиме, наводи сведочанство Елија Секста Катона (Aelius Sextus Cato), који је, пишући о Гетима рекао:

„... quae gens eodem cum Thracibus sermone utitur...”

тј.

„народ који се служи истим језиком као и Трачани...”

¹⁷⁹ Упозоравамо заинтересоване читаоце на студију Милана Будимира у Гласу Српске Академије Наука, Од. литературе и језика, бр. ССXXXVI., нова серија, књ. 4., Београд, 1959. г.

¹⁸⁰ С тим у вези привлачимо пажњу на дело „Лепенски Вир”, или „Нова праисторијска култура у Подунављу”, Драгослава Срејовића, Београд, 1969. г.

Налазећи, да је проблем „Мед”, „Међана” веома интересантан, као и да наука преко њега прелази не придајући му довољну пажњу, ми ћемо и с њим у вези навести оригинално тумачење госпође Борисављевић, које у потпуности одговара разбацаним појединоствима, које сам и сама о њима нашла. Ево, шта она каже:

„Међани су староседеоци Тракије. Занимљиво је, да и међу старим племенима Египта има Међана, који тамо означавају граничаре („међа” = „граница”). Њих је било око Дунава, а Дунав је увек обележавао границу, или стварну, или природну. Интересантно је и то, да Латини увек кажу „Мед”, а ми Међани, док за иранске Меде и ми кажемо Мед. Мора бити, да је ово -ћ- претрпело двоструку промену.”

Но Страбон на истом месту тврди, да истим језиком говоре и Дачани:

„Sed Getae unius linguae cum Dacis erant. Eadem utuntur cum Dacis lingua Getae. Thracia vero, seu Getica, seu Sarmatica...”

Другим речима:

„Гети су имали исти језик с Дачанима... Уистину трачки, или гетски, или сарматски...”

Што се тиче скитског језика, након претходног текста, Апендини наводи Овидијеве стихове из његове треће књиге елегија (Елег. 14.), које већ познајемо и где Овидије пева да је научио трачки и скитски, а да и на гетском језику зна да пише. Затим читамо Апендинијево тврђење:

„Sarmaticam vero fuisse eandem ac Geticam, sic ille ostendit”
(Trist. V., Eleg. 12):

„Jam didici getice, sarmaticeque loqui.”

Апендини, дакле, затим констатује да је за Овидија сарматски језик био исти као и гетски, што је римски песник јасно казао наведеним стихом:

„Већ сам научио да говорим гетски и сарматски.”

Вршећи даље најсавеснију анализу, Апендини сматра, да је Овидије употребио као синониме (*synonymice usurpavit*): Threicium, Scythicam, Geticam, Sarmaticam, на основу чега би, према томе, трачки, скитски, гетски и сарматски били један језик. Писац предговора Стулићевом Речнику даље привлачи пажњу на чињеницу, да је Овидије сарматску земљу, у којој се налазило његово место изгнанства – Томи, називао и скитском (Елег. III., 2.), а и гетском (Елег. I., 4.), због тога, мисли Апендини, што су се они, који су се некада називали Скитима и Гетима, касније називали Сарматима. На основу свега он закључује да су за песника скитски, гетски и сарматски језик били један те исти и јединствени говор.

Размишља даље Апендини:

„Уосталом, да се није радило само о једном језику, зар би два, или три тешка нова језика могао да научи један већ стар човек и да тако елегантно и вешто на њима саставља песме, којима је заслуживао хвалу (Елег. књ. IV., 13.) већ после треће године боравка у новом крају?”

На овом месту нам није могуће даље се задржавати на веома бројним сведочанствима, која је сабрао Апендини, како би доказао, да није нестао ни древни трачки језик, а ни народ, који су онда и трачким именом називали. По њему, као и по бројним другим ауторима, Херодотови Трачани,

„на свету после Хиндуса најбројнији народ”,

били су и остали савремени Словени, који у она давна времена себе уопште нису тим именом називали, већ – како је то

доказивао Шафарик, па Добровски, Суровјецки, Милојевић, Живанчевић, итд. – Србима. Уосталом, у недостатку историјских, или каквих других писаних података, постоји нешто, што по мишљењу највећих ауторитета може да послужи као неопорециво сведочанство о најдавнијој прошлости житеља Европе и великог дела Азије, а то су разна географска имена, која су се задржала као драгоцен архива разасута огромним просторима; а највећи део те архиве може да се растумачи полазећи само са становишта српског језика, чиме се бавимо у једном другом поглављу.

Па да се за сада потрудимо да изведемо једини могући закључак. Из излагања Франа-Марије Апендинија, почев од стране XXV. предговора Стулићевом Речнику, јасно је много што-шта, преко чега се прелази ћутке, или пак на начин који замагљује научну истину. На основу античких писаца излази недвосмислено да су грчка острва, као и скоро цела најстарија Грчка – *tota fere Graecia antiquissima* – били настањени Трачанима, како тврди Страбон:

„*Idem testatur Strabo*” (lib. 7. et 10.)

Уз то, сигурно је (*certum est*), наставља Апендини, да су Пелазги били Трачани и Скити, при чему нас упућује на Херодота, књ. II.; Тукидида, књ. II. и IV. и Страбона, књ. VII. Затим он изричито каже да знамо (*sciamus*) да су Пелазги били не само у Грчкој, већ и у њеним суседним земљама, као на пр. у Италији, по сведочанству Херодотовом (књ. I.), Дидора Сицилијског (књ. XIV.), Дионисија Периегета и Дионисија Халикарнаског. Осим тога, Страбон је јасно рекао да је Италија била запоседнута од Трачана:

„... *Italiam a Thracibus quoque fuisse possessam, ut clare fatetur Strabo...*” (lib. XII.),

а Трачани су били и Фрижани, или Тројанци и Хенети, који су се сместили у углу јадранског залива (*in Adriae sinus angulum...*) ... И могли бисмо тако да наставимо још дуго, јер Апендини цитира многа места многих аутора изабравши врло убедљива сведочанства... По њему је сав тај силни „нестали” народ говорио трачко-илирским, или илирским, или пак „словенским” језиком, коме су, у неку руку, централна зона били Подунавље и црноморске обале. Ми смо на више места показали, како се тај језик, скупа с људима, ширио у разним правцима, а особито према европском северу... Из излагања Апендинијевог је јасно, да се тај трачко-илиро-словенски језик говорио свуда, докле су допирала племена Трачана, што ћемо ми заменити називом – Срба. Према томе, лако је схватљиво да језик који је Овидије научио у изгнанству може да буде само српски језик, који је од његовог доба до данас сигурно, као и сви живи језици, претрпео промене, но оставши ипак у суштини, како је тврдио Мицкијевић, поетски језик с многим архаичним карактеристикама. У вези с овим тврђењем, можемо да се позовемо

на једно занимљиво дело, чији је аутор Charles de Peyssonnel, а наслов „Observations historiques et géographiques sur les peuples barbares qui ont habité les bords du Danube et du Pont-Euxin”.¹⁸¹

Одмах у почетку тог свог историјско-географског дела, Пејсонел тврди, да је језик Словена од свих језика један од најрашире-нијих. Пошто је изређао све европске земље, које се служе тим језиком, он је онда томе придодао и више земаља у Азији. У његово доба, како он каже, према писцима, који су се звали Gesnerus і Roscha, то је био заједнички језик народима, чији се број уздизао на 60. У његово време, у Мађарској је још увек постојало ривалство између њега и мађарског, који припада сасвим другој језичној групи. Ми данас с поузданошћу можемо да кажемо, да је тај „словенски” језик у Мађарској био српски, исто тако као и онај, којим се, по Пејсонелу, а на основу сведочанства Edouarda Brerenwoda у „Scrutinium linguarum”, говорило на двору турских царева. Пејсонел затим тврди, да нема потребе да се позива на сведочанства разних аутора, пошто он сам зна, да се дијалекти тога свеопштег и заједничког словенског језика разликују између себе веома мало, или, како он прецизира на француском језику:

„...toutes ces nations que je viens de citer ont une langue commune, dont les dialectes diffèrent de fort peu de choses...”

тј.:

„... сви ти народи које сам споменуо имају један заједнички језик, чији дијалекти се разликују врло незнатно”.

Но Пејсонел се не задржава само на том тврђењу. У наставку свога дела, на с. X. он каже, да је Бандури, у својим белешкама о Константину Порфирогениту тврдио, да је „илирски”, одн. „словенски”, а ми ћемо рећи српски језик, постојао на Балкану пре 7. века по Христу, када су се, по усвојеној историји, Срби настанили то полуострво. Пејсонел још прецизира, да је Мавро Орбини, свештеник малтског реда, тврдио на 173. страни свога дела

„Il regno delli Slavi”:

„... que les peuples de l’Illyricum parlaient la langue slave, avant que les Slaves se fussent emparés de cette province”,

што дословно значи:

„... да су народи Илирије говорили словенским језиком, пре него што су се Словени дочепали те провинције”.

На овом месту госпођа Борисављевић примећује:

„Мавро Орбини нелогично каже да су народи Илирије говорили словенским језиком... Ово је класична збрка, намерна, или ненамерна, да се не би признало да се претходно говорило српски”.

¹⁸¹ Paris, 1765., Ed. Tilliard.

Ми ћемо сада овде, у знак поткрепљења Пејсонеловог тврђења, да наведемо једно занимљиво сведочанство познатог српског писца, Стјепана Митрова Љубише,¹⁸² да је велико црногорско племе Паштровићи тамо, где се још данас налази, још од претхришћанских времена. Ево тог одломка:

„Планина паштровска лежи као копања међу двије косе брегова; једна је дијели Црмницом, а друга Приморјем. Планина се сва просула доцима, опточенијема густијем брежуљцима, гдје се прољећем насркаш мирисом девесиља, зановети, скромута и сваковрсна дивља цвијећа. Паштровићи су некада становали на тој планини, а имали по Приморју, гдје су им данас станови, куће поземљуше, у којима су, у пила и бачве, слијевали уље и вино: њивили су по планини љуто воће, шљиве и јабуке. И данас можеш видјети на многим мјестима развалине и гомиле камења и клаку. Но је то бивало у прастара времена, још прије него су се покрстили, јер по казивању цариградскијех повјесника, као и по многијем другијем знаковима, на примјер, по презименима, нарјечју, одјелу и приповиједању, стоји чисто, да су Паштровићи бивали и прије српске сеобе нека словенска населбина на данашњем земљишту, која се изједначила с дошљацима”.

У Црној Гори постоји још једно племе од предхришћанских времена, које спомиње Јован Цвијић, иначе географ светског гласа. Цвијић је као професор београдског универзитета основао географско друштво и његов „Гласник”, а постао је и председник Српске Краљевине Академије, као и члан многих научних друштава у земљи и на страни. Бавећи се поглавито проучавањем земље и народа Балканског Полуострва, дао је радове велике научне вредности. Тако је он у своме знаменитом делу издатом и на француском језику „La Péninsule Balkanique”¹⁸³ тврдио, између осталог да савремени дијалекти српскога језика потичу још из античких, одн. претхришћанских времена. Ту је Цвијић, истовремено, повезивао древни трачки балкански живаљ са савременим, словенским, изражавајући уверење о постојању језичког и етничког континуитета српског народа на Балканском Полуострву. Што се пак „Гласника” тиче, у многим бројевима које је он сам уређивао, писао је о разним српским племенима и породицама, рашчлањујући о њима понаособ разна обавештења, као што су: порекло, крсна слава, сеобе, промена имена и старост. У оквиру тога рада дотакао се и племена Цуца у Црној Гори, за које је установио, да је једнородно са Србима Цуцуловићима из Македоније...

Сви ови овде тек само дотакнути проблеми, откако је замрла Српска аутохтонистичка школа, прегажена тенденциозним гер-

¹⁸² Целокупна дела, I. књига, Библиотека Српских Писаца „Народна Просвета”, Београд, 1930. г.

¹⁸³ Париз, 1921. г.

манским учењима, нису били у овоме смислу изучавани. Стога се уздамо да ћемо овом студијом потаћи младе српске научнике да наставе стопама Милоша С. Милојевића, продубљујући до крајњих могућих граница сва питања, која се односе особито на далеку прошлост српског народа, која је злонамерно – данас понајвише – изобличена, прећуткивана и покопана.

Па када смо стигли дотле, да као писац ових редака додам и једно лично сведочанство, које потиче из породице моје мајке, рођене Аксовић, у округу драгачевском. Нажалост, нисам имала прилике да се позабавим изучавањем порекла мојих пређа с мајчине стране, али претпостављам да су и они, као и велики број српских породица овога лепог и брежуљкастог краја, досељеници из јужнијих балканских подручја.

Пратећи овај мој рад и тешкоће на које у вези с њим наилазим, моја мајка није могла да разуме зашто Европа затвара врата пред истином. Када сам јој објаснила да западна наука неће да прихвати долазак Срба на Балкан пре VII. века по Христу, док ја, међутим, имам доказе да то не одговара историјској истини, мајка је на то упрла поглед негде далеко испред себе, отпочевши да ми прича о „својим старима на селу” и о стварима, које је од њих слушала још у детињству. Онда је додала:

„То што ти радиш, то не може да не буде истина! Сећам се, наиме, како су ми моји стари на селу причали, како су наши давни стари приређивали хајке, да истребе лавове, који су харали стоку по торовима”.

Да се не вараш, мајко? Узвратила сам. Лавове, или вукове?

„Не, дете! Не вукове! Знам ја шта је курјак, већ лавове!”

Али, мама, последњи лавови на нашем Балканском Полуострву су виђени у доба Александра Великог, а то значи у IV. веку пре Христа, а како историја каже ми Срби смо дошли овде тек у VII. веку после Христа.

Моја мајка је на то узвратила:

„Причали су моји стари да је то било пре него што је Исус Христос дошао на свет.”

Приликом научних истраживања и традиције се узимају у обзир. Јер, одвише је познато да је народно сећање увек засновано на нечему, што је у извесно доба била стварност. А на Балкану је било житеља пре него што су се по њему населили Грци. Међутим, ни после њиховог доласка староседеоци нису нестали и ми, у оквиру ове студије имамо поглавље, у коме се говори о Платону и о „варварском” језику, који је некада био заједнички и „варварима” и Грцима. У Платоново доба још увек су тај језик чувале жене, познате, како Платон каже, као поштоваоци старина на тлу саме Грчке. Нема сумње, судећи, не само по Платоновом

„Кратилу”, већ и по веома бројним географским називима античке Грчке, тај језик је био, по Апендинију, трачки, по извесним другим ауторима „словенски”, а по нама, најстарији међу словенским језицима, тј. – српски.

Вратимо ли се сада француском историчару Пејсонелу и његовом одломку, који смо почели да наводимо и коментаришемо, доћи ћемо до стране XI. на којој он спомиње светог Јеронима (Eusebius Sophronius Hieronimus), који је рођен око 331. г. по Христу, док је умро 420. г. Његово место рођења био је Стридон у Далмацији, а умро је на Грахову Пољу у Босни. Пејсонел у вези с њим понајпре спомиње, како се сматра, да је свети Јероним стваралац „словенске азбуке”, зване буквица. Даље нам Пејсонел саопштава, да су се тим словима светог Јеронима служили, према тврђењу Guillaume-a Postel-a, Срби, или Панонци, или Далматинци, који су говорили језиком заједничким Илирима, Панонцима и Мижанима.

Ми о старим српским азбукама расправљамо у поглављу о писму, а овде ћемо само рећи, да Јероним није створио „буквицу”. Друго, он је живео највећим делом у IV. и почетком V. века. А ако су се Срби појавили у Подунављу и на Балкану тек у VII. веку по Христу, како је онда могуће доводити у везу тог црквеног оца и Словене уопште?!

Но има још нешто с њим у вези. Себастијан Долчи, у својој, овде већ више пута споменутој студији о „Старости и распрострањености илирског језика”, у гл. XXI., а на страни 34.-35. доноси речи светог Јеронима, које је он упутио папи Дамазу, свакако пре Дамазове смрти, до које је дошло 385. г. То значи, свети Јероним је те речи написао у другој половини четвртог века. Оно, што је нама у овом тренутку од особитог значаја, то је, да кратак сачувани текст представља најчистији „илирски”, одн. српски језик, па опет морамо да поставимо питање: како би једна оваква ствар била могућа, ако су се људи, који тим језиком још и данас говоре, на Балкану појавили тек половином VII. века?! Имајући уверење да ни овај проблем није довољно простудиран са ове тачка становишта, ми наводимо речи светог Јеронима, које ће схватити с највећом лакоћом свако, ко српски језик познаје:

„Ја ниткога првога него Исуса Христа слиједећи, светињи твојој, то јес' столу Петрову опћенством задужен јесам. Тко год изван ове куће јагањца јести буде, поган јес'. Ако тко у корабљи Нојиној не буде, изгубиће се, кад дође потоп”.

У истом поглављу мало даље (с. 35.) Долчи закључује:

„... dummodo uno corde, unoque symbolo simul cum Bohemis, Polonis, Dalmatis, ceterisque Illyricis populis (qui a me in brevi Dissertatione hac enumerati sunt) laudent Dominum nostrum...”

У ствари, претходним текстом Долчи хоће да истакне јединственост свих данашњих словенских језика, које стручњаци сма-

трају само дијалектима једног јединственог прајезика, заједничког некада целом словенском народу. Он каже:

„... једним осећањем (одн. срцем), једним симболом заједно с Чесима, Пољацима, Далматинцима и осталим илирским народима (које сам у овој краткој студији набројао) хвале Господа нашег...”

Пасусом који следи у Пејсонеловом делу, а на страни XII., француски историчар на свој начин понавља Долчијево тврђење о јединствености „илирског”, или, како се данас каже, словенског језика. Осим тога, по времену које спомиње, Пејсонел нас одводи даље у прошлост од епохе светог Јеронима, приближавајући нас, међутим, епохи Овидијевој, одн. времену, које је Овидије провео у изгнанству на обалама Црног мора. Понајпре, ево тог текста у француском оригиналу:

„Plusieurs même des peuples qui habitent les bords du Danube, une partie Lithuaniens et des habitants des bords du Pont Euxin, de la Chersonèse Taurique et de la Paflagonie, ont le même rite, et les mêmes cérémonies... qui leur sont communs avec les Illyriens, les Dalmates, les Pannoniens et les Mysiens. Vers l’an 300. de J. -Christ, selon le même auteur, tous ces peuples n’avaient qu’une même langue...”

У преводу претходни редови значе:

„Више народа који обитавају на обалама Дунава, један део Литваније, као и становници обала Црног мора, Тауријског Херсонеза и Пафлагоније, имају исти обред и исте свечаности... које су им заједничке с илирским, далматинским, панонским и мизијским. Око 300. г. по Христовом рођењу, према истом аутору, сви ови народи су имали један исти језик...”

Да се осврнемо овде понајпре на годину 300. по рођењу Христовом. Знамо, да је Овидије, који је на црноморској обали научио „варварски” „трачко-скитско-гетско-сарматски” језик, умро 18. г. по Христу. У горњем тексту Пејсонел каже, да се на истој тој црноморској обали 300. г. по Христовом рођењу код свих народа говорио један исти језик, истоветан уз то с „илирским”, далматинским, панонским и мизијским, што бисмо ми све сабрали у један једини назив – српски језик, још увек у употреби управо у свим побројаним областима, по којима је од најдавнијих античких времена живео исти народ, који се, упркос свим страним упадима, освајањима и инвазијама, ипак одржао, управо као и његови суседи Грци, с једне стране и Римљани, одн. данашњи Талијани, с друге стране.

Од Овидијеве смрти до времена, које Пејсонел спомиње, прошло је свега 288 година и не постоји никакав разлог, на основу кога бисмо могли веровати, или тврдити, да су се становници споменутих области изменили – или становници, или пак њихов језик. Те тако, у ствари, можемо да сматрамо, да је варварски језик северних народа, који су дуго остали непознати грчко-римским пи-

сцима и географима, био једноставно архајски српски, који је, како је то изложено у неким другим поглављима, послужио као база свим каснијим словенским дијалектима, како кажу стручњаци, или језицима – по мање упућеним.

Друго, аутор кога спомиње Пејсонел, јесте већ цитирани Postel Guillaume, који је у веку у коме је живео и радио (1505.–1581.) постао славан научник. Уз грчки, био је научио и хебрејски језик. Франсоа I. га је послао на исток, одакле је Постел донео драгоцене манускрипте. 1539. г. био је наименован за професора математике и оријенталних језика на Collège de France. У току свога живота, Гијом Постел се био посветио студијама о оријенталним језицима и о теолошким проблемима. Ми ћемо овде споменути само његово дело на латинском: „Linguarum duodecim characteribus differentium alphabeticum.” („О различитим алфабетским карактерима компаративне граматике). Научник, дакле, који се бавио оваквим студијама, морао је поседовати велико знање, које му је једино могло омогућити сличан компаративан рад. Према томе, можемо да поклонимо потпуно поверење његовим лингвистичким обавештењима, утолико пре, што се сигурно од Овидијевог до његовог времена језично стање области које је он обишао, упознао и проучио, није било битно изменило. Исто то можемо да кажемо чак и за прошли, деветнаести век, из ког нам је француски антрополог, етнограф и географ, René Millet, оставио једно значајно и врло јасно сведочанство¹⁸⁴ о језику, који се говорио све до Црног, па од Јадранског мора. Цитирајући, на с. 338.–339., Константина Јиречека, он том једном једином реченицом даје, у неку руку, увод у своју главну идеју... А та Јиречекова мисао гласи:

„Jamais, sur la terre, il n'est arrivé qu'un peuple subjugué disparut complètement, sans laisser une goutte de sang dans les veines du vainqueur ni un mot dans sa langue.”

А то значи:

„Никада се на земљи није догодило да један подјармљен народ потпуно нестане, а да не остави капљу своје крви у жилама победиоца, или реч у његовом језику.”

На страни 345. међутим, Миле говори директно о српском језику, саопштавајући нам, да је знао који пут да се заустави на тржиштима, како би слушао музику српских речи. Он затим каже:

„Le serbe ainsi parlé semble presque aussi harmonieux que l'italien. Il est clair pour moi que c'est en passant par la bouche des femmes de Thrace et d'Illyrie que cette langue rude, hérissée de consonnes, pleine d'accent gutturaux, a dépouillé en partie sa sauvagerie et pris des inflexions méridionales.”

¹⁸⁴ „Du Danube à l'Adriatique”, II. partie – „Les races” in: „Revue des deux mondes”, n° 3, 1889., pp. 324.–353.

Не улазећи у подробну анализу Милеових мисли, сажетих у неколико претходних редака, ми ћемо једноставно само да их пре-ведемо у уверењу, да оне садрже, у неку руку, резиме балканске историје, која је, према његовим речима на с. 332.:

„... на обалама Дунава остала у помрчини, док је у Атини сијала светлост...”

За српски језик пак, који одзвања управо на обалама Дунава, Миле налази врло лепе изразе:

„Српски језик којим се говори на тај начин, изгледа скоро исто тако хармоничан као и талијански. За мене је јасно, да је тај тврди језик, пун консонаната и грлених сугласника, пошто је прошао кроз уста жена Тракије и Илирије, делимично био лишен своје опорости, добивши медитеранску модулацију.”

На следећој страни, међутим, Миле сам себе надопуњава, кон-статујући једну научну истину о језику Балканског полуострва следећим речима:

„De cette fameuse parenté d'origine, il ne reste absolument que la communauté du langage; et c'est quelque chose! Depuis Varna jusqu'à Raguse, on vous donne le bonjour en serbe... L'unité de langage a mieux résisté que l'unité de moeurs...”

Преведимо, дакле, закључак овог прошловековног познаваоца балканских етнолошких и лингвистичких проблема, о којима је писао у својој споменутој студији о расама, објављеној у два на-ставка у француској ревији „Два света” („Revue des deux mondes”), цитираној мало више; говорећи о расним и националним пита-њима земаља Балканског Полуострва, он је својим текстом хтео да подвучу особито заједничко порекло у његово доба исцепканих националности, а изнад свега јединственост и континуитет српског језика. Ево, како он формулише свој закључак:

„Од те славне сродности порекла, преостаје само заједница језика; и то је нешто! Од Варне (на Црном мору) до Рагузе (тј. Дубровника, на Јадранском мору) рећи ће вам добар дан на српском. Јединственост језика се боље одупрла од јединствености обичаја...”

Из свега претходног се намеће само један једини могућ зак-ључак: како у доба древних и једнородних Трачана и Илира, тен-денциозно обавијених велом мистериозности и заборава, затим у доба изгнанства римског песника Овидија, па око 300. г. по Хри-стовом рођењу, затиму у IV веку, па све до данас – у Подунављу и на великом делу Балканског Полуострва очуван је континуитет српског језика. Но не само то, па ћемо се за следеће наше саопште-ње опет осврнути на ауторитет неопорецивог и пресавесног научника и слависте Шафарика.

Напред смо споменули дело „О пореклу Словена” Лоренца Суровјецког, које је Шафарик по Суровјецковој смрти приредио за штампу и издао 1828. г. То дело је неописиво драгоценост по мноштву сабраних докумената и сведочанстава, прорешетаних, како од самог Суровјецког, још већма од врло критичног и оштрог Шафарика. На страни 156. те значајне и документоване књиге, Суровјецки–Шафарик нам кажу да се не мисли довољно на то, колико је код северних писаца одомаћено предање о прадавним Словенима у Илирији на Балкану, а, дакако, и у Тракији. На страни 157., пошто је већ устврдио да су прадавна седишта Словена били Подунавље и Панонска низија, он напомиње, да су се они одатле ширили према југу и према западу, па додаје, да у прилог томе говоре врло значајна сведочанства:

„... vielmehr sprechen mehrere gewichtvolle Zeugnisse...”

одн., више значајних сведочанстава. Ми ћемо на овом месту да цитирамо само први докуменат који се у споменутом делу наводи, а то су речи папе Јована X. (914.–929.), који је – како тврде Суровјецки–Шафарик – знао, да су антички Илири и Трачани били Словени. Ево како гласи то сведочанство:

„Quis enim ambigit, Slavinorum regna in primitiis Apostolorum et universalis ecclesiae esse commemorata, quum a canabulis escam praedicationis apostolicae ecclesiae perceperunt cum lacte fidei, sicut Saxones novo tempore a nostro antecessore pia memoriae Gregorio Papa doctrinam pariter et literarum studia, in ea videlicet lingua, in qua illorum mater Apostolica ecclesia infulata manebat.”¹⁸⁵

У преводу претходно сведочанство гласи:

„Ко, дакле, може да сумња, да је владавина Словена била с поштовањем споменута од почетка апостолске и универзалне цркве, будући, да су они већ од колевке примили прву храну апостолске цркве с млеком вере (или: с основом вере); исто тако, како су у новије време Саксонци примили од папе Гргура, нашег побожног претходника, доктрину и наук о књижевности, очевидно, на оном језику, којим је остала украшена њихова мајка апостолска црква”.

У вези с овим наводом, ево и Шафариковог коментара са исте, 157. стране:

„Eine so erhabene Stelle, damals wol der Mittelpunkt aller abendländischen Gelehrsamkeit, hätte sich durch ihr höchstes Organ über eine hochwichtige Sache unmöglich mit solcher Bestimmtheit aussprechen können, wenn die Behauptung aus der Luft gegriffen wäre; man muss im Gegenteil vernünftigerweise annehmen, dass die römische Curie, der die spätere Einwanderung der Chorwaten gewiss bekannt war,

¹⁸⁵ Farlati, Illyr. sacr., III., 94.

die aus Tradition oder Schrift entnommene Ansicht, die alten Illyrier seyen slowenischer Abkunft gewesen, mit den nordischen Chronisten theilte, und sich deshalb für berichtigt hielt, die Bekehrung der Chorwaten nur als eine Fortsetzung des Christenthums der alten Illyrier anzusehen. Es ist jedoch bemerkenswert und für die Wahrheit von nicht geringem Gewicht, dass Surowiecki ohne Benutzung dieser Sagen, bloss auf dem Wege historischer Combination, auf dasselbe Resultat, auf welches jene Sagen ihrem wahren Sinne nach notwendig führen müssen... gekommen ist."

Ми смо горњи текст навели у оригиналу због његове вишеструке важности и ево, како он гласи у преводу:

„Било би немогуће, изразити с таквом одређеношћу с једног узвишеног места, које је тада било средиште целокупне западне учености и њен највиши орган – једну толико важну ствар, која није могла настати из ничега. Напротив, мора се заузети разуман став и схватити, да је римска Курија, која је морала знати за касну сеобу Хрвата, знала такође на основу традиције, или писаних докумената, да су стари Илири били словенског порекла. Римска Курија је, дакле, делила мишљење северних аналита, али је сматрала, да има право, да покрштавање Хрвата сматра као наставак покрштавања старих Илира. Вредно је међутим спомена и за истину од великог значаја, да је Суровјецки, не користећи се тим причама, већ само захваљујући историјским комбинацијама дошао до истог резултата, до ког безусловно својим смислом те исте приче морају да доведу...”

И да закључимо:

Давно пре Овидија, језик којим се говорило с обе стране Дунава, био је један словенски језик и то, на основу разних и бројних сведочанстава може бити само српски језик, који је

„за словенске језике оно, што је латински за језике из њега настале.”¹⁸⁶

Према томе, трачко-скитско-гетско-сарматски језик, који је Овидије научио, може да буде опет само исти тај српски језик, који је, по француском научнику Милеу, у прошлом веку, управо као и у овом нашем, двадесетом, одзвањао од Црнога до Јадранског мора. При овоме подвлачимо, да је велики слависта Добровски и бугарски сматрао за дијалект српског језика.¹⁸⁷ Исту ову мисао понавља и Копитар у својој студији „Словенска лингвистика”, управо у рецензији неколико дела из те области у „Аналима за литературу и уметност” 1811. (Мањи Списи, стр. 40).¹⁸⁸

¹⁸⁶ Ami Boué, La Turquie d'Europe, Paris, 1840., Tome II., p. 34.

¹⁸⁷ Лазо Костић, Краја српског језика – културно-историјска студија, Баден, 1964., с. 8.

¹⁸⁸ Исто дело, с. 8.

На основу научног и врло стручног рада Суровјецког-Шафарика на споменутом подручју: Подунавље, Панонија, Тракија, Илирија, па даље према северу Европе и према њеном истоку, може да се говори увек само о варијантама словенског „језика-мајке”, како се изразио француски слависта Сипријан Робер, а тај „језик-мајка” опет је само српски.

На основу тога се намеће закључак да је тенденциозни назив „српско-хрватски” језик за српски ненаучан и погрешан, будући, да се српским језиком говорило на Балкану пре доласка Хрвата, чија сеоба се стварно одиграла у VII. веку по Христу. Ево, дакле, једног еклатантног примера како се из верско-политичких разлога замрачује истина, која мора да буде успостављена искључиво једном објективном научном методом.

И, нека завршна реч овог поглавља буде најједноставније и најлогичније резонување: ако се поштује идеја о континуитету латинског и грчког језика, по каквом правилу се брише тај континуитет, када се ради о најстаријем словенском језику, одн. о језику српскога народа, тим пре, што су се различита имена, као што су, на пр., Трачани, Трибали, Сармати, Венди, Венети, Винди, или Вани, па Анти, итд. односила увек на Србе, који су себе, како тврди Шафарик свуда у својим делима:

„... увек својим домаћим српским именом називали...”

ОВИДИЈЕВСКИ ПРОБЛЕМ И ДАНКОВСКИ

Сасвим посебну пажњу на крају овога поглавља посвећујемо Грегору Данковском, професору грчког језика и библиотекару краљевске библиотеке у Пресбургу и неким сведочанствима и примедбама у његовом делу: „Die Gricchen als Stamm-und Sprachverwandte der Slawen”.

По Данковском, а према Овидију, сарматски и гетски су се можда дијалектално разликовали, али су, у принципу, били исти и то, како он каже „словенски језик”:

„Uns genügte es, die getische als historisch anerkannte slawische Sprache in Erwägung zu ziehen.”¹⁸⁹

„Нама је довољно, да узмемо гетски у обзир као признат словенски језик”.

На другом месту¹⁹⁰ писац додаје:

„Die Geten waren Slawen, gehörten zu dem Thracischen Geschlechte, und redeten mit den Thraciern einerlei Sprache.”

„Гети су били Словени и припадали су роду Трачана, говори с њима исти језик”.

У односу на своје прво тврђење да су „Гети били Словени”, Данковски се позива на Теофилакта Симократу, грчког историчара VII. века по Христу. Теофилакт је умро око 640. г., значи у првој половини VII. века и то у старости од 70 година, што значи да је око 30 година свога живота живео у VI. веку. То доноси један француски приручник прошлога века.¹⁹¹ Међутим, Данковски каже да је Теофилакт Симократа живео у VI. веку, а то је доба, када су византијски цареви имали много проблема са Гетима. Данковски има право јер „Историја Маврикијеве владавине” коју је написао Т. Симократа односи се на време од 582. до 602. г. У сваком случају, то је доба у коме, по историји која се учи, не би требало уопште још да буде Словена око Дунава, одн. у његовом доњем току, бар по сведочанству Константина Порфирогенита.

Данковски наводи најпре сведочанство самог Теофилакта, нађеног у његовој историји, која је ушла у збирку византијских писаца, а које гласи... Данковски подвлачи:

„Ово су његове речи” –

„Dies sind seine Worte”:

„Κατὰ Σκλαβητῶν ἤτοι Γετῶν. Γεταὶ γὰρ τὸ παλαιὸν ἐκαλοῦντο.” Theophilact. apud Photium.

¹⁸⁹ О. с., р. 12.

¹⁹⁰ Idem, р. 11.

¹⁹¹ M.-N. Bouillet, „Dictionnaire universel...”

„То δε Γετικον, ταυτον δ'ειπειν αι των Σκλαβηνων αγγελαι.” Theophilact., III., 4.

„Словени су зацело Гети. Наиме, Гетима су се звали некада.”
Теофилакт код Фотија.¹⁹²

„Гетско, но исто је рећи – мноштво Словена.” (Теофилакт, књ. III., гл. 4.)

За другу своју тачку, тј. да су

„Гети припадали роду Трачана”,

Данковски наводи Херодота, који у књ. VI., гл. 93. пише:

„Οι δε Γεται Θρηικων εοντες ανδρειοτατοι και δικαιοτατοι.”

„Гети су од (свих) Трачана најхрабрији и најправеднији.”

Што се тиче трећег тврђења, тј.

„да су Гети имали исти језик као и Трачани,”

Данковски се позива на Страбона (IV., 3.):

„Παρα των Γετων, ομοιωωττοι τοις Θραξιν...”

„Код Гета, који су једнојезични с Трачанима..”

У вези с тим, Страбон такође говори о Гетима, који су прелазили Дунав и, налазећи се јужно од реке, значи у унутрашњости Балканског Полуострва, разумевали су се с тамошњим становништвом...

Но Данковски доноси још једну занимљиву појединост у својој у почетку наведеном делу, на стр. 24., упоређујући грчки и словенске изразе. Тако стигавши до „словачког” Бух, српског Бог, он наводи да је Хесихије употребио реч βαγιος, уместо αγιος, тј. у значењу „свети”.

Данковски затим додаје нешто још занимљивије:

„По Херодоту, који је био упућен у трачке мистерије, Само-трачани нису, како је то Херодот тврдио, употребљавали различита имена за богове, али су их све поштовали под једним општим именом. А то јединствено име је имало особит смисао, да су бози све дивно уредили, те да због тога дају свако добро.”

На основу тога Данковски закључује:

„Die Vorfahren der ... Slawen verehrten daher ursprünglich das höchste Wesen unter dem allgemeinen Namen des Heiligen. (Bog, Βαγιος). Die vielgötterei kam später aus Aegypten nach Griechenland.” (Herodot, II., 51.–53.)

¹⁹² Фотије је цариградски патријарх из IX. века. Од њега је под насловом „Библиотека” остала једна драгоцену збирка, која садржи веома много навода разних писаца, чија су дела иначе за нас потпуно изгубљена.

„Преци Словена поштовали су првобитно највише биће под општим именом Светог (Бог, Багиос). Многобоштво је дошло касније у Грчку из Египта.”¹⁹³

Дакле, прастари Срби су, у бити, били монотеисти.

*

Како из свега произилази, Срби тек треба да отпочну да упознају своју праву прошлост, јер се ни од Милоша Милојевића, ни од свих оних, који су, било пре њега, било после њега, писали у истом духу као он, ничему нисмо научили.

*

Много ми је времена требало да схватим, зашто се српски разликује од свих осталих. Одакле у њега она особита благородност и племенитост. Ја сам такве српске домаћине сретала и заволела, настављајући кроз цео живот да носим неку врсту легендарне љубави према њима.

---

¹⁹³ Херодот, књ. II., гл. 51.-53.

„S'il est très difficile de découvrir de nouvelles vérités, il est encore plus difficile de les faire accepter. Car, selon une fâcheuse tendance de l'esprit humain, et d'après les paroles de je ne sais quel sage, il est plus facile de croire un mensonge qu'on a entendu mille fois, qu'une vérité tout-à-fait nouvelle.”

Voltaire

„Ако је веома тешко да се открију нове истине још је теже да оне буду примљене. Јер, према некој немилој тежњи људског духа и по речима не знам ког мудраца, лакше је веровати у лаж, која се чула хиљаду пута, него у једну потпуно нову истину.”

Волтер

НЕКОЛИКО ПРЕТХОДНИХ НАПОМЕНА

У даљем разматрању једног од значајних проблема ове студије, најпре ћемо ради лакше оријентације мање упућених читалаца да кажемо шта су „Веде” и када су оне настале, а затим, ко су „Индоевропљани” савремене науке и шта је „Индоевропски”, или „Протоиндоевропски” језик.

*

1. „Веда” је превојни облик од корена „вид” и значи знање, особито – унутрашње, метафизичко знање, сазнање... У нашем случају ради се о Ведама, скупу најстаријих писаних текстова народа беле расе, донетих у једно неодређено давно време у Индију од освајача, који су стигли са северо-запада.

Нас интересује најстарији и најважнији део „Веда”, назван „Рг-веда”. То је збирка од хиљаду химни, упућених углавном великим божанствима: Агнију (тј. оњу, ватри), шоми, што је алкохолно пиће, касније претворено у божанство (у српском данас „шома”, ракија лошег квалитета), затим Јами, богу смрти (српски „јама”), божанству напат (српски напат) разним митским бићима, као што је Србинда (српски Србенда)... Постоје химне рекама, као на пр. – између осталих-реци Раса (српски Раса); има химни посвећених коњу, који се жртвује, итд., итд.

Сматра се, да су Веде јединствени споменик по својој лепоти, дубини и узвишености доктрине, те да личе на величанствен храм усред варварских насеља. У Ведама је изнета основа друштва – древна и поштована. Веде се карактеришу као опште признато врхунско дело, споменик и сведок једне давне епохе. Ведска поезија је великим делом израз култа светлости, сунца, ватре, а као таква је наивна и узвишена у својој једноставности. Ведске химне

говоре како су установљени први обреди и прва верска схватања наше расе. веде су претходиле свакој другој поезији, како лирској, тако и јуначкој и епопејама, те наука каже да су ведске химне одељене од јуначких спегова временом, чије трајање не може да се утврди...

Најзад, као и код Срба и ведски певач је често слеп и иде од места до места...

Овај последњи детаљ нам речито каже, у коликој мери ће у најстаријим ведским химнама данашњи Срби пронаћи своју прабраћу, чија психологија се ни најмање није разликовала од њихове. Наука је установила да је ведски песник пун тихе туге због брзе пролазности живота, сматрајући то првим траговима записане душевне меланхолије. У Ведама ће Србин наћи многе своје обичаје и навике из свакодневног живота, особито оне које се односе на сеоски живот – до данас неизмењене, све српске народне изреке, пословице, мудрости. Већ тамо постоји веровање у душу и тамо је однос према мртвима исти као и данас у Срба. Српска млада се венчавала у оно прадавно доба на начин који се до данас није много изменио, а жеље које су јој биле управљане, живе још увек. Ведска жена била је поштована домаћица, а не ропкиња свога мужа и она је верна сестра српској савременој госпођи, која је нераздвојна од свога супруга, а остане ли без њега, достојанствено „вретеном”, као и наше мајке, одржава и даље породицу и гаји синове и кћери. Ведски народ је волео песму, свирку и игру, певајући у свакој прилици, и у радости, и у жалости. Ни у том погледу се у Срба до нашега времена ништа није изменило. Србин ће чак препознати свога сабрата на ведској „саби”, а данашњем српском сабору, који је имао исту сврху и одржавао се на исти начин као и било који српски сабор, с једном једином разликом: данашњи кривци не ваде више усијано гвожђе или камен на сабору, док песници обављају своје расправе на другим, за то одређеним местима. А тек ведска шрава с њеним жртвеним колачима, медом и шомом! Од оних дана до наших српска слава се слави на исти начин, уз исте молитве, исте жеље и уз исте поздраве домаћину, домаћици, њиховом порoду, њиховом имању и живежи... Српско народно и обредно певање је из оних давних дана, а извесне српске песме, везане уз карактеристичне српске обичаје, поводом разних празника – вероватно се од онда нису измениле ни за један тон... Сви мотиви узвишене и јединствене српске народне поезије, налазе се већ у Ведама, а српско право је само наставак ведског права...

Свим овим овде тек само површно споменути проблемима, као и многим другим, којих овом приликом не смемо ни да се дотакнемо, јер би нас могли далеко одвести. А од тога па даље, уздамо се, створиће се екипе младих српских научника, који ће развити науку о Србима и о њиховој давној, готово митској ведској браћи, исправљајући многе у том смислу до данас направљене

грешке и испуњавајући у потпуности празнине у изучавањима о измишљеном „индоевропском” народу! Јер, нема ни празнина, а нити тајанствених и необјашњивих ствари у овом смислу! Постоји само људско незнање и упорно одбијање западњачке науке да прихвати Србе као део данашњих, из њих насталих словенских народа, као онај прадавни „индоевропски” народ, од кога су проишли сви народи не само данашње Европе, где су, уосталом, савремени Словени још увек најмногобројнији!, већ и неких других делова света...

2. – На друго питање: „Када су Веде настале?”, одговорићу најпре оним, што службена наука каже, а потом ћу себи допустити слободу да сасвим кратко формулишем своје мишљење.

Arthur Anthony Macdonell¹⁹⁴ у уводу своје доле цитиране књиге, под насловом „Старост Риг-веде” (Age of the Rigveda), коју назива „најстаријим литерарним спомеником индоевропског језика” („The Rigveda is undoubtedly the oldest literary monument of the Indo-European languages”), одмах у почетку каже да је тачан период у коме су химне састављене још увек само један скуп претпоставки. Мало даље он износи неколико занимљивих података:

„On astronomical grounds, one Sanskrit scholar has concluded that the oldest Vedic hymns date from 3000 b. c., while another puts them as far back as 6000 b. c. These calculations are based on the assumption that the early Indians possessed an exact astronomical knowledge of the sun's course such as there is no evidence, or even probability, that they actually possessed. On the other hand, the possibility of such extreme antiquity seems to be disproved by the relationship of the hymns of the Rigveda to the oldest part of the Avesta, which can hardly date earlier than from about 800 b. c. That relationship is so close that the language of the Avesta, if it were known at a stage some five centuries earlier, could scarcely have differed at all from that of the Rigveda. Hence the Indians could not have separated from the Iranians much sooner than 1300 b. c. But, according to Prof. Jacobi, the separation took place before 4500 b. c. ...”

„Један санскритски научник закључио је на основу астрономског истраживања да најстарије Веда химне датирају 3.000 година пре Христа, док други научник тврди да су још старији од 6.000 година пре Христа. Те тврдње се базирају на претпоставци да су давни Индијанци имали тачно астрономско знање о путу сунца, али ту нема доказа. С друге стране, могућност тако далеке прошлости негира однос Ригведа химни, јер најстарији део Авесте тешко да датира од 800 година пре Христа. То временско раздобље тако кратко, да језик Авесте ако би био познат 5 векова раније, тешко

¹⁹⁴ A Vedic Reader for Students by Arthur Anthony Macdonell, Oxford University Press, Madras-Delhi-Bombay-Calcutta, 1917., 1951., 1976.

би се разликовао од језика Ригведе. Из тога следи да се Индијци нису могли раздвојити од Иранијана пре 1.300 година пре Христа, али по професору Јакобу, раздвајање је почело чак 4.500 година пре Христа.”

Јакобија Хермана (Hermann Jacobi), немачког санскритолога,¹⁹⁵ спомиње и Луи Рену.¹⁹⁶ Јакоби, који је крстарио Индијом у потрази за старим рукописима, издао је 1891. г. једно дело под насловом: „Рачунање датума хиндуских натписа”. Рену је управо мислио на то дело када је рекао да је Јакоби при крају прошлога века изнео један генијалан аргуменат, када је у једном стиху ведске химне посвећене жабама нашао тврђење да је година у Индији отпочињала у почетку кишног периода, тј. на дан летњег солстиција, одн. у часу најдужег дана у години. У другом пак стиху, Јакоби је открио да је тај солстициј почињао за време периода који Рену означава као „Phalgunis”, што би одговарало констелацији неба из године 4.500. пре Христа.

Рену даље наставља да се неке ведске химне својим садржајем односе на трећи миленијум пре Христа, док Олденберг¹⁹⁷ тврди у својим бројним делима да обреди изложени у Ведама намећу закључак о једној веома старој култури ведског народа.

Наравно, има и других бројних мишљења која се сва од реда врте као по зачараном кругу...

М. Ф. Нев¹⁹⁸ на пр., на стр. 11. и 12. свога дела пише:

„Au Rg-Véda, comme aux autres Védas, est annexé un calendrier astronomique... et Colebrooke, qui a consulté et comparé ces calendriers si anciens, ... admet, par la situation des points solsticiaux à l'époque où ces calendriers Védiques furent rédigés, la date du quatorzième siècle avant l'ère chrétienne. Si la rédaction en quelque sorte officielle et pratique de chaque Véda doit être reportée à cette date déjà fort ancienne il n'y a aucune difficulté à placer dans les siècles antérieures aux quatorzième la première composition des chants du Rg-Véda, ainsi que des autres parties des livres sacrés qui revendiquent aux même titre un âge aussi reculé.”

„Рг-Веди, као и осталим Ведама, прикључен је један строномски календар... и Колбрук, који је проучавао и упоређивао те тако старе календаре, ... прихвата, узимајући у обзир солстициј времена, када су ови ведски календари били сачињени, четрнаести век пре хришћанске ере. Ако, у неку руку, службено и практично ства-

¹⁹⁵ Рођен 1850., умро 1937. Главна су му дела, осим споменутог: „Рамајана – историја и анализа” и „Развитак идеје Бога код Хиндуса”.

¹⁹⁶ Louis Renou. – „Les maîtres de la religion védique” (= „Учитељи ведске религије”), Париз, 1928. г., стр. 64.

¹⁹⁷ Oldenberg (1880.–1918.)

¹⁹⁸ M. F. Nève, Etudes sur les hymnes du Rg-Véda, Paris-Louvain, MDCCCXLII, Librairie de l'Institut de France...

рање сваке Веде треба да буде лоцирано у овај већ давни период, нема никакве тешкоће да се стави пре четрнаестог века прва композиција рг-ведских химни, а такође и остали делови светих књига, који, истим правом, изискују) да буду лоцирани) у једно тако давно доба”

Луи Рену (Louis Renou) у својој „Историји санскритског језика”, издатој 1956. г., значи у наше доба, одмах у почетку, у предговору, каже:

„Sans doute le temps n'est pas venu (s'il doit jamais venir) pour une oeuvre définitive en ce domaine. Trop de travaux préparatoires manquent, trop d'éléments resteront inconnus...”

Рену као да се жали:

„Без сумње, није дошло време (ако икада дође!) за једно дефинитивно дело на овом подручју. Недостаје одвише припремних радова, много појединости остаје непознато...”

Мислим да у овој прилици није потребно још дуже се задржавати на овом предмету, па ћу стога, како рекох, узети слободу да изразим своје мишљење и свој суд, створен на основу до сада проучене литературе о Ведама.

Дубоко ценећи веома лепо уређен „Есеј о Ведама” Емила Бирнуфа (Emile Burnouff), стекла сам извесна уверења, која ће интензивна археолошка истраживања у мојој родној Србији, како изгледа, потврдити.

Пре свега, у том свом „Есеју...” Бирнуф подвлачи да се ведски период завршио више векова пре Соломона за кога се зна да је живео од 970.–931. г. Костржевски пак у својој студији, којој смо у овом делу посветили посебно поглавље, тврди да су преци данашњих Пољака на обалама Балтичког мора били тамо пре него што је Мојсије добио Законе на гори, званој Небо.

Будући да је „небо” чисто српска реч, будућим научним радом ће требати установити како је то име настало тамо и када? Уистину има још много нерасветљених ствари на земљи!

У својој расправи Бирнуф на више места подвлачи, између осталог, и на стр. 209., следеће:

„... les noms de parenté ne répondent pas à la période védique, mais à une période de beaucoup antérieure et à une contrée qui n'était ni l'Hindustan, ni le Saptasindu.”

„... називи сродства не одговарају ведском периоду, већ једном времену, које му је далеко претходило и једној области, која није ни Хиндустан, нити Седморечје...”

А будући да су сва сродничка имена до дана данашњега неизмењена и у најнормалнијој употреби у српском народу, како на основу многих других ствари, тако исто и на основу управо споменуте чињенице можемо да закључимо, слажући се с Бирнуфом,

да њихово порекло иде на више хиљада година! Колико хиљада година?! Уверени смо да ће нам археолошка истраживања која се врше ових година по земљи Србији помоћи да број тих миленија поближе одредимо... И при овоме подвучимо још нешто врло упадљиво и веома важно:

Колико се до данас зна, у Рг-Веди, која нас искључиво интересује, нигде се не спомиње тзв. „библијски потоп“, познат иначе многим народима старог доба. Ова непобитна чињеница намеће један непобитан закључак, а тај је да је:

Рг-веда створена пре тога потопа!

Јер, да су њени песници знали за једну такву катаклизму немогуће је да они, који су нам дали толико обавештења, не би оставили о једној тако великој ствари баш ни једну реч...

Дакле, и овај проблем се поставља пред будућу српску науку и налаже што хитније објављивање „Протосрпског речника“ госпође Ружице Борисављевић, која је, изнашавши и објаснивши првобитне језичне српске корене, на којима су саздани сви индоевропски језици, упоредо с тим установила бар приближну старост језика којим су певаће најстарије ведске химне... Па с тим у вези, ево само још једне опаске Емила Бирнуфа у његовом „Есеју о Ведама“:

„Ведска симболика настала из првобитног појма „asura“, има виталну снагу и трајност, која се не би могла оценити...”

Колико сам до сада упознала рад госпође Ружице Борисављевић, стекла сам уверење да ће нам њен „Протосрпски речник“ дати један одређенији појам о тој трајности, која се уопште односи на језик српског народа од највећих давнина.

3. – Па да одмах након овога само у неколико речи формулишемо за сада бар покушај одговора на питање „ко су Индоевропљани“ и шта је

4. „Индоевропски“, одн. „протоиндоевропски“?

Мит о небулозним Индоевропљанима и о „индоевропском“ језику, претку свих данашњих језика идноевропске групе, створила је прошловековна службена наука, прихваћена и, углавном, безуспешно настављена у наше доба. Немци су чак отишли тако далеко да нису говорили ни о „Индоевропљанима“, већ о „Индогерманима“, као о аријском народу, који је некада извршио инвазију Индије...

Овим тек додирујемо једну неисправну тему, која у будућој Српској Академији Знања мора да буде исцрпно обрађена! Ми то овде чак не можемо ни да отпочнемо, а ево зашто:

Како су рекли Шафарик, Суровјецки, Емил Бирнуф, Сипријан Робер и многи други, па чак и сам Страбон, грчко-римски писци су правили многе и тешке грешке. У овом случају ми се ограничавамо на грчко-римско мешање географских и етнографских

појмова. Премда о овом проблему може да се напише више дебелих књига, ми ћемо овде све да сведемо само на коју линију, у чврстој нади да ће будућа српска наука да му посвети дужну пажњу.

И Тацит и Птолемеј спомињу на њихов начин Лужичке Србе на тлу Германије као највећи и најзначајнији народ између Елбе и Висле.¹⁹⁹ Као прво племе ових северних Срба који су, као што то Херодот још каже за античке Србе уопште, били издељени по областима носећи различита имена, и Тацит и Птолемеј наводе оно, које носи назив: *Narii, Arii* или *Alii*... Уз то, Тацит додаје:

„... ceterum Narii super vires...”

„... уосталом, Харије надљуди...”

Понављајући да се овде дотичемо једног огромног предмета, који су Немци обрађивали на њихов начин и тенденциозно, створивши мит сами о себи, а у вези с народом, који се ни онда, а ни данас, не убраја у Германе... Јер су северни, или Лужички Срби, премда су нечовечном германизацијом катастрофално умањени, до данас задржали своју националну индивидуалност... да овде само представимо, дакле, читаоцима – у вези с Харијима, Арима, или Алима, опаске госпође Ружице Борисављевић на мојој копији, а у духу њеног учења о прасрпском. Ево, шта нам она каже:

„Као прво племе Лужичких Срба оба писца су навела Харије, Арије, или Али (је). Ово Али (је) мора и у српском остати Али, што значи „Величанствени” (Харије надљуди).

Харије – (X = C) – ово нам указује да су Срби били Арије.”

И још прецизније нам каже:

„Сар-арије, да су имућни Срби поседници земље – Арије.”

А то је онај небулозни народ, који је у једно давно време извршио инвазију Индије, који је у Индију однео Веде чији многи проблеми су до данас остали нерешени, јер се, упркос стотинама учених расправа!, још увек не зна који је то народ био! А та славна „аријевска инвазија Индије” догодила се у једно давно доба када су се сви Срби целог нашег континента, још увек јединствени, језиком и обичајима, осећали браћом... Ко зна, у коликом броју су се били сабрали са свих страна и где их је онда још све било, будући да је сасвим сигурно да су они били онај од науке названи „Индоевропски” народ, чији језик су лингвисти великим делом реконституисали као „Индоевропски”, па чак и „Протоиндоевропски”.

Ово је уједно најкраћи могући одговор на треће и четврто питање, а по појави „прасрпског речника” госпође Борисављевић,

¹⁹⁹ Tac., Germania, 43.; Ptol., II., 10.

чврсто верујемо, овај тешки лингвистичко-историјски проблем постаће играчка у рукама научника!

Од тога часа, тужна реченица Луја Ренуа:

„Le „sanskrit parlé” nous en aurait appris probablement davantage; nous en sentons la presence, nous n'en avons aucun temoignage direct”:

„*Говорени санскритски би нас научио вероватно много више; ми осећамо његово присуство, али немамо о њему никакво директно сведочанство*” ...

Од тога часа, дакле, та констатација направљена с осећајем веома ожалашћеног научника постаће давна прошлост, а име, с неодређеношћу спомињаних „аријевских освајача Индије”, добиће сасвим одређен облик.

А мени лично ће у том тренутку бити бескрајно жао што тај моменат није доживео недавно преминули Чика-Спира Јокић, из Лике, који ми је толико пута поновио громким гласом горштака, упркос дубокој старости: „Молим вас, не говорите санскритски, већ реците стари српски!”

У наставку, а пре коначног закључка, следи приказ извесних тешкоћа научника санскритолога.

„Sanskrit parle”-Louis Renou

Louis Renou, „Histoire de la langue sanskrit”, 1956(2)

„Le „Sanskrit parle” nous en aurait appris probablement davantage; nous en sentons la présence, nous n'en avons aucun témoignage direct. C'est le destin d'une langue littéraire, de l'instrument privilégié d'une grande civilisation, que nous étudions ici.”

„*Говорни санскрит би нас о томе више научио; ми то осећамо, али немамо никакав директни доказ. То је судбина једног књижевног инструмента једне велике цивилизације, коју овде проучавамо.*”

У том смислу Луј Рену казује даље:

„Le lecteur regrettera que l'exposé linguistique soit si peu nourri de faits sociaux ou historiques. L'auteur ne le d'éplore pas moins. Mais on n'a jamais mis en évidence le moindre indice qui prouverait qu'au cours de sin immense durée la langue sanscrite a subi dans sa structure, dans son vocabulaire même, l'influence des événements ou des changements de moeurs qui ont marqué les phases de la vie indienne. Le sanscrit a été d'abord une langue purement religieuse, échappant à tout essai situation et de datation quelque peu précis, à toute contingence historique en tout cas.

Quand la langue sort des servitudes védiques, c'est pour devenir, jusqu'à nos jours, l'organe de textes plus ou moins Conventionnels, de disciplines techniques à caractère fortement normatif. Les divergences de style (puisqu'il s'agit désormais de style bien plus que de langue) sont profondes, nous venons de le rappeler; mais rien de ce que nous

savons de l'histoire indienne, de la société, ne les explique ou même ne les éclaire. Le „sanskrit parle” nous en aurait appris probablement davantage; nous en sentons la présence, nous n'en avons aucun témoignage direct. C'est le destin d'une langue littéraire, de l'instrument privilégié d'une grande civilisation, que nous nous étudions ici.”

А ево шта је овде Луј Рену у својој „Историји санскритског језика” (1956.) рекао:

„Читалац ће зажалити што је лингвистички експозе тако мало поткрпљен друштвеним и историјским чињеницама. Аутор то не жали ништа мање. али никад није јасно показан ни најмањи знак, који би потврдио да је током свог веома дугог трајања санскритски језик претрпео у својој структури, чак и у свом вокабулару, утицај догађаја или промене обичаја, који су обележили фазе индијског живота. Санскрит је пре свега био чисто религијски језик, који је измицао свакој и најмање прецизној ситуацији и датацији, свакој историјској случајности. Кад се језик ослободи ведске зависности, то је да би постао, све до наших дана, оруђе више или мање конвенционалног текста, техничких дисциплина снажно нормативног карактера. Опречности стила (пошто се сада ради много више о стилу него о језику) дубоке су, управо подсећамо на њих; али ништа што знамо о индијској историји и друштву не објашњава те опречности, чак их и не расветљава. Говорни санскрит би нас о томе више научио; ми то осећамо, али немамо никакав директни доказ. То је судбина једног књижевног језика, повлашћеног инструмента једне велике цивилизације, коју овде проучавамо”.

LOUIS RENOУ И НЕПРЕМОСТИВЕ ТЕШКОЋЕ О КОЈЕ СЕ СПОТИЧУ САНСКРИТОЛОЗИ

Како нам сам наслов каже, у овом поглављу желимо да у најкраћим потезима само размотримо неке од тешкоћа с којима се суочавају санскритолози. Међутим, да је остало на снази у самој Србији учење Српске Аутохтонистичке Школе оно би се кроз један век проширило далеко изван српских граница, те би данас српски народ уживао и углед и част која му припада.

Познато је да није утврђена старост ведских химни, а будући да су Веде апсолутно нераздвојне од српских пређа, испада да су то два појма која сачињавају нераздвојну јединственост, те их, према томе, треба изучавати упоредо. Јер, Веде су прожете духом српског песништва, а живот Срба још увек прожима све оно што Веде чини Ведама и јединственом песничком творевином, управо, као што је и много каснија српска поезија духовна творевина, која својом специфичношћу има сасвим посебно место на лествици европског духовног стваралаштва. Чињеница, да нико од научника санскритолога није то узимао у обзир, проузроковала је немогућност решења централног „индоевропског” проблема, па према томе и много што-шта, што се односи на ведске химне. Па да у вези с том несигурношћу и најеминентнијих истраживача цитирамо овде скоро очајничке закључке Луја Ренуа (Louis Renou), који у својој историји санскритског језика²⁰⁰ ствара готово вапећи:

„Sans doute le temps n'est pas venu (s'il doit jamais venir) pour une oeuvre définitive en ce domaine! Trop de travaux préparatoires manquent, trop d'éléments resteront inconnus.²⁰¹ Quand la langue sort des servitudes védiques, c'est pour devenir jusqu'à nos jours, l'organe de textes plus ou moins conventionnels, de disciplines techniques à caractère fortement normatif. Les divergences de style (puisqu'il s'agit désormais de style bien plus que de langue) sont profondes... mais rien de ce que nous savons de l'histoire indienne, de la société, ne les explique, ou même ne les éclaire. Le „sanskrit parlé” nous en aurait appris probablement davantage; nous en sentons la présence, nous n'en avons aucun témoignage direct.”²⁰²

„Le sanskrit „védique” (c'est-à-dire, propre aux textes inspirés par cette somme de croyances et de pratiques qu'on appelle le „Veda” ou la „Connaissance”) se présente donc, aux origines, comme la langue d'un texte particulier, le Rgveda ou „Veda des strophes”: **Oeuvre de datation et de localisation mal définies.** Tout ce qu'on peut dire est que c'est un texte du Nord-Ouest, comme l'indique les faits géographi-

²⁰⁰ Histoire de la langue sanskrite.- Lyon-Paris, 1956.- Ouvrage publié avec le concours du Centre Nationale de la Recherche Scientifique.

²⁰¹ O. c., p. 1.

²⁰² Id. p. 2.

ques dominants... Connaîtrions nous avec précision le lieu et l'époque que nous resterions aussi perplexe pour en définir les caractères linguistiques. Comme tant d'autres documents sanskrits, le Rgveda a été fixé à un certain niveau d'archaïsme, c'est-à-dire, **anterieur non seulement a l'usage courant, mais meme peut-etre a l'etat litteraire courant. Bien que du a des auteurs multiples, prepare dans des localites separees il ne presente guere de diversite dialectale. Autrement dit, nous avons affaire des l'origine a une sorte de norme linguistique.**"²⁰³

Сматрамо да је претходни цитат од веома велике важности, особито с обзиром на ауторитет професора Рену-а, чији закључци несумњиво представљају једну од последњих речи „санскритологије”. Ево његовог значења у преводу:

„Без сумње, још није дошло време (ако икада може да дође) за једно коначно дело у овом подручју! Недостаје одвише припремних радова, одвише много елемената остаје непознато. Када језик престао да служи „ведској употреби” он је постао, а и остао све до наших дана, средство мање или више утврђено традицијама за техничке дисциплине с изразитим нормативним карактером. Стилска размимоилашења (пошто се од тог тренутка ради више о стилу него о језику) су дубока... Али ништа од свега, што знамо о индијској историји о друштву не може да их објасни, па чак ни да их осветли. „Говорни санскритски” би вероватно могао да нам каже више; ми његово присуство осећамо, но о томе немамо никакво непосредно сведочанство.

Ведски санскритски (тј. карактеристичан за текстове надахнуте мноштвом веровања и обичаја званих „Веда” или „Знање”) изгледа, у самом почетку, као језик једног особитог текста, Ргведе, или „Веде у стиховима”: А то је дело чије време и место постанка је лоше одређено. Све што може да се каже, то је, да је то текст са Северозапада, како то показују главне географске чињенице... Па чак и кад бисмо тачно познавали и место и време били бисмо збуњени, а да бисмо могли да одредимо лингвистичке одлике. Као и толико других санскритских докумената, Ргведа је постављена на један одређени степен архаизма, одн., Ргведа претходи не само обичној употреби, него можда чак и стању обичне литературе. Премда та збирка потиче од бројних аутора и премда је припремљена у различитим местима, она баш не представља дијалекталне разлике. Другим речима, ми од самог почетка имамо пред собом једну врсту лингвистичке норме, или језичног закона.”

Госпођа Борисављевић уз горњи текст даје следећи коментар:

„Санскритски је црквено-литерарни језик, произишао из српског, а као црквено-литерарни не представља дијалекталне разлике. Он зато и јесте лингвистичка норма.”

²⁰³ Id. p. 10.

Осим напомене госпође Борисављевић, чини нам се, није више потребан никакав коментар предњем тексту Луја Ренуа, јер је он сам по себи довољно речит. Међутим, ипак желимо да привучемо пажњу заинтересованијих читалаца на неке изразе, као: „Веда” и „Знање”, упозоравајући их, у првом реду, на називе слова српске ћирилице, који потичу из предхришћанског времена, а почињу на следећи начин: „аз”, „бук”, или „Бог”, „веди”, или „вједи”; представља стари генитивни облик од „Веда” с идентичним значењем смислу ведског „Веда”.

Корен субстантива „Веда”, тј. „вид” у српском језику је био веома продуктиван, те је Даничић у „Коријенима”²⁰⁴ (стр. 208.–209.) донео целу страну израза у превојном облику, или не –. Што се самога значења корена „вид” тиче, управо ту се поклапа српски с Ведама, јер он у себи носи смисао: видети, знати (у смислу унутрашњег сазнања), обзнанити и казати. У другом делу ове студије биће посвећен посебан одељак српским и ведским глаголима, па ћемо се тамо на овој анализи задржати онолико, колико то буде било потребно.

Полазећи увек од установљене чињенице, да су се сви словенски језици развили од српског као језика „прамајке”, како је то јасно рекао Сурпиен Роберт, Ami Boué, et c., ми ћемо овде приказати део насловне стране једног чешког часописа, где се још чува пра-стара реч у њеном ведском значењу, што значи да су Чеси задржали израз у фази размимоилажења, не мењајући га, док су Срби у истом том смислу отпочели све више употребљавати једну другу, такође ведску реч „знање”.

ACTA MUSEI MORAVIAE

VEDY PŘÍRODNÍ

SCIENTIAE NATURALES

Рекосмо да је у савременом српском језику израз „Веда” као „знање”, замењен управо овом речју „знање”.

Госпођа Борисављевић на овом месту подвлачи разлике у нијансама смисла „Веда” и „знање”; по њој би се савремени српски израз „знање” односио на „обично знање”, према томе би „Веда” било „необично, тј. свето знање” ... Има студија о појединачним ведским глаголима, на пр., али није нам познато да је ико икада покушао да напише једну паралелну студију о српској именици

²⁰⁴ „Коријени с ријечима од њих посталијем у српском језику”, написао Ђуро Даничић, издање Југословенске Академије Знаности и умјетности у Загребу, 1877. г.

знање, с једне стране и о одговарајућој ведској. Наиме, М. F. Nève,²⁰⁵ на пр., у свом доле наведеном делу пише:

„ ... cette seconde partie de chaque Véda se trouve aussi appelée Djanana, Gnose, la connaissance suprême.”

То значи:

„... овај други део сваке Веде зове се такође знање, гноса, врховно знање.”

Међутим, у речницима²⁰⁶ је иста та именица означена као Јна-па. Чак и ономе, ко српски језик уопште не познаје, на први поглед је већ јасно да те две речи показују фрапантну сличност. Нажалост, писци речника стављају као компарацију:

„lat. gnarus, gnosco (nosco); гр. γινωδσοκω, νοεω (γνοεω); angl. know; germ. kann, kennen; Monier Monier-Williams додаје још: goth. knodi...”

Дакле, нико није ни покушао да поближе испита српско зна-, знање, знања и врло бројне изведене изразе од истога корена. Било би изнад свега корисно и пожељно да се направи једна компаративна студија између свих облика глагола зна-ти, које приказује Даничић у напред споменутом делу „Корени” и Јна, Janati, Јнапа, Јnati, итд. итд. код Whitney-а, чија студија је поново издата 1945. г.²⁰⁷ Но не само то! Не само да нико у свету није ни помислио да напише било какву монографију у вези са Ведама и српским језиком, него нико није ни покушао да Србе уопште доведе у везу с ведским периодом у било ком погледу. Домаће изворе је угушила Српска Академија Наука делајући под утицајем германске школе, док је у осталом свету настављено римско-грчко схватање, по коме су сви други, дакако, осим Грка и Римљана, били „варвари” и не-вредни пажње. Истина је, постоје и бројне студије које се односе на Веде и староперсијски, јер научници покушавају да установе континуитет преко „Зенд-Авесте”, свете књиге Заратустрине религије. Међутим, како тврди Луи Рену:²⁰⁸

„Là même où apparaît un parallélisme, il est en surface.”

То значи:

„Чак и тамо, где се појављује паралелизам, он је површински.”

²⁰⁵ Etudes sur les hymnes du Rig-Véda, avec un choix d'hymnes, par M. F. Nève, Paris-Louvain, MDCCCXLII.

²⁰⁶ Monier Monier-Williams; Stohoupak-Nitti-Renou; Klaus Mylius; Emile Burnouff-L. Leupol.

²⁰⁷ The roots, verb-forms and primary derivatives of the sanskrit language. A supplement to his sanskrit grammar by William Dwight Whitney.- Lepzig-London, 1885. American Oriental Series. Volume 30, American Oriental Society, New Haven, Connecticut, 1945.

²⁰⁸ О. с., стр. 9.

Само тако је могло да дође до тога да Sri Aurobindo,²⁰⁹ баш као и Рену, готово болно закључује у свом делу „Тајна Веда”.²¹⁰

„ Rig-Véda, que les érudits européens regardent comme le seul original, forme un système d'hymnes du sacrifice, composés en une langue très ancienne, présentant de nombreuses et presque insurmontables difficultés d'interprétation.”²¹¹

Ево шта каже овај индијски филозоф:

„Риг-Веда, коју европски научници сматрају јединим оригиналом, скуп је жртвених химни, састављена је на једном врло старом језику, представљајући бројне и готово непремостиве тешкоће у интерпретацији.”

Мало даље Ауробиндо готово безнадежно пише:

„И данас се чак поставља питање, да није читава та историја о аријевској инвазији (Индија) преко Пенцаба само мит филолога”²¹²,

да би на следећој страни закључио:

„Познате теорије представљају једну другу празнину... између ведског култа спољних снага природе и развијених форми грчке религије...”

„... тако у Ведама агни означава само ватру (у савременом српском још увек огањ, огња, огњи...), парјанија, кишни облак (у српском пара)²¹³ ... шома, биљка од које се добија мистично пиће ведске жртве, названо такође шома (српски шома),”²¹⁴ итд., итд.

Луи Рену међутим не сумња у стварност „аријевске инвазије”, па развијајући своју мисао предпоставља чак и то да су разне формуле при жртвовању, као и одређене строфе настале много раније, тј. давно пре времена када је дошло до коначне редакције химни:

„... mettons par hypothèse le VIII. ou même le VI. siècle avant notre ère...”

Мало касније његова мисао постаје још смелија и он јој даје упитни смисао:

„On s'est demandé si les débuts de cette activité n'avaient pas précédé l'incursion des tribus védiques dans l'Inde...”

²⁰⁹ Индијски филозоф, рођен у Калкути 1872. г., умро 1950. г. Студирао је у Кембриџу. У Индији је основао школу, у којој је предавао филозофију, што је било од великог духовног и моралног значаја за савремену Индију. Ауробиндо је својом мишљу створио везу између истока и запада. Његова главна дела су коментари Веда...

²¹⁰ Le secret du Véda. – Paris, Fayard, 1975. – Documents spirituels 13.

²¹¹ О. с., р. 2.

²¹² Id., р. 4.

²¹³ Id., р. 5.

²¹⁴ Id., р. 6.

Porteuses de la civilisation védiques, ces tribus avaient envahi l'Inde sans doute peu avant le milieu du second millénaire. Elles venaient de Bactriane ... et s'étaient étalées le long du bassin supérieur de l'Indus...

Quelques faits extérieurs à l'Inde attestent à haute époque une certaine diffusion du védisme: c'est ainsi qu'on a retrouvé en Cappadoce un document du XIV. siècle, énumérant des dieux garants d'un contrat de mariage royal: les noms sont védiques (avec des adaptations de forme) et répondent à des distributions fonctionnelles concordantes à celles du Véda. Des mots ... d'allure védique sont conservés dans des documents de Mitanni, de Nuzi, de Syrie, parmi lesquels des noms princiers. Fort importants en eux-mêmes, ces faits n'intéressent toutefois pas nécessairement l'expansion de la langue védique hors de l'Inde: ce pourraient être des emprunts, dont l'histoire précise nous échappe du reste."²¹⁵

Пошто је најпре изнео претпоставку да су Веде у рукописном облику настале тек у VIII. или чак и VI. веку пре Христа, он ипак није могао да избегне општу констатацију свих озбиљних санскритолога да је почетни део тога посла претходно упаду ведских племена у Индију, да би затим наставио:

„Носиоци ведске цивилизације, та племена су несумњиво преплавила Индију мало пре половине другог миленија. Она су долазила из Бактријане... и распротрла су се дуж горњег поречја Инда..

Неколико чињеница изван Индије потврђују у давној прошлости извесно ширење ведизма: тако је у Кападокији пронађен један докуменат из XIV. века (пре Христа), који набраја богове јамце једног уговора краљевског венчања: имена су ведска (уз прилагођавање облика) и одговарају функционалној расподели која је у складу с Ведама. Речи... ведских одлика сачуване су у документима Митана, града Нузија и Сирије, међу којима се налазе принчевска имена.²¹⁶ Врло важне саме по себи, ове чињенице,

²¹⁵ L. Renou, o. c., c. 7-8.

²¹⁶ Митани, краљевство које се налазило источно од Еуфрата, отприлике тамо, где је данашња Јерменија. Етнички и по свом друштвеном уређењу то краљевство је припадало Хуритима и цветало је између 1500. и 1365. г. пре Христа. Краљевство Митана је било такоређи апсорбовано од Асирије.

Град *Nouzi* или *Nuzi* налазио се у области горњег Тигра, у III миленију пре Христа овај град се називао *Gasour*, што је можда само један начин писања за Газур. На месту где је он био вршена су, од 1925.-1931. г. ископавања, при чему је откривено 12 слојева, од којих су први припадали протоисторијском периоду, одн. четвртм миленију пре Христа. У XV. веку под утицајем Хурита просперитет овога града је био знатан. Између осталог, откривен је један храм, изграђиван више пута на истом месту, затим једна палата, врло оштећена ерозијом. Ова палата је била украшена зидним сликама које потичу из другог миленија. У његовим слојевима нађено је 4000 таблета, од којих велики део садржи натписе судске природе. Протоисторијски слојеви су скривали и сликану, или цизелирану керамику, сличну оној, која је откривена у Ниниви. У горњим слојевима међутим, откривена је црна и бела керамика из XV. века пре Христа. Сирија, област западне Азије, коју је са запада запљускивало Средоземно Море, док је на северу била ограничена венцима планине Тауруса, на истоку реком Еуфратом, а на југоистоку и југу Арабијом.

међутим, нису нужно интересантне за ширење ведског језика изван Индије; то би могле бити позајмице, чија тачна историја нам, уосталом, изгледа недоступна."

Сматрамо, да је ова историја недоступна само научницима запада, који упорно одбијају да приликом продубљавања ведских и индоевропских истраживања узму у обзир исконске Србе, тј. данашње Словене. За Милоја Милојевића, Симу Лукин-Лазића, за Руса историчара Мороскина, па чак и за Французе, чији видици су надилазили скучене погледе њихових колега савременог доба, та историја је сасвим доступна, сасвим разумљива, просто напросто историја, на што допуштам себи да додам: али скренута из свога колосека утицајем германске берлинско-бечке школе.

На овом месту ћемо се вратити француском санскритологу Ренуу, кога, у односу на напред споменуте чињенице, надопуњава Jean Varenne у својој граматици,²¹⁷ где се он не слаже у потпуности с Ренуом. Варен, наиме, изричито тврди да је санскритски уживао извешан престиж у разним „аријевским” заједницама, пошто анатолска документа, која потичу из II миленија, носе печат употребе изразито санскритског речника, као на пр., назив који се односи на трку колима *rapša-vartanam*, што би на савременом српском језику гласило „пет вртења”, а то је трка при којој треба направити пет кругова.

Сваки пут кад наиђем у речима на „Р” самогласник, који нико осим Срба вероватно не може ни да схвати као самогласник, а још мање да га изговори без додатка, увек себи поставим поново питање, да ли уз то „Р”-самогласник у натписима стварно постоји још један други самогласник? На то питање ће моћи да одговоре тек сутрашњи српски научници, који се буду оспособили за дешифровање те врсте натписа.

И да се на овоме месту само још покушамо потсетити на тврђење неких еминентних санскритолога и научника, као што је баш сам Рену, коме овде придружимо и Вакернагела. Вакернагел,²¹⁸ наиме, одмах у почетку своје „Старо-индијске граматике”²¹⁹ тврди да ни једна ведска реч до нас није стигла неизобличена и неискварена, док Рену пише:

На територији Сирије човек се појављује већ у палеолитско доба, тако да је Сирија богата преисторијским цивилизацијама. Међутим, почев од неолитика, културе на њеној територији потичу из Сузијане и из земље Сумерана. Сирија је у историјско доба постала пролазном територијом између Египта, Месопотамије, Мале Азије и Арабије, трпећи утицаје свих ових побројаних земаља, које се отимају о њу, колико из стратешких разлога, толико и због њених планина богатих дрветом за конструкцију бродова.

²¹⁷ Grammaire du sanskrit. – PUF, 1971., с. 8.

²¹⁸ Wackernagel Jakob.

²¹⁹ Altindische Grammatik, Göttingen, 1896.

„Au surplus, il faut tenir compte de l'état corrompu, dans lequel le texte nous est parvenu, comme le montre la métrique irrestituable. La corruption est à son comble dans la version dite kasmirienne...”²²⁰

А то значи:

„Осим тога, треба водити рачуна о поквареном стању у коме нам је текст стигао, како то показује метрика, коју је немогуће приказати у првобитном стању. Исквареност је на врхунцу у верзији званој кашмирска...”

Спојимо ли то с тврђењем Вакернагеловим, имамо се над чим замислити, утолико више, што се споменута „Староиндијска граматика” сматра готово

„савршеним примером онога, што може да пружи генетичка метода у компаративној лингвистици.”²²¹

Вратимо ли се опет Жану Варену, видећемо, да, што се тиче старости Веда, ни он није одређен, тврдећи да је санскрит сачињавао најпре с иранским један заједнички језик, најчешће називан индоиранским, чији је датум и географски положај немогуће утврдити жељеном тачношћу. Да би подвукао ову чињеницу, он употребљава израз „on incline à penser”, тј., у неку руку, арбитрарно, одн. својевољно, по личном уверењу, или приближно се мисли да се тим претпостављеним индоиранским говорило негде око 2500. г. пре Христа. Подела пак тог језика, мисли он, извршена је почетком другог миленија.

А шта и како су мислили други научници? Велики је број сигурно свих оних, који су тај проблем хтели да реше, но ми ћемо се у наставку ове студије ограничити само на тројицу санскритолога: Adolphe-a Pictet-a и Emile-a Burnouff-a, уз које не смемо да изоставимо ни M. F. Nève-a.

²²⁰ L. Renou, o. c., c. 33.

²²¹ J. Varenne, o. c., c. 7: „... un exemple quasi parfait de ce que peut donner la méthode génétique en linguistique comparative.”

ШТА КАЖУ САНСКРИТОЛОЗИ: EMILE BURNOUFF, ADOLPHE PICTET и M. F. NEVE

Emile Burnouff у своме изванредном Есеју о Ведама поставља себи питање, на основу чега може да се установи страно порекло тзв. Аријеваца који су у једно давно доба извршили инвазију Индије?²²² На истом месту он тражи одговор у самим Ведама, тврдећи да у њима има детаља који указују на то да је тај народ дошао са запада, или тачније са северозапада, из области у којој се налази централна језгра азијских планина, где се сустичу Хималаја и Болор, или Белур. Велика химна песника Диргатаме, мисли Бирнуф, прави алузију управо на тај планински чвор, следећим речима:

*„Небо је мој отац. Мајка ми је велика Земља; највиши део њене површине њена је материца; тамо је Отац оплодио утробу оне која је његова супруга и његова кћер.”*²²³

Наставља даље Емил Бирнуф:

„Зна се, да је управо то место било у каснијим временима. окружено тајанственошћу и симболичним концепцијама.. били су то северне висине с којих су се сливале велике реке према Индији. Управо у области тог централног планинског чвора ведска митологија локализује баснословну планину Меру, чије име је, сачувано у називу Кашмир... Из тог краја истичу све велике земаљске реке, творци њене плодности и извор живота. Цитирани одломак песника Диргатама (Dīrgatams), упоредо с неким другим одломцима, изгледа да обележава порекло наведеног симбола, указујући, према томе, на чињеницу да су „Аријевци” већ имали известан појам о улози централног планинског језгра у географији Азије. Уистину, одатле тече не само један велики део река области назване Saptasindu,²²⁴ већ и Сарасвати, од које су Грци створили Haraqaiti, па Oxus²²⁵ данашња Аму-Дарја) и река западне Кине или долине Yarkand. Воде које силазе са тих планинских врхунаца, отуда где Небо и Земља славе свој хименеј, те воде заиста доносе плодност у свим правцима. Што се нас тиче, ми можемо да верујемо да су Аријевци познавали ову географску стварност, која је у свету тога давног доба била најзначајнија.”

²²² Emile Burnouff. – Essai sur le Vēda ou études sur les religions, la littérature et la constitution sociale de l'Inde depuis le temps primitif jusqu'aux temps brahmaniques. Ouvrage pouvant servir d'introduction à l'étude des littératures occidentales. – Paris, 1863.

²²³ Ibid., с. 129.

²²⁴ Saptasindu је у ствари средње поречје реке Инда.

²²⁵ Oxus је данашња Аму-Дарја, велика река, која је некада у Азији раздвајала Согдијану на северу, од Бактријане на југу. Аму-Дарја се у давној прошлости делила на два рукава, од којих се важнији и већи уливао у Каспијско (Хирканско језеро, а други у Аралско. У новије доба ова река је променила правац или се рукавац који је текао према Каспијском језеру исушио после једног земљотреса 1643. г.

Што се пак тиче правца северо-запад, одакле су се првобитни „Аријевци” спустили у област Саптасинду, то се, увек по Бирнуфу, да закључити на основу „много текстова” (*beaucoup de textes*) који би без ове претпоставке били необјашњиви. Он сматра да химна Вичвамитре (*Viçvâmitra*) представља јасну алузију на то древно путовање:²²⁶

4. – „... победоносне групе су се сабрале око онога који је био расположен за борбу. Новост се раширила док је велика звезда излазила из мрака. Зоре²²⁷ су то знале, те су дотрчале. Индра сам је господар крва.
5. – Седам мудраца, захваљујући њиховом знању, открили су да су те краве биле затворене у источној пећини. Мисао је скренула према тој страни. Они су следили цео пут жртве, а знајући њихова побожна дела (Индра) је продро у пећину.
6. – Сарам (кучка), знајући да је планина било отворена, помогла је да изиђе прастаро стадо које нам даје живот. Она је, обдарена лаким ногама, прва чула тутњаву бесмртних давши правац нашим тражењима.
7. – Најмудрији се показао... планина је отворила своју утробу пред добротворним витезом. Тај смртник, сједињен с млађима поделио је људима богати плен. Ангира (свештеник) му је упутио своје дубоко поштовање.”

Ако ова химна представља стварно успомену „Аријеваца” на улазак у област Саптасинду преко *Hindu-kô*, тј. преко планине назване Индијски Кавказ и долином званом *Attok* онда нам је допуштено да на исти начин интерпретирамо, сматра Бирнуф, један доста велики број одломака ведских химни.

Тако, на пр., песник Васишта (III, 142, 146) пева:

„Наши очеви су тражили скривено светло.”

Даље је из ведских химни јасно, разлаже наш аутор, да „Аријевци” никад нису били мирни и спокојни у новој области. Окружени врло бројним непријатељима, који су живели поред њих, па чак и међу њима они су увек испољавали свест о томе да су странци и освајачи и били су присиљени да непрекидно воде борбе. Ова чињеница је условила посебну карактеристику ведских химни, у којима се често, при зазивању богова упућују молитве за што већи број синова. Но то је посебна тема и о њој ће бити више говора на одговарајућем месту.

Но, пошто је у овом поглављу углавном реч о времену постанка Веда, скопчаном с тзв. „аријевском инвазијом” Индије да се повратимо још неким размишљањима Емила Бирнуфа. На страни 11. својих „Есеја” он каже да се по великом броју ведских химни

²²⁶ II., 38.

²²⁷ У множини као персонификација богиња зоре.

види да су песницима ведске епохе претходили други, старији песници, који су уједно били њихови преци и оснивачи њихове вере и обичаја. Ти прадавни господари породица, чије постојање је исто таква историјска реалност, као и постојање њихових потомака, изгледа, да су живели северозападно од Пенџаба... а други још даље у истом правцу, тј. даље на северо-западу... На тај начин, сматра Бирнуф, читав скуп ведских традиција указује на временски период чије трајање се апсолутно не може одредити. Што се коначног смештаја „Аријеваца” тиче на полуострву Ганга (dans la presqu'île de Gange),²²⁸ Бирнуф сматра, да се он догодио најкасније око XV. века пре Христа! А када су живели преци ведских песника, који су установили ведске традиције негде изван Индије – то питање остаје отворено. Но без обзира на то, врло савесно истраживач Емил Бирнуф тврди да су Веде претходили и класичном санскритском, и пракриту и Зенд-Авести, чиме древне химне постају средиштем свих филолошких студија. Јер, увек по Бирнуфу, у време када су настајале последње ведске химне, Саломон још није постојао.... Што се пак ведске породице тиче, будући да је њено установљавање остварено у тако давној прошлости, Бирнуф не може да закључи с потребном прецизношћу да ли је она створена с циљем одбране прадедовске вере или је пак ведска вера, скупа с ведским обичајима, обредима и традицијама створена са сврхом да овековечи породицу чувајући њену јединственост. Јер, ведска породица се заснивала на светости брачног јединства, окруженог свим гаранцијама, које могу да пруже вера и друштво засновано на врло старим традицијама. У везу с породицом Бирнуф доводи и родбинска ведска имена, за која он каже да по своме постању временски далеко, далеко надилазе Веде, наставши у време „аријевске заједнице”:

„Ils appartiennent donc, et cela depuis une époque fort antique, à la race commune et font partie du vocabulaire général.”²²⁹

„Она (тј. родбинска имена) припадају дакле, почев од једног веома давног времена, заједничкој раси (тј. свим Индо-Европљанима) сачињавајући део општег лексичког, одн. речничког богатства.”

У једном посебном поглављу видећемо да су родбински и породични називи у српском језику до дана данашњега задржали обележја архаичности и аутентичности.

Подвући ћемо још да Емил Бирнуф сматра да мистериозне приче ведских песника скривају историјске чињенице од највеће вредности.²³⁰

²²⁸ О. с., р. 9.

²²⁹ Id., р. 207.

²³⁰ Id., р. 177.

Извесне химне, тврди на другом месту Емил Бирнуф,²³¹ дотичу се историјских догађаја који су се одиграли по доласку „Аријеваца” у поречје Инда; оне су најмногобројније. Догађаји на које те химне праве алузије могу да се локализују у понеку од равница око Инда, имајући изразито историјски карактер, о чему коментатори Веда дају опширна и инструктивна објашњења. Међутим, извесне химне говоре о догађајима који су претходили силаску Индоевропљана у долину око реке Инда и који су се одиграли у крају чије име песник не даје. Ту би се могле убројити химне, које говоре о древном Канви (Kanva), претку песника истог имена; затим о Кави (Kavi) и о његовом сину Учана (Uçanas)... О древном песнику Васишта (Vasis'ta), ривалу Вичвамитре (Viçwâmitra), а има и других... Сви догађаји ове врсте, испитивани од научника готово под лупом, дају доказе о веома великој старини, а уједно и доказе о негдашњем јединству „Аријеваца” и других грана исте фамилије пре него што је дошло до разлаза, или индоевропске дијаспоре из првобитног заједничког и јединственог центра, у коме је створен темељ ведске вере и ведских високо штованих традиција.

Истраживачки рад Адолфа Пиктеа (Adolphe Pictet) узбуђује сигурно и најхладније научнике јер је аутор пун стваралачког жара и одушевљења. Да би написао своје дело, он је после успеха с његовим првим издањем простудирао све специјалне студије да би усавршио и употпунио друго, које носи наслов „Индоевропско порекло, или првобитни Аријевци; Есеј лингвистичке палеонтологије.”²³² Његово дело је изишло у два тома и оно може да буде од користи сваком озбиљном истраживачу: лингвисти, филологу, митологу, историчару, етнографу, па и археологу. Потпуно непристрасан у своме раду, он је у параграфу 2. првога тома споменуо нешто што, нажалост, због преране смрти није могао да разради и приведе крају. Та напомена односи се и на словенске језике:

„... qui puissent avoir conservé quelquefois des éléments primitifs et des mots radicaux qui ont disparu partout ailleurs...”

„... Il n'en est pas ainsi de la plupart de nos termes européens, bien souvent mutilés ou contractés de manière à en rendre la restitution impossible...”

У преводу то значи:

„... који су могли (тј. словенски језици) да који пут сачувају првобитне елементе и коренске речи, које су свуда другде ишчезле...”

²³¹ Id., pp. 179.-180.

²³² Les origines indo-européennes ou les Aryas primitifs. Essai de Paléontologie linguistique, par Adolphe Pictet, Paris, 1877. 2-ème édition revue et augmentée.

„... Није тако с већином наших европских израза, често избличених, или комбинованих на такав начин да је немогуће реституисати их...”

На основу онога што је сам Пикте писао у предговору, имамо разлога да верујемо да се он при своме раду служио неким лексиконом српског језика, међутим, не познавајући га. С друге стране, уверени смо да је овај научник дуже поживео, он би, ношен жарком и искреном жељом да пронађе ведски народ, успео да га открије. Но радије пустимо самога Пиктеа да говори њему својственим начином. За поштоваоце француског језика цитирамо најпре његов текст у оригиналу:

„A une époque antérieure à tout témoignage historique, et qui se dérobe dans la nuit des temps, une race... grandissait peu à peu dans le berceau primitif, où elle préludait à son brillant avenir. Privilégiée... par les dons de l'intelligence, au sein d'une nature grandiose, mais sévère, qui livrait ses trésors sans les prodiguer, cette race fut appelée dès le début à conquérir par le travail les conditions matérielles d'une existence assurée... De là un développement précoce de la réflexion qui prépare, et de l'énergie qui accomplit; puis, sans doute, les difficultés du début une fois vaincues, un état de bien-être paisible au sein d'une existence patriarcale.

Тот ен кроissant ainsi joyeusement en nombre et en prospérité, cette race féconde travaillait à se créer, comme puissant moyen de développement, une langue admirable, par sa richesse, sa vigueur, son harmonie et la perfection de ses formes; une langue où venait se refléter spontanément toutes ses impressions, ses affections douces, ses admirations naïves, mais aussi ses élans vers un monde supérieur; une langue pleine d'images et d'idées intuitives, portant en germe toutes les richesses futures d'une magnifique expansion de la poésie la plus élevée, comme de la pensée la plus profonde. D'abord une et homogène, cette langue, déjà parvenue à un très haut degré de perfection, servit d'organ commun à ce peuple primitif tant qu'il ne dépassa pas les limites de son pays natal. Mais un accroissement constant et rapide de la population dût amener bientôt des migrations graduelles et de plus en plus lointaines. Dès lors la séparation en tribus distinctes, les communications devenues moins fréquentes, les changements dans la manière de vivre firent surgir, du fond commun, un certain nombre de dialectes qui continuèrent à se développer, sans toutefois à se détacher encore de leur souche primitive; et, en même temps, le caractère original de la race, se modifiant suivant les circonstances, donna naissance à autant de génies nationaux secondaires...

Combien de siècles a-t-il fallu pour accomplir cette première phase d'évolution pacifique? C'est à peine si l'on peut former à cet égard quelque conjecture. Ce qui est certain, c'est que, dès l'aurore des temps historiques, nous trouvons ce peuple primitif dispersé déjà sur un espace immense et divisé en grand nombre de nations diverses, dont la plupart

ont oublié leur origine... Il faut donc bien se contenter de partir du fait incontestable de cette dispersion déjà accomplie plus de deux mille ans avant notre ère; car, à cette époque... cette race étendait ses rameaux depuis l'Inde jusqu'aux limites extrêmes de l'Europe à l'occident, et formait, d'un bout à l'autre, comme une longue chaîne de peuples, sortis d'un même sang, mais ne se reconnaissant plus comme frères, ne se comprenant plus...

...La linguistique comparée vint éclairer ces obscures problèmes d'un jour inattendu. C'est à l'aide de ce puissant moyen d'investigation que l'origine commune de tant de peuples dispersés au loin a été démontrée avec une évidence irrésistible... mais, il manquait encore, comme centre de ralliement, une langue qui, restée plus près de la source originelle, en eut mieux conservé la pureté primitive. Cette langue s'est retrouvée dans le sanskrit ... et le zend... Les divergences apparentes ou réelles ont été ramenées à leurs causes véritables, aux altérations, aux pertes occasionnées par l'effet du temps, ainsi qu'au travail incessant des langues pour remplacer les formes perdues... L'affinité radicale de toutes les langues indo-européennes conduit nécessairement à les considérer comme issues **d'une seule langue-mère primitive**, car aucune autre hypothèse ne saurait rendre compte des rapports intimes qui les relient entre elles. Or, comme une langue suppose toujours un peuple qui la parle, il en résulte également que toutes les nations indo-européennes proviennent d'une souche unique... **on peut conclure de la avec certitude, à l'existence préhistorique d'un peuple... pur à son origine de tout mélange, assez nombreux pour avoir alimenté les essais d'hommes qui en sont sortis, assez bien doué pour être parvenu à se créer la plus belle, peut-être, des langues du monde. C'est ce peuple inconnu à toute tradition, mais révèle en quelque sorte par la science philologique, que nous nous proposons comme sujet d'étude... Ce serait peu de chose, en effet, que d'avoir simplement constaté son existence passée... ce seul fait soulève tant de problèmes intéressants, notre curiosité est si fort éveillée au sujet de ce peuple primitif, dont nous descendons presque tous, nous autres Européens, nous désirons à tel point savoir ce qu'il a été, que nous serions mal satisfaits si la science restait muette à cet égard...**²³³

Упркос целом једном столећу које дели Пиктеа од нас немогуће је не осетити његову истраживачку жеђ и не доживети његову унутрашњу радост, коју му је причињавало свако ново откриће и објашњење и сваки нови корак у непознато. Ево, шта Пикте пише готово у песничком заносу:

„У давно време, које је претходило било каквом историјском сведочанству, у време које се губи у тами прошлости, једна раса... постепено је расла у првобитној колевци, где се припремала за

²³³ О. с., pp.: 7, 8, 12, 13, Tome I.

своју сјајну будућност. Надарена даровима мудрости, у срцу грандиозне, али строге природе, која је давала своја богатства, но не расипајући их, та раса је била од почетка позвана да радом победи материјалне услове у циљу сигурног опстанка.. Отуда рани развита мисаоног живота и стваралачке енергије; затим, несумњиво, када су почетне тешкоће биле савладане, дошло је до мирног благостања у оквиру патријархалног уређења.

Растући бројем и напредујући та бујна раса је изграђивала као моћно средство развита свој језик, диван по своме богатству, својој снази, својој хармонији и по савршенству својих форми; језик, кроз који су спонтано избијале све њене импресије, њени благи осећаји, њена наивна дивљења, али исто тако и њен елан ка једном вишем свету; био је то језик пун слика и интуитивних идеја који је носио у заметку сва будућа богатства величанственог процвата најузвишеније поезије, као и најдубљих мисли. Најпре један и истородан, пошто је већ постигао висок ступањ савршенства, тај језик је том првобитном народу служио као заједнички орган све дотле док није изишао из граница своје родне груде. Стални и брзи пораст житеља морао је да доведе до постепених и све даљих сеоба. Од тада, због одвајања на различита племена, због све мањих међусобних веза, због промена у начину живота, дошло је до стварања, на заједничкој основи, извесног броја дијалеката који су наставили да се развијају, но не одвајујући се још од почетног стабла. У исто време, првобитни расни карактер се мењао према приликама, створивши нова народна својства..

Колико векова је требало, док се није завршила ова прва фаза мирне еволуције? Једва да се у овом погледу може направити нека претпоставка. Оно што је сигурно то је да ми већ почетком историјског времена налазимо овај првобитни народ расут на огромном простору и издељен на велики број различитих народности од којих је највећи број заборавио на своје порекло.. Треба, дакле, да се задовољимо неопорецивом чињеницом да је тај разлаз већ био остварен више од две хиљаде година пре Христа, јер ... већ у то доба ... та раса је пружала своје гране све од Индије, па до крајњих граница западне Европе, формирајући, од једног краја до другог, низ народа исте крви који се међутим више нису препознавали као браћа а нису се више ни разумевали.

... Компаративна лингвистика је управо објаснила ове обскурне проблеме, бацивши на њих неочекивано светло. Помоћу тог моћног истраживачког оруђа, доказано је неопорецивом очигледношћу да је порекло толиких расутих народа заједничко.. Међутим, недостајао је још као центар за везу један језик, ближи првобитном извору, који је као такав боље сачувао првобитну чистоту. Тај језик је нађен у санскриту... и зенду... Њихова привидна или стварна размимоилажења била су сведена на истинске узроке, на промене, на губитке изазване временом и непрекидном

потребом да се надокнаде изгубљене форме... Коренски афинитет свих индоевропских језика неизоставно води до тога да их све посматрамо као произишле из једног јединог почетног језика мајке, јер никаква друга хипотеза не би могла да објасни блиске везе које их међусобно спајају. Дакле, како нам један језик увек намеће помисао и на народ који њиме говори произлази да све индоевропске нације потичу од једног јединог стабла.. Отуда са сигурношћу можемо да закључимо, да је постојао један преисторијски народ... у своме почетку чист од сваке мешавине, довољно бројан да буде подлога мноштва људи, који су из њега произишли и довољно надарен да би створио можда најлепши језик света... Тај народ, који не познаје ниједна традиција, али чије постојање је обелоданила филолошка наука, желимо да узмемо за предмет своје студије... Премало је да се само констатује његово прошло постојање... јер само та чињеница ствара низ занимљивих питања; наша је радозналост у вези с тим проблемом тако силно уздрмана, радозналост у односу на тај првобитни народ чији смо потомци ми сви, ми други Европљани, да желимо тако неодољиво да знамо који је то народ био, те бисмо били врло незадовољни да наука остане нема у томе погледу..."

Нажалост, упркос толиком напретку на свим пољима од Пиктеових дана па до нашег доба, видели смо већ, наука је у овом погледу остала нема. Глас појединаца, који су до истине дошли и о њој писали, остао је глас вапијућег у пустињи. Готово би се могло помислити да се ради о конспирацији великих размера, створеној зато да се реч истине заувек закопа.

Пише Louis Renou;

„Nous en sentons la présence, nous n'en avons aucun témoignage direct.”

„Ми осећамо то присуство, но немамо никакво директно сведочанство.”

Ако допуштамо себи да кажемо да се уздамо да ће ова наша студија допринети макар један мали, ма и најмањи делић, у смислу „директног сведочанства” – то ни у ком случају није глас неке ситне, личне амбиције, већ је то глас једног дубоког убеђења, стеченог на основу упоређивања онога што нам је до данас постало приступачно из „Рг-Веде” с традицијама народа из кога сам потекла и с мојим матерњим језиком! Тај глас је такође глас подршке великих и часних појединаца, чија дела су, рекли бисмо, жртвована некаквим силама мрака. А те силе су, налазимо, у апсолутној супротности с тежњама нашег времена, које се бацило на откривање космичких тајни, уз занемаривање, на другој страни, познавања основних ствари наше планете!

У поглављу посвећеном разматрањима и закључцима о општој лингвистици, Пикте најпре говори о постојању једног стварног првобитног језика, живог, потпуног и заједничког првобитног

заједници Индоевропљана. Он сматра да је тај идиом првог доба био језик без укалупљености, каприциозан, без ограничења, те као такав – производ једне неконтролисане слободе... По Пиктеу је језик неоспорно продукт људског духа, али ни у ком случају он није створен слепо и без логике. Да поткрепи ово своје тврђење он се позива на „импозантни ауторитет“ великог филолога Јакова Грима,²³⁴ чији текст преноси:

„Сви дијалекти се развијају прогресивним редом и што се више успињемо ка почетној фази језика, њихов број се смањује и њихове разлике ишчезавају... Све разлике су се појавиле постепено, потекавши из првобитног стања јединствености. Немачки дијалекти, на пр., произишли су из старог германског заједничког језика, а овај је опет, уз литвански, словенски, грчки и латински био само дијалект једног првобитног идиома, још старијег.”²³⁵

Пикте сматра, да се ништа не може боље и рационалније доказати од постојања тог првобитног говора, који је био један и јединствен, тако да су данашњи тзв. аријевски идиоми само његова дегенерација на различитим ступњевима, чије су форме више или мање измењене.

Међутим, оно на шта ми овде желимо да привучемо особиту пажњу посебно заинтересованих читалаца то је Пиктеов опис тог првобитног језика, „језика мајке” заједничке индоевропске колевке, јер је тај опис идентичан с описима савременог српског језика, који су изишли испод пера познатих лингвиста и познавалаца говора српског народа, о чему говоримо на другом месту. У овој прилици, дакле, да видимо, како Пикте на основу свога врло савесног истраживања замишља тај првобитни идиом у првобитном индоевропском боравишту пре излаза.

„C’était une langue très riche en racines verbales monosyllabiques, d’où elle faisait surgir, à l’aide de suffixes, une abondance de dérivés de toute espèce. Son système phonique était simple et harmonieux. Par la distinction de trois genres, elle donnait une sorte de vie symbolique à tous les objets de la nature inanimée. Au moyen de ses trois nombres et des sept cas de sa déclinaison, elle exprimait avec précision les rapports grammaticaux. La structure de son verbe était surtout d’une ad-

²³⁴ Jakob Grimm, *Geschichte der deutschen Sprache*, S. 833.

²³⁵ За дубље заинтересоване читаоце преносимо овде извод из Пиктеове забелешке уз горњи текст (стр. 59., I-ог тома).

Ту наш аутор привлачи пажњу на радове његових савременика који су покушали да реконституишу првобитни индоевропски језик, као, на пр., Schleicher и Fick у Немачкој уз више изванредних француских лингвиста, чија имена, нажалост, не наводи. Међутим, упркос тим напорима он изражава да се прикључује сумњама, које је изнео Pott, под називом „ein Urformenschwindel,” тј., „vertige de formes primitives”, „вртоглавица првобитних облика”. Након ове опсервације, Пикте упућује на прецизнија обавештења на Z. S. (*Zetschrift der Sprache*), тзв. *Kuhnzeitchrift*, Tome XIX, p. 36, против Delbrück-а и на његов *Wurzelwörterbuch*, III., 7. против Schleicher-а и Chavée-а; V., 79., и другде.

mirable perfection. Des désinences pronominales pour les trois personnes et les trois nombres, ainsi que des flexions variées... en combinaison avec les changements de la voyelle radicale, permettaient de distinguer jusqu'aux plus fines nuances des temps et des modes. Si l'on ajoute à cela une grande facilité à former des composés de toutes espèce, on reconnaîtra que cette langue réunissait à un haut degré des qualités, dont nulle part ailleurs on ne retrouve l'ensemble aussi complet.”²³⁶

Понајпре, да погледамо претходни текст у преводу:

„Био је то језик (тј. језик Веда) веома богат једносложним глаголским коренима, од којих је суфиксима стварао обиље изведеница свих врста. Његов фонички (гласовни, звучни) систем био је једноставан и складан. Разликујући три рода, тај језик је давао неку врсту симболичног живота свим предметима неживе природе. Помоћу три броја и седам падежа његове деклинације прецизно је означавао граматичке односе, Структура његовог глагола особито је показивала дивно савршенство. Прономинални (заменички) наставци за три лица и три броја, исто тако као и различите флексије... у комбинацији с променама основног вокала (самогласника), омогућавале су да се разликују најфиније нијансе времена и начина. Ако се томе дода велика лакоћа стварања сложеница свих врста, увидеће се да је тај језик сједињавао на једном високом ступњу квалитете чији се тако потпун скуп не налази негде другде.”

Уз овај Пиктеов цитат, госпођа Борисављевић примећује:

„Био је то језик веома богат једносложним глаголским коренима... Ово је Пикте невероватно уочио! И каже да су неки покушали да реконструишу првобитни индоевропски језик! – Било је претешко за мене што сам Српкиња, па се не чудим што они нису успели. Могли су, међутим, јасно назрети да се ради о српском језику!”

Све што је овде Пикте рекао о језику Веда односи се од речи до речи и на савремени српски језик! Готово је непојмљиво да никада и никоме није пало на памет да бар само покуша да напише једну паралелну студију о ведском и српском. Пикте је, говорећи о ведском, у толикој мери изнео карактеристике српског да нема потребе да се мења ниједна једина његова реч. У студији професора Лазе Костића под насловом „Странци о српском језику”, међу бројним похвалама говору српског народа, наћи ћемо апсолутно исте епитете, а да не знамо да се у предњем наводу ради о ведском језику могли бисмо помислити да је то један од описа српског!

Или, да пређемо на једног другог писца!

²³⁶ О. с., стр. 59. и д., Том I.

М. F. Nève, кога смо споменули у почетку овог поглавља, није мање поетичан пишући о богатству, лепоти и изузетности древног језика ведских химни, за које он каже, да су:

„Nobles, vigoureux, simples... sans être dépourvus d'art...”²³⁷

„Отмене, снажне, једноставне... а да нису лишене уметничке вредности.”

А када настави с развијањем свога описа, имамо утисак да Грим, Гете, Томазини, Овелак, Шафарик, Буе, итд., итд., да сви овде побројани и још бројнији непобројани аутори, говоре о језику Срба. Јер ево, шта Нев каже пишући о ведском језику!

„Cette langue est sonore, musicale, fraîche, pittoresque, faite pour être l'écho d'une nature vivante, bruyante, harmonieuse, le miroir du ciel transparent et de l'horizon des montagnes. Une richesse surprenante de formes et d'images se reflète avec une douce clarté dans quelques hymnes du Rig-Véda...”²³⁸

„Овај језик је звучан, музикалан, свеж, чудесан, створен да буде ехо живе природе, буран, хармоничан; он је огледало прозрачног неба и планинског хоризонта. У неким химнама Рг-Веде одражава се, уз благо светло, изненађујуће богатство форми и слика..”

На стр. 31. у истој расправи, Нев додаје, да:

„... empreinte de la fierté guerrière et de la mélancolie calme...”

„... (језик Веда) носи печат ратничког поноса и тихе меланхолије...”

допуњавајући ову своју опаску на стр. 55. следећим речима:

„... le vers y a d'énergie et la phrase est toujours belliqueuse dans sa marche...,”

тј. у језичном погледу у Ведама у одговарајућим ситуацијама:

„... стих поседује снагу, док је фраза у њеном развоју увек ратничка..”

Дакако, од овог момента можемо да отпочнемо нову студију, упоређујући српску и ведску поезију у сваком погледу. На овом месту ћемо да наведемо само једну од веома бројних похвала српском језику која би лако могла да буде замењена предњим Невовим закључцима о језику Веда, одн. ведске поезије. Од многих хвала, дакле, за ову прилику одабирам једну једину која је, у неку руку, резиме свих осталих, тако да читалац може сам да просуди да направи упоређење и да увиди тачност претходних неколико

²³⁷ О. с., р. 25.

²³⁸ Id., р. 41.

веома кратких и непотпуних напомена. Ради се о одломку из дела „Turquie d'Europe”.²³⁹

„La langue serbe est riche, laconique, énergique et harmonieuse; elle sied également dans la bouche des deux sexes, et s'emploie aussi heureusement à chanter les douceurs de l'amour que les hauts faits et les sanglants trophées de Mars; elle réunit le nombre à la mesure; elle est sonore, noble, oratoire, véhémence; c'est en un mot le langage des héros autant que des orateurs. Le Serbe parle moins vite que l'Allemand, en fait sans des pauses, et d'une manière qui s'adapte admirablement aux débats. Aucune discussion dans une langue européenne ne nous a rappelé davantage la convenance et l'éloquence des discours anglais, que ceux tenus dans la langue serbe. Toute la différence est que l'Anglais est trop souvent phlegmatique et froid dans son intérieur, tandis que l'âme du Serbe est réchauffé par le soleil du midi... La construction des phrases est si simple, les Serbes ont tant de bon sens et de précision, leur imagination est si pittoresquement orientale, chacun parle si convenablement à son tour, qu'on ne peut qu'admirer leur langue, comparée au bredouillement des Grecs, accompagné de gesticulations et d'interruption répétées des assistants, à celle si souvent trop empoulée ou trop pleine de fleurs de rhétorique des Français et des Italiens, ou bien à celle des graves Allemands, avec leurs périodes qui font souvent perdre haleine, et leur singularité de placer quelquefois la beauté dans ce qui reste voilé à moitié. Si jamais langue et peuple furent faits pour un gouvernement à discussion publiques, ce furent certes le langage et la nation serbe.

Il est bien fâcheux que l'étude de la langue serbe ne soit pas encore facilitée par des ouvrages complets...

Les Serbes possédant un grand nombre de belles poésies, ces dernières seules devraient engager à étudier leur langue...

... L'étude du serbe a été négligée, parce qu'on s'est imaginé que cette langue était barbare et n'avait pas de littérature...

... on connaît les travaux de certains philologues pour retrouver des racines tout-à-fait communes aux langues grecque et serbe...”

Претходна Бучева оцена српског језика равна је песми у прози. Ево, шта он каже:

„Српски језик је богат, лаконски, енергичан и хармоничан; он подједнако добро пристаје и мушком и женском полу и употребљава се исто тако срећно за опевање љубавних нежности, као и великих и крвавих подвига бога Марса; српски сједињава број с мером; он је звучан, отмен, говорнички, снажан; то је уједно исти тако језик јунака као и говорника. Србин говори лаганије од Немаца правећи паузе и на начин који се дивно прилагођава

²³⁹ Ami Boué, „La Turquie d'Europe”, Tome deuxième, éditeur Arthus Bertrand, 1840., pp 36.-37., 38., 39., 41.

која се одржава на српском. Сва разлика је у томе, што је Енглеz одвећ често флегматичан и хладан у својој унутрашњости, док душу Србина загрева јужно сунце... Конструкција српских реченица је тако једноставна, Срби имају толико смисла за прецизност, њихова машта је тако чудесно источњачка, свако говори тако пристојно, кад на њега дође ред, да можемо само да се дивимо њиховом језику, упоређеном с муцањем Грка, праћеном гестикалацијом честим прекидима присутних, или с француским и талијанским одвећ надувеним и пуним реторичког цвећа, или пак с језиком натмурених Немаца, с њиховим реченицама при којима се губи дах и с њиховом особином да лепоту упола обавијају велом. Ако су икада један језик и један народ били створени за владавину с јавним расправама то су сигурно српски језик и српски народ.

Врло је незгодно, што студиј српског језика још није олакшан потпуним делима..

Срби поседују много лепе поезије и само то би требало да нас обавезе да учимо њихов језик..

Учење српског било је занемарено, јер се замишљало да је тај језик „варварски“, те да нема литературе..

... (међутим), познати су радови извесних филолога, да пронађу потпуно заједничке корене грчког и српског језика..”

И да у овој прилици, због свеопште мистификације, конфузије и неупућености већине људи данас, наведемо само још један кратак извод из истог дела с његове 40. стране, тома II., где читамо од речи до речи следеће:

„... les Croates. Ces derniers, vu la pauvreté de leur littérature et de l'irrégularité de leur langue, n'ont pu réussir à se constituer une littérature à part; mais, ils ont été forcés de se rapprocher des Serbes et d'employer leurs caractères, de manière qu'ils ont été réduits même à proposer à ces derniers de se réunir à eux sous le titre banal d'Illyriens. Or cette proposition insidieuse, tentant à faire disparaître la nationalité serbe, a été rejetée par les Serbes...”

Дакле, да би ствар јасно поставио, ево како је једноставно Буе прокоментарисао један данас пред широком публиком потпуно замагљен проблем:

„... Хрвати. Ови последњи, с обзиром на сиромаштво њихове литературе и на нередовност њиховог језика, нису успели да створе посебну литературу већ су били присиљени да се приближе Србима и да се служе њиховим језиком на такав начин да су спали на то да им предложи да се с њима уједине под баналним називом Илирства. Међутим, Срби су одбацили овај подмукли предлог чији је циљ ишчежавање српске националности..”

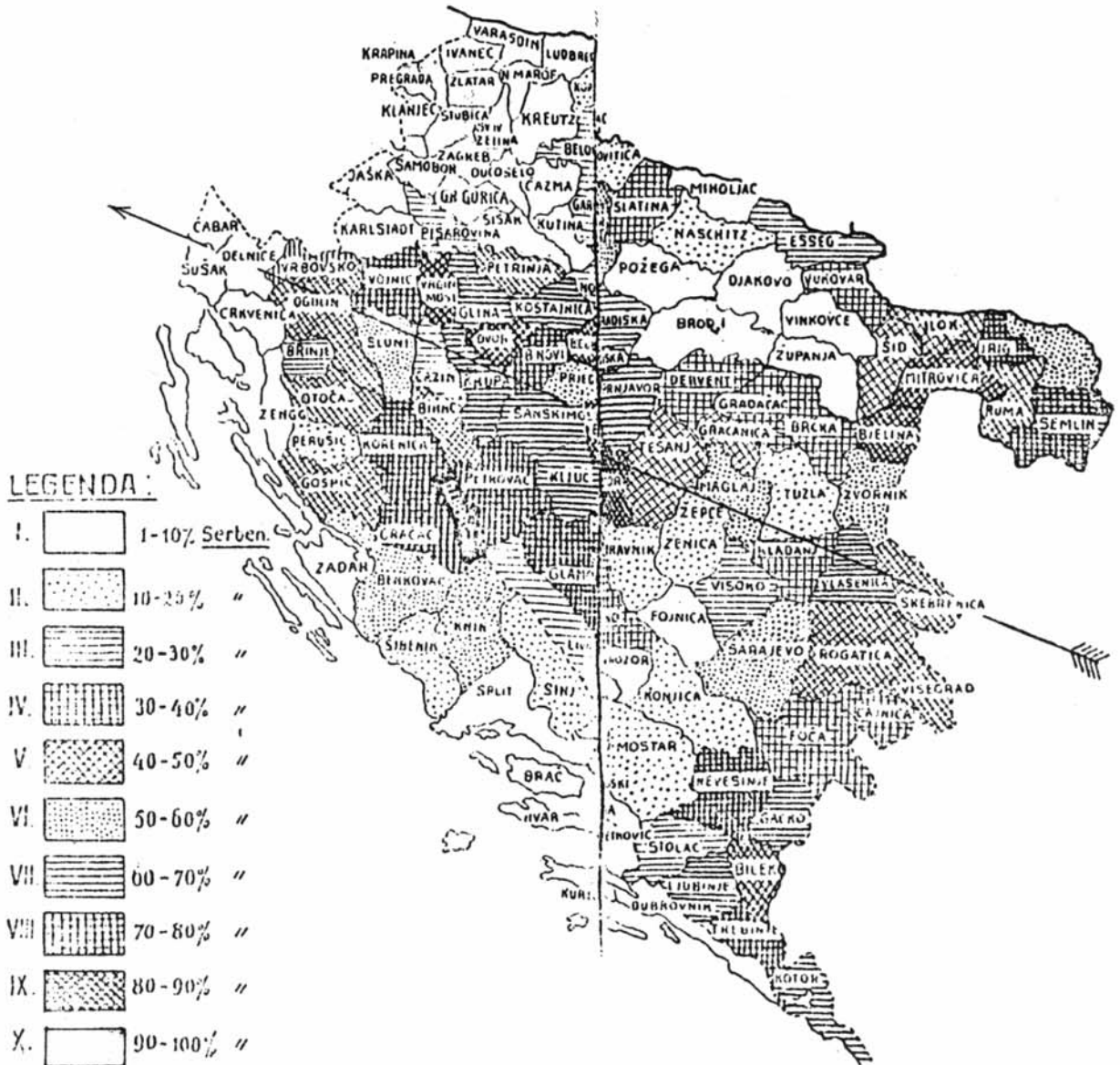
Познато је да Американцима, или становницима Аустралије, никада није пало на памет да тврде да говоре неким другим је-

зиком осим енглеским. Белгијанци, на пр., говоре француским, док Швајцарци не говоре језиком њихове политичке заједнице – Швајцарске, већ поштујући порекло сваког језика, служе се француским, италијанским, немачким, итд., итд.

Хрвати међутим, пошто су отели српски језик у првом реду из политичких разлога, прогласили су га „хрватским” премда је хрватски нешто сасвим друго... А ево, који су то политички разлози: захваљујући јединственом српском језику, којим говоре сви Срби католичке вере и далеко преко пола милиона православних Срба у „политичкој” Хрватској, Хрвати су једноставно све те житеље прогласили Хрватима, а језик хрватским. Уз дрско присвајање српског језика присвојили су такође целокупну културу града Дубровника, која, у својој свеукупности, нема никакво хрватско обележје... Нажалост, то се данас не зна чак ни у културном делу човечанства из чега произлази невероватна и увредљива збрка! То иде до те мере да извесни западни историчари говоре о „српско-хрватском” језику чак и у средњем веку, кад су Хрвати говорили свим другим језицима осим српским! С друге стране, у најновије време, Хрвати воде читаву офанзиву за присвајање српске народне поезије такође преко отетог српског језика! Да они то раде из човекољубивих побуда, Срби никада и ничим не би реаговали! Међутим, хрватски циљеви су увек тенденциозно-политичке природе, па се томе мора стати на пут! Срби би коначно морали да се пробуде ако не желе да их Хрвати својом дрскошћу и закулисаним играма потпуно збришу са земаљског тла! Јер, то „уништавање српске националности”, како је лепо рекао Ами Буе, данас се спроводи на широком плану и да се послужим Буевим изразом, веома подмукло, тако да су Хрвати обухватили њиховим именом чак и неколико области, које ни историјски, а ни у етнографском погледу не могу да се назову њиховим именом! Ево, дакле, још једног проблема који српска наука апсолутно мора што пре да рашчисти. У ту сврху приказујем овде једну карту, издату у једној проусташкој књизи,²⁴⁰ на којој се, упркос грозном и до данас сакривеном хрватском геноциду над српским живљем у тзв. хрватској држави, створеној под хитлеровским покровитељством, види „графички приказ густине српског становништва у „хрватским” земљама”. О овим опипљивим чињеницама нико није водио рачуна, па ће можда ова карта, утолико пре што је издата за време рата, када су се Срби немилосрдно прогањали и уништавали, натерати земаљске главаре да о овом проблему мало више промисле.

²⁴⁰ „Die Südslawische Frage und der Weltkrieg”, von L. v. Südland, II. Auflage, Zagreb 1944., Verlag „Matica hrvatska”.

GRAPHISCHE DARSTELLUNG DER DICHTER DER SERBEN BEVÖLKERUNG IN KROATISCHEN LÄNDERN.

GRAPHISCHE DARSTELLUNG DER DICHTER DER SERBISCHEN BEVÖLKERUNG IN KROATISCHEN LÄNDERN

У средини стоји „Serbischen”. Међутим, како је књига обимна (има 828 страна), а карта се налази отприлике на њеној половини, реч српски (на немачком) не види се цела. Из истог разлога не виде се добро ни све области у том делу карте.

У недељу, 9. маја 1982. год. један хрватски католички црквени великодостојник, који је служио службу у париском XI. кварту за усташке избеглице, у свом интервјуу је изјавио за париску телевизију да православног становништва у Хрватској има тако мало и да је оно процентуално тако безначајно и некомпактно, да, тако испада, о њему није вредно уопште говорити. Будући да је ово студија о српском народу имамо право да упитамо:

А шта је од издавања овде приложене карте 1944. г. па до данас било са оволиким српским становништвом? Где је оно? И ко данас живи по погашеним српским огњиштима? А шта је са згариштима стотина попаљених српских цркава?!

Верујемо, да ће читаоци с интересовањем прегледати приложену легенду, која, између осталог, приказује толике области на територији усташко Хрватске, где проценат српског живља надилази бројку од 50%! А данас? То питање мора да проучи и на њега одговори српска наука, јер ни једна друга, то знамо из тешког и другог искуства, неће рећи истину!

*

Како из целе ове студије, тако исто и из претходног текста јасно је да је цела ова расправа, писана српским језиком, посвећена српском народу с циљем изналажења потпуне истине о њему. При томе нам особито лежи на срцу српска прошлост, која се у великим временским даљинама утапа у ведске химне, па смо себи и поставили као крајњи циљ овога дела установљивање континуитета српског језика и целокупних српских традиција од епохе Веда до савременог доба.

Ми се овде особито позивамо на једну непрекинуту ведско-српску нит, којом се не може подичити ни један други од тзв. индоевропских народа, а то је српска слава, у коју је претворена ведска жртва! Највећим делом подударност је апсолутна, јер нема разлике у садржају сазивања упућених ведским боговима, а данас у Срба хришћанским свецима. Но, томе ће бити посвећен велики део ове студије, с обзиром да та тема до данас, колико нам је познато, никада није била обрађивана са тог становништва, а њени докази, видећемо, непобитни су!

За сада, међутим, сматрамо најпречом дужношћу да од разних елемената грађе изнете кроз ову расправу, покушамо најпре, да помоћу најкраћих могућих напомена поставимо неку врсту моста између садашњости и прошлости, полазећи, пре свега, од извесних тврђења познатих лингвиста, која се односе на Србе.

УСТАШКОЈ СРБИЈИ
САМ СРПЦИМА
УСТАШКА
УСТАШКА
УСТАШКА
УСТАШКА

КО СУ БИЛИ ИНДОЕВРОПЉАНИ ЗА КОЈИМА НАУКА ЈОШ УВЕК ТРАГА

Дана 26. октобра 1978. године изабран је за члана француске академије наука Жорж Димезил (Georges Dumézil), један од најчученијих француских истраживача овога века, који се сматра за светски ауторитет у погледу на науку о Индо-Европљанима. Па ипак, ова дисциплина још увек је недовољно позната и пуна је празнина, упркос најмодернијем научном апарату и упркос чињеници, што сам Димезил познаје више од 35 живих или ишчезлих језика и што се сматра једним од највећих специјалиста света за „*res indo-europæana*.” Сматра се да је он створио дела која обилују богатством чињеница, уживајући међународну славу, као на пр.:

„Jupiter, Mars, Quirinus”, „Mitra-Varuna”, „La religion romaine archaïque”, „Mythe et épopée I., II., III”,

другим речима: „Јупитер-Марс-Квирин, „Митра-Варуна”, „Римска архајска религија”, „Мит и епопеја у три књиге”.

Па ипак, „индоевропска ствар” још увек остаје нерешена... јер је чак и таквим научницима, као што је на пр. Жорж Димезил, немогуће да успоставе нит континуитета од Ведске епохе до данас, па ћемо у великом Ларусу наћи следећи закључак, који још увек не може да се измени:

„Entre la période de la vie commune (IIIe millénaire avant J.-C.) et l'apparition des premières langues européennes occidentales, il y a un hiatus impossible à combler...”

односно:

„Између епохе заједничког живота (трећи милениј пре Христа) и појаве првих европских западних језика налази се једна празнина, коју је немогуће испунити...”

Та празнина односи се не само на прелом у традицијама, већ и на прелом у самим индоевропским језицима, али, то ми подвлачимо, тај прелом није наступио у свим индоевропским језицима, већ, како се у предњем тексту каже:

„... langues européennes occidentales...”

тј. у:

„... западним европским језицима...”

што је само по себи јасно без икаквих других објашњења. Међутим, нису само западноевропски језици припадници индоевропске групе. У Европи постоји један трећи језички скуп, који, приликом стварања Ларусове дефиниције уопште није узето у обзир, а то су језици данашњих Словена, чије је некада, по Шафарику, Суровјецком, Добровском, итд., јединствено, заједничко и опште име било – Срби. Нажалост, западноевропска наука, како у прошлости тако исто ни данас, и не покушава да, зидајући свој

научни храм, у њега узида и знања о Словенима, те тако ови, још увек најбројнији становници европског континента некако увек остају или по страни или пак у сенци озбиљног научног интереса. Само тако може да се објасни чињеница да се нису искористиле појединости двојице француских језичних стручњака, Мејеа и Вајана (A. Meillet – A. Vaillant), за унапређење сазнања о „Индоевропљанима”. Наиме, Меје и Вајан (A. Meillet-A. Vaillant) примећују с много проницљивости, коју, како изгледа, ни професор Димезил, а ни санскритолози уопште никада нису ни уочили, а још мање узели у обзир истражујући подручје санскритологије. Јер, ево шта они кажу:²⁴¹

„... le slave continue sans rupture l'indo-européen; on n'y aperçoit pas de ces crises brusques qui ont donné au grec, à l'italique (et surtout au latin), au celtique, au germanique leur aspect caractéristique. Le slave est une langue indo-européen façonné par un long usage, profondément altéré par beaucoup d'influences, mais qui a conservé un aspect général archaïque...”

У уводу пак горња мисао је допуњена на следећи начин:

„L'unité linguistique du slave est évidente. Aujourd'hui encore elle apparaît partout au premier coup d'oeil; et, si on examine les formes anciennes des langues slaves, les ressemblances sont si grandes, qu'elles approchent souvent de l'identité. Pareille unite ne comporte qu'une explication: L'existence a une certaine date d'une langue une, parlée par un peuple ayant conscience de son unite...”

„Словенски (језик) наставља без прекида индоевропски; у њему се не опажају оне нагле кризе, које су дале грчком, италском (а особито латинском), келтском и германском њихов карактеристичан изглед. Словенски је један индоевропски језик, уобличен дугом употребом, дубоко измењен многим утицајима, али који је сачувао општи архаични изглед...”

И у уводу се налази допуна претходног текста:

„Лингвистичко јединство словенског је очевидно. Оно се још данас запажа већ на први поглед. А ако се испитују стари облици словенских језика, сличности су толико велике да се често приближавају истоветности. Овакво јединство има само једно објашњење: Постојање у једно одређено време једнога јединственог језика, који је говорио један народ, који је поседовао свест о својој јединствениости.”

И најзад на страни 18. још једна допуна:

²⁴¹ A. Meillet, „Le slave commun”, Seconde édition revue et augmentée avec le concours de A. Vaillant, Paris, Ed. Honoré Champion, 1965., p. 13.

„... Le ton du slave ... se comportait ... comme le ton grec, ou védique. La langue qui donne le mieux aujourd'hui quelques idées de ce ton ... est le serbe, avec son accent mobil et ses voyelles longues et brèves, les unes toniques, et les autres atones...”

Дакле:

„Словенски акценат... понашао се као грчки, или ведски нагласак. Језик, који данас најбоље даје неку идеју о том нагласку... јесте српски, с његовим помичним акцентом и с његовим другим и кратким самогласницима, од којих су једни наглашени, а други ненаглашени...”

Ево, дакле, прве појединости, која српски језик, међу осталим словенским идиомима, ставља у први план. Овде већ видимо да српски поседује нешто чега у тој форми немају други Словени и што га уздиже до језика Веда, уз све оно што је речено напред о непрекинутом континуитету словенских језика уопште и што, наравно, вреди и за српски.

Још један француски лингвиста је изјавио нешто значајно о словенским језицима. Андре Лефевр (Andre Lefèvre) у свом доле цитираном делу јасно пише:

„la... culture, relativement moderne des langues slaves, ne les empêche pas de remonter aux plus antiques époques du parler indo-européen; leur grammaire est empreinte d'un caractère tout-à-fait archaïque...”²⁴²

„... релативно модерна култура словенских језика не спречава их да се уздигну до најудаљенијих епоха индоевропског говора; њихова граматика носи једно сасвим архаично обележје...”

Док је Лефевр овде одвише уопштио своје тврђење, говорећи о Словенима уопште, дотле Ами Буе у свом делу „Европска Турска”, напред већ цитираном, на стр. 34. тврди сасвим одређено:

„Le serbe est environ aux langues slaves ce que le latin est aux langues qui en sont derivees.”

Што ће рећи:

„Српски језик је за словенске језике оно што је латински за језике који су произишли из њега.”

А Сипријан Робер (Cyprien Robert) одушевљава своје слушаоце, држећи предавање на Collège de France, у коме је саопштио:

„... les Serbes d'Illyrie étaient vraiment les plus anciens des Slaves!”

„... Срби Илирије били су заиста најстарији међу Словенима!”

²⁴² „Les races et les langues, Paris, 1893. – „Bibliothèque Scientifique Internationale”, p. 170.

Ову изјаву је Роберт употпунио другом, у истом часопису, на стр. 372., где истиче да од словенских језика:

„... il faut autant que possible connaître la plus ancienne, la plus simple, celle qui donne le mieux la clé de toutes les autres”,

да би додао:

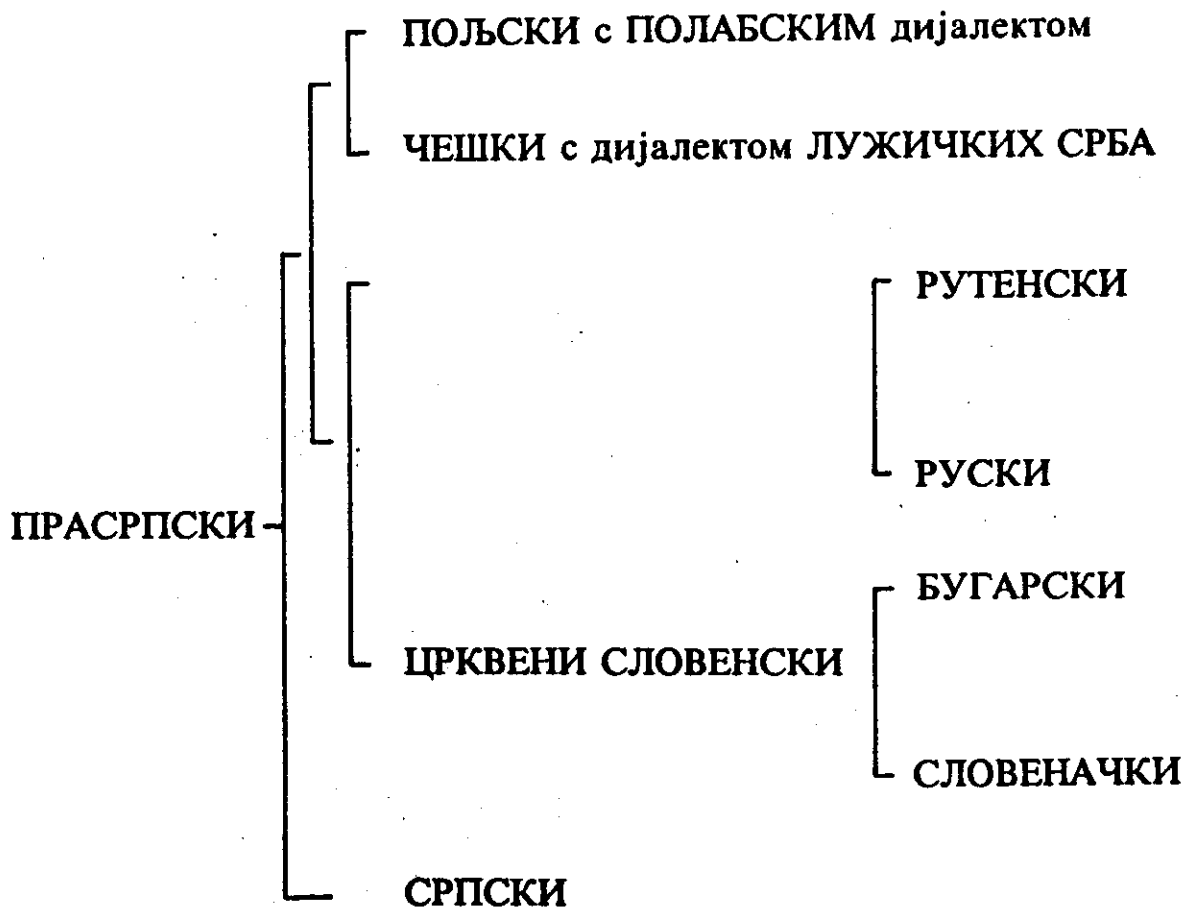
„Cette langue, cette nation, cette poésie primitive slave, je crois les avoir trouvé chez les Serbes d'Illyrie.”²⁴³

Дакле:

„... од словенских језика треба што је могуће боље упознати најстарији, најједноставнији, онај који најбоље даје кључ за остале.”

„Тај језик, тај народ, ту првобитну словенску поезију, верујем, нашао сам код Срба из Илирије.”

Речи Сипријана Робера потврђује друга еминентна личност француског културног живота у прошлом веку, лингвиста и антрополог Абел Овелак (Abel Hovelacq),²⁴⁴ приказујући следећи нацрт у своме доле наведеном делу:

²⁴³ Revue des deux Mondes, Janvier 1846., p. 372.

²⁴⁴ Abel Hovelacq, La Linguistique (Bibliothèque des Sciences Contemporaines), Paris, 1876., p. 322.-323.

Уз ову скицу Овелак даје следећи коментар:

„C'est aussi en invoquant des raisons purement phonétiques que Mr D. Danitchitch a établi récemment une très-ingénieuse classification des langues slaves. Son mémoire, écrit en serbe, est malheureusement accessible à peu de lecteurs. Nous pouvons en résumer les conclusions dans le tableau que voici... Les seuls points définitivement établis nous paraissent être l'antiquité des formes du Serbe...”

„Тако, позивајући се на чисто фонетске разлоге, Ђура Даничић је установио недавно једну врло оштроумну класификацију словенских језика. Његова расправа, писана на српском језику, нажалост, приступачна је малом броју читалаца. Њене закључке можемо да сажмемо следећом таблом... Једине тачке коначно устављене, изгледа нам, јесу старост српских облика...”

чему Овелак додаје:

„... et la grande détérioration du bulgare moderne.”

„Велика исквареност савременог бугарског.”

Из наведеног текста је потпуно јасно да је Овелак створио своје закључке полазећи искључиво од српског језика. Но он се није ограничио само на предње у Енциклопедијском речнику медицинских научника и у „Републици”²⁴⁵ Овелак проширује своје закључке о језику српског народа:

„Quand à l'ensemble de la grammaire serbe, il est certain qu'elle est assez difficile pour nous... Les lois euphoniques sont nombreuses et il n'y a pas à songer à en faire bon marché. Les déclinaisons sont compliquées, les cas sont nombreux, et les déclinences varient suivant que le nom est masculin, féminin, ou neutre. La conjugaison ... elle, offre aussi ses difficultés. Ajoutez à cela l'écueil de l'accentuation... c'est la pour l'étranger une difficulté considérable. Nous n'hésitons pas à penser que le serbe est, de toutes les langues slaves vivantes, celle que peuvent étudier avec le plus de profit les personnes curieuses de ces sortes de recherches. Elle a moins souffert assurément dans sa phonétique et dans le mode de sa structure de ses mots que n'ont souffert les autres langues congénérées.

... quel est le genre de phénomènes qui distinguent le serbe des autres idiomes indo-européens, tels que le grec et le latin? Ces phénomènes sont de deux espèces: ils appartiennent soit à la phonétique, soit à la morphologie.

Nous voyons d'abord, en ce qui concerne le tableau de voyelles et des consonnes, que le serbe, à côté de consonne „R”, possède une voyelle „R”, inconnues aux grec et au latin... C'est une voyelle parti-

²⁴⁵ Abel Hovelacq in: Dictionnaire Encyclopédique des Sciences Médicales de Déchambre и у „La République” у одељку „Revue des questions historiques”, CCLXIII, vendredi, le 16. Mars 1877.

culière, un peu étrange pour nous occidentaux, mais dont la prononciation n'offre aucune difficulté...

Les lois de passage de l'anciennes formes indo-européennes aux formes particulièrement serbes, sont bien établies...

Il serait superflu d'étendre la liste de ces exemples. Toutefois, il ne faudrait pas croire que, parce qu'ils mettent le serbe en inferiorité evidente vis-a-vis du latin et du grec, il en soit ainsi. Loin de la. Le latin et le grec sont, en maintes circonstances, plus éloignes que le serbe de la langue commune indo-europeenne."

Оно што Абел Овелак пише јасно је и апсолутно недвосмислено:

„Што се тиче свеукупности српске граматике сигурно је да је она за нас тешка... Еуфонични закони (закони благогласја) у том језику су бројни и нису лаки. Деклинације су компликоване, падежи су многобројни, а њихови завршетци мењају се према броју и према мушком, и женском и средњем роду. Коњугација има такође своје тешкоће... Додајте овоме камен спотицања – акцентуацију, која за странца представља знатну тешкоћу. Ми без икаквог двоумљења сматрамо да је српски језик од свих живих словенских језика онај који уз највише користи могу да студирају особе жедне овакве врсте истраживања. Српски је мање трпео у односу на своју фонетику и на структуру свог лексичког богатства од осталих језика исте групе.

Које су то појаве које чине да се српски разликује од осталих индоевропских идиома, као што су, на пр., грчки, или латински? Те су појаве двојаке: оне припадају било фонетици, било морфологији.

Понајпре, што се тиче консонаната и вокала, српски језик уз консонант „Р”, непознат и грчком и латинском. То је један особит вокал, мало чудан за нас западњаке, али његов изговор не причињава тешкоће...

Прелазни закони од старих индоевропских ка новим, типично српским облицима, добро су установљени...

Било би сувишно да одужимо листу ових примера. У сваком случају не треба веровати да зато што стављају српски језик у очит положај инфериорности у односу на латински и на грчки, да је то тако. Далеко од тога! Латински и грчки су, у многим случајевима, удаљенији него српски од заједничког индоевропског језика!”

Тако смо најзад стигли до ступња, на коме можемо на основу напред цитираних сведочанстава да закључимо да је језик српског народа не само најстарији међу словенским идиомима, већ да се он „у многим случајевима”, приближава више заједничком индоевропском – не само од језика западне Европе, већ и од грчког и латинског. А то нас доводи до закључка, да:

„Индоевропљани” нису били никакав небулозни „индоевропски” народ, већ широм ондашњег света расути српски народ, док је његов језик био, истина, у великој мери реконституисани „индоевропски”, но који наука још увек није успела да повеже с једним одређеним народом. То доказују чињенице које још никада нису биле стављене под лупу савремене лингвистике због извесног, сигурни смо, анти-словенског става... Наиме, западни научници су развили науку о језику каква одговара њима... Па и таква каква јесте, она је ту и тамо ипак драгоцене и за овај наш рад, јер има момената у којима истина мора неминовно да избије испод површине! Као, на пр., следећа: Неопходност замене мита о „Индоевропљанима” и „Индоевропском језику” науком о Србима и српском језику.

НЕОПХОДНОСТ ЗАМЕНЕ МИТА О „ИНДОЕВРОПЉАНИМА” И „ИНДОЕВРОПСКОМ” ЈЕЗИКУ НАУКОМ О СРБИМА И СРПСКОМ ЈЕЗИКУ

Коначно нам је Милош С. Милојевић, с његовим следбеником Симом Лукин-Лазећем, дао смелост и отворио нам очи!

Данас више не може да буде никакве сумње да су Срби били древни и аутохтони становници Европе, од једног времена које нашим скученим историјским мерилима не може да се одреди. Они су на овом вашем континенту ко зна колико хиљада година водили живот достојан човека, поштујући друге људе, своју веру и ценећи мајку-земљу, која им је припадала без икаквих граница и ограничења. Говорећи, премда веома бројни, истим језиком и имајући сви исте обичаје, живели су по племенима, која су носила различита имена од једног краја до другог. Међусобно браћа, непријатеља нису имали, нити је било потребе да ратују. Такав спокојан живот трајао је неодређено дуго... А онда су почели да се појављују наоружани странци и отимачи њихове груде, затекавши их неспремне и неискусне у погледу гложења око земље, око првенства својине, око материјалних добара сваке врсте. Јер, давни Срби (а Шафарик је то испитивао), нису тежили да гомилају земаљска богатства, већ су се задовољавали оним што им је било потребно за живот, а што су добијали као плод свога рада. И живујући (како каже Милојевић), ко зна како дуго својим фамилијарним, задружним и племенским животом, никада пре појаве наоружаних и грамзивих дошљака нису ни имали потребе да организују оно што је касније постала држава, строго ограничена просторно, својим егоизмом и искључиво својим често безобзирним интересима.

Да би отели туђе тле, придошлице су чиниле све оно, што је Милојевић описао на тако упечатљив начин, тмурним и тешким бојама: били су безобзирни, окрутни, крволочни јер их није везивала љубав уз тле које није било њихово, а нису се осећали ни као браћа староседелаца! Само тако се може објаснити претварање Пелазга у робове, па редом, бацање у ропски положај свих других српских племена, докле год је допрла нога освајачева... Без трунке човечности, без икаквог људског разумевања за друго људско биће...

Треба пажљиво прочитати и Симу Лукин-Лазећа и његовог претходника и учитеља, Милоша С. Милојевића, да би се тај ужас схватио, често с грозним и непојмљивим појединостима! Но, како рече Милојевић, упркос оној бројци од шездесет милиона, упркос паљења, убијања, распињања, робовања – ипак је доста од силно распрострањеног српског народа остало, али највећим делом претопљено у освајаче... У Грке, Латине, у Германе, у Бугаре, у Мађаре, јер, касније, Азијати су били и отишли (осим малог броја Бугара

и Мађара); али сви други, потиснувши Србе из њихових области, или их немилосрдно истребљујући, остали су... Међутим, сви ти странци нису могли нешто да искорене упоредо с физичким истребљењем, нешто, што спада у домен духа и духовног стваралаштва, а то је – с р п с к и ј е з и к!

Ти претопљени и нестали у странцима, чији језик није био на висини прастарог српског, Срби су их облагородили својим. Тако, насупротив сили, дивљању и суровостима сваке врсте, Срби су суровост кротили богатством и лепотом свога језика, претварајући дошљаке у цивилизоване људе. То је била мисија распетог српског народа између придошлица на свим крајевима земаљског пространства са којих је заувек нестало некадашњи њихов миран и спокојан живот!

А данас, пошто је Запад све учинио да староседеоце физички уништи, или их насилно претопи, особито његови научници већ преко века и по вапију за открићем „Индоевропљана“, тог тајанственог и бројно некада веома великог народа! А не знају да је оно што је од Срба надживело нечовештво и сва варварства у њима, у њиховим жилама – као њихов грех и њихова вечно немирна савест. Они пак Срби, који су успели да на Балкану очувају своју индивидуалност, данас у веку „напретка“, изложено је варварству и геноциду, најпре католичко-хрватском, а данас муслиманско-шиптарском, на што цео такозвани културни свет ћути. Ни један глас на кугли земаљској се не диже да заштити те Србе који вечно страдају. Те Србе, који су, како рече Живанчевић:

„Дали реч осталима!”

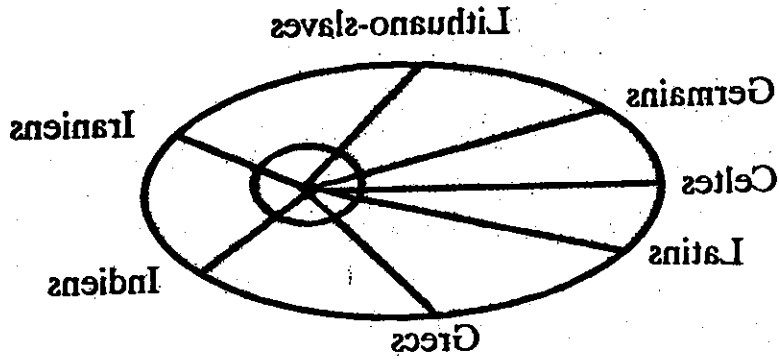
Србе, остатак оне „огромне Сфинге“, која је чувала тајну језичног постања...

Судбина је хтела да та Сфинга тек тако растргнута по први пут проговори пред Богом, пред људима и пред будућношћу својим

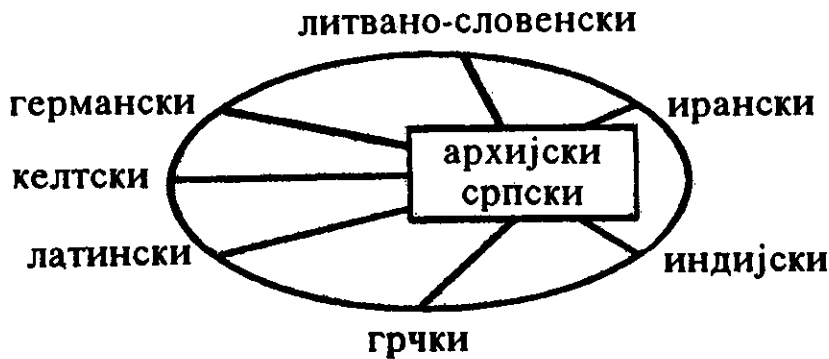
**самониклим и самотворним српским језиком!
Који није настао ни из једног другог!
Већ је израстао сам од себе, сам из себе и сам кроз
себе и кроз српски народ који њим говори!**

Па је стога, стицајем прилика, тек данас дозрео тренутак, у коме табела Адолфа Пиктеа (Adolphe Pictet), приказана на 65. страни његове Лингвистичке палеонтологије (Paléontologie linguistique), овако:

треба да претрпи једну битну измену и да изгледа на следећи начин:

Код Пиктеа је, дакле, централни простор празан, јер он, по њему, припада народу који је ведским језиком говорио. Како он тај народ за живота није нашао, али је својим делом указао пут нама, ми са захвалношћу оданог му следбеника испуњавамо празнину коју је оставио, уневши у њу име језика српског народа... До овога тренутка ми смо тражили објашњење за српски језик и српске традиције у Ведама, али, од овога часа, ми ћемо наша истраживања усмерити у правцу објашњења Веда, ведског језика и ведских традиција српским језиком, у односу на који су сви највећи ауторитети сагласни, да је најарханџнији, да је претрпео, међу словенским језицима, најмање измена, те да је стога био и остао језик поезије...

Уистину, најлепши моменти у светској литератури налазе се у српској народној поезији. Српски народ није имао потребу да проучава замршене филозофске системе да би кроз своју поезију створио филозофију као израз највишега умног, етичког и естет-

ског достигнућа! Зато Илија Живанчевић с правом каже на крају свога дела „Новом покољењу”, стр. 119.:

„По своме филозофском систему, митолошком, као и другим мотивима наша народна песма силази у најдубљу ведску старост.”

Но то је предмет другог поглавља ове студије, па ћемо за сада овде само још да додамо на који народ се може применити следећа дефиниција најбољег и најмонументалнијег речника санскритског језика? Monier Monier-Williams, с којим се слаже и најновији етимолошки лексикон Arthur-a Anthony-a MacDonell-a (1971.) доноси:

Nana, f. fam. expression for „mother” (familiar like „tata” – MacDonell); RV., IX., 112., 3. cfr. tata;

Tata, m. chiefly Ved. a „father” (familiar expression corresponding to „nana”); RV. VIII., 91., 5.; IX., 112., 3.

Подвукли смо у горњем наводу да су то најстарији, тј. ригведски изрази, који се налазе у најстаријим збиркама ведских химни, књ. VIII. и IX. А сви српски језични корени уједно су и ведски. Познато је да је познавање ведских корена важан предуслов за познавање ведског језика. Ти корени, на броју од 800, сви су обрађени у познатом делу „The roots, verb-forms and primary derivatives of the sanskrite language”, by William Dwight Whitney.

Међутим, ми ћемо овде да додамо нешто, што никада ниједан западни научник није узео у обзир приликом изучавања било само Веда и санскритског и других индоевропских језика. То је један веома занимљив и веома значајан податак, чија актуелност остаје на снази за сва времена и који још у компаративном проучавању језика индоевропске групе није искоришћен. Изнео га је неопоречиви Шафарик²⁴⁶, а ево како тај податак гласи:

„Der Reichtum der slawischen Sprache hat seinen Grund in der grossen Anzahl der Wurzelsylben, deren Hr. Dobrowsky bloss in dem altslawischen 1605 zählte, und diese wiederum in der Menge der Consonanten.”

„Богатство словенског језика почива на великом броју корена, чији број се, према г. Добровском, само у старословенском пење на 1605; овај пак феномен почива на мноштву консонаната.”

Ако словенски језици показују у својој еволуцији континуитет, без

„наглих прелома грчког, латинског, германског, келтског”, како кажу Меје-Вајан²⁴⁷, а ако је тај континуитет најизразитији у српском језику с архаичношћу његових форми²⁴⁸, онда и да-

²⁴⁶ Schaffarik, Geschichte der slawischen Sprache u. Literatur, p. 43.

²⁴⁷ Meillet-Vaillant, Le slave commun, p. 13.

²⁴⁸ Hovelacque A., La linguistique, p. 323.

нашњи српски, ако нема свих 1605 корена старословенског, сигурно надилази број ведских корена! Па и та чињеница императивно налаже један напор да се српски језик постави у лествици индоевропских језика на одговарајуће место, те да се помоћу њега покушају решити многе ствари у ведским химнама чији превод изазива недоумицу и дискусије међу најјачим санскритолозима западног света. Ова констатација пружа за сада највеће оправдање за нашу концепцију напред преудешене Пиктеове шеме...

**Доказати да је српски језик,
језик најстаријих ведских химни –
То је огроман посао!
За цео институт и за стотине научника!**

Јер:

„... il est plus facile de croire un mensonge qu'on a entendu mille fois, qu'une vérité tout-à-fait nouvelle.”

(Voltaire)

„... лакше је веровати у лаж, која се чула хиљаду пута, него у потпуно нову истину.”

(Volter)

А то би уједно представљало научни доказ у најстрожијем смислу речи, да је, како рекосмо, српски језик не само самоникли и самотворни језик настао у крилу српског народа, већ да су Срби народ, који је створио Веде, давши, према томе – како се дивно изразио Живанчевић, реч свим другим народима Европе.

Ово би уједно било испуњење Пиктеове за живота неиспуњене жеље, да открије народ, који је ведским језиком говорио.

**CYPRIEN ROBERT: QUANTITE DE MYTHES GRECS NE S'EXPLIQUENT BIEN QUE PAR LES MOEURS SERBES...
МНОШТВО ГРЧКИХ МИТОВА ОБЈАШЊАВА СЕ САМО
ПОМОЋУ СРПСКИХ ОБИЧАЈА**

Већ у овој студији, добро познати француски прошловековни слависта и професор са Collège de France, Cyprien Robert, који се бавио готово свим проблемима у вези са Србима, није пропустио да устврди да се мноштво митолошких грчких прича може објаснити једино помоћу српских обичаја:

„Quantité de mythes grecs ne s'expliquent bien que par les moeurs serbes...”²⁴⁹

А српски професор класичних језика, Милан Будимир, у својој расправи „De Olympi Homerici imagine contraria”²⁵⁰ недвосмислено изводи закључке о повезаности српских народних предаја с индоевропским и ргведским. То је још један доказ колико је неоправдан став научника који изучавају проблеме Веда и индоевропеистике без икакве везе са Србима! Ево, шта на доле цитираном месту пише професор Будимир:

„На крају, да додамо реч-две о томе како се и код нас сачувао траг старим индоевропским веровањима, у вези, на пр., са небеском и божанском планином, за коју већ знају сумерска традиција, као и номадска племена са еуразијских степа. Сумња у постојање било какве словенске представе о некој високој планини као седишту богова није оправдана. Већ Чајкановић („О српском врховном богу” 15.) примећује: „Према једној скаски из Босне, свеци су држали сабор на Смиљани²⁵¹ планини, највећој планини на свијету” (Српски етн. зборник, 32., 1925., 280. и 126.). Ко овде не би потражио паралелу у сабору грчких богова на Олимпу? Очеvidно је да су све ово прастара веровања, старија од хришћанства.”

Пише даље Будимир:

„Свакако је штета, што Чајкановић, нарочито познавалац нашег и страног фолклора, није, колико је познато, детаљније испитивао ову нашу традицију о планини богова за коју знају само сумерски становници Месопотамије и, после њих, пророк Исаија.”²⁵²

Због пророка Исаије можда ће неко помислити да је босанска традиција о Смиљани планини као нашем Олимпу постала под

²⁴⁹ „Revue des deux Mondes”, Janvier 1846., pp. 365.-375. овде стр. 373.

²⁵⁰ Académie Serbe des Sciences, Glas, CCXXXVI., n° 4, 1959., pp. 32.-33.

²⁵¹ Р. Б.: Смиљана = бесмртна. Скаска из Босне и сабор светаца на Смиљани планини односи се на Мер, који је био центар света.

²⁵² Hrozny, „Histoire de l'Asie Antérieure, de l'Inde et de la Crète jusqu'au début du second millénaire”, 84.

утицајем хришћанства... Таква претпоставка би се једва могла оправдати... Може се рећи да фитоними смиљ и смиље, од којег је име Смиљана (исп. пар миље, Миљана) само дериват, указују на полигенетски, дакле аутохтони карактер ове представе о пребивалишту богова и светаца са којима, разуме се, иду заједно не само умрли преци, него и сви мртваци уопште...

Али, нису довољни само фитоними смиљ, смиље и Смиљана планина да докажемо постојање таквих представа у религији старих Срба. Ево још једног трага... на који је први указао Нодило. Сачуван је у српској народној песми „Женидба цара Стефана”. Незнани јунак и спасилац, који решава све ситуације, а сви су „незнани јунаци” велики и илегални, почевши од Гилгамеша до Ланцелота, Дигениса и Милоша Обилића, креће из Призрена према северу где се иза високе планине налази Леђанград и у њему је Роксанда и троглави Балачко...²⁵³ ... морамо се сетити да заједно иду и да се међусобно допуњују, по митском јединству супротности блиставе боговске планине и мрачни вилајет, без којих не би могла светлост да се примети.

Имајући у виду поменути индоевропску представу о каменом небу, коју недвосмислено потврђује староиндијско *aśman*, „камен”, „небо”, грчки *Ἄκσιονίδης* и германски²⁵⁴ *hemn(r)la*... професор Будимир даље пише

„да је постојање такве ономасиологије утврдио Reichelt, не само код староиндијских и иранских Индоевропљана, него и код јерменских, хеленских, германских и литавских. Фр. Рамовш²⁵⁵ пак, како излази из његове белешке „Der steinerne Himmel bei der Slawen”, налази је, иако у прилично избледелим траговима, у виду камене стене, коју Трот, одн. Трут, син неба и земље, разбија каменим чекићем, да би из ње потекла вода и киша са небеских океана, или да би ослободио из пећине небеске краве, које пуштају кишу из својих вимена. Овај мотив, уосталом, далеко је боље познат из химне у Рг-веди.”

Подвлачење последњег дела горњег текста је наше, с намером да привучемо пажњу читалаца на идентичност мотива у српској предаји и у ведским химнама, будући да је то крајња сврха целе ове студије.

Навод текста професора Будимира завршићемо следећим одломком, којим он доводи у директну везу српске традиције с традицијама „индијских Индоевропљана”, при чему пише:

„Српска христијанизација Смиљане планине, на којој православни свеци одржавају своје саборе и која је „највећа планина

²⁵³ В. Чајкановић, о. с., 63. и Usener, *Dreiheit*, 118.

²⁵⁴ Н. Reichelt, *Indo-germanische Forschungen*, 32., 23.

²⁵⁵ *Archiv für slawische Philologie*, 36., 457.

на свијету”, не значи само да ту имамо посла са прастарим митовима; јер, то су уједно јасни и уочљиви остаци слике о макрокозму и микрокозму, која је позната и код индијских Индоевропљана..” (в. Н. Ludat, Saeculum, 4., 148.).

Ево, дакле, једне сигурне стене у темељима ове наше грађевине или тачније: ево још једног сигурног аргумента, који повезује српски народ с древним ствараоцима најстаријих ведских химни...

Emile Burnouff пише у своме овде више пута споменутом „Есеју о Ведама” (стр. 47.):

„L’Inde était le berceau des peuples occidentaux, le point de départ de leurs langues, de leurs traditions, de leurs anciennes croyances religieuses et de leurs institutions.”

„Индија је била колевка западних народа, почетна тачка њихових језика, њихових традиција, њихових старих веровања, њихових установа.”

Међутим, упркос свим напорима, помоћу Грка и Римљана није могуће успоставити континуитет традиција и тих старих веровања, па исти аутор у том свом делу, даље, на с. 77. каже:

„Or, leur histoire est difficile à suivre; leurs origines sont obscures; leur signification primitive n’étant constaté dans aucun monument d’une antiquité assez reculée, on en est souvent réduit à des conjectures et à des interprétations hasardées. Il en est autrement et les développements... assister en quelque sorte à la naissance et saisir la cause...”

„Дакле, њихов историјат је тешко следити; њихово порекло је нејасно; њихово првобитно значење није откривено ни на једном споменику велике старости, те смо често присиљени да правимо претпоставке и непоуздана тумачења... Другачије је с Ведама: у збирци химни ... могу да се прате промене и развитак... да се присуствује, у неку руку, рођењу, да се схвати узрок...”

Но упркос прелому, који Емил Бирнуф констатује при испитивању Грчко-римских традиција, он је ипак, захваљујући александријским песницима, имитаторима Орфејевих химни, закључио:

„... que le nom d’Orphiques semble rattacher aux antiques traditions, portent la marque évidente d’une influence védique...”²⁵⁶,

„... да их, изгледа, орфејско име надовезује на античке традиције и да носе очити печат ведског утицаја...”

Но, веома проницљиви Бирнуф иде још даље у својим закључцима, па каже (стр. 99.):

²⁵⁶ Emile Burnouffe, „Essai sur le Véda”, p. 31.

„La haute antiquité de la période des Hymnes orphiques nous permet de croire qu'à cette époque si réculée, la langue grecque n'existait pas sous une forme voisine de la langue classique, et qu'ainsi les Orphées ont peut-etre compose leurs chants dans la langue primitive elle-meme. En ce cas les traditions helléniques, relatives à une période antique remplie par des hymnes, ne prouveraient pas que ces hymnes aient appartenu en propre à des ancêtres grecs déjà séparés du berceau commun de la race âryenne.”

„Велика старост периода орфејских химни допушта нам да верујемо да у то тако давно време грчки језик није постојао у облику блиском класичном грчком, те да су тако орфички песници можда састављали своје песме на самом првобитном језику. У том случају хеленске традиције, које се односе на архајски период испуњен химнама не би биле доказ да су те химне биле својина грчких предака, већ одвојених од заједничке колевске аријевске расе.”

Нажалост, модерна наука, колико нам је познато, није узела у обзир ове закључке Емила Бирнуфа, тог врсног познаваоца, како класичних језика, тако исто Веда и санскритског. Будући да ми данас поуздано знамо да је Орфеј био историјско лице, као и да је био родом и језиком Трачанин, ми исто тако са сигурношћу можемо да кажемо да је он, као Трачанин, уистину писао једним језиком, који није био грчки, но који се сачувао до данас, управо као што су и древни Трачани преживели све потресе. У току ове студије ми се сусрећемо с многим чињеницама које говоре у прилог словенства давног трачког народа, одн. у прилог, да тако кажемо, његовог српства. Исто тако, много што-шта у овом нашем излагању поткрепљује и тезу о свеукупном континуитету тих Срба-Трачана, што нас води управо до Веда, скупа са свим мотивима сабраним у ведским химнама. Међу тим мотивима, једно од најзначајнијих места припада вери наших ведских пређа. А та вера о којој налазимо мноштво података у Ведама, оставила је код Срба до дана данашњег многе и видне трагове. тако писац нашег доба, Шпиро Кулишић, у уводу свога дела под насловом „Из старе српске религије”²⁵⁷ тврди, да су се многа верска српска схватања развила још у протословенско доба и у индоевропској заједници, те су она истовремено прасловенска и општа, индоевропска. Тако су, по њему и:

„Многи кавкаски религиозни обичаји својом суштином, а често и у многим детаљима, скоро истовјетни са српким обичајима, међу којима посебну пажњу привлаче култ верига над огњиштем, култ посвећеног дрвећа, обичаји са бадњаком, обичај полагањика, мађијски обред за кишу и култ покојника.”

²⁵⁷ Београд, Издање Српске Књижевне Задруге, 1970. г.

На овом месту ми ћемо да подвучемо само „мађијски обред за кишу”, истоветан не само с кавкаским обичајима, већ особито с ведским, о чему је говор у посебном поглављу.

Кулишић даље у предговору пише, да је Чајкановић као главну карактеристику старе српске религије сматрао веома развијен култ предака, наводећи да се, по Чајкановићу:

„Сви празници у години, са Бадњим даном на челу – групишу око тога култа; кудикамо највећи број жртава, случајних и периодичних, намењен је прецима. Без претеривања може се рећи да се цела српска религија своди на култ предака.”

Кулишић се, међутим, не слаже с Чајкановићем, те тврди:

„По мишљењу неких истакнутих познавалаца старе словенске религије, њену суштину сачињава култ природе, а затим култ покојника и предака... И поједина виша божанства, судећи по њиховим функцијама, већином припадају култу природе (Niederle, Unbegaun). Ова оцјена у потпуности вриједи и за стару српску религију.

Анализа обимне грађе показује да суштину старе српске религије сачињавају позната анимистичка вјеровања и мађије, затим култ покојника и вјеровања у разна демонска бића и најзад извјесни трагови поштовања виших божанстава. Компромис који је с временом извршен између хришћанске цркве и народних религиозних схватања и обреда, сачувао је безброј архаичних, предхришћанских обичаја, који су везани за поједине црквене празнике.”

Како каже Чајкановић:

„Старински празници продужили су да живе и даље, само им је црква дала ново објашњење и неколике доста безначајне детаље из хришћанског култа. Црква је очито настојала да наметне хришћански карактер главним паганским светковинама и обредима, као и представама о појединим божанствима. Због тога се извјесни елементи поштовања виших божанстава могу открити у вјеровањима о појединим хришћанским светитељима и у обичајима, који се врше у данима њихове прославе...”

Увек по Кулишићу:

„Другу основну карактеристику српске религије представља њен динамизам, њен активни однос према природи и њеним мистичним сликама. Из обичаја се може јасно сагледати-не само јединствена анимистичка концепција свијета, већ и стално настојање да се утиче у природу и животне токове, да се природа потчини потребама људи, да се постигну жељени резултати у свакој животној ситуацији и у сваком подухвату, или да се избјегну нежељени догађаји и негативне посљедице... Низ обичаја и вјеровања везан је за биљке и животиње, за земљорадничке послове и гајење домаћих животиња, са досљедно наглашеним настојањем

да се у првом реду утиче на плодност поља и добру љетину, на здравље и размножавање стоке...”

Даље дознајемо од Кулишића, на стр. 28., да српски народни обичаји показују и откривају и особито поштовање храста... По њему и његовим истраживањима поштовање дрвећа у Срба посебно је изражено у обичајима са бадњаком...

Што се тиче лијеске, Кулишић указује на њену везу с поштовањем „Мајке-Земље”...

Пише аутор на стр. 32.,

„Фрезер, у овим обичајима предпоставља остатак старе аријске вјере, која је асоцирала храстово дрво са богом грома...”

На стр. 139. Кулишић се осврће поближе на култ лијеске, па каже;

„... да нека веровања с њом у вези одговарају веровањима код Грка, која се односе на Артемиду, првобитно божанство плодности и материнства. У српским веровањима и обичајима лијеска има божанску моћ и као да представља само божанство (нумен) плодности и материнства, које би одговарало медитеранском божанству „Мајке-Земље”.

На истој тој страни он наводи Милана Будимира:

„М. Будимир је у нашем култу Дај-Бабе, везаном за једну подземну пећину близу Подгорице, предпоставио остатак култа Кибеле, чије би име *Combabus*, у значењу *Magna Mater*, водило до „протословенског” облика Баба. Он посебно истиче и околност што се култско место код Подгорице јавља под истим условима као и сва важнија места Кибелина култа, нарочито она у Анадолији и на Егејским острвима. Овај траг поштовања Кибеле, по мишљењу Милана Будимира, упућује на протоиндоевропски матријархат и на његове балканско-анадолске корјене...”

Ми смо се напред дотакли само неколико појединости, које тек треба систематски разрадити и правилно их објаснити, постављајући их на праву основу. А шта ово значи и где треба тражити ту основу, нека нам покаже следећи пример:

Кулишић на стр. 72. и 73. пише о српској „василици” и о грчкој „василопити” на следећи начин:

„Не може се порећи да српска василица, која се такође спрема на дан Св. Василија, у понечему потсјећа на грчку василопиту... А по објашњењу М. Хаслакове, назив василопита потиче од грчког *басилеус*...”

Овде ћемо да прекинемо наставак Кулишићевог текста, јер, што се тумачења речи „басилеус” тиче, на можемо да се сложимо с оним што он износи према другим писцима, већ ћемо предност да дамо тумачењу госпође Ружице Борисављевић.

Ево једног примера, који треба да охрабри младе српске научне раднике, а који уједно, већ не знам по који пут у овој студији, даје за право Милојевићевом:

„Када се грчки језик буде почео испитивати, тек онда ће се открити ствари нечувене!”

Нека ми моји драги и поштовани читаоци овога дела опросте, али, још једном морам да дам израза ужасавању над чињеницом, до које мере су многи српски истраживачи застранили! Било их је, који су се, завршивши све студије, посветили проучавању у интересу туђих Академија и туђе науке, занемарујући и потцењујући своју! Ево, на пр., само те чувене такозване „грчке речи” „басилеус” „*βασιλευς*”. Улазити у дубоку анализу ове речи, то би значило написати рад сличан мојој тези од око 200 страна! Како је ова врста посла, која чека сутрашњу Српску Академију Знања, апсолутно неопходна у циљу одбране скроз наскроз фалсификоване истине о српском народу, ограничићу се овде само на оно, што о тој „грчкој речи”, која означава „краља”, „шефа”, „господара”, доноси веома цењени грчко-француски речник аутора А. Bailly, чија титула звучи врло громко: „Дописни члан Академије Наука”; последње издање од 1950. г. овога славног приручника уредили су ауторитети L. Séchan и P. Chantraine, обојица професори Сорбоне; за професора Шантрена, који је умро пре неколико година, знам да је још био члан Француске Академије Наука. Код овако звучних имена и титула да ли би смело да постоји следеће?

*„Origine inconnue; probablement terme méditerranéen comme beaucoup de noms de chefs. On remarquera que le terme s'emploie volontiers avec un sens religieux. On notera aussi les formes diverses du féminin: à date ancienne „basileai”, „*βασιλεια*”; „basilinna” – „*βασιλιννα*” pourrait également être ancien; enfin „basilissa” – „*βασιλισσα*” chez Hérophon...”*

Читаоцу је јасно да се ради о предњој речи „басилеус”, која како рекосмо, на грчком означава краља, господара, итд. О њој, између осталог, популарни и многупотребљавани речник Баји доноси, дакле:

„Порекло непознато: вероватно медитерански израз као и много назива за вође. Уочљиво је да се реч лако употребљава у верском смислу; такође се запажају различити облици у женском роду: у старо доба „басилеиа”; „басилина” би такође могла бити стара; најзад „басилиса” код Ксенофонта...”

Па скупа с Милошем Милојевићем могла бих да заурлам из свег гласа, питајући:

Је ли ово наука? Је ли ово објашњење? Је ли ово истраживачки рад? А затим: Шта значи „медитерански”?! Па ти становници око Средоземног мора и по његовим острвима морали су имати свој иден-

титет, своје име! Ко су они били? Зар је наука до данас у том смислу остала нема? И до кад ће остати нема?!

Онда сам се сетила наследника професора Шантрена, пуног себе, својих титула и свог ауторитета, који би са своје стране узвикнуо:

„Покушати упоређење између српског и грчког то није наука!”

За њега је то „табу” тема исто тако као и упоређење баскијског и српског, о којој се особито не може говорити под кровом Сорбоне – научног здања! Ово је готово дословно понављање његових речи, којима је реаговао на мој предлог за извештај истраживачки рад... До краја живота ће ме пратити његов бес и његова вика, која се морала разлегати дугим ходницима велике зграде...

Шта смо, дакле, закључили из предњих обавештења о „грчкој” речи „краљ”? Ништа! И ништа! И то је увек тако у огромном броју случајева када се ради о објашњењу порекла грчких речи!

Пошто, како рекох, истраживање сваке грчке речи улази у план рада будуће српске Академије Знања да овде још само укажем част госпођи Ружици Борисављевић која је горњи проблем решила једноставним и кристално јасним поступком. По њој је:

„Критско „вас-силни”, тј. „све-моћни” изобличено у „басилеус”, што је до задњег грчког краља Константина остало као титула према томе, „василица” је такође од те старе српске критске титуле вас-силни”.

Наравно, иза овога следи студија о тој српској речи и процес њеног изобличавања у грчком. А ако то није наука за господина Масона с његовом арогантношћу, биће то једина права и истинска наука за будућу обновљену Милојевићеву Српску Аутохтонистичку Школу која ће уједно представљати Српску Академију Знања!

Па као и предњи француски ауторитети, слично томе Кулишић на претпоследњој страни од ове, наставак своје расправе отпочиње погодбеном реченицом:

„Према томе, ако је објашњење М. Хаслакове да назив „василопита” потиче од старогрчке ријечи „басилеус” тачно...”

У једној разумној научној расправи, у којој се траже егзактна решења ово „ако” на би смело да постоји. Значи, Кулишић врло добро осећа да се тачност закључка Хаслакове може довести у сумњу, но налазећи се увек на стазама установљених догми (премда у науци реч „догма” не сме да постоји, сматрамо, особито што се грчког и латинског тиче, да оне ту постоје!), он се не усуђује (баш као и иначе велики и неуморни радник, проф. Лазо Костић!) да се вине изван скученог хоризонта... Ево и овде, дакле, још једне студије за будуће српске истраживаче!

Што се друге компоненте у „васило-пити” тиче, значи „пита” – то је исто толико ведски колико и до дана данашњега српски израз и стопроцентно је сигурно да ни он није ушао из грчког у српски, већ се догодило управо обрнуто: Грци су га узели од Срба! Треба, према томе, под сасвим другачију призму поставити, како грчког „басилеуса” тако и „василопиту” према одговарајућим српским речима, како би се дошло до закључака без погодбених реченица! Но, такве закључке тешко могу да створе било Хаслак, било Хаслакова; њих морају да изведу српски научници... Јер од ведских времена па све до данас главна карактеристика српског језика је његов континуитет...

С тим у вези да не изоставимо на овом месту случај с предавањем једног професора за упоредну индоевропску лингвистику на одељку париске Сорбоне, који се назива Ecole des Hautes Etudes, где се стиче елита француских, а и страних професора, стручњака за поједине гране људског знања. Споменути професор упоредне лингвистике је, између осталих тема, на својим предавањима обрађивао и тему о санскритском изразу „Swar”, или, једноставно, ћирилицом написано „Свар”. То „Свар” је тај иначе врло учен човек и признат научник у току свога излагања једино доводио у везу с одговарајућом староперсијском речју. Напомену, да би при томе требало узети у обзир и српски прихватио је европском учтивошћу, али хладно и прелазећи преко ње као да није ни изречена. Стога ћемо овом приликом, а с тим предметом у вези, да се позовемо на један други ауторитет, не само славистике, већ и упоредне лингвистике, а то је Шафарик. У „Архиву за словенску филологију” („Slawisches Jahrbuch, III)²⁵⁸, штампано је једно Шафариково предавање под називом:

„Geschichte und Alterthümer – Swaroh, ili Swarog, ein slawisch-heidnischer Gott” =

„Историја и старине – Сварох, или Сварог, словенско-пагански бог”;

ми ћемо међутим то божанство називати правилно српскопегански бог, јер у доба, када се оно поштовало још није било словенског имена.

Сасвим у почетку свога предавања Шафарик цитира један латински текст Ditmar-a von Merseburg-a, који је умро 1018. г. по Христу, што значи да је углавном писао у X. веку. Шафарик је тај текст узео из најновијег издања von Pertz²⁵⁹ и ево, како он гласи:

„Est urbs quaedam in Pago Riedirierun, Riedegost nomine.... In eadem est nil nisi fanum de ligno artificiose compositum, quod pro basibus diversarum sustentatur cornibus bestiarum. Huius parietas variae

²⁵⁸ Страна 368.–371.

²⁵⁹ Св. V., стр. 812.

deorum dearumque imagines mirifice insculptae... exterius ornant; interius autem dii stant manufacti, singulis nominibus insculptis ... terribile vestiti, quorum primus Zuarisici dicitur et ... a cunctis gentibus honoratur et colitur..."

Ево, дакле, шта је Дитмар од Мерсебурга записао:

„Има неки град на брегу Ридирирун (немачки писац је ово име погрешно записао!), именован Ридегост (и ово је сигурно погрешно, уместо Радгост!) ... У њему нема ништа осим дрвеног светишта, вешто подигнутог, које држе одоздо различите животиње роговима. На његовим странама чудновато су израђене фигуре разних богова и богиња, које (га) красе споља; унутра пак стоје богови руком урађени, с особитим израђеним именима.. страшно обучени, од којих се први зове Зуарисици (сваком слависти, а међу Словенима понајпре је Србину одмах јасно да је и овај назив погрешно написан од странца, који сигурно није познавао ни један словенски језик!) и... (који је) од свих племена цењен и поштован..."

Шафарика је мучило име Зуарисици, јер је и њему, као и нама, било написано на потпуно неорпски и несловенски начин, премда се односило на словенско, одн. древно српско божанство. Он се никако није слагао с оним научницима и славистима, који су, како сам пише, с оштроумношћу доказивали да се ради о Световиду, или, како неки Словени изговарају – Сватовиту. Најзад је синуло, каже Шафарик, неочекивано светло, те је он, захваљујући њему, успео да тај проблем реши. А решење је нашао код Востокова, у једном фрагменту старословенских рукописа, који је овај употребио при опису Румјаноцовљевог музеја. Од исте помоћи су Шафарику били и волински Анали. Ми ћемо овде да наведемо само крај тога одломка, најпре онако како га је Шафарик преписао за часопис на немачком језику, тј. латиницом, премда се ради о старословенском:

„... I tako pokladywajut' im treby, i korowaj im lomjat', i kury im rezut', i ognewi moljat' sja, zowut' jeho Swarozicem..."

„... И тако им приносе жртве, и ломе им колач, и кољу им петлове, и моле се огњу, и зову га Сварожић..."

Из предњег текста, како тумачи даље Шафарик, јасне су две ствари: прво, да је Дитмарово Зуарисици уистину Сварожић, а затим да је Сварог, или Сварожић (овај други облик је деминутив, или пак патронимикум од Сварог), за писца горњег текста било име које је имало исто значење као и Хефест, тј. „бог ватре“, док је оно код Востокова имало изразити смисао „бог огња, ватре“...

После једне исцрпније анализе и упоређења, при коме се спомињу паралелно грчка и египатска божанства, дознајемо да је код Египћана бог ватре (по сведочанству Јамблиховом у „De myster. Aegypt.“, VIII., 8.) Птах, а да је Сунце, или бог Озирис, његов син...

При даљем развијању своје теме, Шафарик са задовољством констатује да Словени уопште могу Сварога, или Сварожића, да природају броју својих предхришћанских богова на основу својих, домаћих извора.²⁶⁰ Нажалост, Шафарик се на овом месту не упушта у даље приказивање српских обичаја у вези с огњем и сунцем, јер сматра да је то одвећ опширан предмет, с обзиром на улогу сунца и ватре још од најдавнијих, протословенских времена, чему ми додајемо ведских, будући да ведска жртва богу Огњу, или, по Европљанима, Агнију, постоји код Срба још увек у разним облицима. Он то назива у свом предавању:

„Sonnen – und Feuerdienst”,

„службом Сунцу и Огњу, или Ватри”.

По њему, то не само да не може да буде предмет истог предавања него је потребан још и огроман истраживачки посао, у циљу откривања нове и сређивања старе грађе. Међутим, ако није могао да се упушта истовремено у тај бескрајно велики посао, он је изразио мишљење да на основу језичних сведочанстава може с доста лакоће и брзине да објасни саму реч Сварог, деминутив Сварожић.

Тако се Шафарик најпре осврће на „Mater Verborum” (стари Глосар) који се чува у Чешком Музеју, у коме је реч Свор (по старом начину писања Зуор) уз Сварог објашњена као израз настао из истог корена као и овај други, тј. Сварог. (Шафарик и Палацки, Најстарији споменици, стр. 226.) Он затим каже да је то првобитно Свор, одн. Свар, исто што и санскритско Swar, не само по сазвучју, већ и по значењу, означавајући Небо, а у ужем смислу животињски круг (на небу). Шафарик затим са сигурношћу додаје:

„Eben so ist unser altslawisches Swarog ganz bestimmt dem sanskritischen Swarga, der Aether, Cölum Indri, das auch als Beiname des Sonnengottes gebraucht wird, hinsichtlich der Bedeutung sehr verwandt, so wie es ihm hinsichtlich der Abstammung und Ableitung gleicht.”

„Тако је наш старословенски Сварог, сасвим сигурно сродан санскритском Сварга, што означава етер, небо Индре, а што је такође и придевак Сунчаног бога, с обзиром на врло сродно значење; те су тако исти постанак и порекло оба израза.” (Bopp, Glossar. Sanscr., с. 198.)

С обзиром на сигурност у своме тврђењу, Шафарик даље каже да се овим отвара широко поље за дубока истраживања свих оних, којима на срцу лежи стара српска митологија, као и њено упоређење

²⁶⁰ Тумачење госпође Ружице Борисављевић о Сварогу, Зуарисци, о Птаху, итд., које је веома изнијансирано, ипак је боље у овој прилици изоставити до појаве њеног речника. Наиме, у склопу целе грађе, коју је она простудирала и обрадила на један, како сама госпођа Борисављевић каже – револуционаран начин, објашњење сваког њеног слога биће сваком читаоцу много приступачније. На пр., Птах египатски за њу не би био бог ватре, већ свемира врховни дух, а Сва-ар-о-г = сведржитељ (поседник) отац градитељ, итд.

с митологијом других, несловенских народа... Наравно, при овоме нам се најпре намеће помисао на сасвим у почетку наведено тврђење Сипријана Робера, по коме се многе грчке митолошке приче могу разумети само полазећи од објашњења античких српских традиција...

После свега, осећамо потребу да управо на овом месту, упозоримо на одломак једне студије Wilhelma Bernhardi-а под насловом „Bausteine der slawischen Mythologie – aus lateinischen und griechischen Quellen”, чији је први део објављен у истом часопису, тј. „Slawisches Jahrbuch”, И.: ради се, дакле, о „Доприносу словенској митологији на основу грчких и римских извора”. Чланак је штампан од стр. 336. до 344.

На 341. страни Бернарди каже, како се по митологији Словена види, а на основу Хелмолдових записа, како су верски погледи свих њих, како оних на северу, тако исто и Словена са југа, ухватили дубоке корене, по којима се може закључити да су они остали непромењени вековима, што је сигуран знак да су настали у веома давним временима. Између осталог, аутор се у овој својој студији бави српском и општом словенском речју „бог”, или „бох”, за коју каже да има многе огранке и изведенице. Овде није место да се упуштамо у ту иначе врло занимљиву анализу, па ћемо само да поновимо једно његово запажање:

„Unter diesen Sprossen giebt es auch viele, welche bedeutsam auf die frühere Wichtigkeit dieses Wortes schliessen lassen.”

„Међу тим огранцима има их много који значајно указују на ранију важност те речи...”

Но, писац нам нигде не каже докле иде та прошлост! Он то не каже ни нешто мало даље осврћући се на српску народну поезију у којој такође налази трагове далеке прошлости. Па ипак је вредно осврнути се на Бернардијеве опаске, понајпре на ону у вези с именицом Бог. Он каже:

„In serbischen volksliedern kommt „bog” merkwürdig vor, obwohl diese Quelle für die slawische Mythologie sehr vorsichtig gebraucht werden muss, da es manchmal unmöglich, gewöhnlich aber sehr schwierig wird, das Alte und Aechte von den späteren Zuthaten zu sondern, oder aus den Umbildungen, welche die Lieder im Laufe der Jahrhunderte und durch Einwirkung der christlichen elements namentlich erlitten, auszusondern. Manches indessen ist so ins Auge springend, dass man es unbedenklich als zu dem passend, was uns gleichzeitige Quellen uberliefern, rechnen und deshalb benutzen kann. Dies ist, unter andern, der Fall mit einem Liede (Vuk Steph., I., 134.) worin vorkommt, Bog habe als Kind die Sonne, deren Bruder der Mond und deren Schwester der Abendstern sei... Unstreitig ist hier dies Gedenken der Verwandtschaft uralte und aus dem Heidenthume herüber genommen, und da-

raus lässt sich auf die Verehrung der Gestirne in alter Zeit als Gottheiten gewiss nicht mit Unrecht zurückschliessen...”

Бернарди, дакле, на следећи начин упознаје читаоца са значајем српске народне поезије у односу на изучавање предрхришћанских митолошких мотива:

„У српским народним песмама се „бог” појављује на чудесан начин, премда се тај извор за словенску митологију мора употребљавати с много пажње, пошто је некад немогуће, обично и врло тешко, издвојити старо и истинито од каснијих додатака; исто је тако тешко разазнати измене које су песме претрпеле деловањем хришћанских мотива..”

Пре завршетка превода, ми ћемо дати само који пример у вези с употребом супстантива „Бог”, било у српској народној поезији, било у народним изрекама, који, колико нам је знано, никада нису били испитивани с циљем објашњења њиховог настанка. Из српске народне поезије, на пр., познат је очајнички узвик јунака:

„А од бога, од крвника старог!”

Сигурно је да је овде у питању хришћански Бог, али читава ова мисао потиче из једног другог, много даљег времена. Или, узмимо неке народне изреке, као на пр.:

„Коме је бог ујак, лако му је бити светац”, па:

„Бог је прво себи браду створио”.

За жену се у народу каже:

„Лепа као богиња! Живи као богиња! Обучена као богиња!”

И то изрази једног другог доба, другачијег начина мишљења и гледања на свет. Или, још једна реч која се односи на бога-осветника:

„Кога Бог хоће да казни најпре му одузме памет!”

У српском народу се још каже:

„Живи као бог!”

Или:

„Јео сам као Бог!”

„Пије као Бог!”

Све су то дубоко укоренења народна сећања на једно време када се веровало, да богови долазе на кућна врата, да се појављују неочекивано у боју, да помажу, или одмажу, да присуствују жртвама, делећи гозбену трпезу с присутнима седећи уз њих... Зар се на српској слави још и данас не оставља празно место за „путника-намерника”, а тај „путник-намерник” може да буде анђео, светац који се слави, па и сам Бог. Ништа, или готово још ништа у том смислу није урађено са сврхом откривања дубоке духовне повезаности савременог српског човека с његовим ведским прабратам... Јер све напред споменуто углавном долази до изражаја још у Ведама!

Но да наставимо с превођењем Бернардијевог текста, који се у наставку осврће на упадљиве предхришћанске елементе у српској народној поезији, пишући:

„Понешто међутим толико упада у очи, да се, без предомишљања, може рачунати као (мотив), који одговара онима из истовремених извора, те се (у том смислу) може и користити. То је, између осталог, случај с једном српском народном песмом (Вук, I., 134.), по којој је Сунце дете Бога, док је Сунчев брат Месец, а сестра Звезда Вечерњача (или, како је народ још друкчије зове – Звезда Даница)... Без сумње је овде мисао о сродству прастара и преузета је из предхришћанских времена, а из свега се тога може закључити – и то с правом да се ради о давном поштовању небеских тела као божанстава.”

У наставку своје расправе Вилхелм Бернарди спомиње и „највишег Бога” грмљавине, цитирајући при томе једно немачко издање српске народне поезије:

„Talvj's Voksliedern der Serben,” Halle, 1835., 2. Aufl., I., 46; II., 127., 131., 139.”

При овоме Бернарди заузима резервисан став према Прокопијевом обавештењу да би то био Перун, или, како га је Хелмолд назвао у својој хроници „deus deorum”... Ми сматрамо, да Бернарди овде нема право, или бар нема потпуно право... Јер, он, чини нам се, судећи по његовим цитатима, српски језик није добро познавао; наиме, да је добро знао српски, немогуће је да га српски узвик:

„Бог богова!”

не би навео да поразмисли и ипак се сложи с Хелмолдом. Народ каже и:

„Бог највиши”,

а то је као израз сигурно из оних прадавних времена када се веровало у постојање

„бога богова”,

„бога највишега”, тј.

„deus deorum”.

Упркос наметањима, однорођавању и утицају хришћанства, ипак се може узети као поуздано, да је српски народ све до данас у своме језику сачувао сећања на веома давна времена... Али треба много истрајности, добре воље и љубави према српским старинама, што све здружено са стрпљивим истраживањима, може да допринесе утврђивању и научном доказивању идентичности српског народног духовног блага с оним, које је сачувано у Ведама. А у том врло великом и веома тешком раду, после свих разорних деловања германистичке школе, не треба изоставити ништа од народних умотворина, прожетих оним, што су доживљавали наши преци, па народним дубоким и сажетим мудростима,

заснованим на хиљадугодишњим искуствима. А докле иду та искуства и где су стечена, о томе тако дивно пише Милош С. Милојевић, резимирајући у својим „Одломцима историје српског народа” резултате једног циновског рада.²⁶¹ Ту, на стр. 41.–42. тај неуморни истраживач пише надахнут најплеменитијим родољубљем:

„Тако, дакле, на самим тим Хималајским и Нишадским планинама, по системима њиховим, с једне и с друге стране, па све до Хиндукушких Планина и народа, некада је првобитно живео српски народ, као народ и маса, која се ширила и гранала под доцнијим именима Сјамскрита, или Срба... Хиндукушке планине око којих становаху, делиле су га од Хиндуша у данашњим Бухарским и другим пустарама средње Азије у којима обитаваху црни народи, дошљаци са острва...”

о којима нека овај превод из књиге Г. Морошкиња укратко, и само у изводу наведен, каже шта зна.²⁶²

„Још од вајкада дивља племена инђијских острва и Нове Холандије, као и умножено народонасељење у данашњој Китајској империји и у источној половини индијског полуострва, обратили су своје завидљиве погледе на западни полуострв и цветајуће тада краљевство Сјамба, или Срба, који су испочетка насељавали богату и широку област Дунавску, о којој сада енглески ђеограф Вилиам Хутри ово вели:

„Le Royaume de Ciampa (= Siamba, Srba), à midi, est rempli de bois et de désert, de tigres, d'éléphants, etc. ... La Provence de Dounay est la plus grande...”

„Краљевство Сиампа (Сјамба, Срба), на југу, испуњено је шумом, пустињама, тигровима, слоновима, итд. ... Област Дунај је највећа...” У овом свом краљевству и земљи они су били скоро на највишем вршку силе, просвете и свестране образованости. Али сусједи српски, црнокожи, кудрави, са огромним устима, дебелим уснама, кратким, широким и на врху уздигнутим носевима, итд., непрестано су нападали на градове у инђијским српским земљама, док напоследку праоци свију данашњих Словена-Срба не иселише се из својих земаља у Инђији, носећи своју нејач, чељад и имања на својим коњима и слоновима, тражећи другог седишта, у ком нема црних и злих народа. Отуд они и донеше песму о Дунаву, јунаку у Инђији.”

Ту песму Милојевић наводи у целини на стр. 42. Она се још у његово доба певала у Русији... Треба изучити какав је однос имена индијске области Дунај, или Дунав, јунака Дунај и реке Дунав, коју су Немањићи називали „силном реком”... Нажалост не-

²⁶¹ Београд, Државна Штампарија, 1872.

²⁶² О. М. Морошкина, печат. СП. 1843. год., стр. 163.–173. под именом: Истор. критич. исљед. о Рус. и Слав. у прилогу: Из Запис. Г. Макар. о првобитн. нар. у Русији.

можемо да се бавимо још тим проблемом, јер на горњи навод желимо да надовежемо српску народну песму, коју Милош Милојевић цитира на стр. 49. и 50. Као некакав увод у ту песму можемо да сматрамо Милојевићев текст непосредно пре њеног навода, где он каже:

„Тако дакле у најкраћим наводима наведосмо само можда један стотисућни део оставших још и данас чистих имена јединственог народа српског, која не утаманише ни преливена, а некада бивша чиста српска племена у туђине, па ни сами ови. Сва ова поменута имена само имају значај у старом и данашњем српском језику и овим се могу истумачити, а и дан данашњи налазе се у укупним српским земљама на овом српском тропољу Балкана. Тако смо, дакле, побројали доказе инђијске, о некадашњем живљењу српскога народа у Инђијама, навели смо доказе историјске и језикословне, па нам још остају и наши докази који се у српском народу сачуваше до данас...

Ми баш зато што су ови докази у нашем народу, као: имена лична, места, села, планина, вода ИТД. и као они у народним пословицама, загонеткама, обредима, обичајима и сродству нашег дохришћанског веровања, управо једног и истог са старим Инђијанцима – и сувише позната – нећемо наводити, ван једне песме народње, која сведочи о некадашњем живљењу српском у Инђији, и о његовом утамањењу у тој прастарој и првобитној његовој отаџбини. То је песма „Свечи благо дијеле”.

Само ова песма представља једну посебну студију у којој би се морали издвојити хришћански елементи од предхришћанских; али при томе строго треба водити рачуна да се не упадне у забуну, јер имена светаца – српска су народна имена од вајкада, а и Марија, Мара, прастаро је српско женско име, управо као Станија, Стана, Спасенија, Спаса и т. сл. Што се самог догађаја тиче, он није вазан за неки одређени датум. Спомен „Бога истинога” не мора да се односи на хришћанског Бога, а ни збивање не одише духом хришћанства... Камо среће, да смо имали много таквих истраживача, какав је био Милојевић! Колико би непроцењивог духовног српског народног блага било сачувано од заборава захваљујући њиховим перима!

Сећам се добро узбуђења приликом првог читања наведене народне песме у Милојевићевим одломцима уз помисао:

Како ми у ствари ништа о себи не знамо! Колико ли је ненадокнадивог народног духовног блага пропало, јер нисмо учили да га ценомо и чувамо!

Уколико ми је допуштено да изразим своје лично мишљење, чини ми се да је српски народ стварао ову песму већ на путу из Инђије... Идући према новим крајевима света... То треба хтети и моћи истражити! Јер живот људски је као сенка која пролети попут звезде гасећи се брзо и за тили часак! Хоћемо ли моћи стићи куд смо намерили?

Чујмо сада, шта нам то каже прастара песма. Колико генерација наших прадедова ју је понављало „унуку на крилу” да му прича „што је негда било”?! Нажалост, унуци су се отуђили од пређа заборавивши све о њима и о расном корењу, које их с њима спаја!

„Мили Боже! Чуда великога!
Или грми, ил' се земља тресе,
Ил' удара море у брегове?
Нити грми, нит се земља тресе,
Нит удара море у брегове,
Већ дијеле благо светитељи:
Свети Петар и свети Никола,
Свети Јован и Свети Илија
И са њима свети Пантелија;
Њим' долази Блажена Марија;
Рони сузе низ бијело лице,
Њу ми пита громовник Илија:
„Сестро наша, Блажена Марија!
Каква ти је голема невоља,
Те ти рониш сузе низ образе?”
Ал' говори Блажена Марија:
„А мој брате, громовник Илија!

Како нећу сузе прољевати,
Кад ја идем из земље Инђије,
Из Инђије, из земље проклете?
У Инђији тешко безакоње:
Не поштује млађи старијега,
Не слушају ђеца родитеља,
Родитељи пород погазили,
Црн им био образ на дивану,
Пред самијем Богом истинијем!
Кум свог кума на судове ћера,
И доводи лажљиве сведоке,
И без вјере и без чисте душе
И он глоби кума вјенчаног,
Вјенчаног, или крштеног;
А брат брата на мегдан сазива,
Ђевер снаси о срамоти ради,
А брат сестру, сестром не дозива!”

Овде Милојевић прекида навод песме, да би дао следећи кратак коментар:

„Ево, какво је било зло настало у „проклетој земљи Инђији”, докле још тамо борављаху Срби. Па да је остало на овоме, можда се не би из ње раселили, ама дође још горе и црње, па мораше.”

Чујмо само, шта још песма каже:

„Њој говори громовник Илија:
„Сејо наша, Блажена Марија!
Утри сузе од бијела лица;
Док ми овђе благо подјелимо,
Отић'ћемо Богу на диване,
Молићемо Бога истинога,
Нек нам даде кључе од небеса,
Да затворим седмера небеса,
Да ударим печат на облаке,
Да не падне дажда из облака,
Плаха дажда, нити роса тиха,
Нити ноћу сјајна месечина,
Да не падне за три године,

Да не роди вино ни шеница,
Ни за цркву часна летурђија!”
Кад то чула Блажена Марија,
Утре сузе од бијела лица.
Када свеци благо подјелише,
Петар узе винце и шеницу,
И кључеве од небеског царства;
А Илија муње и громове;
Пантелија велике врућине;
Свети Јован кумство и братимство
И крстове од часнога дрва,
А Никола воде и бродове.”
„Затворише седмера небеса,

Милојевић овде опет прекида навод да би изнео своју приредбу:

„Па пошто су отишли Богу на диван и овај им ту деобу и молбу одобрио и кључеве небеске дао, онда ти тек наста јад и чемер, а имено:”

*Ударише печат на облаке,
Те не паде дажда, ни облака,
Плаха дажда, нити роса тиха,
Нит обасја сјајна месечина,
И не роди вино ни шеница,
Ни за цркву часна литурђија
Пуно време за три годинце,*

*Црна земља испуца од суше,
У њу живи пропадоше људи,
А Бог пушта тешку бољезану,
Бољезану, страшну срдобољу,
Те помори и старо и младо,
И растави и мило и драго,
Што остало, то се покајало.”*

Навод песме Милојевић закључује својим коментаром:

„Ето, дакле, каква је грдна, ужасна и страховита несрећа и невоља била у доба исељења Срба из Инђије!”

„Пише Милојевић даље;

„Ова је песма тако јасна, тако тачна, тако дивна и чудна, боља и јаснија, истинитија и вернија од свију досадашњих наших и туђих историја и сторичара. Из ње изводимо ово: да прва година несреће српске у Инђији означава прве нападаје црних народа, дошљаке са острва и из Киндуша, или средње Азије. Друга година означава нападаје тих истих народа са сасредоточеном силом Кинеза, који су у свему и свачему сродни са старим Египћанима, црним африканским племеном. А трећа и последња: најцрњи насртај мисирских царева на Инђију и коначно утамањење остатака српских племена, а за овима насртаји семитчких азијских и острвских народа.”

Овде би тек требало да отпочнемо развијање наше теме, доводећи у везу и откривајући заједничке мотиве, не само између прича давних Срба и оних, које су Грци од њих преузели и преудесили, већ особито издвајајући све оно што је остало сачувано у било ком облику у српском духовном народном благу од епохе Веда до данас.

С обзиром да се у предходној песми спомиње Свети Илија, који је „узео муње и громове”, ми на следећој страни приказујемо једну репродукцију тог христијанизованог Индре. Јер, када се у српском народу говори о Светом Илији нико не мисли на библијског пророка већ на једну силну личност, која златно-ватреним колима јури по небеским облацима, пуштајући муње и громове и гађајући „право у главу”, тачно онако како је у Ведама Индра, исто тако у златним колима, захуктало с пратиоцима прелазило небеске просторе, уз страшан топот упрегнутих коња, па у једној руци држећи муње и громове њима је погађао непријатеље „право

у главу”. Стога се у српском народу још и данас чује пословични израз, изречен у срџби:

„Ударио га Свети Илија право у главу!”

Или, у директном говору:

„Ударио те Свети Илија у главу!”

Не треба доказивати да у овоме нема ничега хришћанскога и да је то само малени одломак народног сећања које потиче из оног прадавног времена.

„ИЛУСТРОВАНА БИБЛИЈА ЗА МЛАДЕ” Београд 1969. (о Ускрсу 1969. године)

Српски народ и српски домаћин већ при појави првог пре-тећег облака и при првом далеком тутњању грмљавине још увек има потпуно исте обичаје као и његов ведски прабрат, чему ћемо посветити доста простора у овој студији. А када се олуја разбесни, још се каже:

„Грми, Свети Илија!”

„Загрме Свети Илија!”

„Љути се Свети Илија!”

Или:

„Удри, Свети Илија!”

Ту уистину нема ничега хришћанског, па завршавају ово по-главље, да поновимо Шафарикове речи:

„So eröffnet sich den serbischen Mythologen ein neues weites Feld zur tiefen Erforschung des Ursprungs ... der serbischen Mythen.”²⁶³

„Тако се српским истраживачима митологије отвара једно но-во, широко поље, за дубоко истраживање порекла ... српских ми-толошких прича.”

А те приче нас воде поузданим путевима до епохе ведских Срба!

²⁶³ Slawisches Jahrbuch, III., с. 370.

СРБИ И КЕЛТИ

Што се келтског и Келта тиче, писати о њима – то је велика мода западне Европе. Међутим, у свим студијама те врсте, које су ми дошле до руку има великих празнина и – нејасноће.

Понајпре, ни назив славних „Друида” не изгледа потпуно јасан јер се није с апсолутном тачношћу установило да ли он долази од „келтског” „дerv”, тј. „дрв-о”, или од „келтског „дру” и „вид”, тј. „дру-ги вид”. Ево шта с тим у вези пише Мишел Клод Тушар у сарадњи са Бартелемијем (Michel-Claude Touchard avec collaboration de Guy Barthélémy),²⁶⁴ на страни 30. њиховог дела, у одељку под насловом „У потрази за наслеђем” (A la recherche de l'héritage).

„Les druides cueillaient le gui. Leur nom peut venir du celte derv qui désigne le chêne. Il peut également avoir ses racines dans les mots celtes „dru” et „vid”, qui donneraient ensemble „celui qui possède la connaissance complète.”

„Друиди су брали имелу. Њихово име може да се изведе од келтског „дerv” што означава „храст”. Оно може такође да има своје корене у келтски речима „дру” и „вид”, што би заједно дало значење „онај који поседује потпуно знање” (тј. „други” – унутрашњи „вид”)...

За претходно није потребан коментар ни једном српском сељаку који ће у сва три претходна облика с највећом лакоћом препознати речи свога језика!

*

Чекајући излазак новог дела господина Ненада Ђорђевића „О Келтима”, ми привлачимо пажњу читаоца на једну веома занимљиву и значајну кратку расправу под насловом „Келти и Срби” Илије М. Живанчевића,²⁶⁵ коју он отпочиње непосредним постављањем проблема:

„Данас се сматра да су келтски обичаји, језик и вера најбоље сачувани у Бретањи, Велсу и Ирској. Келтисти су у ирским Загама открили највеће келтско божанство „Луг”, чије име носи велики број важних места као Лион, Lugdunum, итд. Помоћу тих зага покушали су да и значај поменутога божанства објасне, тражећи му право место у верском систему Келта..”

После расправе од око пет страна Живанчевић поставља питање

„Чија је реч луг?”,

Па одмах одговара:

²⁶⁴ L'archéologie mystérieuse, voyage à travers les découvertes..., Paris, 1972.

²⁶⁵ Сепарат прештампан из „Гласника југословенског професорског друштва”, књига XVI, св. 9., Београд, 1936.

„српска”.

А затим:

„Где ју је Тацит нашао?”

Након чега наставља следећим текстом, који овде доносимо у целини због његове занимљивости:

Рим је свој политички престиж одржавао обавештајном службом и кад је била разбијена организација његове милитаристичке власти, ову службу је преузела црква. Њени мисионери су уходили разне народе и о њима слали својој врховној власти доставе. Тако су, у раном Средњем веку, у Средњој Европи, поменути Срби, Сјурби, Сораби, Сураби, Сараби. Њихови остаци се и данас тамо налазе. Њихово средиште, према Егинхарду, (L. Léger, Les anciennes civilisations slaves, p. 121, Payot) било је између Лабе и Сале, одакле су падали на Туринг, а њихови остаци данас се налазе на граници између Сакса и Пруске, у Лужици, и зову се Лужички Срби.

Лужица је деминутив од речи Луг. Али, сем ње, као што су, према Лоту, у Галији, четрнаест утврђења добила име по Лугу, тако су и у свима словенским земљама многа места добила назив такође по Лугу: Луже, Лужна, Лужец, Лужани, Лужанки, Лужнице, итд. (К. Кадлец: Првобитно словенско право пре X века, 1924 г., стр. 13., у преводу Т. Тарановског). Код Кадлеца се, истина, ови називи погрешно тумаче као каљуте, али је та погрешка дошла услед непознавања правила о претварању г у ж, што се, уосталом, јавља и у формирању француског језика.

Дакле, Тацит је Луг нашао у Германији, код Словена, Срба, из Средње Европе.

Подударност келтског луга са српским није обична језична случајност, јер и сви други појмови који означају Лугов круг имају еквивалент у српском језику. На пример епопеја „Друга битка Мојтуре“ у којој Луг жели да уђе у Тарине дворе. Тара је једна од најлепших планина у Западној Србији, а ако је келтски Луг, као српски, шума, онда у овом конкретном случају треба да се персонификује долазак пролећа или лета на Тару. У келтској епопеји келтски Луг има епитет Samhildánach, а и сам Лот samh тумачи као Лето.

Код Срба гавран је ратни гласник, кобан. Он иде са придевом вран, али се употребљава и сам придев, као супстантива што је запазио још Ј. Грим.

„Полетела два врана гаврана,
Са Мишара, поља широкога...

Ја два врана, два по богу брата”.

(Бој на Мишару, Вук, IV).

И ово одговара келтском и галском vrap, код кога се, уместо српског в, јавља б, што је готово правило, јер је и Gabriel српски Гаврило.

И Фомор, везан са гавранима као гласницима смрти, потпуно је објашњив на српском. Јер, готово правило је да словенска реч, прелазећи у германски језик, у замену за сло-

венско л добија германско ф. На пр. реч *volks, folk* је словенска. У старијем словенском, данас у руском, она гласи полк, плк. Код Срба, где је извршена вокализација сугласника л, плк се јавља као пук. Имајући ово на уму, фомор се објашњава сам по себи. Враћањем у Словенство, он губи германско ф и добија своје словенско л. Такав, он је помор — помор је српска реч и значи потпуно изумирање. Везан за спев из епа који се објашњава може да значи јесен, када у лугу све вене и мре. Лако су, затим, објашњиве и тако велике чари луга као и његова музикалност, јер у њему живе славуји, а и име Кукулин се јавља у српским именима Куделин и Кулин.

Поставља се питање може ли се помоћу српског језика објаснити *Lugnasad*. Насад или расад, у српском је сађење. Лугнасад може бити сађење луга, дрвећа.

А шта је *Врон Трогин*? Жалост јесени?

Тацит *Germ. (IX)* вели: »*pars Sueborum et Isidi sacrificat*«, а у *R. H. R. livre C. 1929* у чланку *L'Eleusinisme et la disgrâce des Danaïdes*, *Ch. Picard* наводи, према наводу, један став из Плутархове расправе о Изиди и Озирису.

Плутарх нас обавештава, вели Пикар, да, у његово време, и у извесним местима Грчке, сејања су била праћена погребним обредима; зрно затрпано у земљу оплакано је као мртавац.

Ако се у извесним местима Грчке, у Изидином култу, култу земље, сејање оплакивало, зашто, у том истом култу, не би било оплакивано и у другим крајевима Европе? Онда би *Lugnasad* било време сејања и оплакивања тога сејања. А венчање је том пригодом најпре симболично, а затим и реално — закључивање бракава. Сем овога у словенској митологији јавља се Тројан, коме још није одређено место. Могућно да он одговара Трогану, утолико пре што Срби често мешају г и ј, на пр.:

Јал'ће ми је царе поклонити,

Јали ће ми на мејдан изићи —

где је употребљена реч мејдан у месту речи мегдан. — Марко Краљевић и Арапин, Вук II, бр. 65.

Код Келта, даље, са Лугом се јавља и Мајка земља — *Tailtiu*, корен *tal*.

У српском језику површина земље зове се тле, а постоји израз: *добити тал*.

У (*Germ. XXVI*) Тацит каже: »*Agri, pro numero cultorum ab universis in vices occupantur, quos mox inter se, secundum dignationem, partiuntur...*«

Из овога се види и то да се код Срба још до данас сачувало, у термину, сећање на некадањи режим дељења земље — тла, тала, кад је код Словена земља била општа својина.

Има још један инетересантан моменат. Лот сматра да се земља, ириу, идентификује са Ирском — Ериу, други падеж Ерен. У Србији, баш Тара се налази у крају у коме живе Ере, а не треба смести с ума да и *Hertha* садржи ер.

Остало би да се реч *dun* објасни на српском.

Код Келта дун претставља тврђаву, утврђење. То келтско утврђење било је двојакo: 1.) или се градило земљаним насипима и каменом око места за становање, 2) или се место становања или одбране, град, ограђивало, поред земљаних насипа, и кољем. Оваквим келтским утврђењем служио се Цезар код Алезиде, где се плот зове *cirpes* (*De bello gall.* VII, 73).

Код Словена, код којих је градски систем био необично развијен, град је био опасан оградом или од земље или од коља (*L. Léger, Les anciennes civilisations slaves, p. 29—30*). Ова ограда од земље и камена, келтски дун, и данас се код Срба зове *беден*, што се јасно види и у народној песми Краљевић Марко и Вуча генерал, Вук. IV, ред 111—13,

Пошетала Владимировица
Мила снаха Вуче генерала
По бедену града Вараждина,

а дала је и реч бетон. Друга врста ограде — Цезарев систем *cirpes* — постоји и данас. *Cirpes* је српска реч, цепке — цепанице, коље, плот.

Према овоме, келтски дун одговара српском беден, а систем *cirpes* одговара систему ограђивања цепаницама, плотом. А ни факат да се луг јавља у упоређењу са сунцем није стран за нашу народну поезију, где су таква упоређења честа:

Сину Милош у пољу зелену

Као јарко иза горе сунце

(Жен. Душанова, Вук. II, ред. 564—5). А Лавада би одговарало Ливади, пропланку у Лугу.

Помоћу изложених момената средина келтског Луга потпуно је објашњена средином српског луга, а, најзад, келтски Луговес би био први падеж множине од речи Луг, што одговара српском лугови.

Персонификације луга вршила је црква и у Ирској и свуда, као што је и у Француској вршила специјалне персонификације са матрама. Таквим персонификацијама је подлегао и Крапе (*Krappe — R. A.; t. XXX, V série, p. 102, 1931*).

Јасно је, дакле, да Луг није бог већ свето место, шума, гора. Као такав, као света шума, он се код Срба задржао и до данас, у називу Света Гора, у којој је средњовековним Србима био усредсређен верски живот.

Откуда Келтима српски Луг?

Келте не треба схватити као етничку целину. Келтој-Грци су звали светле, беле људе са негованом косом. Према овоме грчка племена из средоземног базена називала су Келтима беле људе из Средње Европе, северце, из чега је опет јасно да тадања средоземна племена нису била бела. А Цезар (*De bello gall. I, 1*) Келтима назива сва племена келтске Галије између Белгије и Аквитаније.

Историчари тврде да су се Келти налазили на падинама Алпа и у Дунавској долини (Средња Европа) још у камено доба; да су Умбри, алпијски Келти, падали на Италију у бронзано доба, а проналаском гвожђа постали непобедиви, и мисли се да су слезили до Грчке око 1450 г. као Хомерови

Ахајци, носећи гвожђе, наките, одликујући се спаљивањем мртваца, и стилем који се зове геометријски; да су се у седмом веку пребацили преко Рајне и заузели Галију, где су у шестом веку постали врло моћни; одатле пали на Шпанију и заузели је до Кадикса, а истовремено направили и поход на Италију; да им је године 390 најпре пала Ална у руке, а затим Рим, који су напустили, а задржали Северну Италију. Том приликом њихови пукови били су подељени — једни су били у Италији други су ушли на Балканско Полуострво и запосели његов северни део. Да су, други пут, око 280 г., у заједници са Илирима, заузели Македонију, Тесалију и Фокиду, а године 279 потисли су их Еолци. Из Тракије су били потиснути 220 год. а да су допирали на Исток до Мале Азије, на запад до Британских Острва.

Нека њихова племена — Трокми, Толистобомани и Тектосади била су нека врста латинских савезника, али их је Август потпуно присајединио 189 г. и Галију претворио у покрајину:

Данас се сматра, као што смо напоменули, да су се њихови обичаји и језик у многоме и највише сачували у Бретањи, Велсу и Ирској.

Ово надирање Келта, белих људи са Севера на Шпанију, Италију итд., оставило је трага и у називима места и у митологији. У називима места у базену Средоземног Мора, нису ретка имена Бело, Болонија итд. Бело је српска, или ако се хоће, келтска реч, и означава светлу боју. Овом речју Французи су почели да означају лепо, јер њихов стари облик *bels*, бел, вокализујући као и у српском у истој речи, л у о, добио је *bé-o bé-au* опет као у српском. И из овога је јасно да су та места добила име по белим, лепим, насупрот мургастима, ружним људима.

Отуда је борба Келта са Римом борба белих племена са небелим племенима. Борба Келта у Шпанији је такође борба белих са небелима, исто и у Грчкој, итд. Ово се нарочито очитује у случају Рима приликом пунских ратова. За успешан исход рата са свакако небелом Картагином Рим је принуђен да узме нову веру, култ земље, еминентно келтски култ, култ „нордијаца“, из чега је јасно да су бели у Риму били постали надмоћнији, услед чега је и наступило разрачунавање са Картагином.

Од пунског рата Римску државу треба сматрати као келтизовану — белу — у приличној мери, али не потпуно, што је и било повод њених сталних преврата и нереда.

У овој борби светлих Севераца, носилаца песме и апстрактног бога, и тамних људи са Средоземнога Мора, борба Јелисеја и Атине, Еумолпа и Еректеја, Голијата и Давида, Келта и Римљана па затим и келтизованих Римљана и Картагине, — и јесте тајна коју, у најновије време, наслућује т. зв. нордијска концепција.

Тек после пунских ратова јављају се Анали Тита Ливија, који је пореклом из Умбрије, еминентно Келт, и ти Анали, нарочито о оснивању Рима, испредени су из не-римских легенда. Отуда и неримски мит о ноћним састанцима Нуме и

нимфе крај извора у светој шуми, која није римска. Али келтизам у римској држави је променљиве судбине и зато, касније, Тацит, иако је и сам из Умбрије, не помиње Iucis као установу за коју знају и Римљани, него као установу искључиво средњоевропску.

Из овога видимо да Iucis није латински појам, а утврдили смо да није ни германски, па ни старокелтски.

Дуг, израз највеће келтске светиње је, дакле, несумњиво српска реч. Али не само ово. Сва келтска племена поређана код Цезара (De bello gall.) носе српска имена: Брановићи VII. 75; Лемовићи (Ломовићи) VII. 75; (и код Тацита Герм. XI 19); Беловици II, V, VIII; Латовићи I, као и имена келтских вођа: Думнори (к) њ; Оргентри (к) њ; Верингентори (к) њ; итд.; а, као што је већ напоменуто, за ознаку Немаца и Цезар и Тацит се служе словенском речју — Nemetes — Nemates.

Из овога се поставља питање откуда код Келта српски Дуг и српска имена и има ли између једних и других, Келта и Срба односно Келта и Словена, каквог сродства, или је било узајамног утицаја, посредног или непосредног, у којим крајевима света, и у коме добу?

И Живанчевић као и ми већ толико пута у току рада на овој књизи, у ствари, предлаже још једну нову студију. Како рекосмо, западна Европа о Келтима много пише, али њихова појава ипак остаје апсолутно недовољно објашњена, а поготову њихова култура, веровања, обичаји, па, у крајњој линији, и сам језик. Ми сматрамо, а на основу напред тек само дотакнутих проблема, да је крајње време да се српска наука озбиљно прихвати овога проблема. Сматрамо, наиме, да се многе ствари код Келта могу објаснити само полазећи од истих тих појава код Срба. Одмах ћемо дати један пример:

Нема дуго, рад на овом делу већ је био у току, кад је на париској телевизији приказана једна емисија, организована од археолошких стручњака чији је задатак управо откриће предмета келтске материјалне културе. Кроз ту емисију, дакле, публика је требало да сазна нешто више о тим негдашњим „гало-келтским“ становницима на тлу данашње Француске. У току одвијања емисије и приказивања ископаних предмета једна дама, иначе ауторитет на пољу келтске археологије, показала је једно попрсје са три главе. Упитана да публици каже шта та скулптура представља она је рекла да не зна тачно. Међутим, као што се то почесто догађа, она је нашла једно своје произвољно решење, рекавши: „То ће вероватно бити попрсје неког божанства неке келтске верске секте“. Имао се утисак да је оваквим одговором била задовољна, како она сама, тако исто и публика, која је одговор прихватила,

не постављајући више никакво питање у том смислу. И то ће тако да остане, по истом принципу као и: грчка слова феничанског порекла, потпуни нестанак Трачана, Илира, Трибала, и т. сл., итд.!

Што се мене тиче, видевши оно попрсје приказано у боји на великом екрану, вероватно у правој величини, прошао ме је дрхтај какав осећамо при открићу познатих и драгих ствари! Јер, био је то древни српски бог Триглав, о коме је Милош Милојевић још могао у српском народу да запише по неку народну песму! А откуда Триглав на француском тлу? Е, то је дуга прича, рекао би човек који се бави литературом. Да! То је врло дуга и врло стара прича на којој српска наука мора још много да ради! Јер, сигурно, пре него што је уопште још дошло до појаве Келта у овом делу Европе, било је ту, особито по обалама Атлантика, древних Срба, Венета! Управо о њима је још могао да пише Јулије Цезар као сведок, који је са њима имао посла; па премда необјективан у својству римског „освајача света”, он је ипак изрекао неколико појединости с којима се српска наука још није ваљано позабавила:

„Huius est civitas longe amplissima auctoritas omnis orae maritimae regionum earum, quod et naves habent Veneti plurimas, quibus in Britanniam navigare consuerunt, et scientia atque usu nauticarum rerum reliquos antecedunt et in magno impetus maris atque aperto paucis portibus interiectis, quos tenent ipsi, omnes fere qui eo mari uti consuerunt habent vectigales. Ab his fit initium...”²⁶⁶

„Ових је земља далеко највећа сила целе морске обале оних области, јер и бродове имају Венети многе, с којима су уобичајили да плове у Британију, а знањем и искуством у поморским стварима надилазе остале; како је море плаховито и отворено и они су господари малог броја пристаништа, скоро сви који су уобичајили да се служе тим морем, плаћају (им) дажбине.”

У следећој гл. 9. Цезар констатује, да су Венети у погледу морнарице били моћнији од славних Римљана за које су знали да им недостаје бродова...

Па ипак, Цезар који је водио беспошtedни рат није као освајач мимоишао ни Венете, па каже:

„Quo proelio bellum Venetarum totiusque orae maritimae confectum est... quibus amissis reliqui neque quo se reciperent, neque quem ad modum oppida defenderent habebant. Itaque se suaque omnia Caesari dederunt. In quos eo gravius Caesar vindicandum statuit, quo diligentius in reliquum tempus a barbaris ius legatorum conservaretur. Itaque omni senatu necato reliquos sub corona vendidit.”²⁶⁷

„Овом битком рат с Венетима био је завршен на целој морској обали... Они који су остали нису знали ни камо ће ни на који

²⁶⁶ Caesar, De Bello Gallico, „Les Belles Lettres”, 1972., III., 8.

²⁶⁷ Idem, III., 16.

*начин да бране своје градове. И тако су предали сами себе и све што им је припадало Цезару. Цезар је одлучио да их казни што горе, уколико је више желео да убудуће сачува од варвара право посланика. И тако, убивши све сенаторе, преостало становништво је продао у робље „по површини”.*²⁶⁸

У II. књ. гл. 34. дознајемо да је ка Венетима био упућен Крас с целом једном легијом, на што коментатор додаје:

„Зато, што су Венети били најмоћнији народ армориканске области.”

Тако су поступали Римљани према „варварима” и на Балкану, према исти оним које су и Грци, заузевши њихове земље и потпуно пореметивши њихов миран староседелачки живот, на разне начине уништавали, варали, прогањали. Из овога јасно излази да у Европи није било других „варвара” осим Срба, у раније доба, пре него што су отпочеле хунско-монголско-турско-татарске најезде и давно пре него што се појавио општи назив Словени. Шафарик се у том погледу снашао, па је направио композитум Србословени. Наиме, расправљајући детаљно о имену Србин у делу, које је уредио по Суровјецком „О пореклу Словена”, на стр. 154., 155. и д. изнео је, између осталог, претпоставку, да име:

„великог Србословенског народа можда долази, по призању мегародавних познавалаца, као што је J.S. Vaters (Analekton, II., S. 3.-48.) од „праколевке Словенства”, Индије и Персије, где се и у новије време налазе реке с именима: Сарабус, Сарб, Србиша”...

Ми смо ову напомену унели овде зато, што Шафарик-Суровјецки одмах после ње прелази на друго српско име Венди, па кажу:

„Пошто су се они давни Срби звали и Венетима, о којима се погрешно мислило да су Келти, па чак и Германи, све док се коначно није схватило Полибијево сведочанство:

„Veneti ... lingua a Gallis differunt”. (II., 17.)

„Венети се језиком разликују од Гала..”

А како се могао донети суд о језику „варвара” када је за Римљане, а исто тако и за Грке, било недостојно и срамота изговарати чак и имена „варвара”! (Плиније, II., 21.; III., 3.)

После подуже расправе о „Србима-Венетима”, Шафарик закључује, да се слаже са J. Jungmann-ом, који име Винда, Винида, Венета, итд., сматра идентичним са Хинду. Он тим не завршава, већ додаје:

„Премда стари Срби себе никада нису називали Виндима, то име није географско и случајно, већ је

²⁶⁸ Тј., римски Цезар је тако мало ценио побеђене „варваре” да није нашао за сходно да их продаје у робље појединачно, већ колико ко заокружи; то би се у српском народу казало „ћутуре”.

„genetisch und kommt von dem höchsten Altertum her...”

„племенско и долази из највеће старине”.

Наставља Шафарик даље:

„Разлике у изговору, не треба да збуњује (*Ind, Hind, Hindu, Enet, Henet, Wened, Wenet, Wind, Ant, etc.*); име једног толико у давнини распрострањеног народа није могло у два различита дела света да остане исто и да се изговара на исти начин”...

У истом делу, на стр. 47. и д., Суровјецки и Шафарик налазе Венедe у разним деловима Европе, па их називају: јадрански, арморикански, белгијски и балтички, додајући им трачке кривиће, горале, бeсe, итд.

Што се тиче „армориканских Венедa”, они кажу да су се њихова седишта простирала до ушћа Лоаре, а и да су сва тзв. Венетска острва Аквитанске обале припадала њима. О тим Венедима, о којима Цезар пише да су били поморска и трговачка снага, да их је победио, побио и продао у ропство, за њих Шафарик и Суровјецки кажу да је њихово главно пристаниште било Gasoriacum, тј. Језерјак. Управо ове Венедe Страбон сматра прецима јадранских Венета...

Но тиме Шафарик и Суровјецки не завршавају обавештења о тим давним Вендо-Србима, па на истом месту настављају, да су Венети, Венеди, Енети, Хенети, итд., живели много стотина година пре Херодота на Јадранском мору, водећи живу трговину, захваљујући својим чувеним градовима, чији је број износио 50. Овим Венетима припадали су, између осталих: Норици, Саласси, Венони, Винделици, Истријани, Таулантини, Далмати, Илири... Седишта тих Венета простирала су се дуж Јадранског Мора, преко острва Анконе, до Епира, а одатле северно према унутрашњости Балкана, па све до Дунава, а одатле западно преко Илирије, Штајерске, Тирола, Баварске – до језера Брегенцер, где су се граничили с Рецима и Хелвећанима. Сви ти крајеви, дознајемо даље, изузев предела између Анконе и Поа, имали су велику мрежу канала, слично Египту, због многих вода и поплава. Исто тако, Венети су у тим областима земљорадњу подигли на висок степен. Аутори се не слажу у потпуности у односу на те Венете: по једнима они су били из Медије, по другима из Пафлагоније, а по трећима из Галије. Међутим, у једном се сви слажу, а то је оно што је написао Полибије:

„Gens vetustissima in Italia et alia a gallis utentes lingua”,

„Најстарији народ у Италији који се служио различитим језиком од галског”.

Добро обавештени Шафарик и Суровјецки кажу да су се већ у Ромулово доба Римљани дивили њиховим плавим очима, док изванредни хенетски одгој коња и мазги спомиње још и Хомер. По Плинију њихов језик је за Римљане био особито тежак, међутим, кажу Суровјецки и Шафарик, печат њихових речи које

су допрле до нас веома је лак за распознавање, јер су словенске... са чисто словенским коренима.

На 47. страни дознајемо још да је данашња француска Вандеја (Vendée) успомена на Армориканске Венеде којих је већ давно нестало под латинским мачем мржње и беса према „варварима”... од њих је, дакле, остало само још име у коме се данашњи њихови потомци уопште више не препознају, док данас туђа земља крије дела њихових руку и попрсје њиховога бога Триглава, са три главе, о коме Милош Милојевић пише на основу српских народних песама које је он сам записао, будући да су оне у његово доба још увек постојале... Замишљајући тугу с којом је овај историчар писао, у вези с Триглавом, о старим српским појмовима Тројства и о бојама древне српске заставе, нераздвојно повезане с истим овим богом – црвено-плаво-бело, од којих свака представља осмишљени симбол давних мудраца, ми овде можемо да прикажемо само цртеж истог овог бога, нађен у некадашњој српској Тракији, где је сурово угушено српско име... На основу овог цртежа, читалац може да замисли Триглављево попрсје, нађено у Француској, над којим би и Милош Милојевић и Сима Лукин-Лазих пролили сузе заједно са мном!

У делу „Georges Dumézil à la découverte des Indo-Européens”²⁶⁹ у глави „L'idéologie tripartie”, а на страни 36., наћи ћемо следећи закључак:

„De quoi s'agit-il? D'une structure triple, correspondant à trois fonctions, qui plonge ses racines dans la réalité immédiate, et constitue du même coup la trame de la conception indo-européenne de l'homme

²⁶⁹ Jean-Claude Rivière, „Georges Dumézil à la découverte des Indo-Européens”, Copernic, 1979., Collection „Maîtres à penser”.

et du monde, de la nature et de l'univers. L'idéologie tripartite à cet égard, apparaît comme le mythe central et principal de ce qu'on pourrait appeler l' „Indo-europeanité”.

У том делу, дакле, у коме Жан-Клод Ривиер резимира рад Жоржа Димезила с циљем „откривања Индоевропљана”, у глави под насловом „Идеологија о тројству” налазимо следећа размишљања:

„О чему се ради? О једној трострукој структури, која одговара трима функцијама, а која урања своје корене у непосредну стварност сачињавајући истовремено нит индоевропског поимања човека, света, природе и свемира. Тројна идеологија у овом погледу се јавља као средишни и главни мит онога што бисмо могли назвати Индо-европеизам”...

У немогућности да овом приликом улазимо у анализу целе те књиге, у којој се Срби уопште не спомињу, док се српски језик спомиње само једном у једној листи језика, ми ћемо, насупрот горњој типичној европској медитацији, супротставити на овом месту сву једноставност једне српске народне песме, и то само један њен одломак, у коме се спомиње српско „Тројно” божанство Триглав, на које би се дословно могле применити горње речи наведеног француског дела:

„.....
Па је носи до Бадњака
И Божића Сварожића,
Тог божића млада бора,
Сварожића мила сина.
Ивањица пауница!
Венцима се накитила
Од ивањска рујна цвета
И петрањска плаветнога,
У колу је потскакала,
Преко ватре прескакала,

Сухе лиле припалила,
Да нам стока буде здрава,
Та говеда и те овце,
Ти јарићи и јагањци.
Доратасти вељи коњи,
Што но носе те јунаке,
миле борце Триглав-Бога,
Триглав-Бога те Тројице,
Вишњег Бога Створитеља,
Јаког живе рушитеља
И брањања бранитеља...”²⁷⁰

Српски народ је, дакле, давно пре хришћанства и пре свих западноевропских студија имао своју веру, своју филозофију и своје схватање Тројства... Међутим нико, па ни учени аутор дела о великом ерудити нашега столећа, Димезилу, у својим студијама није Србе узео у обзир!

У вези са овим, сада бисмо могли отпочети један нов рад, паралелан споменутој књизи, којим бисмо изнели у чему се састоји „српски индоевропеизам”. Нажалост, ми ћемо и томе предмету моћи посветити само једно поглавље наше студије.

²⁷⁰ Песме и обичаји укупног народа српског, Књига прва – Обредне песме, скупио и издао М.С. Милојевић, Београд, 1869. с. 6.

Напустићу с извесним осећајем туге овај тек само додирнути предмет, који ми особито лежи на срцу да бих се повратла наведеном делу Суровјецког и Шафарика, који после некадашњих Венета на тлу данашње Француске спомињу Венете Балтичких области (стр. 49.): Este (Strabon), Aesti (Tacit), Aesti (Jornand), а касније Гутони, Пруси и Лети, који су сви дошли с југа још у прадавним временима, привучени северном обалом Њилибара.

Све су то Суровјецки и Шафарик изнели с циљем потврђивања старости Словена у Европи, или, како су много пута поновили, давних Вендо-Срба. Они затим наводе да су се проучавањем сродства европских језика (грчког, латинског, келтског и германског) бавили: Galenius, Knapski, Martinius, Temler, Sorgo, Soltan, Ihre, Frisch, Adelung, Kopczynski, Whiter, Berndt, Murray, A. Wagner, Dobrowsky, Linde, Šiškov, Rakowiecki, F. Gräf, Dankowsky и др., закључујући сви једногласно:

„При истраживању етимологија откривају се сигурни знаци када је која реч и у ком језику стекла право грађанства. Ова врста савесног истраживања увек иде у прилог словенског језика, управо као и упоређење граматике”.

На овом месту нас аутори упућују на: „F. Graef, Comm. qua lingua graeca et latina cum slav. dial. in re gramm. comparetur, Petrop., 1827., 8.”

Ево, дакле, још једног предмета изучавања у оквиру будуће Српске Академије Знања! Расветљавање проблема Срба и Келта расветлиће многу тамну страну прошлости европског континента!

СРБИ СУ ОСТАЛИМА ДАЛИ РЕЧ – по ИЛИЈИ М. ЖИВАНЧЕВИЋУ

Тако смо се, чини нам се, коначно успели до ступња на коме мирно можемо да поновимо тврђење Илије Живанчевића без стрепње да читалац није спреман да то схвати и да прими.

Живанчевићево дело сам упознала захваљујући Инж. В. Петровићу. Будући, да о том делу имам високо мишљење, ова напомена је моје искрено „хвала” Господину Петровићу.

„Новом покољењу” – тако се зове та Живанчевићева студија,²⁷¹ изузетна по садржају и по својој намени. Јер, у самом почетку писац уводи читаоца у своју мисију на следећи начин:

„... већ је наша културна мисија у томе да нашег самониклог, расног генија развијамо до највећих могућности и ставимо га у службу човечанству. Само такав, слободан, он представља чињеницу у културној сарадњи а наша народна мисао, као самоникла, може да блиста у висинама водећих.

Ове кратке студије из историје представљају покушај да се са нашег расног генија и наше народне мисли макар и делимично разгрне туђински вео и да се, колико толико, наведе огромна ризница наших културних вредности, наш невероватно велики мисао организовања државе и правде, наш танани изражај уметности и филозофије, а намењене су новом покољењу као путоказ и вођ у нове видике и наше народне и опште историје.”

Колико ме данас растужује чињеница што никада, ни у средњој школи, а ни на универзитету за ту књигу нисам чула! Јер:

Речи Илије Живанчевића делују као речи пророка из давних времена. Он је уверљив, снажан и изванредно добро обавештен, захваљујући најбољим изворима из којих избијају чињенице попут неодољиве бујице.

Ово чудесно дело је суштински предодређено да пружи последње сазнање о до данас неразрешеној тајни:

„Који је то народ, који је, тако рећи, први проговорио и осталима дао реч?!”

Но, уз научну истину, оно је и јединствен пример лепоте и богатства српског језика, као и његових изражајних могућности, снажних као гранит, лелујавих као мирис цвета, дубоких попут мисли, које понире у сфере божанског...

Има само једна замерка целој његовој књизи, коју ћемо допустити себи да овде изрекнемо, што ни у ком случају не умањује вредност аутора. Не знамо одакле тај пропуст који би једино сам Живанчевић мога да нам објасни. А ево у чему је ствар:

²⁷¹ Београд, 1934. г., Штампарски Завод „Орао”.

Цела расправа се односи искључиво на српске духовне творевине на српску народну поезију, коју писац доводи директно у везу са Ведама и на Душанов Законик који по њему представља један вид континуитета ведског права. Почетни, пак, њен део односи се на српски језик, па према томе, у првом реду на српски народ, но Живанчевић, да ли из скромности или због широкогрудости „српски” у првој глави замењује увек са „словенски”, што код неупућених може да изазове забуну. Јер, многи аутори, што је јасно из многих текстова наведених у овој студији, говоре о једном јединственом језику свих данашњих Словена, којим је у једно давно време говорио један јединствени народ, који је имао свест о својој јединствености.

„... pareille unité ne comporte qu'une explication: l'existence à une certaine date d'une langue une, parlée par un peuple ayant conscience de son unité...”²⁷²

Но премда он то зна и очито на то мисли, Живанчевић, понет неком чудном српском склоношћу ка самозанемаривању и самоодрицању, – у овом свом поглављу реч „српски” замењује са „словенски”. То је утолико необјашњивије што писац баш у овом делу говори о српској Аутохтонистичкој Школи, чији је он апсолутни присталица.

Илија М. Живанчевић је још жив и тешко болестан, приближава се својој деведесетој години. Дознавши да се он лечи у Лондону све сам покушала да га лично видим, како бих му, пре свега, изразила поштовање и захвалност за његово дело, а затим покушала да добијем његово објашњење у вези с предњим проблемом. Међутим, његова околина ми то није омогућила, те тако вероватно више никада нећу имати прилике да га сретнем и нађем још у животу. То је велика штета, у овом случају особито због неопходности рашчишћавања вечне збрке између „словенства” и „српства”, што је изазвало стварање непрекидно понављане заблуде о „Палеословенима”, о „старословенском”, одн. „палеословенском”, уз редовно давање примера узетих из српског језика, заступљених и данас у говору српског народа.

С обзиром, дакле, да сам била спречена да са Живанчевићем разговарам, допустићу себи да цитирајући његову прву главу споменутог дела, не наведем под насловом „Порекло Словена”, већ једноставно „Порекло Срба”, утолико пре што сви извори за стару историју налазе Србе управо на простору који Живанчевић спомиње:

²⁷² A. Meillet, *Le slave commun*, Seconde édition revue et augmentée avec le concours de A. Vaillant, Paris, Ed. H. Champion, Interduction.

„... на средини евроазијског копна, између схватања истока и запада.. бројно и географски као кичма човечанства.. а страни извори још на првом кораку срећу их као многобројан народ..”²⁷³

У наставку Живанчевић спомиње Несторов Летопис коме је у овој студији посвећена посебна глава, а по коме су се Срби налазили већ у Сенару, или загонетном Вавилону, као неимари Вавилонске Куле, посвећене Бјелом Богу,²⁷⁴ да би се, како по истом летописцу, тако и по Сипријану Роберу и другим старим изворима, нашли на Балкану као Срби-Илири...

Од десете стране па даље, Живанчевић говори о Школи створеној у прошлом веку на словенском југу чија је особита заслуга проучавање Срба и Словенства уопште. Писац подвлачи да је то била српска школа. будући да су јој Срби били најизразитији представници, премда су је били прихватили сви историчари словенског југа. Главна карактеристика те школе је била да је била аутохтонистичка, с обзиром да је Србе налазила на Балканском полуострву од најдавнијих времена као староседеоце.

Мајстор у сажимању грађе, Живанчевић даље приказује најбитнија схватања Српске Аутохтонистичке Школе, по којој би сви народи који су живели на данашњој словенској територији: Дачани, Трачани и сви други антички балкански народи, па они у Јужној Русији и у Средњој Европи, били Срби, што дословно одговара учењу Милоша Милојевића, његовог следбеника Симе Лукин-Лазича, Птолемејевим географским картама, Плинијевим и Страбоновим сведочанствима, итд., итд. Након овога наћи ћемо у Живанчевићевој књизи појединости којима се ни каснији српски, а ни европски научници уопште нису никада позабавили:

„Идентификујући Виниде, Венде, Венете са Херодотовим Сарматима и Енетима и са Хомеровим и Цезаревим Хенетима и Венетима, ова школа је нашла Словене не само на Балкану и у Централној Европи, већ и у Италији, на Пиринејима, у Бретањи, Хелвечији, Скандинавији – готово у целој Европи. А ослањајући се на ономастику и филологију нашла их је и у северној Африци, Египту и Малој Азији. Најизразитији представници ове школе су Јован Рајић, па Милош Милојевић... Мавро Орбини, Качић-Миошић, Грубишић, Раковски и др. Ова школа извршила је огроман утицај и на руске раднике на историји Словенства: Татишчева, Ламанског, Болтина, Данилевског и др., па се под њим утицајем створио и велики интелектуални покрет у Русији, познат као словенофилство. А од Пољака припадају јој добро позната имена Адама Мицкијевића, Суровјецког, Лелевеља, Мацјејовског, Клечевског и др. Међу Словацима и Чесима истакли су се

²⁷³ О. с., стр. 9.

²⁷⁴ Ово је податак госпође Борисављевић, који је она узела без икакве измене из италијанских извора.

Папанек, а и Павле Јосиф Шафарик је једним делом свога рада, првим, био под утицајем Српске Аутохотонистичке Школе...

Против ове школе појавила се као реакција немачка, берлинско-бечка школа, која данас тријумфује на свим нашим катедрама историје...²⁷⁵

За Јорнандесов извештај Живанчевић у наставку каже, да не представља ништа ни географски ни историјски уопште, а исто тако ни други летописи, који се не могу узети као тачни и непристрасни извори... због тога,

„што произлазе од оних писаца, који су и верски и национално припадали оним таборима из којих се на Србе гледало крвавим очима“²⁷⁶

У даљој својој анализи, Живанчевић каже да је независно од интензивног обрађивања почетка словенске историје, почела да се развија и грана и компаративна филологија, чије основе су настале 1786. г. Двадесет и седам година касније, одн. 1813. г., сви језици, онда сматрани као сродни, сврстани су у индоевропску групу језика, коју су германски научници прометнули у идногерманску. У тој фази нико још није био узео у обзир језик Словена, те тако, тек двадесет година касније, немачки филолог Franz Bopp (1791.–1867.), прави оснивач упоредне лингвистике,²⁷⁷ тој групи придодаје и језик Словена.

Почев од 14. стране, Живанчевић развија своју мисао на следећи начин:

„Према филолошким претпоставкама, сви ти тзв. идноевропски језици произилазе из једног заједничког језика, који никада није био савршено уједињен. Тај језик, као извор аријских језика, гранао се на тај начин, што су се од њега одвојили разни дијалекти... диференцирајући се све више од заједничког прајезика и разликујући се све више међу собом. Поделом, они су, опет према претпоставци, отишли у две велике групе, у једну, која број сто изговара са К: кентум (центум) и другу, која га изговара са С: сата, или сатем.

У прву групу отишли су: стари грчки са свим дијалектима, латински са италским, две групе келтског и две групе германског, западна: енглески, холандски, фламански, источна: готски, дански, норвешки, шведски, исландски. У другу групу отишли су: санскрит, ирански, јерменски, словенски, литвански.

Кад је било схваћено да је утврђена индоевропска... језична група постављено је питање да ли је постојао, кад и где, народ

²⁷⁵ О. с., стр. 9.

²⁷⁶ Исто, стр. 11.

²⁷⁷ Franz Bopp, Vergleichende Grammatik des Sanskrit, Send, Armenischen, Griechischen, Lateinischen, Litauischen, Altslavischen, Gothischen und Deutschen, Berlin, 1791.–1867.

који је говорио праиндоевропски језик и стало се на гледиште да су га говорили Аријанци. Но ко су Аријанци?"

Будући, да није могуће у већој мери сажети обавештења, него што је то учинио Живанчевић, ми ћемо се и даље држати његовог текста, настављајући с одломком са 16. стране његовог дела, где он каже:

„... разне националне историјске школе послужиле су се филологијом као помоћним средством, па кад су тамо аргументи били недовољни, онда су се обраћали антропологији...

Немци су ... погрешно закључили, узимајући и Хомера у помоћ, да су Аријанци Тацитови Германи. Овим немачким тврђењем Словенство је потискивано из идноевропске групе и његова се прошлост поново обавијала тамом..."

Не треба на овом месту да изоставимо белешке госпође Борисављевић, која са становишта њене проитоиндоевропске студије допуњује нашега писца на следећи начин:

„Не само да су Немци погрешно закључили да су они Аријанци Тацитови Германи, него ме још више чуди како су у такву нетачност могли и Хомера да уплету, јер они су Аријанци само утолико што су српска племена погерманили. Сам њихов назив „Gott”, тј. „Бог” никако им не дозвољава да себе укључе у ову групу. У њиховом језику има алтајског, што је пренето у англосаксонске језике, те би их лакше било наћи као рударе са сибирске стране Алтаја, где су копали злато него као народ Веда у краљевству Индије. Реч „Германи” потиче од „ћер, ћерати”, затим од „ћер, Ђермани”, да би због латинског начина писања постали „Германи”, што се онда протумачило као „ратници”.”

На овом месту се враћамо Живанчевићу, који наставља да су се у ова истраживања умешали и антрополози. Тако је Retzius Anders²⁷⁸ делио беле људе по облику главе на доликоцефалне²⁷⁹ и брахицефалне.²⁸⁰ По њему, Словени су се опет нашли међу Монголима... Па ипак, решење није нађено. Онда се отпочело расправљати о томе где су Аријанци живели... Претпоставка да је њихова првобитна постојбина Јужна Русија одбачена је због неподударности флоре; у Јужној Русији, наиме, не успева све оно, за што постоје називи у праиндоевропском. Према другој претпоставци, првобитни аријански завичај налазио би се у Индији, или пак у Централној Азији. Индија је узета у обзир особито зато што су се и у данашњем хиндуском језику задржале врло старе језичне

²⁷⁸ Шведски анатомиста и антрополог и аутор студија о облику и пречнику људских лобања. Живео од 1796.–1860.

²⁷⁹ ... или долихоцефалан = дугоглав; онај у кога је глава отприлике за четвртину већа од ширине.

²⁸⁰ ... или брахицефалан, тј. краткоглав; чија је ширина лобање бар 4/5 дужине.

особине, но то је гледиште, тврди Живанчевић, с обзиром на флору и фауну, одбачено.

До краја приказа првог поглавља књиге Илије М. Живанчевића, које носи наслов „Порекло Словена”, наставићемо да његов текст, због важности коју му придајемо, цитирамо од речи до речи. Јер, оно што Живанчевић каже очигледно је резултат једног врло озбиљног и врло дугог изучавања, на чему се заснива и његова сигурност у излагању. Ево, дакле, његових речи:

„С обзиром на флору и на фауну Аријанаца, њихов првобитни завичај налазио се у северном делу данашњег Балканског Полуострва, па на територији данашње Мађарске (која у оно давно доба још уопште није ни постојала), Словачке, Чешке и Моравске. А граничио се са запада Чешком Гором и Аустријским Алпима, са југа планином Балканом, са севера Словачким планинама, које се једним делом наслањају на Карпате и са истока самим Карпатима. Надирање на исток вршено је традиционалним путем преко Дарданела и Босфора, кроз Малу Азију, даље за Иран и Индију. Ову претпоставку поткрепљују и недавна ископавања у Птерији, у Кападохији...

... И то се мигрирање одиграло у току трећег милениума пре Христа...

Но, не може се узети ни филолошка претпоставка као закон на коме има да се заснује историјска истина. Наиме, не може се примити као тачно да су сви тзв. индоевропски језици произишли из једнога прајезика, или из разних дијалеката истог језика. Томе схватању противе се и најновији резултати у филологији и филолошким истраживањима. Али, тачно је, да је у току миленија један из тзв. индоевропске језичне групе вршио утицај на остале, на оне језике са којима се сукобљавао и да се, заједно са културом, наметао. То наметање је наилазило на отпор, а отпор је успевао да изврши промене и у једном и у другом језику... Такву појаву имамо пред очима са метрополским латинским и са тзв. романским језицима, који су деформација латинског, али – истовремено деформација и другог језика. Отуда сви новостворени идиоми као резултате језика победиоца и језика побеђеног имају огромну сличност са метрополским, али међу собом имају онолико заједничког, колико су примили из заједничког извора.

Тим путем има да се потражи изворни језик индоевропске групе и тим путем има да се тражи аријански народ, или, ако се хоће, аријанска раса као део беле расе.

По подели индоевропских језика у две групе с обзиром на изговор К-Ц и С, испитан је степен сродства између разних језика исте групе, као и сроднички односи разних језика из разних група. По досадашњим резултатима подела изгледа овако: словенски језик је према изговору отишао у групу С, али се тамо нашао са тако блиским рођацима да је филологија стала на гледиште да су

словенски и ирански произишли из истог дијалекта аријског језика и да су, према томе, ова два језика у прошлости били једно. Затим, налазећи архаичне облике јако заступљене код словенског, санскрита и јерменског, поред осталог, и мешање самогласника У, А, О, Е као и кратко Е филолози су нашли необично блиску сродност словенског, санскрта, и јерменског. А упоређењем словенског са балтским, закључено је да су и та два језика морала постати из једног истог дијалекта праиндоевропског језика.

На овај начин, филологија је нашла да је словенски језик необично сродан са свима језицима из групе С...

Што се тиче сродности словенског језика са Германским, као језиком из групе К-Ц, немачки филолози Фик и Шлајхер нашли су такав однос између словенског и германског да су закључили да оба језика произлазе из истог аријанског дијалекта. Ово њихово тврђење је од особитог интереса и значаја и услед тога, што, пишући о сродности енглеског као западногерманског језика са индоиранским језицима, признати живи филолог, Џорџ Грирсон, вели у своме извештају о лингвистичким истраживањима у Индији, књ. I., стр. 96., год. 1927.: „Индијанци и Иранци који су потомци индоевропског стабла имају пуно право да се назову Аријанцима, ми Енглези не.” Из претходног излази да је западногермански толико далеко од источноиндоевропских језика да се међу њима не види готово никаква сродност.²⁸¹

До краја поглавља о „Пореклу Словена” Живанчевићевог дела могли бисмо да наставимо препричавањем и коментаром. Али, предмет је одвећ деликатан, а Живанчевићева тврђења су тако смела и толико уверљива, а, уз то, наше поштовање према резултатима њихових истраживања је тако велико да не можемо себи да допустимо ни најмању повреду нити једне његове речи. Јер, ево, шта он даље каже:

„Из ових карактеристичних факата да словенски стоји, с једне стране, у тако блиском сродству са индоиранским, као да је с њим произишао из истог аријанског дијалекта и да он са германским стоји у тако блиском сродству, као да је и с њим произишао из истог дијалекта, а да су, с друге стране, германски и индоирански тако далеко међу собом, мора се закључити да се тзв. индоевропско лингвистичко сродство германског и индоиранског заснива само преко словенског и његовим посредством.

Другим речима, словенски језик заузима централно место у групи индоевропских језика и филолошки и географски, и уколико му је који индоевропски језик географски ближи утолико му је ближи и филолошки, (случај источногерманског и западногерманског) и утолико више има аријанског елемента.

²⁸¹ О. с., стр. 19. и д.

Према закључцима до којих су дошли страни филолози; Фик, Шлајхер, Грирсон, Џајлс и др., за нас је потпуно и несумњиво јасно да су Словени староседеоци готово на целој својој данашњој територији, да су са те територије, као географске централе, вршили утицај на суседе на западу, на Германе, на истоку на Дасијусе, а и једнима и другима, и Германима и Дасијусима дали реч, па је због тога словенски језик централни језик измишљене индоевропске групе.

Да су Словени, као Аријанци, вршили своја надирања ка ви-сијама иранским и даље ка Инду и Гангу традиционалним путем преко Босфора, јасно излази из скорашњих открића старих докумената у Кападохији.

Хуго Винклер је године 1907. открио у Богазкеју (северо-источни део Мале Азије, пут Босфор-Иран), плочице писане око 1400. г. пре хришћанскох рачунања, а које спомињу ведска божанства: Индру, Варуну итд.

Али, као што се извор тзв. индоевропских језика налази у Словенству, тако се први за сада познати аријански обичаји налазе очувани у Ведама, за које Макс Милер мисли да почињу од 1200. г. пре Христа, што је, с обзиром на хититске списе, у којима треба да се помиње и Индра и др. омиљени громовник у ведским химнама, нетачно. Хауг мисли да Веде датирају од 2400. г. пре Христа, а Б. Г. Тилак их пење на датум од 4000 г. пре Христа. А обичаји древних Словена, уколико су познати, забележени, или иначе очувани, подударни су са обичајима из ведске и готово ведантске књижевности из чега излази да су и Веде и Веданта, као прва позната аријанска предања, творевина Словена као носилаца Аријанизма, као народа који је аријанизовао и тзв. индоевропску групу.

То што се ведска и ведантска традиција углавном изгубила код Словена, а готово потпуно сачувала и до данас код многих индијских племена, долази отуда што су Словени примањем Хришћанства скоро сасвим изменили свој дотадашњи живот и обичаје, а код Инда, који ни сами не мисле да су Веде њихов производ, већ да су их добили од богова посредством мудраца „мантрадрашћа“, пророци, Хришћанство ни до сада није допрло, а принципи Римског права ни до данас нису разбили систем традиционалних и освештаних имовинских и социјалних односа.

Кад се, дакле, Словенство непристрасно посматра са научно-филолошког гледишта и када се детаљно испитају његов пре-хришћански живот и древни обичаји, уколико су се одржали, онда и његова и општа историја добијају други изглед.

Историја Словена престаје да буде историја народа, или расе која се сматра као удаљена од културе за читаве векове и просторе. Напротив, као историја народа, који је дао реч, Веде и Веданту, она постаје општа историја...”

Овим речима је Живанчевић закључио прво поглавље своје расправе, смело, сигурно, неопорециво. Међутим, омашка на коју смо у почетку указали, остала је, те госпођа Ружица Борисављевић с истом смелошћу додаје:

„Надам се, да ћу научно доказати, да су реч дали Срби!”

А што се мене тиче, ја сам у њену обавештеност, интелигенцију и логичност убеђена, уверивши се већ више пута да у њеним закључцима влада „математичка тачност” – израз који ова госпођа с великим истраживачким даром изговара с разумљивим задовољством, преносећи исти тај осећај и на саговорнике.

Може евентуално неко међу читаоцима да постави питање: Како да се о свему, што је речено у претходном поглављу, није до сада ништа знало, будући да се већ преко века и по у свету ради на „индоевропеистици”? Одговор би гласио:

У смислу, у коме је написана ова студија био их је написан повелики број, особито у прошлом веку. Паралелно, међутим, како каже сам Живанчевић на стр. 16.:

„... разне националне историјске школе послужиле су се филологијом као помоћним средством...”

Уз то, за словенску историју уопште узимани су они писци, који су:

„... и верски и национално припадали таборима из којих се на Словене гледало крвавим очима.” (стр. 13.)

При свему томе, наставља Живанчевић на страни 25.:

„Аустрија је створила генијални... план. Против Јужних Словена имао је у првом реду да се изврши напад и спроведе на онај начин на који су га Немци спроводили према Источним Словенима: непрекидно, на сваком месту, на сваки начин, сваким средством, сугерирати да су Словени нижа раса. Та је сугестија код завојевача стварала самоуверење, а код нападнутих губљења вере у себе. Губљење вере у себе има пак као последицу потпуно признање туђег вођства. Поред овога, за Аустрију је било од нарочитог значаја и разбијање је помогао цео бечки апарат од сеоског нота-роша до академије наука на тај начин што је непрекидно и свуда стварао и сугерирао неку националну подвојеност код јужнословенских племена...”

Пратимо пажљиво Живанчевићево излагање! Из њега нам је потпуно јасно да је ова аустријска паклена замисао потпуно остварена од завршетка Другог светског рата до данас! До последњег слова! Јер, ево, шта он каже на страни 26.:

„Овако разбијање Словена са Југа стварало је разне центре и ти су разни центри под високом заштитом „Науке” имали да и научно оправдају тезу „разних словенских језика на Словенском

Југу, као и то да на основу тих језика створи тезу о постојању разних Јужнословенских народа."

Нажалост, ни Српска Академија Нука, или није имала снаге, или није схватила закулисну и тенденциозну псеудонаучну игру Немачке и Аустрије, те данас Немачка берлинско-бечка школа, каже Живанчевић:

"... тријумфује на свима нашим катедрама историје... она је стала на гледиште да се Словени имају тражити као „варвари"... у шестом веку, а њихово надирање на Балкан има да се рачуна од Јустинијановог доласка..." (стр. 11.-12.)

Ево, дакле, позадине целокупне данашње ситуације у којој се налази растргнути и издељени српски народ! Немачко-аустријски план је својом потпуном применом и спровођењем псеудонике под заштитом државе успео да се истина о Словенима уопште, али сасвим посебно о српском народу у потпуности збрише! Да се и само његово име потисне до те мере да данас чак и велики део културног човечанства не зна за Србе! Ево, на којој бази је католичка и прогерманска Хрватска уједињена и повећана на рачун отргнутих српских земаља и на основу чега шиптарски варвари крволочно и бесомучно уништавају трагове српске прошлости и српске културе!

Ми знамо да оваквој једној расправи није место у делу научне природе, али јесте у делу о Србима, чијим прогонима и уништењу доприноси лажна наука!

*

Друго питање, које би читалац могао да постави, јесте: Чиме се може доказати да су Срби осталима дали реч, из чега логично произлази да је српски језик најстарији у низу измишљене индоевропске језичне групе?

Одговор би био: свим што се налази у најстаријим Ведама, као у творевини „индоевропског" још ненађеног пранарода.

У првом реду, у једној од најстаријих Веда налазимо српско име у то у облику, који неизмењен постоји до дана данашњег у језику Срба.

ИРАНСКИ И СРПСКИ: ИЛИ НЕОПХОДНОСТ ЈЕДНЕ СТУДИЈЕ

Меје и Вајан у напред споменутом делу о „Заједничком словенском”, на страни 10., кажу нешто веома занимљиво што се такође, бар колико нам је познато, до данас уопште није узело у обзир. Ево њихове опаске:

„Entre le slave et l'iranien notamment on observe quelques concordances curieuses et qui ne tiennent pas à des emprunts faits après la séparation des dialectes...”²⁸²

„Између словенског и иранског запажају се нека чудна слагања која не потичу од позајмица направљених после раздвајања језика..”

Уистину, сто живота нам не би било довољно да све урадимо! Ово сам напоменула зато што је то тема која мора да се обради! Госпођа Борисављевић тврди, а ја сам и сама нашла неке опаске сличне природе: прастановници данашњег Ирана потомци су својих балканских пређа... Неизрециво је важно да се овај предмет про-студира! Из много разлога! Јер, у часу, када би се научним аргу-ментима потврдило њихово балканско порекло, тиме би се коначно потврдила као неопорециво тачна и подунавска теорија!

Та теорија је за Нестора Кијевског, за Сипријана Робера и за читаву плејаду прошлoвековних научника била стварност и они су у њеном смислу писали без усиљености, захваљујући осећају сигурности и снази аргумената... Нажалост, све се то порушило пред германским мистификовањем науке, па данас нико и не помишља да су све форме иранског имена објашњиве само помоћу српскога језика!

²⁸² Millet-a Vaillant-a, „Заједничком словенском”, на стр. 10.

САДРЖАЈ

DE ILLYRICAE LINGVAE VETUSTATE ET AMPLITUDINE или О СТАРОСТИ И РАСПРОСТРАЊЕНОСТИ ИЛИРСКОГ ЈЕЗИКА	5
DE ORIGINE ET SEDIBUS VETERUM ILLYRIORUM, auctor CASIMIRUS SZULC, Polonius	31
DE NOMINIS SERVICI VESTIGIIS CLASSICIS (О СРПСКОМ ИМЕНУ У КЛАСИЧНИМ ТРАГОВИМА) или: ТУМАЧЕЊЕ СРПСКОГ ИМЕНА ПО МИЛАНУ БУДИМИРУ	79
CORPUS INSCRIPTIONUM GRAECARUM, CORPUS INSCRIPTIONUM ATTICARUM, CORPUS INSCRIPTIONUM LATINARUM	91
ЈОЗЕФ КОСТРЕЖЕВСКИ или: LES SERBES D'ILLYRIE ETAIENT VRAIMENT LES PLUS ANCIENS PARMИ LES SLAVES... СРБИ БАЛКАНА БИЛИ СУ ЗАИСТА НАЈСТАРИЈИ МЕЂУ СЛОВЕНИМА	97
CHRISTIAN SCHÖTTGEN і GEORG CHRISTOPH KREYSIG У ПРИЛОГ ПОСТАВКЕ О ШИРЕЊУ СЛОВЕНА И СЛОВЕНСКОГ ЈЕЗИКА ОД ЈУГА ПРЕМА СЕВЕРУ	112
СУРОВЈЕЦКИ И ШАФАРИК О СРПСКО-СЛОВЕНСКОМ ПОРЕКЛУ ЦАРА ЈУСТИНИЈАНА	115
ХЕРОДОТОВИ ТРАЧАНИ (V. век пре Христа) И БОНИФАЦИЈЕВИ СЛОВЕНИ (VII. век после Христа) – СРБИ	125
КОЈИ ЈЕЗИК ЈЕ НАУЧИО РИМСКИ ПЕСНИК ОВИДИЈЕ (живео од 43. г. пре Христа до 18. г. по Христу) У ИЗГНАНСТВУ НА ОБАЛИ ЦРНОГ МОРА	139
ОВИДИЈЕВСКИ ПРОБЛЕМ И ДАНКОВСКИ	182
НЕКОЛИКО ПРЕТХОДНИХ НАПОМЕНА	185
LOUIS REYOU И НЕПРЕМОСТИВЕ ТЕШКОЋЕ О КОЈЕ СЕ СПОТИЧУ САНСКРИТОЛОЗИ	194
ШТА КАЖУ САНСКРИТОЛОЗИ: EMILE BURNOUFF, ADOLPHE PICTET и M.F. NEVE	202
КО СУ БИЛИ ИНДОЕВРОПЉАНИ ЗА КОЈИМА НАУКА ЈОШ УВЕК ТРАГА	218
НЕОПХОДНОСТ ЗАМЕНЕ МИТА О „ИНДОЕВРОПЉАНИМА” И „ИНДОЕВРОПСКОМ” ЈЕЗИКУ НАУКОМ О СРБИМА И СРПСКОМ ЈЕЗИКУ	225
СУРПРИЕН РОБЕРТ: QUANTITE DE MYTHES GRECS NE S'EXPLIQUENT BIEN QUE PAR LES MOEURS... SERBES МНОШТВО ГРЧКИХ МИТОВА ОБЈАШЊАВА СЕ САМО ПОМОЋУ СРПСКИХ ОБИЧАЈА	230
СРБИ И КЕЛТИ	251
СРБИ СУ ОСТАЛИМА ДАЛИ РЕЧ – по ИЛИЈИ М. ЖИВАНЧЕВИЋУ	263
ИРАНСКИ И СРПСКИ: или НЕОПХОДНОСТ ЈЕДНЕ СТУДИЈЕ	273

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

949.711

ЛУКОВИЋ-Пјановић, Олга

Срби – народ најстарији, Књ. 2 / Олга Луковић-Пјановић. – [Допуњено
изд.]. – Београд : „Мирослав“, 1994 (Београд : Космос). – 275 стр. : илустр. ; 24
см. – (Библиотека Словенски извори)

Тираж 2000.

ISBN 86-901351-7-0

а) Срби – Порекло
ИД=22692108